

วิทยานิพนธ์

การศึกษาการดัดแปลงเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์

A STUDY OF THE ADAPTATION OF THE STORIES OF INAO
TO TELEVISION SCRIPT

นายจักรสุรักษ์ จันทรวงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2549

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

ปริญญา

วรรณคดีไทย

วรรณคดี

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การศึกษาการดัดแปลงเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์

A Study of the Adaptation of the Stories of Inao to Television Script

นามผู้วิจัย นายจักรสุรภัย จันทรวงศ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณิต วิงวอน, อ.ค.)

กรรมการ

(อาจารย์วรรณ นามิกุล, M.A.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริวรรณ เกษมสานต์กิดาการ, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์วรรณ นามิกุล, M.A.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อาจคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาการดัดแปลงเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์

A Study of the Adaptation of the Stories of Inao to Television Script

โดย

นายจักรสุรักษ์ จันทรวงศ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-2857-9

จักรสุรักษ์ จันทรวงศ์ 2549: การศึกษาการดัดแปลงเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์
ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วรรณคดีไทย) สาขาวรรณคดีไทย ภาควิชาวรรณคดี
ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวณิต จิวอน, อ.ค. 274 หน้า
ISBN 974-16-2857-9

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาการดัดแปลงวรรณคดีเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นบทละครโทรทัศน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
เปรียบเทียบตัวบทแบบดั้งเดิมกับตัวบทแบบใหม่ และเพื่อศึกษาวรรณคดีในรูปแบบบทละคร
โทรทัศน์ ซึ่งเป็นพัฒนาการรูปแบบหนึ่งของวรรณคดีมรดก

เรื่องอิเหนาเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศไทย มีอยู่ด้วยกันหลายสำนวนและหลาย
รูปแบบตามความนิยมของยุคสมัยหรือจุดประสงค์ของผู้สร้างงาน เรื่องอิเหนาบทละครโทรทัศน์
ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นสำนวนของบริษัททีวีสแควร์ จำกัด เป็นบทสำหรับแสดงละครโทรทัศน์ซึ่ง
แพร่ภาพทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ในพ.ศ. 2546 ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ละครโทรทัศน์เป็นสื่อยอดนิยมที่เข้าถึงประชาชนใน
วงกว้าง ตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการแสดงย่อมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาพบว่าบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนามีการดัดแปลง 4 หัวข้อ ได้แก่ เนื้อเรื่อง
ตัวละคร ฉาก และภาษา ในด้านเนื้อเรื่องมีการตัดตอน การเพิ่มเติม และการเปลี่ยนแปลง
รายละเอียด ด้านตัวละคร มีลักษณะตัวละครที่ต่างจากฉบับเดิม ตัวละครที่สร้างใหม่และตัว
ละครที่ตัดออกไป ด้านฉาก มีการเพิ่มฉากและการตัดฉาก ด้านการใช้ภาษามีบทสนทนาที่แต่ง
ใหม่และบทสนทนาที่นำมาจากสำนวนอื่น อย่างไรก็ตามบทละครโทรทัศน์ได้รักษาโครงเรื่อง
หลัก เนื้อหาสำคัญ ลักษณะตัวละครบางตัว และความงามทางภาษา จึงคงคุณค่าในฐานะ
วรรณคดีดัดแปลงที่มีต่อสังคมเช่นเดียวกับสำนวนพระราชนิพนธ์ได้แก่ คุณค่าด้านวรรณศิลป์
คุณค่าด้านปรัชญา และคุณค่าด้านศิลปะการแสดงอย่างครบถ้วน

Jakrasuraksha Jantrawong 2006: A Study of the Adaptation of the Stories of Inao to Television Script. Master of Arts (Thai Literature), Major Field: Thai Literature, Department of Literature. Thesis Advisor: Assistant Professor Sauvanit Vingvorn, Ph.D. 274 pages.
ISBN 974-16-2857-9

This thesis is a study on the adaptation of Inao by King Phra Puttha Lertla Naphalai into a television script. The objectives are to make a comparison between the classical and the adapted versions and to make a study of the latter as the development in form of a heritage literature.

The story of Inao is popular in Thailand; it has been depicted in a variety of versions and forms, depending on the taste of the time as well as on the author's purpose. The version discussed in this research is that of TV Square Company, which is the script for the television drama series broadcast on Channel 3 in the year 2003. The script was adapted from the version by King Phra Puttha Lertla Naphalai. Since television drama is massively popular, the story presented through such media is, therefore, assumed to attain massive interest.

The study finds that TV Square has made changes in four components: the story, characters, scenes and language. In terms of story, there are both the addition and alteration of details. In terms of characters, some bear different characteristics. In terms of scenes, there are both addition and deletion. In terms of language, there are additional dialogues, some taken from other versions of Inao than that by the King. The script, however, maintains the essence of the original version: the main plot and episodes, the characteristics of certain characters and the beauty of language. Therefore TV Square's script can be regarded as another version of Inao, an adaptation of the classical one, with proper literary and philosophical value for the society as well as for the performing art.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วิจารณ์ ประธาน
คณะกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์วรรณ นาวิกมูล กรรมการสาขาวิชาเอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. ศิริวรรณ เกษมสานต์กิดาการ กรรมการสาขาวิชารอง ซึ่งคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ
ตลอดจนคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาโดยตลอด และกราบขอบพระคุณผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ สมเกียรติ รักษ์มณี ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งช่วยแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา อาจารย์ปรุงศรี วัลลิโกดม
อาจารย์วัฒนะ บุญจับ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่การวิจัย

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ยุพร แสงทักษิณ รองศาสตราจารย์ อีราวดี ไตลังคะ
รองศาสตราจารย์ กุลวดี มกรภิรมย์ สำหรับคำแนะนำที่มีค่าในการทำวิทยานิพนธ์นี้

กราบขอบพระคุณ คุณเศรษฐา ศิระฉายา คุณ นื่องนุช ชวลา และเจ้าหน้าที่บริษัททีวี
สแควร์ จำกัด ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนา

กราบขอบพระคุณ อาจารย์กฤษดया ณ หนองคาย คุณโชติรส เกตุแก้ว และคุณ
ณัฐนรินทร์ ธัญญขางกูร บุตรเพชร ที่ช่วยเหลือเรื่องการพิมพ์

กราบขอบพระคุณ มารดา และขอบคุณเพื่อนนิสิตที่ให้กำลังใจผู้วิจัยมาตลอดจน
วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ขออุทิศความสำเร็จนี้ให้แก่ทุกๆ คนรวมถึงมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ สถาบันการศึกษาอันเป็นที่รักยิ่งที่ได้ให้โอกาสแก่ผู้วิจัยมาตลอดจนถึงวันนี้

จักรสุรภัย จันทรวงศ์

ตุลาคม 2549

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตการวิจัย	2
วิธีการ	2
เวลาที่ใช้ในการวิจัย	3
แผนการดำเนินงาน	3
นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	4
เอกสารที่เกี่ยวข้อง	4
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
บทที่ 3 อิเหนาบับต่างๆในประเทศไทย	10
อิเหนาบับอยุธยา	11
อิเหนาสมัยธนบุรี	13
อิเหนาสมัยรัตนโกสินทร์	15
อิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	15
อิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	16
บทละครพูดเรื่องอิเหนา	19
ปันทิยะมिरัง	20
หิกะชัต ปันทิยะ มिरัง	22
พงศาวดารอิเหนา ฉบับอารีนาครา	27
บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนา	33
บทสักรวาทเรื่องอิเหนา	36
อิเหนา-จรกา	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทละครเวทีเรื่อง บุษบา-อุณากรรณ	41
บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของจักรกฤษณ์ ดวงพัตรา	43
บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของบริษัททีวีสแควร์	45
บทที่ 4 การดัดแปลงวรรณคดีเรื่องอิเหนาพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นบทละครโทรทัศน์ของบริษัททีวีสแควร์	52
การแปรรูปวรรณกรรม	52
เนื้อเรื่องของบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาพระราชานิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ อิเหนาบทละครโทรทัศน์	56
การดัดแปลงเรื่องอิเหนาสำนวนดั้งเดิมเป็นบทละครโทรทัศน์	211
เนื้อเรื่อง	211
การเพิ่มเนื้อเรื่อง	211
การตัดทอนเนื้อเรื่อง	211
การเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่อง	212
ตัวละคร	213
ตัวละครที่คงเดิม	213
ตัวละครที่ต่างกับฉบับดั้งเดิม	215
เปลี่ยนลักษณะนิสัย	215
เปลี่ยนฐานะหรือเพิ่มหรือลดบทบาท	219
เปลี่ยนชื่อ	222
เปลี่ยนทั้งนิสัยและบทบาท	222
ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นใหม่	225
ตัวละครที่ถูกตัดออกไป	226
ฉาก	228
การเพิ่มฉาก	228
การตัดฉาก	231

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การใช้ภาษา	231
บทสนทนาที่คงเดิม	231
บทสนทนาที่แต่งใหม่	234
บทสนทนาที่นำมาจากสำนวนอื่น	235
บทที่ 5 คุณค่าของบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาในฐานะ	
วรรณคดีดัดแปลงที่มีต่อสังคม	238
คุณค่าทางวรรณศิลป์	239
การนำเอาบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ	
พุทธเลิศหล้านภาลัยมาแทรกในบท	239
การประดิษฐ์ถ้อยคำขึ้นใหม่	241
การเล่นคำ	241
การใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบ	241
การนำสำนวนโวหารจากเรื่องอื่นมาใช้	242
คุณค่าทางปรัชญา	245
บทสนทนาของตัวละครที่ให้ข้อคิด	245
พฤติกรรมของตัวละครที่ให้ข้อคิด	248
พฤติกรรมที่ให้แง่คิดว่าไม่ควรเอาเป็นแบบอย่าง	248
พฤติกรรมที่ดีที่ควรถือเป็นแบบอย่าง	253
คุณค่าทางศิลปะการแสดง	257
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	265
สรุปผลการวิจัย	267
ข้อเสนอแนะ	268
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	269
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	274

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

วรรณคดีไทยเป็นศิลปะที่ให้ทั้งความรื่นรมย์และคติสอนใจที่มีคุณค่าแก่ชาวไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ คนไทยมีวิธีการเรียนรู้วรรณคดีอยู่หลายทาง เช่น จากการฟัง การอ่าน การดูละคร ฯลฯ ในปัจจุบันมีวิธีการเผยแพร่วรรณคดีอีกรูปแบบหนึ่งคือ ละครโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อยอดนิยมที่เข้าถึงประชาชนในวงกว้าง ตัวบทซึ่งสำคัญสำหรับการแสดงย่อมได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางด้วยการที่วรรณคดีไทยแปรรูปไปเป็นบทโทรทัศน์ทำให้เนื้อเรื่อง ลักษณะนิสัย บทบาทของตัวละคร และองค์ประกอบอื่นๆเปลี่ยนแปลงไป

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยการเปรียบเทียบตัวบทของวรรณคดีไทยสำนวนดั้งเดิมกับบทโทรทัศน์

เรื่องอิเหนาเป็นวรรณคดีเรื่องเอกเรื่องหนึ่งของไทย แรกเริ่มได้แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ และเป็นบทละครที่สมบูรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย บทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นสำนวนเอกที่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็นเลิศของกลอนบทละคร

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบเรื่องอิเหนาบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของสถานีโทรทัศน์ของบริษัททีวีเอส จำกัด ซึ่งดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเพื่อศึกษาการดัดแปลงบทละครเรื่องอิเหนาแบบดั้งเดิมคือบทละครรำไปเป็นบทละครโทรทัศน์ และเพื่อศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนจากวรรณคดีการแสดงแบบดั้งเดิมเป็นการแสดงแบบใหม่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหากได้ทำการศึกษาวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาพัฒนาการของวรรณคดีไทยเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตัวบวรรถณคดีการแสดงเรื่องอิเหนาแบบดั้งเดิมกับแบบใหม่
2. เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนตัวบวรรถณคดีที่แปรรูปไปเป็นบทละครโทรทัศน์
3. เพื่อศึกษาคุณค่าของบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาในฐานะวรรณคดีดัดแปลงที่มีต่อ

สังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับความรู้เรื่องการดัดแปลงอิเหนาจากวรรณคดีการแสดงแบบดั้งเดิมเป็นการแสดงละครโทรทัศน์
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนตัวบวรรถณคดี และผลที่ตามมา
3. ได้เห็นพัฒนาการของวรรณคดีมรดกและบทบาทของวรรณคดีที่ยังมีอยู่ในสังคมปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบวรรณคดีเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับ บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของบริษัท ทีวีสแควร์เป็นหลัก และเรื่องอิเหนาสำนวนที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนประกอบ

วิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้รูปแบบการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้

- 1.สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เป็นแหล่งข้อมูล หรือ เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- 2.รวบรวมเอกสาร โดยเอกสารในส่วนของบริษัทโทรทัศน์เรื่องอิเหนา จะเก็บข้อมูลโดยการติดต่อขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีโทรทัศน์
- 3.วิเคราะห์ข้อมูล
- 4.สรุปผลการวิจัย และนำมาเรียบเรียงเพื่อนำเสนอเป็นรูปเล่มของวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

เวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ใช้ระยะเวลาดำเนินการวิจัยตั้งแต่ พฤศจิกายน 2547 – ตุลาคม 2549

แผนการดำเนินงาน

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	พฤศจิกายน 2547 – มกราคม 2548
2. ขออนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์	กุมภาพันธ์ 2548
3. ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล	กุมภาพันธ์ 2548 – มิถุนายน 2548
4. เขียนรายงานการวิจัย	กรกฎาคม 2548 – กันยายน 2549
5. จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม	ตุลาคม 2549

นิยามศัพท์

“ การดัดแปลง ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตัวบทวรรณคดีจากสำนวนดั้งเดิมมาเป็นสำนวนรูปแบบใหม่

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

จากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นพบว่า ไม่ปรากฏว่ามีผู้วิจัย
ตัวบทวรรณคดีเรื่องอิเหนาที่ดัดแปลงเป็นบทละครโทรทัศน์ เอกสารที่ผู้วิจัยตรวจพบเป็นงานวิจัย
ที่ศึกษาการเปรียบเทียบวรรณกรรมหรือวรรณคดีเรื่องอื่นกับบทโทรทัศน์ หรืองานวิจัยที่ศึกษาการ
ทำงานของรายการโทรทัศน์ หรือปัจจัยที่ทำให้ต้องมีการแปลงบทเท่านั้น เอกสารและงานวิจัยที่
ตรวจพบมีดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ศิราพร จิตะฐาน ณ ถลาง (2537: 205-207 , 226) “ละครนิทานจักรวาลต่างๆใน
โทรทัศน์: กระชกสะท้อนความสับสนและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ” กล่าวถึงความ
แตกต่างในการนำนิทานจักรวาลต่างๆมาทำเป็นรายการโทรทัศน์ของบริษัทดาววิดีโอ
(สถานีโทรทัศน์ช่อง 7) และของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ว่า การทำนิทานจักรวาลต่างๆให้เป็นรายการ
โทรทัศน์ของดาววิดีโอและของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีกระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน โดยละคร
จักรวาลต่างๆของช่อง 7 จะอยู่ในสาย “ กระแสประเพณี ” ส่วนละครจักรวาลต่างๆสมัยใหม่ของช่อง 3
เป็นละครนิทานที่มีการแต่งใหม่ เลียนแบบความเป็นจักรวาลต่างๆ ก็แต่เพียงในรูปแบบของความเป็น
เรื่องของเจ้าหญิงเจ้าชายผจญภัย มีตัวละครที่แต่งตัวดูโบราณและพูดราชาศัพท์ แต่เปลี่ยนแนวเรื่อง
เนื้อหา และลักษณะตัวละครออกไป

สุริยา รัตนกุล (2539: คำนำ, 8-9) “ สมบัติกวีชุดอิเหนา ” กล่าวถึงเรื่องอิเหนาว่า
นอกจากสุนทรียศิลป์ของการใช้ภาษาและทำร่าย ยังมีการวางลักษณะตัวละคร การสร้างคำพูดได้
สอดคล้องกับนิสัยของตัวละครและสมเหตุสมผลตลอดเรื่องด้วย ทำให้บทละครอิเหนาฉบับพระ
ราชนิพนธ์แตกต่างจากเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ทั่วไป

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา (2540: 39 – 178) “วรรณคดีการแสดง” กล่าวถึงบทละคร
เรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า เมื่อแรกที่พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยจะทรงพระราชนิพนธ์บทละครในเรื่องอิเหนาขึ้นนั้น คงจะตั้งพระราช

ประสงค์ให้เป็นพระราชนิพนธ์ทละครทวีประสงค์คือ มีความไพเราะเหมาะสำหรับอ่าน เพื่อให้เป็นวรรณคดีฉบับสำหรับพระนครและมีความเหมาะสมเมื่อนำไปจัดแสดงเป็นละครใน และได้กล่าวถึงการแปรรูปวรรณกรรมเพื่อการอ่านเป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดงว่า ผู้ทำบทจะต้องเข้าใจสาระสำคัญของการแปรรูปวรรณกรรมเพื่อการอ่านให้เป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดงได้ ไม่ว่าจะ เป็นบทละครหรือบทภาพยนตร์ก็ตาม

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดา ฯ (2540: 7-8) “เรื่องเบ็ดเตล็ดจากอิเหนาบางตอน” กล่าวถึง การผูกเรื่องวรรณคดีเรื่องอิเหนาตอนที่กะหมังกุหนิงว่า กวีทำได้อย่างแนบเนียน คือกล่าวถึงตัวละครสองตัวที่ไม่เคยปรากฏตัวมาก่อนคือจระก้าและวิหยาสะก้า และสามารถนำตัวละครทั้งสองมาโยงให้มีความขัดแย้งกัน กวีต้องการแสดงความขัดแย้งสองประการ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละคร คือจระก้ากับอิเหนา และความขัดแย้งภายในใจ คือความรู้สึกตัวละคร ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ดูละครเรื่องนี้ รู้สึกว่าเป็นบุคคลจริง ๆ มีทั้งความดีและความชั่ว ความขัดแย้งนี้เองทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้ตอนนี้เป็นตอนสำคัญที่เป็นแก่นของเรื่องอิเหนาทั้งหมด

ชัยวัฒน์ อัครเสรี (2546: 87-88) “ไม่ใช่...ตำราเขียนบทภาพยนตร์” กล่าวถึงละครโทรทัศน์ของไทยว่า มีความคล้ายกับภาพยนตร์ คือมีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีภาคต่อดังนั้นตัวละครจึงมีความสำคัญน้อยกว่าการดำเนินเรื่อง ซึ่งมักจะจบตอนของแต่ละวันด้วยการเริ่มต้น unit ที่เป็น climax of dramatic action scene ของตอนต่อไป เพื่อดึงดูดให้คนดูต้องการติดตามตอนต่อไป จนกว่าจะถึงบทสรุปสุดท้ายในตอนอวสานของเรื่อง

รักสานต์ วิวัฒน์สินอุดม (2546: 110) “นักสร้าง สร้างหนัง หนังสือ” กล่าวถึง การเล่าเรื่องราวโดยภาพยนตร์ว่า การเล่าเรื่องราวในภาพยนตร์ต่างจากการเล่าเรื่องด้วยคำพูดหรือข้อความ เพราะฉะนั้นการเขียนบทภาพยนตร์จึงต้องเผยหรือแสดงภาพการกระทำของตัวละครว่ามีใครทำอะไร ที่ไหน บรรยากาศแวดล้อมเป็นอย่างไร เวลาอะไร และสถานที่ไหน ให้คนดูเห็น และที่สำคัญคือต้องไม่เอาแต่บทพูดโต้ตอบกันไปมา (talking head) ซึ่งแตกต่างจากการเขียนนวนิยายที่ต้องบรรยาย หรือเผยให้เห็นความรู้สึก ความคิดของตัวละครเป็นส่วนใหญ่

รักสานต์ วิวัฒน์สินอุดม (2547: 225 - 230) “ เสกฝิ่น ปั่นหนัง : บทภาพยนตร์ ” กล่าวว่า บทภาพยนตร์ต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงปรับปรุงอยู่เสมอ และส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขมากที่สุดของบทคือตอนเปิดฉาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อารดา สุมิตร (2515) “ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่ 2” กล่าวถึงบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า เรื่องอิเหนาดำเนินความคิดต่อกันไป โดยตลอด ถ้าจะใช้เป็นบทแสดงละครก็ต้องตัดตอนมาเล่นตามที่ต้องการ วรรณคดีสโมสรได้ ตัดสินบทละครอิเหนาฉบับนี้ให้เป็นยอดแห่งบทละครรำใน พ.ศ.2459 เนื่องจากเป็นหนังสือที่แต่ง ดีพร้อมทุกประการ เนื้อความดี กระบวนกลอนเกลี้ยงกลาไพเราะ และเป็นบทที่เหมาะสมสำหรับนำมา แสดงเป็นละคร ทั้งยังเป็นต้นฉบับที่สมบูรณ์ทั้งเรื่อง ไม่ใช่มีเฉพาะตอนที่จะใช้แสดงอย่างในพระ ราชนิพนธ์บทละครเรื่องอื่นๆ นอกจากนั้นยังประกอบด้วยเรื่องประเพณีไทยแต่โบราณหลายเรื่อง จึงเป็นบทละครที่วิเศษดีกว่าเรื่องอื่นๆ

ดวงฤดี บุญจันทร์ (2516) “ การศึกษาเรื่องอิเหนาเพื่อการสอนภาษาไทย ” สรุปว่าในการ สอนวรรณคดีเรื่องอิเหนานอกจากเนื้อเรื่องและศัพท์แล้ว ผู้สอนควรพิจารณาถึงคุณค่าทาง วรรณศิลป์ที่ได้รับจากบทละครที่นำมาสอนด้วย กล่าวคือ ควรให้มีการศึกษาสำนวนโวหาร สุนทรียภาพทางภาษา และค่านิยมทางสังคมที่แฝงอยู่ด้วย เพราะจะเป็นการช่วยส่งเสริมและชักนำ ให้นักเรียนมองเห็นภาพสังคมในอดีตของไทย และเข้าใจสังคมดังกล่าวได้

กอบกุล อิงคุทานนท์ (2519) “ การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องตำนานอิลเลกตราในบทละคร คลาสสิกและบทละครปัจจุบัน ” สรุปความเหมือนและความแตกต่างในการนำเสนอตำนานอิลเลก ตราของนักเขียนกรีกและนักเขียนสมัยใหม่ว่า บทละครภาคคลาสสิกนำตำนานมาใช้ด้วยวิธีการที่ แตกต่างจากบทละครสมัยใหม่ กล่าวคือ โครงเรื่องตำนานอิลเลกตราในละครคลาสสิกนั้นเรียบง่าย ไม่ดัดแปลงให้ซับซ้อนมากเช่นบทละครสมัยใหม่ ลักษณะตัวละครก็ไม่ซับซ้อนและลึกซึ้งเท่าบท ละครสมัยใหม่ด้วย

อรไท ผลดี (2522) “ การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมสไลด์เทปวิชาภาษาไทยเรื่องอิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ” เป็นการวิจัยเพื่อสร้างบทเรียนแบบ โปรแกรมสไลด์เทปวิชาภาษาไทยเรื่องอิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย และศึกษาเพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนที่สร้างขึ้นโดยการทดลองกับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน 111 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า บทเรียนที่สร้างขึ้น เป็นบทเรียนที่มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปใช้ประกอบการสอนวิชา ภาษาไทยได้จริง

เอื้องอรุณ สมิตสุวรรณ (2534) “ การวิเคราะห์การเขียนบทโทรทัศน์เรื่อง ปริศนา ” กล่าวถึงการนำนวนิยายมาเขียนเป็นบทว่า ต้องมีการเพิ่มรายละเอียด ความสมเหตุสมผลและเป็นไป ได้ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจและคล้อยตามเนื้อหาของละคร แต่ทั้งนี้การเขียนบทต้องคงอรรถรส เดิมของบทประพันธ์ให้มากที่สุด เมื่อนำบทละครมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ บทจะถูกดัดแปลง แก้ไขในหลายสิ่งหลายอย่าง และเป็นการดัดแปลงที่ผู้เขียนบทไม่มีโอกาสได้ทราบ จนกว่าละครจะ แพร่ภาพออกอากาศ การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นผู้กำกับการแสดง นักแสดง ผู้กำกับรายการ และทีมงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาที่ไม่คาดคิดมาก่อน การ เปลี่ยนแปลงแก้ไขนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อบทเดิม

วิลาวัลย์ เอื้อบุรณานนท์ (2536) “ กลยุทธ์การส่งเสริมรายการโทรทัศน์ ของ สถานีโทรทัศน์และผู้ผลิตรายการในปี 2535 ” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การส่งเสริม รายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์และผู้ผลิตรายการ คือ นโยบายในการบริหารของ สถานีโทรทัศน์แต่ละสถานี

รังสิมา กุลพัฒน์ (2539) “ แผลเก่า : จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ ” สรุปว่า วิธีการดัดแปลง จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์นั้นต้องผ่านกระบวนการดัดแปลง ผู้วิจัยพบว่า เชิด ทรงศรี ได้ดัดแปลง เพิ่มเติมเรื่องราวและเหตุการณ์จากบทประพันธ์ของ ไม้เมืองเดิม ขึ้นมาก เพราะนวนิยายมีขนาดสั้น ทำให้ต้องเพิ่มเหตุการณ์ และข้อจำกัดในการนำเสนอของภาพยนตร์ที่ต้องมีวิธีแห่งการแปรเปลี่ยน ความในใจของตัวละครออกมาเป็นภาพ

ศศิวิมล สันติราษฎร์ภักดี (2539) “ การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อนวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่องสี่แผ่นดิน ” สรุปว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสื่อนวนิยาย และสื่อละครโทรทัศน์ ซึ่งทำให้ตัวบทมีความแตกต่างกัน คือปัจจัยต่างๆทางด้านการผลิต เช่น งบประมาณในการผลิตสูง สถานที่ที่จะใช้ถ่ายทำเป็นเขตหวงห้ามทางราชการ การขาดแคลนวัตถุดิบส่วนต่างๆในการผลิต รวมถึงธรรมชาติของสื่อที่แตกต่างกันของสื่อนวนิยายกับสื่อละครโทรทัศน์

วิไลพรรณ สุคนธ์ทรัพย์ (2541) “ โพรมีทิส : จากตำนานสุวรรณกรรม ” กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงตำนาน (แปลงบท) ว่า นักเขียนในยุคสมัยต่างกันหรือแม้แต่ในระยะเวลาใกล้เคียงกันอาจมีมุมมองหรือแนวคิดแตกต่างกันไป ทำให้วรรณกรรมหลายเล่มซึ่งมีที่มาจากตำนานเดียวกันเกิดความหลากหลายและมีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างไปจากตำนานเดิมที่เล่าสืบต่อกันมานานหลายพันปี

สุภัททิรา รอดบุญธรรม (2542) “ คอน กิโม่เต้ เด ลา มั่นซ่า และอิทธิพลที่มีต่อบทละครเพลงอเมริกันเรื่อง แมน ออฟ ลา มั่นซ่า และ บทละครเพลงไทยเรื่อง สุฝนอันยิ่งใหญ่ ” สรุปว่า สาเหตุที่ทำให้บทละครเพลงเรื่อง แมน ออฟ ลา มั่นซ่า และ สุฝนอันยิ่งใหญ่ มีความแตกต่างไปจากเรื่องคอน กิโม่เต้ เด ลา มั่นซ่า มีสามประการด้วยกัน คือ ประการที่หนึ่ง การตีความแนวคิดซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม ประการที่สอง รูปแบบการนำเสนอที่เปลี่ยนจากนิยายเป็นบทละครเพลง และประการสุดท้ายคืออุดมการณ์ของผู้แต่งซึ่งต้องการนำเสนอชีวิตประวัติช่วงหนึ่งของเซร์บันเตส

สุรีย์ ทองสมาน (2542) “ การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครโทรทัศน์กับนวนิยาย ” สรุปว่า สาเหตุที่ทำให้บทละครโทรทัศน์มีความแตกต่างจากนวนิยาย อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลัก 3 ประการ ได้แก่ ผู้แสดง ผู้ชม และระยะเวลาในการนำเสนอ กล่าวคือ บทละครโทรทัศน์บางเรื่องถูกดัดแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับตัวนักแสดงเป็นหลัก ซึ่งอาจมีเหตุผลมาจากการเป็นนักแสดงที่ได้รับความนิยม โดยมีผู้ชมให้ความสนใจและติดตาม ผู้เขียนบทจึงจำเป็นต้องดัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสมกับการแสดง และนักแสดง และเหมาะสมกับระยะเวลาในการนำเสนอ

ภัทริยา กัลยานาม (2543) “ ด่านาน และศาสนาใน วอต คริมส์ เมย์ คัม : การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายกับภาพยนตร์ ” กล่าวว่า การดัดแปลงนวนิยายเรื่อง วอต คริมส์ เมย์ คัม เป็นบทภาพยนตร์ทำให้เนื้อเรื่องและแนวคิดหลักของเรื่องเปลี่ยนไป ยิ่งไปกว่านั้นด่านานและศาสนาที่ปรากฏในนวนิยายและภาพยนตร์มีอิทธิพลต่อแนวคิดหลักของเรื่องที่แตกต่างกัน นวนิยายนำเสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา ส่วนภาพยนตร์นำเสนอแนวคิดหลักเรื่องความรักความตายสัมพันธ์กับด่านาน ดังนั้นการนำเรื่องราวในนวนิยายมาดัดแปลงเป็นภาพยนตร์ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมต่อการนำเสนอในรูปแบบที่ใช้ภาพเป็นสื่อ ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างนวนิยายและภาพยนตร์

ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ (2545) “ การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน ” สรุปว่า จากการศึกษาวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน 4 เรื่อง คือ

นวนิยายเรื่องขุนช้างขุนแผนของ พิชัย โอตตรดิตถ์ (2506) นิราศขุนช้างขุนแผนของ ฉันทน์ ขำวิไล (2513) นวนิยายเรื่องขุนช้างขุนแผน ของ ป. อินทรปาลิต (2515) และบทละครเวทีเรื่อง พิมพิลาไลย ของปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2538) ทำให้เห็นลักษณะการดัดแปลงเนื้อหา 3 ลักษณะ ได้แก่

- (1) การตัดทอนเนื้อหา ได้แก่ การตัดทอนตัวละครและการตัดทอนเนื้อหาเหตุการณ์
- (2) การเปลี่ยนแปลงเนื้อหา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงลักษณะตัวละครและรายละเอียดของเนื้อเรื่อง
- (3) การเพิ่มเติมเนื้อหา ได้แก่ การสร้างตัวละครใหม่ และการเพิ่มเติมเนื้อหาเหตุการณ์ที่ไม่เคยปรากฏในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนฉบับหอพระสมุดฯ

ส่วนในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการดัดแปลงวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผนทั้ง 4 ฉบับ มี 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านบริบททางสังคม ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้แต่ง และปัจจัยด้านรูปแบบคำประพันธ์

ศิรินทร์ทิพย์ พิมเสน (2545) “ ปัจจัยเชิงพาณิชย์ที่มีผลกระทบต่อการเขียนบทละครโทรทัศน์ไทย ” สรุปว่า ละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องมีการแปลงบทเพื่อให้เหมาะสมกับสื่อ นอกจากนั้นอาจมีการดัดแปลงบทให้สอดคล้องกับการกำหนดแนวเรื่อง หรือ ความต้องการที่จะเปลี่ยนภาพลักษณ์ของนักแสดง ฯลฯ หรือให้ตอบสนองต่อปัจจัยเชิงพาณิชย์ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาผลกำไรสูงสุดจากการผลิต

บทที่ 3

อิเหนาบับต่างๆในประเทศไทย

คนไทยรู้จักเรื่องอิเหนาจากนิทานปันทิ นิทานอิงพงสาวดารของชาว ซึ่งกล่าวถึง บุญญาธิการของกษัตริย์วงศ์เทวัญผู้หนึ่งซึ่งมีนามว่า “อิเหนา” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2508: 97) ได้กล่าวถึงเรื่องอิเหนาที่มาจากนิทานปันทิ หรือ พงสาวดาร ฆวานี้ ไว้ในหนังสือ ตำนานละครอิเหนาว่า

เรื่องอิเหนาเป็นพงสาวดารชาว ในสมัยเมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ประมาณ 1800 ปี รวบรวมคราวเดียวกับเมื่อสมเด็จพระร่วง แรกตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีในสยามประเทศนี้ อิเหนานั้น ในพงสาวดารชาวเรียกชื่อว่า “อิเหนา ปันทิ กรัตปาตี” แต่พวกเขาเรียกกัน เป็นสามัญโดยย่อว่า ปันทิ นับถือว่าเป็นมหาราชองค์หนึ่งในราชวงศ์ชาว

เรื่องอิเหนาปรากฏขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 - 2301) ในรูปแบบบทละครพระนิพนธ์ของพระราชธิดา 2 พระองค์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ คือเจ้าฟ้าคุณทูลและเจ้าฟ้ามงกุฎ เจ้าฟ้าทั้ง 2 พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์เรื่องอิเหนาจากการที่ได้ทรงฟังตำนานเรื่องเล่าจากนางกำนัลชาวปัตตานี เชื้อสายมลายูชื่อยะโว แล้วต้องพระทัย จึงทรงพระนิพนธ์เรื่องอิเหนาเป็นบทละครขึ้นพระองค์ละเรื่องคือ เจ้าฟ้าคุณทูลทรงพระนิพนธ์เรื่องดาหลังหรืออิเหนาใหญ่ และเจ้าฟ้ามงกุฎทรงพระนิพนธ์เรื่องอิเหนาหรืออิเหนาเล็ก มูลเหตุที่เรียกกันว่าอิเหนาใหญ่กับอิเหนาเล็กนั้น อาจเป็นความหมายของคนสมัยนั้นว่า อิเหนาสำนวนของพระองค์ใหญ่ (เจ้าฟ้าคุณทูล) กับอิเหนาสำนวนของพระองค์เล็ก (เจ้าฟ้ามงกุฎ) เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 บทละครทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชำรุดขาดหายไป และได้ปรากฏอีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี คือเรื่องอิเหนาคำฉันท์ ซึ่งเป็นผลงานของหลวงสรวิชิต (หน) ต่อมาในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ วรรณคดีเรื่องอิเหนาก็ได้รับการฟื้นฟูเป็นบทละครอีกครั้งหนึ่ง และเรื่องอิเหนาก็ยังคงเป็นที่นิยมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

อิเหนาฉบับอยุธยา

มีหลักฐานจากหนังสือปณณโณวาทคำฉันท์ ของพระมหานาควัดท่าทราย (2534: 25) ซึ่งเป็นกวีสมัย พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศว่า ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมีการแสดงละครเรื่องอิเหนาเป็นมหรสพสมโภชพระพุทธรูป ดังคำประพันธ์ว่า

ฝ่ายฟ่อนละครใน	บริรักษ์จักรี
โรงริมศิริมี	กลลับบแลชาย
ล้วนสรรสกรจันนาง	อรอ่อนลอออาย
ไครยลบอากวาย	จิตรจมเมอฝัน
ร้องเรื่องระเด่นโคย	บุษบาตุนาหงัน
พักพาคูหาบร	พตร่วมฤดีโลมๆ

คำประพันธ์ข้างต้น ทำให้ทราบว่าเรื่องอิเหนาที่เล่นนี้เป็นอิเหนาเล็กของเจ้าฟ้ามงกุฎ ตอนที่อิเหนาลักพาบุษบาไปไว้ในถ้ำและได้นางเป็นชายา เพราะอิเหนาใหญ่หรือดาหลังไม่มีเหตุการณ์ตอนนี้ บ่งบอกได้ว่าวรรณคดีเรื่องอิเหนาเป็นที่นิยมในสมัยนั้น เพราะได้รับการกล่าวถึงจากกวีร่วมสมัย แต่เมื่อสิ้นกรุงศรีอยุธยา อิเหนาสำนวนอยุธยา แทบจะไม่เหลือต้นฉบับ ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2508: 106) มีพระดำรัสไว้ในหนังสือ ตำนานละครอิเหนา ว่า “ผู้อ่านหนังสือนี้ที่ยังไม่เคยเห็นบทละครอิเหนาครั้งกรุงเก่าก็เห็นจะมีมากด้วยกัน...”

ในหนังสือตำนานละครอิเหนานั้น สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2508: 107-109) ได้ทรงคัดลอกบทละครอิเหนาสำนวนสมัยอยุธยา ตอนชมเมืองวงศ์เทวัญทั้ง 4 เมืองมาไว้ มีตัวอย่างดังนี้

ข้า	ถึงสุริยวงศ์เทพไทเรื่องศรี
มาจะกล่าวบทไป	ทุกบุรีศรีชาวไม่เทียมทัน
สื่อศักดิ์ส่วนทรงธรณี	วิทยายังยวดกวดขัน
ท้าวร่วมบิดุเรศมารดา	งามล้ำเทวัญนิรมิต
อันพระเชษฐาผู้ทรงธรรม	ประโลมโลกเลิศล้ำละลานจิต
ผิวผ่องอรสุนทรโณม	

ดังพระนราวงศ์ทรงฤทธิ์
 เป็นนักรกัณธรณีนป็นชาว
 ชื่อหยั่งหยั่งเอกระทุกนกร
 อันพระอนุชาชัยชาญ
 ขาวเหลืองเรืองรองละอองจันทร์
 พระครองกรุงดาหาธานี
 ประกาศวันเดือนชื่อระบือยศ
 อันพระราชอนุชาองค์ที่สาม
 ขาวเขียวแข่งแซ่พริ้งพวรรณ
 พระเป็นจอมจุลจักรในกาหลัง
 ฤทธิ์รงค์ทรงเดชฤชา
 อันพระหริวงศ์สุดนั้น
 ผิวพัคตร์ผ่องเพริศเลิศทรง
 พระครองกรุงสิงหัดสำหรับ
 ทั้งสิ่งคัทรทศทางธรรม
 พระเดชนันขจรสยอนเดช
 จรัสรุ่งฟุ้งเฟื่องทั้งธาตรี
 อันระตูทุกเมืองซึ่งเรื่องฤทธิ์
 สยบสยของพองเคียรโลมา
 ระบือถึงไหนก็ย่อท้อ
 ฤทธิ์รงค์ดั่งองค์พระอาทิตย์
 บ้างน้อมเกศถวายบรรณาการ
 พระเกียรติฟุ้งเฟื่องเรืองขจร

ทุกทิศเกรงเดชกระจายจร
 นามกรพาราบศิสร
 อุดารัตฤทธิรอน กุเรป็น ฯ
 วโรฤทธิ์เปรียบปานพระสุริย์ฉาน
 วิชาศล้าเทวัญในโสฬส
 เอกระนัคหรีอันปรากฏ
 ท้าวทศทิศไม่เทียมทัน
 เรื่องรามพริ้งเพริศนิคฉัน
 คมสันเลิศโลกลักษณา
 เองหยั่งหนึ่งหรัคกาหรา
 ดังพระยาสิงหราชอาจอง
 เป็นจอมจันทร์จักรภพสูงส่ง
 อรองค์เน่งน้อยละกลกัน
 เมাত্রีอาภง ณ รังสรรค์
 เป็นหลักในเขตขัณฑ์ปัดพิ
 พระองค์วงศ์เทเวศร์เรืองศรี
 เป็นที่เฉลิมโลกโลกา
 ก็ให้คิดครันคร้ามอยู่หนักหนา
 ด้วยเกรงอาณุภาพเป็นพันคิด
 ไม่หาญต้านต่อรอดิด
 เมื่อสถิตในกลางอัมพร
 ช่อสุวรรณปทุมมालย์สลับสลอน
 ทั้งสี่พระนครเสมอกัน

ฯ ๒๘ คำ ฯ

บทละครเรื่องอิเหนาสำนวนอุษยานี กรมศิลปากร (2508: 107) ได้ให้ความเห็นไว้ที่
 เชิงอรรถว่า

หอพระสมุดฯ ได้ค้นฉบับมาแต่เมืองนครศรีธรรมราช เดิมสำคัญว่าเป็นพระราช
 นิพนธ์รัชกาลที่ 1 ครั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตร ทรง

พระราชดำริว่าทั้งทางสำนวน และความที่พรรณนา ว่าด้วย แผนที่ ร้ว วัง บ้านเมือง เป็น
โวหารครั้งกรุงเก่า ได้ทรงชี้แจงไว้ในหนังสือพระราชวิจารณ์

ตัวอย่างการพรรณนา ร้ว วัง บ้านเมือง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำรา
ราชานุภาพ, 2508: 109)

ยานี้

อันแว่นแคว้นแดนขัณฑสีมา	สนุกคังเมืองฟ้าสรวงสวรรค์
อันปรางค์ปราสาททั้งสี่นั้น	ล้วนสุวรรณมณีจินดา
ทั้งทางหงส์ช่อฟ้าปราณี	เลิศล้วนมณีมีค่า
มรทปเก้ายอดโอพาร์	มีเทวถือนัฏฐประนมเรียง
อันเทพอัปสรกินริน	คิดพิณมณีประ โคมเสียง
ไพเราะครื้นครั่นสนั่นเวียง	เพียงนางบำเรอสหัสสนัยน์
มีปรางค์ปราสาทน้อยรายรอบ	ประกอบกาบสุรกาญจน์ไม่นับได้
กระหนกกระหนาบค้ำเป็นชั้นไป	อำไพเลิศโลกละลานตา ฯ

จากตัวอย่างคำประพันธ์ทั้ง 2 ตัวอย่าง จะเห็นว่าบทละครเรื่องอิเหนามีลักษณะเด่นคือ มี
การใช้ศัพท์ภาษาไทยปนชวามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

อิเหนาสมัยธนบุรี

แม้ว่าสมัยธนบุรีจะมีระยะเวลาเพียง 15 ปี และมีกษัตริย์เพียงรัชกาลเดียว แต่ยังมีวรรณคดี
เรื่องอิเหนาสำนวนหนึ่งเกิดขึ้นในสมัยนั้น คือ อิเหนาคำฉันท์ ของ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่ง
ขณะนั้นเป็น หลวงสรวิชิต โดยคํานำในหนังสือ วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน) (เจ้าพระยาพระ
คลัง (หน), 2516: ข) กล่าวว่า

เรื่องอิเหนาคำฉันท์ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เริ่มแต่งเมื่อวันเดือนใดไม่ปรากฏ แต่มี
คำฉันท์บอกไว้ตอนท้ายเรื่องให้ทราบว่า แต่งเสร็จเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชว เอกศก
พ.ศ. ๒๓๒๒ ซึ่งเป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี เนื้อเรื่องแต่งตาม
ความในบทละครเรื่องอิเหนา พระนิพนธ์เจ้าฟ้ามงกุฎ จัปตอนตั้งแต่อิเหนาเผาเมืองดาหา

แล้วปลอมเป็นจระก้าพากษมาไปซ่อนไว้ในถ้ำ จนถึงอิเหนากลับไปแก้ความสงสัยที่กรุง
ดาหา

เนื่องจากเรื่องอิเหนาสำนวนนี้ มีวรรณคดีเรื่องอิเหนาสำนวนของเจ้าฟ้ามงกุฎเป็นต้นแบบ
จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นจุดเริ่มของการฟื้นฟูวรรณคดีเรื่องอิเหนาสำนวนกรุงศรีอยุธยาส่วนหนึ่ง ซึ่ง
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงฟื้นฟูต่อ ส่วนในเรื่องของการประพันธ์
นั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) จะใช้วิธีเอาสำนวนดั้งเดิมของอยุธยาที่ได้มาเป็นต้นแบบจริงๆ หรือ
อาศัยจากความทรงจำของตนเองหรือคนอยุธยาที่เลืออคอยอยู่นั้นยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด

ตัวอย่างคำประพันธ์เรื่องอิเหนาคำฉันท์ (เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2516: 205)

ตอนอิเหนาลักพาบุษมาไว้ในถ้ำ

๑๑

ปางนั้นบรมวง	ศอสนัญแดหวา
อุ้มองควันดา	กรตระกองตระการชม
ชูขึ้นภิรมย์เชย	ดุจเสวยสมบัติพรหม
สัมผัสสระมลกรม	เสน่ห้น้อมฤดีมา
รีบรรดทุรัสพา	จรร่วมพนาทวา
จึงมีมธุรส	พจนเพื่อแสดงองค์
อ้าเม่นีคือพี่	บมิควรจะโสกทรง
กันแสงบไซ่อง	กระตุมาค้องตัว
พักตร์ผ่องจะนองชล	วิมลโฉมจะหม่นมัว
อ้าเมื่อยาแคลนกลัว	สละทุกข์ประเทืองเรียม
ปางนั้นสุดาสดับ	สุรศัพทยังเกรียม
จิตแจ้งเชษฐาเทียม	จระกามาลอบปลอม
แสนโสกกระสัลย์ซ้ำ	ปะทะแค้นคะนิงตรอม
หยิกข่วนบได้ออม	กลจะทรุดลงจากเพลา

อิเหนาสมัยรัตนโกสินทร์

1. อิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมบรรดากวีพื้นฟูวรรณคดีของกรุงศรีอยุธยาขึ้นมาเพื่อรักษาตัวบทวรรณคดีอยุธยาไว้มิให้สูญหายไป วรรณคดีเรื่องอิเหนาจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาด้วย

เรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนบทละคร ดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องอิเหนาสำนวนของเจ้าฟ้ามงกุฎแต่ต้นฉบับที่ปรากฏมีเนื้อความขาดตอนเป็นระยะๆ ทำให้เนื้อความแต่ละตอนไม่ต่อเนื่องกัน เนื้อเรื่องส่วนที่ยังคงอยู่ คือ

1. ตอนตั้งวงศ์เทวเจนนึงอิเหนาไปหมั้นหย่าครั้งแรก
2. ตอนเข้าห้องจินตะหรา ถึงอิเหนาตอบสารท้าวกุเรปันตัดอาลัยบุษบา
3. ตอนวิหยาสะก้ำเทียวป่า ถึงท้าวหมันหยารับสารท้าวกุเรปัน
4. ตอนศึกท้าวกะหมังกุหนิง
5. ตอนเข้าเมืองมะละกา ถึงอุณากรรมขึ้นเขาปะจาหัง
6. ตอนย่ำหรันตกไปเมืองมะงาดา ถึงระเด่นดาระหวันตามย่ำหรันมาเมืองกาหลัง

ตัวอย่างคำประพันธ์ในอิเหนาบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (2516: 122, 139)

ตอนวิหยาสะก้ำเทียวป่า ถึงท้าวหมันหยารับสารท้าวกุเรปัน

เมื่อนั้น
จึงถามพระราชบุตรา

ท้าวกะหมังกุหนิงรุ่งฟ้า
เจ้าได้รูปนี้มาแต่แห่งไร

ฯ ๒ คำ ๑
(ตรงนี้ฉบับขาด)

เมื่อนั้น
ยังจะจำสำคัญมรรคา

พระปิตุเรศจึงถามกะหมันหรา
ได้ฤמיได้จางาไป

ฯ ๒ คำ ๑

ตอนท้าวหมันหารับสารท้าวกูเรปัน- ตอนศึกท้าวกะหมังกุหนิง

เมื่อนั้น
มาจากกะหมังเสนี

ท้าวหมันหารับเอาสารศรี
แล้วคลี้ออกทรงทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ

ต่อนี้ฉบับขาด

จับตอนศึกกะหมังกุหนิง

เมื่อนั้น
เห็นระเด่นห้องคี่ยืนทรงงาม
อันตัวของเจ้าทั้งห้านี้
สามารถอาจมาชิงชัย

ท้าวกะหมังกุหนิงชาญสนาม
สงสัยก็ถามไปทันใด
อยู่คาหาธานีญาโณ
ผู้ใดซึ่งชื่อจรรกา

ฯ ๔ คำ ฯ

จะเห็นว่าเนื้อหาในคำประพันธ์ข้างต้นไม่ต่อเนื่องกันคือ หลังจากท้าวกะหมังกุหนิงถามวิหยาสะกล่าวได้รูปบุษบามาจากไหน ฉบับก็ขาดหายไปแล้วเนื้อเรื่องก็ข้ามมาที่เหตุการณ์ตอนท้าวกะหมังกุหนิงปรึกษากับกะหมันหร่า ส่วนในตอนท้าวหมันหารับสารท้าวกูเรปัน หลังจากท้าวหมันหยาคลี้อารออกจะอ่าน เหตุการณ์ก็ขาดหายไป และข้ามเรื่องไปที่ตอนศึกกะหมังกุหนิง

2. อิเหนาบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาขึ้น เพื่อใช้เล่นละครใน เนื่องจากตัวบทเดิมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชนั้น แต่งขึ้นด้วยมีจุดประสงค์หลักที่จะรวบรวมเรื่องอิเหนาไว้เป็นฉบับสำหรับพระนคร จึงส่งผลให้มีเนื้อความที่ยาวและมีรายละเอียดมาก อาจไม่สะดวกสำหรับการเล่นละคร พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนาขึ้นใหม่ให้สามารถเล่นได้ดี จากเพลงยาวท้ายพระราชนิพนธ์ที่ว่า “ ครึ่งกรุงเก่าเจ้าสตรีเชอนิพนธ์ แต่เรื่องต้นตกหายพลัดพรายไป หากพระองค์ทรงพิภพปรารภเล่น ให้ร่าเริงเล่นละครคิดกลอนใหม่ ” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2506: 1206 - 1207) ทำให้คิดได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยอาจทรงใช้ฉบับอยุธยาส่วนหนึ่งและทรงพระราชนิพนธ์กลอนใหม่ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ที่น่าจะได้ทรงเทียบเคียงกับฉบับพระ

ราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชด้วย เพราะเนื้อหาและสำนวนโวหารใกล้เคียงกัน เพียงแต่มีเนื้อความที่กระชับขึ้นเหมาะแก่การเล่นละคร เนื้อเรื่องย่อมีดังนี้

ราชวงศ์ใหญ่ของประเทศชวาในอดีต 4 ราชวงศ์ ที่สืบเชื้อสายมาจากเทวดานามปะตาระกาหลา ซึ่งเรียกกันว่าวงศ์เทวัญคือ กุเรปัน ดาหา กาหลัง และสิงหัดสำหรับ ท้าวกุเรปันได้หมั้นหมายโอรสนามว่าอิเหนาไว้กับบุษบาธิดาท้าวดาหา แต่อิเหนาไปหลงรักนางจินตะหราวาตีธิดาท้าวหมันหย้า จึงบิดพลิ้วไม่ยอมไปอภิเษกกับคู่หมั้นที่ไม่เคยเห็นหน้า ท้าวดาหาริ้วจึงประกาศว่าหากใครมาขอนางบุษบาพระองค์ก็จะทรงยกให้ ระตูจระกาสั่งมีรูปปร่างหน้าตาอัปลักษณ์ทราบข่าว จึงให้ช่างลอกบมาดรูปนางบุษบา ช่างวาดรูปนางได้ 2 รูปก็เดินทางกลับ แต่ระหว่างทางได้เกิดลมพายุพัดเอารูปหนึ่งปลิวไป จระกาได้เห็นรูปโฉมที่งดงามของบุษบาจากรูปที่ช่างนำมาถวายก็ไปสู่ขอนาง ท้าวดาหาก็จำใจยกให้ วิหยาสะก่าโอรสท้าวกะหมังกุหนิงได้พบรูปอีกรูปหนึ่งที่ถูกลมพัดปลิวไป วิหยาสะก่าจึงขอให้พระบิดาไปขอบุษบาแต่ท้าวดาหาได้ประกาศประทานบุษบาให้แก่จระกาแล้ว ท้าวกะหมังกุหนิงกับโอรสจึงทำสงครามกับเมืองดาหาหวังชิงบุษบา ท้าวดาหาส่งราชสาส์นไปขอให้ทางกุเรปันมาช่วยรบ ท้าวกุเรปันจึงส่งราชสาส์นให้อิเหนาไปช่วยเมืองดาหา มิฉะนั้นจะตัดจากการเป็นพ่อลูกกัน อิเหนาจึงต้องยอมไปรบ เมื่อชนะสงครามแล้วอิเหนาได้พบกับบุษบาและหลงรักจึงทำอุบายชิงตัวนางไป ทำให้ปะตาระกาหลาริ้วจึงบันดาลให้ลมหอบบุษบาไปแล้วเปลี่ยนเพศนางเป็นชายชื่อนิสาอุณากรรณ และสาปว่าให้นางและอิเหนาจำกันไม่ได้จนกว่าทั้งอิเหนาและน้องสาวชื่อวิยะดากับบุษบาและน้องชายชื่อสียะตรา จะได้มาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน อุณากรรณได้ไปเป็นโอรสบุญธรรมท้าวกาหลัง ขณะที่อิเหนากับวิยะดาปลอมองค์ออกตามหาบุษบา และสียะตราก็ปลอมองค์ออกตามหาบุษบาเช่นกัน ทั้งหมดมาพบกันพร้อมหน้าในเมืองประมอดัน ทำให้คำสาปคลาย อิเหนาจึงได้อภิเษกกับบุษบา จินตะหราวาตี สะการะวาตี และมหารัศมี สียะตราได้อภิเษกกับวิยะดา

ตัวอย่างคำประพันธ์ในเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 20-21)

ตอนปะตาระกาหลาประทานกริช

ยานี

มาจะกล่าวบทไป

ซึ่งเป็นบรมอัยกา

ถึงองค์สัณเฑาะ

สถิตยังชั้นฟ้าสุราลัย

จึงนิมิตกริชแก้วสุรกาญจน์
ครั้นเสร็จเสด็จจากวิมานชัย

นามกรพระหลานจาริกไผ่
เหาะมากรุงไกลฤรเปน

๑ ๔ คำ ๑ รว

ร้าย
ครั้นถึงจึงวางกริชลง
อวยชัยให้พรแล้วเทวัญ

ข้างองค์พระกุมารหลานขวัญ
กลับคืนกระยาหนัชั้นฟ้า

๑ ๒ คำ ๑ เชิด

เมื่อนั้น
ประกองกรซ้อนอุ้มพระลูกยา
เห็นกริชนั้นวางอยู่ข้างที่
จึงหยิบมาดูด้วยดีใจ

องค์มะดีหวิเสนาหา
เชิญมาจากอุ้อไฟ
มารศรีหลากจิตคิดสงสัย
แล้วถวายภูวนัยนับพัน๑

๑ ๔ คำ ๑

ในตอนเดียวกันนี้ ส่วนของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
(2516: 30-31) มีว่า

ยานี้
มาจะกล่าวบทไป
ซึ่งเป็นบรมราชอัทยา
ครั้นสรนัดดาลลงไป
สืบวงศ์เทวัญอันเรื่องยศ
อย่าเลยจะไปอ่านวยชัย
จึงนฤมิตกริชเพชรอันรูจี
ครั้นเสร็จเทวัญอันเรื่องฤทธิ์
ได้ฤกษ์งามยามชัยมงคล

ถึงองค์สัตย์เดหา
สถิตในชั้นฟ้าโสฬส
จะรุ่งเรืองฤทธิ์ไกรปรากฎ
กำหนดยิ่งกว่าสามธานี
ให้นัดดาใจเฉลิมศรี
จาริกนามตามที่บัลล
ตำแดงอิทธิครั้นครั้นพระเวหน
จึงเหาะดลยังแท่นอันรูจี

๑ ๘ คำ ๑ เชิด

ร้าย	
เมื่อนั้น	พระจอมภพกูเรปันเรื่องศรี
ทั้งร้อยเอ็ดกัศราทุกธานี	ทั้งหน่อกษัตริย์ธิดาญชัย
อีกทั้งเสนาพฤตมาตย์	ราชครูชีพรามณีน้อยใหญ่
นั่งแน่นทั้งห้องพระโรงใน	เห็นเทวัญชาญชัยศักดา
ต่างคนต่างกราบบังคม	พระบรมเทเวศร์นาคา
ต่างอวยชัยถวายองค์กุมารา	สนั่นทั้งมหาปถพี
อันพระองค์ผู้ทรงฤทธิไกร	ทั้งห้าทราวมัยมหี
กราบก้มบังคมด้วยยินดี	ให้พราหมณ์เบิกแว่นมณีรจนา

ฯ ๘ คำ ฯ

มหาชัย	
เวียนเอยเวียนเทียน	ให้เวียนแต่ซ้ายมาหาขวา
บรรดาอำมาตย์มาตยา	รับแว่นรจนาเป็นหลั่นกัน
ครั้นครบสิบเอ็ดรอบมิทันช้า	องค์ปิตตาระกาหระเจดณัน
จึงรับเอาแว่นแก้วแพรพรรณ	โบกวันแล้วอวยพระพรชัย
ให้เจ้าเรื่องฤทธิสัทธิตักดิ์	เป็นที่พำนักทั้งต่ำได้
อันหมู่อรินทรราชเรืองชัย	พ่ายแพ้ฤทธิไกรพระนัคดา
ได้ยื่นข่าวถึงไหนให้ครั้นคร้าม	สยอนนามลือฤทธิทุกทิศา
ให้ภิญโญยศยิ่งในโลกา	อย่ารู้อัปราชัยใคร
ครั้นเสด็จอำนวยอวยพร	จึงเอากฤษฤทธิรอนนั้นให้
แล้วเสร็จสำเร็จอวยชัย	เหาะไปกระยาหงันมิทันช้าฯ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

จากการเปรียบเทียบคำประพันธ์ทั้งสองสำนวน จะเห็นได้ว่าสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะมีเนื้อความที่กะรัดรัดมากกว่า และสามารถกล่าวครอบคลุมเนื้อหาของสำนวนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทั้งหมด

3. บทละครพูดเรื่องอิเหนา บทละครที่พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ทรงพระนิพนธ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2425 ในรูปแบบของบทละครพูด เนื้อหากล่าวถึง ตอน ศีกท้าว

กะหมังกุหนิง แบ่งออกเป็น 10 ตอนย่อย คือ

- ตอนที่ 1 จรกาออกว่าราชการ ม้าไช้อ่านสารดาหา ท้าวดาหาให้ไปช่วยการศึก
- ตอนที่ 2 คำมะหงง คะหมัง ออกมาจะไปล่าสำและจัดพล
- ตอนที่ 3 อีเหนาบรทมครวญบ่นถึงนางจินตะหรา
- ตอนที่ 4 ม้าไช้อีเหนาสืบทัพที่ยกมา และเจรจากับนายทัพของจรกา
- ตอนที่ 5 ชาวเมืองดาหาเตรียมชมโฉมอีเหนา
- ตอนที่ 6 ชาวเมืองดาหาชมโฉมอีเหนา
- ตอนที่ 7 ยาสาออกไปสั่งให้จัดประเสบันอากง
- ตอนที่ 8 ลีพี่เลี้ยงปลอมบุษบาให้ขึ้นไปเฝ้าอีเหนา
- ตอนที่ 9 บาหยันห้ามคุณเฒ่าแก่ กำนัล
- ตอนที่ 10 เสนากับพนักงาน จัดประเสบันอากงให้กะหริดตะปาดิและสุหรานาง
บทต่อตอนปลาย นางกำนัลไปดูฤกษ์ มะเดหวีพาบุษบาไปหาฤกษ์ ฤกษ์รดน้ำมนต์
และให้พร

เรื่องอีเหนาสำนวนนี้พิมพ์รวมอยู่ในหนังสือประชุมพระนิพนธ์ของกรมหลวงพิชิตปรีชากร จัดพิมพ์ครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงศพพระองค์ท่าน ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2455 อ้างถึงอยู่ในหนังสือพงสาวดารอีเหนาลับอารีนครา (ขุนนิกรการประกิจ (บิน อับดุลลาห์), 2520: 75)

4. ปันหยีสะมิรัง ปันหยีสะมิรังคือเรื่องอีเหนาที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงแปลจากฉบับภาษามลายูเป็นภาษาไทย เมื่อปี พ.ศ.2481 ในรูปแบบของความเรียง มีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

มีกษัตริย์เชื้อสายวงศ์เทวา เป็นพี่น้องกัน 4 องค์ 3 องค์แรกเป็นชาย ครองกรุงกูรีปัน ดาหา และกาละลัง ตามลำดับ องค์สุดท้ายต้องเป็นหญิงชื่อ คันธสารี บวชอยู่บนเขาวิไลส

ท้าวกูรีปันมีโอรสชื่ออินุกรตะปาดิหรืออินุ ท้าวดาหามีมเหสี 3 องค์ องค์ใหญ่คือปรโมสุรีนามว่าบุษบา องค์รองคือมหาเดวี และองค์ที่สามคือลิกู ซึ่งแท้จริงเป็นชาวตลาด แต่ท้าวดาหาฝืนธรรมเนียมวงศ์เทวาแต่งตั้งนางขึ้นเป็นลิกู ปรโมสุรีมีธิดา ชื่อ จันตะรา นางลิกูซึ่งมีนิสัยชั่วร้าย มีธิดาชื่ออายัง ซึ่งมีนิสัยเช่นเดียวกับมารดา ส่วนมหาเดวีนั้นไม่มีบุตร ส่วนท้าวกาละลังมีโอรสชื่อสิงคมนตรี

ท้าวกูรีปันขอคุณาหงันอินุกับจันตะรา ท้าวดาหาเห็นด้วย ทำให้ลิกูดาหาริษยา จึงส่งหมากไถ่ยาพิษไปให้ปรโมสุรีกับจันตะรา แต่มีเพียงปรโมสุรีเท่านั้นที่เสวยหมากพิษเข้าไป จึง

สิ้นพระชนม์ แต่นั้นมามหาเดวีก็ปกป้องดูแลจันดราจุลกในไส้ ส่วนท้าวดาหาถูกลิกุทำเสน่ห์ด้วย
สลาอาคม

ท้าวกริปันให้อินุทำตุ๊กตาทองคำประดับอัญมณีมีค่าห่อผ้าจีวรไว้คู่กับตุ๊กตาเงินประดับพลอย
หุงธรรมาห่อผ้าแพรไปให้ท้าวดาหาประทานให้ธิดา นางอายังเลือกห่อผ้าแพร จันดราจึงได้ตุ๊กตา
ทองคำไป เมื่ออายังทราบว่าได้เพียงตุ๊กตาเงินก็ร้องไห้มาฟ้องท้าวดาหา ท้าวดาหาซึ่งหลง
เสน่ห์นางลิกุจึงไปตัดผมจันดราประจาน จันดราเสียใจมากจึงหนีไปในป่าพร้อมด้วยมหาเดวีกับ
บรรดาพี่เลี้ยงและไพร่พล แล้วปลอมเป็นชายชื่อปันหิยะมิงรัง ตั้งช่องโจรอยู่ที่ชายแดนเมืองกริปัน
คอยเกลี้ยกล่อมคนเดินทางเป็นพวก จนมีกำลังพลมากจึงไปตีเมืองมันทาวัน ได้ธิดาระดูเจ้าเมืองเป็น
เชลย 2 คน ชื่อ นางบุษบาชวิต กับ บุษบาสารี

ฝ่ายเมืองกริปัน ครั้นครบกำหนดการวิวาห์ ท้าวกริปันก็แต่งทูตนำสินสอดไปเมืองดาหา
ขบวนสินสอดถูกปันหิยะมิงรังจับได้ระหว่างทาง ปันหิยะมิงรังปล่อยทูตให้กลับไปบอกอินุให้มา
หาตน แล้วตนจะคืนของหมั้นให้ พออินุยกทัพมา ปันหิยะมิงรังก็คืนของให้ตามสัญญา อินุพอใจ
ปันหิยะมิงรังจึงทำสัญญาเป็นพี่น้องกัน อินุขอพักอยู่กับปันหิยะ และเริ่มสงสัยว่าปันหิยะอาจเป็นหญิง
แต่ถึงกำหนดวิวาห์เสียก่อน อินุจึงต้องลาปันหิยะไปดาหา แต่เพราะจันดราหายสาบสูญไปแล้ว
นางลิกุจึงให้ท้าวดาหาอภิเษกอินุกับอายังแทน แต่อินุทราบความชั่วร้ายของลิกุและอายัง จึงยินยอม
เพียงเข้าพิธีอภิเษก แล้วหนีกลับไปช่องโจรของปันหิยะมิงรัง

ปันหิยะมิงรังทราบข่าวอินุอภิเษกกับอายัง เข้าใจผิดว่าอินุมีใจกับอายังก็เสียใจ จึงพาพรรค
พวกไปหาพระเจ้าอาที่เขาวิลิศ อินุตามมาพบเพียงมหาเดวี และได้ทราบความจริงว่าปันหิยะมิงรัง
คือจันดรา จึงพามหาเดวีกลับดาหา แล้วแปลงเป็นชายชื่อปันหิยะมิงรังออกติดตามหาปันหิยะมิงรัง
ระหว่างการเดินทาง ปันหิยะมิงรังได้ 49 เมือง เมืองสุดท้ายชื่อเมืองจกรกา ปันหิยะมิงรังฆ่าระดู
จกรกา (จกรกา) ตาย ได้โอรสระดูจกรกา ชื่อ วิรันตะกะ กับธิดาชื่อ นิลวาตี เป็นเชลย แล้วจึงมะงุมมา
รา (เดินทางเที่ยวไปในป่า) ไปถึงเมืองกาละลัง พบท้าวกาละลัง ท้าวกาละลังโปรดปันหิยะมิงรังจึงจัด
ที่ให้พักอยู่ด้วย

ฝ่ายปันหิยะมิงรังเมื่อเดินทางไปได้พอสมควรก็ส่งไพร่พลกลับเมืองเหลือเพียงตนเอง บา
ยัน สางิด บุษบาชวิต บุษบาสารี และ ปะมอนัง กับ ปะสิเรียน (ประเสหรัน) ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงของ
บุษบาชวิต กับ บุษบาสารี เพียง 7 คนที่เดินทางต่อไปโดยเปลี่ยนเครื่องแต่งกายกลับเป็นหญิง
ตามเดิม

นางคันธสารีทราบเรื่องของจันดราได้ด้วยญาณ จึงให้เหล่านางอินัง (แอมัน) ซึ่งเป็นศิษย์
ไปรับหลานขึ้นมา และแนะนำให้จันดราอยู่กับพวกปลอมเป็นชายแล้วเดินทางไปเมืองกาละลัง จันดรา
และพวกจึงแปลงเป็นพวกกำนุ (คนเล่นละคร) โดยมีจันดราซึ่งเปลี่ยนนามเป็นชายชื่อว่าระคะเป็น

หัวหน้าคณะ แล้วนางคันธสารีไปเมืองกาละลัง ปันหยียาเฆงได้ยินกิตติศัพท์ของคณะละครวาระ
คะจึงเชิญให้ไปแสดงให้ชม ปันหยียาเฆงถูกชะตาวาระคะ จึงขอเป็นเพื่อน

ระตุล่ำล่ำกับระตุปู้ดัก พี่ชายทั้งสองของระตุจกรกา ยกทัพมาแก้แค้นให้น้องชาย ปันหยียา
เฆงออกไปรบ ระตุทั้งสองยอมแพ้และยกธิดาคือนางกะสุมาธิดาระตุปู้ดักกับนางสมบะสารีธิดาระตุ
ล่ำล่ำให้เป็นบรรณาการ

หลังจากปันหยียาเฆงกลับมาจากศึกวาระคะก็เล่นละครเรื่องปันหยีสะมิรังให้ดู โดยวาระคะ
เล่นเป็นปันหยีสะมิรัง ปันหยียาเฆงสงสัยว่าวาระคะอาจจะเป็นปันหยีสะมิรังตัวจริง เผอิญละครเล่น
ไม่จบ คณะละครจึงต้องพักค้างอยู่ในวังเพื่อเล่นละครต่อให้จบในวันรุ่งขึ้น ตกคืนปันหยียาเฆงจับ
พิรุณได้ว่าวาระคะคือจันดะราจึงเข้าหาและได้นางเป็นชายา

จันดะราถวายนางบุษบาชีวิตกับนางบุษบาสารีให้อินู ทั้งหมดลาท้าวกาละลังกลับบุรีปัน
ท้าวบุรีปันอภิเษกอินูขึ้นครองเมือง และเชิญท้าวดาหา ท้าวกาละลัง และระตุเมืองต่างๆมาร่วมงาน
อินูอภิเษกสมรสกับจันดะรา ตั้งจันดะราเป็นปรโมสุรี นิลวาตีเป็นมหาเดวี บุษบาชีวิตเป็นลิกู

อินูประทานนางบุษบาสารีให้วิรันตะกะโอรสระตุจกรกา แล้วให้กลับไปครองเมืองจกรกา
แล้วปูนบำเหน็จเหล่าพี่เลี้ยง และจัดให้พี่เลี้ยงของตนแต่งงานกับพี่เลี้ยงของจันดะรา

เมื่อเสน่ห์เสื่อมท้าวดาหาที่ตั้งมหาเดวีเป็นปรโมสุรี ลิกูริษยาจึงใช้น้องชายไปหาหมอเสน่ห์
เพื่อขอสลาฆ่าเสน่ห์ท้าวดาหาซ้ำ แต่น้องชายถูกฟ้าผ่าตาย นางลิกูจึงตรอมใจตายเพราะไข้ใจและ
ความริษยา ส่วนนางอายังซึ่งอภิเษกกับสิงคมนตรี (โอรสท้าวกาละลัง) ก็มีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมาน

หลังจากให้อินูครองเมืองและปัญหาทุกอย่างคลี่คลายลงแล้ว ท้าวบุรีปัน ท้าวกาละลัง
และปรโมสุรีทั้ง 2 เมือง ก็ออกผนวช

จากเรื่องย่อจะเห็นว่าอิเหนาสำนวนนี้ แตกต่างกับสำนวนอื่นๆคือ บุคลิกลักษณะของ อินู
หรือ อิเหนา จะแตกต่างไปจากสำนวนอื่นโดยสิ้นเชิง คือเป็น ชายชาตินักรบที่มีใจรักมั่นคงอย่าง
แท้จริง และสาเหตุของการมะงุมบารา (มะงุมมะงาหรา หมายถึง การเดินทางเที่ยวไปในป่า) ของ
สำนวนนี้ ก็ไม่ได้เกิดจากอินู แต่เกิดจากท้าวดาหาและลิกูดาหาแทน

5. หิกะยัต ปันหยี สะมิรัง หิกะยัต ปันหยี สะมิรัง เป็นตำนานเรื่องอิเหนาอีกสำนวนหนึ่งที่
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงแปลจากฉบับ
ภาษามลายูเป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 2481 ในรูปแบบของความเรียง เนื้อเรื่องย่อของ หิกะยัต ปันหยี
สะมิรัง มีดังนี้

ในกาลก่อน ณ แคนชา มีกษัตริย์ 4 พี่น้อง พระเชษฐาใหญ่สุดครองเมืองกูรีปัน องค์รองครองดาหา องค์กลางครองกะกะหลัง องค์สุดท้องครองสิงหาหรี ท้าวกูรีปันทรงมีโอรสด้วยมหาเทวี (มะเคหี) นามบริษัท แต่ยังมีพระประสงค์จะมีโอรสด้วยประไพหมสุหรี จึงทรงทำพิธีบวงสรวงเทพเจ้า องค์กัฏฐการกาละ (ปะตาระกาหลา) ซึ่งเป็นพระอัยกาของกษัตริย์ทั้ง 4 เมือง จึงไปทูลให้กัฏฐการกู (พระอิสวร) ทรงทราบ กัฏฐการกูจึงบัญชาให้เทวดา 4 องค์ คือ พระอรชุน และชายนามสุภัทรา กับ พระสัมภ และชายนามชนาวดี จูกลงไปเกิดในมนุษย์โลก

พระอรชุนขอให้พระสัมภลงไปเกิดที่ดาหากับนางสุภัทรา ส่วนพระอรชุนจะไปเกิดที่กูรีปันกับพระชนาวดี แล้วพระอรชุนก็ขอให้พระชนาวดีแปลงเป็นดอกบัว และพระอรชุนแปลงเป็นเกสร แล้วจึงบันดาลให้ดอกบัวนั้น ไปตกที่พระเพลาท้าวกูรีปัน

องค์กัฏฐการกูสดับว่าพระอรชุนกับพระชนาวดีจูกลงไปยังกูรีปันแล้ว จึงฝากของวิเศษให้ องค์กัฏฐการกาละไปประทานเพื่อรับขวัญโอรสของท้าวกูรีปันที่กำลังจะเกิด และสั่งให้ท้าวกูรีปันกับประไพหมสุหรีเสวยดอกบัวร่วมกัน ไม่นานประไพหมสุหรีก็ทรงพระครรภ์ เมื่อจะประสูติโอรสก็เกิดายุใหญ่ แล้วไม่นานก็สงบลง กลายเป็นสายลมบางเบา พร้อมกับที่ดอกไม้นานาพรรณพากันส่งกลิ่นหอม และมีพระจันทร์ส่องรัศมีกระจ่าง โหรทำนายว่าพระโอรสที่ประสูติมานี้ บุญญาธิการมาก จะปราบได้ทั่วแคนชา ท้าวกูรีปันยินดีมากประทานนามให้โอรสว่า อินุกรรตปติกุศารวิศฤงค หรืออินุ และจัดพี่เลี้ยงให้ 5 คน คือ ยุธะ ฆุนตา กรดาหลา สะมาร และ มูริส ต่อมาไม่นานประไพหมสุหรีก็ทรงพระครรภ์อีก แล้วประสูติโอรสที่ละม้ายคล้ายคลึงกับอินุ ชื่อ จะหรั่ง ดินังกู พระโอรสทั้ง 2 ของประไพหมสุหรีเมื่อโตขึ้นก็มีความสนิทสนมกับบริษัท ที่เป็นพระเชษฐาใหญ่อย่างมาก

ต่อมาท้าวดาหาและประไพหมสุหรีได้ทำพิธีบวงสรวงบ้าง โดยประกาศไว้ว่าหากได้ธิดาจะถวายแพและมเหษินที่มีทองคำสวมเขาแด่เทวดาน พระสัมภกับพระสุภัทราทราบเรื่อง จึงเนรมิตตนเองเป็นดอกบัวตกลงมาดังที่พระอรชุนเคยทำ ท้าวดาหากับประไพหมสุหรีเสวยดอกบัว ประไพหมสุหรีก็ทรงพระครรภ์ แล้วประสูติธิดาชื่อ กาลู จันทรกิริณ หรือจันทรกิริณ มีพี่เลี้ยงชื่อ บาหยัน และสังจิต ต่อมาไม่นานประไพหมสุหรีก็ทรงครรภ์อีก แล้วประสูติโอรสที่ละม้ายคล้ายพระธิดา ชื่อ บรรพตสาหรี ส่วนท้าวกูรีปันก็มีธิดาที่ละม้ายกับธิดาท้าวดาหา ชื่อ รัตนาวิลิต ต่อมาท้าวกะกะหลังก็มีโอรสชื่อสิงคมนตรี และธิดาชื่อรัตนากุมทอากูหรือรัตนากุมท ส่วนท้าวสิงหาหรีก็มีธิดาชื่อ กาลู ปุรวกสุมา

ท้าวกูรีปันขอหมั้นอินุกับจันทรกิริณ ท้าวดาหาขอหมั้นบรรพตสาหรีกับรัตนาวิลิตด้วยกษัตริย์ทั้ง 2 เมืองจึงมีแต่ความโสมนัสจัดงานมหรสพรื่นเริงไปทุกวันจนลืมนุชาเทพเจ้า โดยเฉพาะท้าวดาหาที่มัวแต่หลงระเริงจนลืมนุชาของแค้นตามที่ได้เคยลั่นวาจาไว้ องค์กัฏฐการกูกริ้ว

กษัตริย์ทั้ง 2 เมืองมาก จึงบัญชาให้ภักธุการกาละไปเปลี่ยนความสุขของกษัตริย์ทั้ง 2 เมืองให้เป็นความทุกข์ให้หมด ขณะนั้นบนสวรรค์ได้มีนางฟ้านามอังการได้แอบลอบรักกับเทพบุตรนาม ชัยสุกม องค์กรภักธุการกรูกริวจึงสาปให้ทั้งคู่ลงไปเกิดยังโลกมนุษย์ โดยให้นางฟ้าไปเกิดเป็นหญิงงามลูกสาวนายตำบลปะงาปรีนชื่อมรรตลา และจะพ้นคำสาปได้ต่อเมื่อถูกฆ่าตาย ส่วนเทพบุตรชัยสุกมต้องไปเกิดเป็นแพทย์ชื่อนลประยงค์ และจะพ้นคำสาปได้เมื่อถูกจะหรั่งคินังลูสังหาร

เวลาผ่านไป 13 ปี อินุเติบโตขึ้น วันหนึ่งอินุตามกวางเข้าไปจนถึงตำบลปะงาปรีนพบนางมรรตลา จึงขอให้นางไปเป็นมเหสี และนำนางกลับไปกุรีป็นด้วย แต่เมื่อกลับไปถึงเมืองอินุก็ถูกท้าวกุรีป็นเร่งให้ไปเข้าพิธีวิวาห์กับจันทร์กิริณ แต่อินุกำลังหลงมรรตลา จึงผัดผ่อนไม่ยอมไปโดยอ้างว่าป่วย ประโหมสุหริกริวจึงวางแผนสังหารนางโดยแกล้งทำเป็นป่วยและออกอุบายให้อินุไปล่าเสือแม่ลูกอ่อนมาเพื่อเอาหัวใจมาทำไอศถ อินุหลงเชื่อจึงออกไปล่าสัตว์ ประโหมสุหริใช้กฤษสังหารนางมรรตลา เมื่ออินุกลับมาและทราบว่านางมรรตลาถูกพระชนนีสังหารเสียแล้วก็ล้มป่วยเป็นไข้

องค์กรภักธุการกาละเห็นว่าทรมานพวกกุรีป็นมากพอแล้ว จึงไปลงโทษฝ่ายดาหาโดยบันดาลให้ล้มหอบจันทร์กิริณและ 2 พี่เลี้ยงไปที่ยอดเขาซัมพะงัน และสั่งให้ 3 นางบวชเป็นเอนดง (แอหนัง) คอยบำเพ็ญตบะบูชาเทพเจ้าอยู่บนนั้น บรรพตสาหรีปลอมเป็นปันจุเหรีจ (โจรป่า) ออกตามหาพี่ ฝ่ายอินุทราบข่าวคู่นั้นซึ่งสนิทกันมาตั้งแต่เด็กก็กลุมหอบ ก็ปลอมเป็นปันหิโจรป่าออกเดินทางตามหานาง ระหว่างการเดินทางก็ตีเมืองต่างๆ ได้มากมาย

ฝ่ายบรรพตสาหรีเดินทางผ่านตีป่าหยังและตีเมืองได้ ได้ริดาเจ้าเมืองเป็นชายา แล้วได้เดินทางต่อไปจนถึงเขาซัมพะงัน จนพบพระพี่นางซึ่งต่างก็จำกันได้ บรรพตสาหรีจึงพาพี่ลงจากเขาและออกเดินทางผ่านนครปันคันสะลัส จึงตีเมืองและได้ริดาเจ้าเมืองเป็นชายา แล้วจึงพักอยู่ในเมืองนั้น จนวันหนึ่งบรรพตสาหรีออกเที่ยวป่าโดยลำพังจนเลยไปจนถึงเขตเมืองล่าสำ จึงเข้าตีเมืองสังหารท้าวล่าสำได้ริดาเป็นชายา และหลงใหลริดาท้าวล่าสำจนลี้มกลับเมือง

ปันหิ (อินุ) เดินทางมาถึงปันคันสะลัสก็เข้ายึดเมืองได้พบคู่นั้นและได้นางเป็นชายา ฝ่ายบรรพตสาหรีทราบข่าวโจรเข้าไปยึดเมืองก็ยกทัพมาตีเมืองคืน แต่ก็ถูกปันหิฆ่าตายเพราะจำกันไม่ได้ นางจันทร์กิริณโกรธอินุมากที่ฆ่าน้องชาย อินุเสียใจมากจึงเอาศพบรรพตสาหรีและชายาทั้ง 2 ที่แบหาลาตายตามสวามีลอยแพไป เมื่อลอยศพเสร็จทั้งอินุกับจันทร์กิริณและเหล่าพี่เลี้ยงก็รำให้เสียใจจนสลบไป ภักธุการกาละจึงมาเอาจันทร์กิริณและพี่เลี้ยงไปที่ชายแดนนครตุมลิก และมอบกฤษเทวดาให้จันทร์กิริณ แล้วชุบทั้ง 3 นางเป็นชาย และเสกกองทัพให้จากโบอโศกแล้วให้เดินทาง

ต่อไป จันทรกิริณเปลี่ยนชื่อเป็นปันหยีสะมิรัง แล้วตีเมืองตุมาลิกได้ และเดินทางต่อไปยังกะกะหลัง ระหว่างทางก็ตีเมืองต่างๆ ได้มากมาย

อินูเมื่อฟื้นมาไม่พบชายาก็เสียใจ จึงแปลงเป็นปันหยีอีกครั้งเพื่อออกเดินทางตามหานาง ระหว่างทางก็ตีเมืองต่างๆ เป็นเมืองขึ้น และเดินทางต่อไปจนถึงกะกะหลังและขอรับราชการกับ ท้าวกะกะหลัง ท้าวกะกะหลังพอใจปันหยีจึงรับเป็นบุตรบุญธรรม ต่อมาปันหยีสะมิรังมาถึงกะกะ หลังก็ได้พบปันหยี ปันหยีรู้สึกว่าการที่ปันหยีสะมิรังมีส่วนคล้าย จันทรกิริณ จึงดีสนิท แต่ปันหยีสะมิรัง ยังโกรธที่อินูฆ่าพระอนุชา จึงพยายามตีตัวออกห่าง และแกล้งให้ปันหยีเสียใจอยู่เรื่อย ๆ

ภักฎารากาละชุบชีวิตบรรพตสำหรับและเหล่าชายา บรรพตสำหรับลาอัยกาออกตามหา พระพี่นางโดยกลับไปรับชายาอีกนางที่ล่าช้า แล้วจึงเดินทางไปกะกะหลัง เมื่อถึงกะกะหลังก็ปลอม เป็นดาหลัง (คนเชิดหนัง) และเล่นหนังจนโด่งดังท้าวกะกะหลังจึงเชิญให้ไปแสดงต่อหน้าพระ พักตร์ ปันหยีรู้สึกว่าการที่ดาหลังคือบรรพตสำหรับ แต่บรรพตสำหรับทำเป็นไม่รู้จักปันหยีและไม่ยอมคุย ด้วย ส่วนปันหยีสะมิรังนั้นจำนองชายได้แต่ยังไม่กล้าเข้าใกล้ เพราะกลัวความลับเรื่องที่ตนเป็น จันทรกิริณจะแตก

หลังจากอินูหายไปเป็นเวลานาน จะหรั่งคินังลูกก็ออกตามหาเขษฐา แล้วเดินทางไปบำเพ็ญ ตะบะที่เขาละวียา โดยบวชเป็นอาयर (เท่ากับอายันในเรื่องอิเหนา) ชื่อวีรปติ พญาเทศย์นลประยงค์ ทราบข่าวจะหรั่งคินังลูกก็ออกเดินทาง ใครจะฟันคำสาปจึงไปปลุกนางรัตนาวิลิสมาซึ่งในถ้ำเพื่อล่อให้ จะหรั่งคินังลูมาสังหารตน

จะหรั่งคินังลูบำเพ็ญตะบะจนพระพรหมพอใจ เสด็จมาให้พรที่ทำให้ศัตรูไม่อาจทำให้ บาดเจ็บได้และมอบศรอาญาสิทธิ์ให้ จะหรั่งคินังลูออกเดินทางจนผ่านไปถึงถ้ำของนลประยงค์พบ น้องสาวถูกจับอยู่จึงเข้ารบกับพญาเทศย์และสังหารนลประยงค์ได้ด้วยศร นลประยงค์ซึ่งได้กลับ เป็นชัยสุกมัยกสมบัติที่เคยสะสมไว้ตอนเป็นแพทย์ให้จะหรั่งคินังลูและลาขึ้นสวรรค์ไป นางรัตนาวิลิสขอให้พระเชษฐาพากลับเมือง แต่จะหรั่งคินังลูต้องการตามหาอินูต่อนางจึงขอไปด้วย จะหรั่งคินังลูแปลงชื่อเป็นวีรปติเหมือนเดิม ส่วนรัตนาวิลิสแปลงชื่อเป็นอังกาสาหรี ทั้งสองเดินทางมุ่ง ไปกะกะหลังโดยระหว่างทางก็ตีเมืองต่างๆ ได้มากมาย เมื่อถึงกะกะหลังก็ได้พบกับอินูและจำกันได้

หลังจากรัตนาวิลิสถูกลักตัวไปบริษณจึงออกเดินทางตามหาอนุชาและภคินีที่หายไป แล้วปลอมเป็นกูดากุสมอินทรและมุ่งหน้าไปกะกะหลัง ระหว่างทางก็ตีเมืองต่างๆ เป็นเมืองขึ้นได้ เมื่อถึงกะกะหลังก็ได้พบกับเหล่าอนุชาและภคินีและต่างก็จำกันได้

ท้าวโศจวินทุส่งราชสาส์นมาสู่ขอรัดนาภุมุทธิดาท้าวกะกะหลังให้โอรส แต่ท้าวกะกะหลัง ปฏิเสธเพราะหมั้นนางไว้กับจะหรั่งคินังลูแล้ว ท้าวโศจวินทุพิโรธจึงยกทัพเข้าตีเมืองกะกะหลัง พร้อมด้วยเหล่าพันธมิตร 5 เมือง แต่สุดท้ายระตูทั้ง 6 เมืองก็ถูกพวกปันหยีสังหารตายหมด

ปันหยีสะมิรังลอบพาดาลังหนีออกจากเมืองไปในที่รบ แล้วเดินทางไปเขารนุราช และสร้างนครขึ้นที่นั่น ปันหยีสะมิรังเปิดเผยตัวจริงแล้วเล่าเรื่องราวที่ผ่านมาให้พระอนุชาฟัง แล้วแปลงนามตนเป็นรตุเทวีแห่งรนุราช ส่วนบรรพตสาหรีก็แปลงนามเป็นอระแห่งรนุราช ฝ่ายปันหยี (อินุ) เมื่อทราบข่าว ปันหยีสะมิรังหายไปในที่รบ ก็เสียใจจึงทูลลาท้าวกะกะหลังออกตามหา

ท้าวปิงคาลชัย ต้องการรตุเทวีแห่งรนุราชเป็นชายา แต่นางเสนอเงื่อนไขให้อภิเษกในทิพย์วิมานต่อหน้าเทพดาทั้ง 7 และมีช้างเผือกพลายและพัง 1 คู่ ประดับขนาภรณ์ขึ้นระวางล่ำไว้กับทิพย์วิมานด้วยทองคำเป็นสินสอดนางจึงจะยอม ท้าวปิงคาลชัยกริ้วจึงกรีธาทัพมาพร้อมกษัตริย์ที่เป็นเจ้าเมืองอีก 5 เมือง เพื่อบุกเข้าตีรนุราช ปันหยีเดินทางผ่านมาถึงสมรภูมิจึงเข้าช่วยและสังหารระตูทั้ง 6 ตายหมด ปันหยีได้เข้าพบรตุเทวีที่หลงรัก รตุเทวีจึงเสนอเงื่อนไขเดิมมาอีกวีรปดิ (จะหรั่งคินังกู) จึงรับอาสาไปจัดการตามเงื่อนไขของพระนาง โดยได้สะมาร (ประสันตา ใน อิเหนา) ซึ่งแท้จริงเป็นเทพที่จุติมาช่วยเปิดทางสู่แดนสวรรค์ให้พวกอินุ จะหรั่งคินังกูสามารถนำทิพย์วิมานและนางฟ้า 7 องค์จากสวรรค์มาเป็นสินสอดให้พระเชษฐาได้ เมื่ออินุทำตามเงื่อนไขที่ยากยิ่งได้ จันทรกิริณจึงยอมรับรักอินุและเปิดเผยตัว อินุและจันทรกิริณส่งสาส์นไปเชิญพระชนกชนนีจากกูรีปันและดาหามาอภิเษกพวกตนที่รนุราช และได้เชิญให้เหล่ากษัตริย์กะกะหลังและสิงหสาหรีมาร่วมงานด้วย ก่อนการอภิเษกจะเริ่มขึ้นท้าวดาหาก็ขึ้นได้ว่า เพราะตนไม่ยอมแค้นจึงเกิดเรื่องร้ายต่างๆขึ้น จึงได้จัดของไปแก้แค้นตามที่เคยลั่นวาจาไว้ แล้วอินุก็ได้อภิเษกกับจันทรกิริณ จะหรั่งคินังกูอภิเษกกับรัตนากุมุท บรรพตสาหรีอภิเษกกับรัตนาวิลิส สิงคมนตรี (โอรสท้าวกะกะหลัง) อภิเษกกับปราวกุสุมา (ธิดาท้าวสิงหสาหรี) และบรรณาทอภิเษกกับธิดาท้าวโศจวินทุ

จากเรื่องย่อจะเห็นว่าเรื่องอิเหนาสำนวนนี้ มีเนื้อความต่างกับสำนวนอื่นที่ผ่านมา คือ มีเนื้อเรื่องที่แสดงถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์และวรรณคดีรามายณะและรามเกียรติ์ดังเช่น ภัฏฐารกาละ หรือปะตาระกาหลา ที่เคยเป็นทวดาที่ทรงอำนาจสูงสุดในอิเหนาสำนวนอื่นๆ ก็ยังต้องอยู่ในอำนาจบัญชาของ ภัฏฐารกูร ซึ่งก็คือพระอิศวร หรือ สรกายสิทธิ์ของอินุที่มีคุณสมบัติพิเศษคล้ายกับศรพรหมาสตร์ หรือ สะมาร เทพที่อวดารมาเพื่อช่วยเหลือพระเอก เป็นต้น และยังมีตัวละครจากเรื่องรามเกียรติ์ และ รามายณะมาปะปนอยู่ในเนื้อเรื่อง ได้แก่ กุมภกรรณ เช่น เทพชัษฐกมที่ทำผิดจนถูกพระอิศวรสาปให้ลงมาเกิดเป็นยักษ์ที่มีร่างกายใหญ่โตเท่ากับกุมภกรรณ เป็นต้น

ในส่วนของเนื้อเรื่องจะกล่าวถึงการผจญภัยของอินุ เช่นเดียวกับ เรื่องปันหยีสะมิรัง แต่จะมีความแตกต่างกันคืออินุในหิเกยัต ปันหยี สะมิรัง จะมีลักษณะเช่นเดียวกับระเด่นมนตรี ในวรรณคดีเรื่องอิเหนาใหญ่ของเจ้าฟ้าคุณทูล คือไม่พอใจในนางจันทรกิริณผู้หมั้นที่ตนไม่เคยเห็น

หน้า แล้วไปหลงใหลนางมรรตลาแทน อันเป็นเหตุให้นางต้องจบชีวิตลง และสาเหตุที่ทำให้
กัณฐากรุและกัณฐารกาละกริ้ว คือการที่ท้าวดาหาลืมแก่นัน อันเป็นความผิดร้ายแรงของลัทธิทาง
ศาสนาพราหมณ์

6. พงสาวดารอิเหนา ฉบับอารีนครา เรื่องอิเหนาฉบับนี้ ขุนนิกรการประกิจ

(บิน อับดุลลาห์) แปลจากภาษามลายูเป็นภาษาไทย ในรูปแบบร้อยแก้ว ถวายแด่ สมเด็จพระ
ยาดำรงราชานุภาพ เมื่อ พ.ศ. 2461 มีคำอธิบายไว้ว่า ผู้แต่งคนเดิม เป็น ดาหลัง (คนเช็ดหนังสือ)
อารีนครา

เนื้อเรื่องย่อของ พงสาวดารอิเหนา ฉบับอารีนครา มีดังนี้

ในกาลก่อน ณ ดินแดนชวา มีเมืองเมืองหนึ่งชื่อกูเรปัน ราษฎรครองนครสิ้นพระชนม์ และ
ประไหมสุหรีสิ้นพระชนม์ตามไปในเวลาไล่เลี่ยกัน ทั้งพระธิดานาม ระเด่นกาโละ ซึ่งมีชันษาเพียง
15 ปี ไว้เพียงผู้เดียว ร้อนถึงพระอิสวรต้องบัญชาให้เทพบุตรนามปะตาระการะมาชักดีลลงมา
อภิเษกกับระเด่นกาโละและครองเมืองกูเรปัน ปะตาระการะมาชักดีลกับระเด่นกาโละมีบุตรด้วยกัน
5 องค์ 4 องค์แรกเป็นชายให้ครองเมืองกูเรปัน ดาหา กาหลัง และสิงหัดสาร์ ตามลำดับ
ส่วนพระธิดาองค์สุดท้ายต้องไปเป็นประไหมสุหรีเมืองบาหลิ หลังจากจัดให้ราชบุตรและราชบุตรไป
ครองเมืองต่างๆเสร็จแล้ว ปะตาระการะมาชักดีลก็เสด็จกลับสวรรค์ ฝ่ายระเด่นกาโละไปอยู่กับธิดาที่
บาหลิ

ท้าวกูเรปันมีโอรสกับลูกชื่อกะระตาปูนา และต่อมาก็มีโอรสกับประไหมสุหรีชื่อ
ระเด่นปัตราวิยาหยาอิสมาราหนึ่งหรีด หรือ อิเหนา ท้าวบาหลิมีธิดาชื่ออุสมัจฉินคะหระ ท้าวดาหามี
ธิดากับลูกชื่อกันดะระกา แต่พระธิดาองค์นี้มีรูปร่างดำแต่ไม่งดงาม ท้าวดาหาจึงทำการบวงสรวง
เทพารักษ์ ขอให้ประไหมสุหรีมีบุตรที่งดงาม ต่อมาประไหมสุหรีก็ประสูติธิดาที่งดงามหาที่เปรียบ
มิได้ นามว่า จินคะหระ กิรันกาโละ (จันทร์กิริณี) และต่อมาประไหมสุหรีก็ประสูติโอรสนาม
ระเด่นกุนงสาหรี (บรรพตสาหรี เพราะ กุนง หมายถึง ภูเขา หรือ บรรพต)

ท้าวกาหลังมีบุตรกับประไหมสุหรี 3 องค์ 2 องค์แรกเป็นหญิงนาม อรสาหนึ่งหรีด
และปศุณยูวิดา องค์สุดท้ายต้องเป็นชายนามระเด่นวิราอิสมาหระ ท้าวสิงหัดสาร์มีบุตรกับประไหม
สุหรี 2 องค์ องค์แรกเป็นหญิงนามชาวังกระดิกา องค์เล็กเป็นชายนามว่าวิหระสะกะ ต่อมาท้าว
บาหลิก็มีธิดาอีกองค์นามกันจะนาวัตี ท้าวกูเรปันก็มีบุตรกับประไหมสุหรีอีก 2 องค์ องค์แรกเป็น
ชายนามระเด่นยารังตานังโละ (จะหรั่งตันังลู) อีกองค์เป็นหญิงนามระเด่นอุสมัจฉินคะหรี

ท้าวกูเรปันหมั่นอิเหนากับจินคะหระ กิรันกาโละ (จันทร์กิริณี) อิเหนาอยากเห็นหน้าคู่หมั้น
จึงสั่งช่างวาดให้ไปวาดรูปคู่หมั้นที่ดาหามาให้ดู แต่นายช่างเข้าใจผิดว่านางอันดะระกา คือนางจันทร์

กิริณจึงวาดรูปนางไป อิเหนาเข้าพระทัยว่าคู่หมั้นของตนไม่คงาม จึงคิดหนีการศุภนาหงัน ด้วยการขอพระบิดามารดาออกประพาสป่าและเดินทางไปบาหลี ได้พบนางกฤษณาจินตะหรรักษ์หลงรัก จึงลอบเข้าหาและได้เป็นชานา ท้าวบาหลีทราบความก็ไม่ทราบจะทำประการใด จึงต้องยอมให้ทั้งคู่อภิเษกกัน อิเหนาพานางกฤษณาจินตะหรรักษ์กลับกรุงป็นในฐานะมเหสี

ระตุมะตวันหาญจึงขอนางจันทรกิริณจากท้าวดาหา ท้าวดาหาปฏิเสธ ระตุมะตวันจึงขอกำลังจากพระเชษฐาที่ครองเมืองปึกมาหงันและมั่งงาดามาช่วยตีเมืองดาหา ท้าวดาหาขอกำลังจากเมืองกรุงป็น กาลัง และสิงหัดสารี ท้าวกรุงป็นส่ง อิเหนา ยารังคานังโละและการะตาปุนามาช่วย ส่วนท้าวกาหลังและสิงหัดสารีส่งตำมะหงมาช่วย อิเหนามาระตุมะงาดาและระตูปึกมาหงันได้ ส่วนระตุมะตวันถูกยารังคานังโละฆ่าตาย เมื่อรบชนะอิเหนาก็เข้าเฝ้าท้าวดาหาได้พบจันทรกิริณก็หลงรัก จึงเล่นหนังถวายท้าวดาหา ท้าวดาหาพอพระทัยจึงให้ไปเล่นให้จันทรกิริณดู อิเหนาจึงถือโอกาสเข้าหานางและได้นางเป็นชานา เมื่อท้าวดาหาทราบเรื่องอิเหนาก็ยอมรับผิดชอบ ท้าวดาหาจึงยกนางให้ นางอันดระการิชยาอยากได้อิเหนาไว้เอง จึงยุให้จันทรกิริณพิสุงจันรักด้วยการฆ่าสุนัขและไก่ชนของอิเหนา แต่อิเหนาก็พยายามอดกลั้นไว้ ต่อมาปะตาระการะมาซัคคีไม่พอใจที่อิเหนาทำอะไรตามใจตัวเอง จึงลงมาสิงนางจันทรกิริณ ให้นางเอกริชเทงเพลลาของอิเหนาและสาปให้อิเหนาโกรธ อิเหนาจึงหนีไปจากดาหา จันทรกิริณจึงออกตามหาสาวมีกับเหล่านางพี่เลี้ยงจนพบอิเหนา อิเหนายังโกรธนางจึงให้นางแต่งเป็นชายชื่อยารังคะเลียนแล้วพากลับกรุงป็น และคอยกลั่นแกล้งทรมานให้นางได้อับอาย ส่วนตนเองไปเสวยสุขอยู่กับนางกฤษณาจินตะหรรักษ์ ยารังคะเลียนเข้าใจจึงจาริกสาส์นลงในกลีบดอกลำเจียกและหนีออกจากเมืองไป โดยมีประสันดาและเหล่านางพี่เลี้ยงตามไปด้วย

ท้าวดาหาให้ระเด่นกฤษณาสรียกตามหาพี่ กฤษณาสรียเดินทางไปถึงเขาปะสาหงันพบฤาษีสังปะลิละ พระฤาษีทำนายว่าต่อไปจะพบพี่ กฤษณาสรียจึงปลอมเป็นปันจุเหรีงชื่อปิตรากันจนาแล้วอยู่เป็นศิษย์ฤาษี

ต่อมาคำสาปของปะตาระการะมาซัคคีคลาย อิเหนาคิดถึงจันทรกิริณจึงมาหาแต่พบเพียงดอกลำเจียกที่นางจาริกสารไว้ก็เสียใจ นางกฤษณาจินตะหรรักษ์ตามมาพบและทราบเรื่องทั้งหมดก็ตำหนิอิเหนา และนำเรื่องไปทูลท้าวกรุงป็น ท้าวกรุงป็นกริ้วอิเหนา สั่งให้อิเหนาตามหาจันทรกิริณให้พบ มิฉะนั้นจะไม่ยอมให้กลับเมือง อิเหนาจึงออกตามหานางโดยมียารังคานังโละติดตามไปด้วย อิเหนากับยารังคานังโละเดินทางไปพบฤาษีสังปะลิละที่เขาปะสาหงัน และบวชเป็นศิษย์ฤาษีอยู่ที่นี่ และพบกับกฤษณาสรียแต่จำกันไม่ได้

จันทรกิริณประสูติโอรส ปะตาระการะมาซัคคีก็มาเอาพระนัดดาไปเลี้ยงบนสวรรค์ และตั้งชื่อให้ว่าระเด่นอินตะหรรักษ์การะมาซัคคี แล้วปะตาระการะมาซัคคีก็ทำมโหฬารจันทรกิริณกับเหล่า

นางพี่เลี้ยงและประสันตาไปตกกลางป่า แปลงเพศจันทรกิริณกับนางพี่เลี้ยงเป็นชาย แล้วประทานพรกับอาวุธให้ พร้อมกับสาปว่าอย่าให้จำเริญหาได้จนกว่าญาดิวงค์ทั้งหมดจะมารวมกันครบ จันทรกิริณเปลี่ยนชื่อเป็นกลานาสัตราวิราชออกเดินทางตามหาอิเหนา และตีเมืองทุกเมืองที่เดินทางผ่านเป็นเมืองขึ้น ได้มากมาย ขณะเดียวกันนางกุสุมาจินตะหราที่อยู่กูเรปันก็ประสูติโอรสชื่อ ระเด่นวิหรานันดา

ปะตาระการะมาชัคตีไปที่สิงหัดสารีและบันดาลให้ลมหอบนางชาวังกระดิกาไปที่ภูเขาระบันด แล้วเข้าฝันยารังตานังโละให้สีกแล้วออกเดินทางเพราะจะได้พบญาติ ยารังตานังโละจึงปลอมเป็นปันจุเหรีจชื่อกะลานาสะยาตา แล้วออกเดินทางไปพบนางชาวังกระดิกา นางจำยารังตานังโละไม่ได้จึงหลอกว่าเป็นชาวสิงหัดสารีชื่อปัสณุจินตะหราที่พลัดเมืองมา กะลานาสะยาตาจึงพานางเดินทางไปด้วยโดยสัญญาว่าจะพาไปส่งเมืองและได้นางเป็นชายา

กะลานาสะยาตาและปัสณุจินตะหราเดินทางไปจนถึงเมืองกะหมังกุหนิง ได้รับกับท้าวกะหมังกุหนิงและระตูสังกระจนชนะและได้เมือง จึงประทับอยู่ในเมืองกะหมังกุหนิงกับชายา นางรากับกะลิจา ธิดาท้าวกะหมังกุหนิงหลงรักกะลานาสะยาตาจึงจ้างหมออาคมชื้อยารังมางูให้เอนางปัสณุจินตะหราไปฆ่าทิ้งในป่า แต่ปะตาระการะมาชัคตีมาช่วยนางไว้ทันและสาปยารังมางูให้เจ็บปวดทรมานอยู่กลางป่า ไม่สามารถไปไหนได้จนกว่าจะได้สารภาพบาปกับกะลานาสะยาตา

ปะตาระการะมาชัคตีพานางปัสณุจินตะหรามาทั้งที่เมืองล่าล่า ท้าวล่าล่าและประโหมสุหรี่ซึ่งรภาพและไม่มีบุตรพานางปัสณุจินตะหรากี่เอนดูจึงเอนไปเลี้ยงเป็นธิดา ต่อมานางปัสณุจินตะหราประสูติโอรสนามระเด่นปีตรากะมาหรา แต่ปะตาระการะมาชัคตีก็เอนพระนัดดาขึ้นสวรรค์ไปอีก และยังเสด็จไปกูเรปันแล้วพานางกุสุมาหนึ่งหัดกับระเด่นวิหรานันดาขึ้นสวรรค์ไป

กะลานาสะยาตาออกตามหาชายาพบยารังมางูทรมานอยู่ในป่า ยารังมางูสารภาพบาปแล้วตายไปตามคำสาป กะลานาสะยาตาจึงสั่งให้กิดาหยันเอนนางรากับกะลิจาไปประหารในป่า แต่กิดาหยันสงสารจึงปล่อยนางไป

ระเด่นกุหนุงสารีบำเพ็ญตบะจนเทวดารักษาป่าพอใจจึงมาสอนวิชาให้ และให้ลาบวชเพื่อติดตามญาดิวงค์ กุหนุงสารีจึงลาบวชและแปลงนามเป็นมิสารานัสตาปาปันหิ แล้วออกตามหาพี่ ระหว่างทางก็ตีเมืองเป็นเมืองขึ้นได้หลายเมือง

ระเด่นการะดาปุ่นออกเดินทางตามหาพระขนิษฐาและพระนัดดาที่หายไป พบนางกันมาวาทรีดาหญิงชาวบ้านก็หลงรักจึงพากลับกูเรปัน และรายงานท้าวกูเรปันว่าตามหานางกุสุมาหนึ่งหัดและระเด่นวิหรานันดาไม่พบ ตกคิกนางกุสุมาจินตะหราจึงลอบออกเดินทางตามหาโอรสไปจนถึงเมืองตันหยงจาจอ แปลงชื่อเป็นกัณจนากระดิกาและพบกับระตูตันหยงจาจอซึ่งเมตตารับนางเป็นบุตร

เวลาผ่านไปจนระเด่นอินตะหราชอาณาจักรดี ระเด่นวิหรานันดาและระเด่นปีตรากะมา
 หราดิบโตขึ้น ปะตาระการะมาซัทธิจึงพาพระนัดดาทั้ง 3 กับนางกุสุมาหนึ่งหรัลลงมาที่โลกมนุษย์
 เพื่อให้ตามหาพระบิดามารดาและญาติวงศ์ พระนัดดาทั้ง 3 จึงปลอมเป็นปันจุเหรีจ โดยระเด่นอินตะ
 หราการะมาซัทธิเปลี่ยนนามเป็นกลานาจักราหมันปันหิ ระเด่นวิหรานันดาเปลี่ยนนามเป็น
 ย่าหรันอินตะหระมางูหนุง ระเด่นปีตรากะมาหราเปลี่ยนนามเป็นอินดากันสาธุวิทยาหา นางกุสุมา
 หนึ่งหรัลเปลี่ยนนามเป็นกันบะจาหรันสาร์ แล้วออกเดินทางตามหาญาติวงศ์และตีเมืองได้มากมาย

ปะตาระการะมาซัทธิให้บริวารพาอิเหนาที่บวชอยู่มารพบและพาไปเฝ้าพระอิศวร อิเหนา
 สาราภาพผิดต่อหน้าพระอิศวร พระอิศวรจึงให้อภัยโทษ และให้ปะตาระการะมาซัทธิพาอิเหนากลับ
 โลกมนุษย์ อิเหนา เปลี่ยนนามเป็นมิสาปิงนาหังปันหิ และออกเดินทางตามหาจันทรกิริณและตี
 เมืองได้มากมาย

ท้าวสิงหัดสาร์กับประไหมสุหรีให้ระเด่นวิหราสะก้าออกตามหาพระพี่นาง วิหราสะก้า
 เปลี่ยนนามเป็นบังบิงคะรามาสัตรา และออกเดินทางจนพบกลานาสัตราวิราชและรู้ว่ากลานาสัตรา
 วิราชคือจันทรกิริณด้วยความช่วยเหลือของพระฤๅษีสั่งปะติเหงะ บังบิงคะรามาสัตราพบกับกลานาสัต
 ราวิราชเดินทางต่อไปยังเมืองล่าล่า ขณะนั้นระตูปูราบายาต้องการชิงนางปีศุจินคะหระมาเป็น
 ชายา จึงยกทัพมาตีล่าล่า บังบิงคะรามาสัตราและกลานาสัตราวิราชจึงเข้าช่วยรบและได้ชัยชนะ
 บังบิงคะรามาสัตราพบกับกลานาสัตราวิราชได้พบนางปีศุจินคะหระและจำกันได้

มิสารานศตปาปันหิ (ระเด่นกุนงุสาร์) ออกเดินทางต่อมาจนพบกับทัพของมิสาปิงนา
 หังปันหิ (อิเหนา) จึงรบกันและจำกันได้จึงร่วมเดินทางตามหานางจินคะหระ กิรันกาโละด้วยกัน
 จนถึงเมืองล่าล่า กลานาสัตราวิราชออกมาป้องกันเมืองล่าล่า เข้ารบกับมิสาปิงนาหังปันหิ และ
 ถูกกริหมิสาปิงนาหังปันหิสลับ ประสันดาที่ออกมารบด้วยจำมิสาปิงนาหังปันหิได้ก็ตกใจจึง
 บอกว่าอิเหนาแทงจันทรกิริณสิ้นพระชนม์เสียแล้ว อิเหนาและพรรคพวกทราบดังนั้นก็เสียใจมาก
 ปะตาระการะมาซัทธิส่งสารจึงให้นางฟ้าบริวารเอาน้ำทิพย์มาพรมให้กลานาสัตราวิราชฟื้นและกลับ
 เป็นหญิง อิเหนาให้นางเปลี่ยนนามเป็นปีศุกันจนา แล้วพานางกับระเด่นกุนงุสาร์เข้าเมือง
 ล่าล่าพบนางชาวังกระดิกา นางชาวังกระดิกาเล่าเรื่องกลานาสะยาตาให้อิเหนาฟัง อิเหนาจึงให้
 กิดาหยันทั้ง 4 ออกเดินทางตามหากลานาสะยาตา

ระตูละมารัง ระตูละมาชะ และระตูละมาชะลังสาป้าเพ็ญตะบะจนเทวดาชื่อปะตารายาหยาเมตดา
 จึงประทานพรให้บริวารคู่ต่อสู้ทั้งหมดยกเว้นอิเหนาและวงศ์เทวัญ พระอินทร์ก็รับปะตารายาหยา
 ที่ไปให้พรคนพาล จึงสาปปะตารายาหยากับมเหสีและบริวารให้กลายเป็นยักษ์ชื่อสังวรกาปาดิ อยู่
 ในโลกมนุษย์ไปจนกว่าจะถูกพระนัดดาของปะตาระการะมาซัทธิฆ่าตายจึงจะพ้นคำสาป สังวรกา

ปาดิจึงไปสร้างเมืองตันโยะมาขันธ์คราอยู่ที่เขามาลากัสนา คอยหาเนื้อในป่ากินยังชีพ และมีธิดาเป็นมนุษย์ชื่อกาโละสกาหนึ่งหรั้ด หรือ เดหวิกุสุมาอินคะหระ

กะลานาสะยาตาเดินทางไปเมืองตันหยงจัจจ ระหว่างทางก็ตีเมืองได้มากมาย ท้าวตันหยงจัจจขอสาวมิกัดี้โดยไม่ต้องรบ กะลานาสะยาตา พบนางกันจันนากระดิกา (กุสุมาจินคะหระ) และจำกันได้ นางกุสุมาจินคะหระเล่าเรื่องนางกุสุมาหนึ่งหรั้ดกับระเด่นวิหรานันดาหายไ้ไปจากเมืองให้ยารังตานังโละฟิง แล้วทั้งคู่ก็ออกเดินทางตามหาญาติวงศ์ต่อ

กลานาจักกราหมันปันหิยะก้านครากับอนุชาทั้งสองและพระเจ้าอา เดินทางตามหาญาติวงศ์และตีเมืองได้มากมายจนถึงเมืองกระหมังกุหนิงก็ตั้งค่ายพักที่นอกเมือง นางร่ากันกะลิจาซึ่งกลับเข้าเมืองกระหมังกุหนิงได้หลังจากที่กะลานาสะยาตาออกจากเมืองไปแล้ว ได้ยินกิตติศัพท์ความงามของกลานาจักกราหมันปันหิยะก้านคราและอนุชาจึงเข้ามาถวายตัว กลานาจักกราหมันปันหิยะก้านคราสงสารจึงรับไว้เป็นทาสี

ท้าวกาหลังกับระเด่นวิราอิสมาหระออกปล่าสัตว์ วิราอิสมาหระตามกวางทองไปจนหลงป่า ปะตาระการะมาซัดี้เข้าฝันวิราอิสมาหระให้เดินทางไปในทิศบูรพาแล้วจะได้พบกับนั้ดดา และไปเข้าฝันกลานาจักกราหมันปันหิยะก้านคราให้เดินทางไปทางทิศตะวันออกเพื่อจะได้พบพระเจ้าอา วิราอิสมาหระและกลานาจักกราหมันปันหิยะก้านคราออกเดินทางตามที่ปะตาระการะมาซัดี้บอก ได้พบกันและรู้จักกันตามที่ปะตาระการะมาซัดี้ได้แนะนำไว้ก่อนแล้ว วิราอิสมาหระแปลงชื่อเป็นมิสาร์กาคาเดหว่า แล้วออกเดินทางตามหาวงศ์ญาติร่วมกับนั้ดดาและนางกันบะจาหรั้นสารีไปจนถึงเมืองวิรุณมิและได้เมืองไว้ในอำนาจ

ระตูสะมะรัง ระตูคำชะ และระตูคาชะลังสา หลังจากได้พรจากปะตารายาหยาที่มีใจกำเริบคิดจะเอาธิดาท้าวกาหลังมาตุนาหงัน จึงยกทัพไปตีกาหลัง ท้าวกาหลังยอมให้ระตูทั้งสามเข้าเมืองแล้วให้มะเดหวิกับปาตะพานางอรสาหนึ่งหรั้ดกับนางปีศนุญวิดาหนีไปพึ่งท้าวกูเรปันในกลางดึก มะเดหวิกาหลังและปาตะพบกะลานาสะยาตาระหว่างทางจึงขอความช่วยเหลือ กะลานาสะยาตากรัวระตูทั้งสามที่กำลังกำเริบคิดแย่งชิงคู่ตุนาหงันของตน จึงยกทัพไปกาหลังและปราบระตูทั้งสามได้ ระตูทั้ง 3 ยอมเป็นเชลย ท้าวกาหลังรับกะลานาสะยาตาเป็นอุปราชและประทานนามใหม่ให้ว่าชิงานั้คราติปาดิอังกาหลัง

เหล่ากิดาหยันของอิเหนาที่ออกเดินทางตามหากะลานาสะยาตา ได้ข่าวจากชาวเมืองคำชะว่า ระตูคำชะกับพระสหายยกทัพไปตีกาหลังเพื่อชิงราชธิดา ก็รีบกลับมาทูลอิเหนา มิสำปึงนาหงันปันหิ (อิเหนา) จึงยกทัพไปช่วยท้าวกาหลังพร้อมกับมิสาร์กานั้คราปาปันหิ (ระเด่นกุหนิงสารี) และบังบิงคะรามาสัตรา (วิหราสะก้า) โดยฝากนางปีศนุกันจันนาและนางปีศนุจินคะหระไว้กับท้าวล่าตำ อิเหนากับพรรคพวกได้พบกับชิงานั้คราติปาดิอังกาหลัง (ยารังตานังโละ) กับนางกันจันนา

กระตึกา (กุสุมาจินตะหระ) ที่กาหลังและจำกันได้ นางกุสุมาจินตะหระเล่าเรื่องโอรสและนางกุสุมาหนึ่งหัดหายไปพร้อมกันให้อิเหนาฟัง ท้าวกาหลังรับพวกอิเหนาไว้ชุบเลี้ยง อิเหนาขอลาไปรับนางปัทมกันจนาและนางปัทมจินตะหระที่ล่ำล้า โดยมียารังตานังโละตามไปด้วย ยารังตานังโละพบนางปัทมกันจนาและจำกันได้ นางปัทมจินตะหระทูลพระสวามีเรื่องโอรสหายไป อิเหนาพานางทั้งสองลาท้าวล่ำล้า ท้าวล่ำล้ากับประโหมสุหรียกเมืองให้นางปัทมจินตะหระซึ่งเป็นธิดาบุญธรรมและขอเดินทางไปด้วย ทัพของอิเหนาจึงเดินทางกลับกาหลัง ท้าวกาหลังต้อนรับพวกอิเหนาและรับรองท้าวล่ำล้ากับประโหมสุหรีล่ำล้า

กลานาจักรราหมันปันหียะสะก้านครากับอนุชาและพระเจ้าอาเดินทางเข้าถึงเมืองตันโยะมาขานครา แล้วรบกับพญาอัษฎังวรกาปาดิ กลานาจักรราหมันปันหียะสะก้านคราฆ่าพญาอัษฎังตาย ส่วนย่าหรันอินตะหระมะงูหนูงก็ฆ่ามเหสีพญาอัษฎังตาย คำสาปสลายพญาอัษฎัง มเหสี และบริวารกลับเป็นเทวดา บะตารายาหยาเทพขอบคุณกลานาจักรราหมันปันหียะสะก้านคราและมอบเมืองกับธิดาให้ กลานาจักรราหมันปันหียะสะก้านคราจึงพัฒนาเมืองตันหยงนักรางนเจริญรุ่งเรืองขึ้น

วันหนึ่งกลานาจักรราหมันปันหียะสะก้านคราได้ข่าวจากพ่อค้าชาวปูละที่มาก้าขายในเมืองถึงเรื่องชิงนักราดิปาดิองกาหลังกับมิสาปิงนาหงันปันหียะซึ่งเป็นวีรบุรุษแห่งเมืองกาหลัง ก็สงสัยว่าอาจเป็นพระบิดาของพวกตน จึงพามเหสี อนุชา และพระเจ้าอาไปกาหลัง และได้พบกับญาดิวังศ์ทั้งหมดทำให้คำสาปสลาย วงศ์เทวัญทั้งหมดจึงต่างจำกันได้ ท้าวกาหลังส่งราชสาสน์ไปเชิญท้าวกูเรปัน ดาหา สิงหัดสารี และ บาหลิ มาที่เมืองและจัดพิธีวิวาหมงคลให้เหล่าโอรส ธิดา

เรื่องอิเหนาสำนวนนี้ มีส่วนคล้ายกับอิเหนาสำนวนอื่นๆ ได้แก่ นางอันดระกาธิดาลิฎดาหาที่มีอุปนิสัยชั่วร้าย เช่นเดียวกับนางอายังในปันหียะสะมิรัง ยารังตานังโละพระอนุชาของอิเหนาซึ่งมีระตูกิดจะมาแย่งพระคู่หมั้น เช่นเดียวกับจะหรงคินังลูในหิกะยัต ปันหียะสะมิรัง บะตารายาหยาเทพซึ่งทำผิดและถูกสาปให้กลายเป็นยักษ์ เช่นเดียวกับชัยสุกมเทพบุตรในหิกะยัต ปันหียะสะมิรัง หรือนางกุสุมาจินตะหระธิดาท้าวบาหลิที่อิเหนาไปหลงใหล เช่นเดียวกับนางจินตะหระวาดีในอิเหนาเล็ก เป็นต้น นอกจากนี้พงสาวดารอิเหนา ฉบับอารีนครา ยังมีลักษณะเด่นอีก 3 ประการ คือ

1. มีเนื้อเรื่องที่แสดงถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ เหมือนหิกะยัต ปันหียะสะมิรัง เช่น ปะตาระการะมาซัคคิตียังต้องอยู่ได้อานาจพระอิศวรเช่นเดียวกับ ภัญญารกาละในหิกะยัต ปันหียะสะมิรัง หรือ ระตูกะมารัง ระตูกาเซะ และระตูกายะลังสา ที่บำเพ็ญพรตจนเทวดาพอใจประทานพรให้ เป็นต้น

2. มีบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่แตกต่างจากสำนวนอื่น คือ นางกุสุมาจินตะหราและกุสุมาหนึ่งหรีด จะมีบทบาทที่มีความเป็นผู้นำและเข้มแข็งกล้าหาญ ผิดไปจากตัวละครหญิงของสำนวนอื่น เพราะในสำนวนอื่นตัวละครหญิงที่จะมีบทบาทในลักษณะดังกล่าวจะมีเพียงคู่หมั้นของอิเหนาในขณะที่ถูกเปลี่ยนเพศเป็นชายเท่านั้น แต่ในสำนวนนี้นางกุสุมาจินตะหราและกุสุมาหนึ่งหรีด มีบทบาทดังกล่าวได้โดยมิต้องเปลี่ยนเป็นชาย บทบาทของนางกุสุมาจินตะหรา จะเป็นบทบาทของแม่ที่เป็นห่วงลูก จึงออกเดินทางตามหาลูกเองโดยปราศจากความช่วยเหลือของผู้ชาย ส่วนนางกุสุมาหนึ่งหรีด จะมีบทบาทเป็นปริศนาของเหล่านักดาทั้ง 3 ทั้งในยามออกรบและยามเดินทางตามหาญาติวงศ์ ซึ่งเป็นบทบาทที่ไม่ค่อยปรากฏในตัวละครหญิงในวรรณคดีสมัยเก่าเท่าใดนัก

3. มีเนื้อเรื่องกล่าวไปถึงรุ่นหลานของทั้ง 4 เมือง คือ โอรสของอิเหนา 2 องค์ กับโอรสของยารังดานังโละ ซึ่งต่างจากสำนวนอื่นที่ไม่ได้กล่าวถึงรุ่นลูกของอิเหนา

7. บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนา บทละครเรื่องอิเหนาสำนวนนี้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงพระนิพนธ์ขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

7.1 ตัดดอกไม้ฉายกริช เริ่มเรื่องที่อิเหนาพบนางค่อมยวบหลงทางอยู่ในป่าเพราะมาหาดอกไม้ให้บุษบาแล้วพลัดกับนางกำนัลคนอื่นๆ จึงช่วยพานางกลับเมืองโดยมีข้อแลกเปลี่ยน คือขอให้นางนำสารรักที่จารึกลงในกลีบดอกปะหนัน (ดอกลำเจียก) ไปมอบให้บุษบา

7.2 ให้วพระ เป็นตอนที่มะเดหวิพาบุษบามาเสี่ยงเทียนอธิษฐาน อิเหนาจึงทำอุบายดื้อนค้ำควาไปดับไฟ เพื่อต้องตัวบุษบา และถูกมะเดหวิด่าหนี อิเหนาจึงขอให้มะเดหวิช่วยตน แลกกับการที่ตนจะไม่จุศครำบุษบาไป

7.3 บวงสรวง เป็นตอนที่ท้าวดาหะกลับหลังเสร็จศึกกะหมังกุหนิง ถึงตอนที่อิเหนาและจรงดาต่างก็ขับไล่ขอพรเทวดา ซึ่งต่างก็ขอพรให้เทวดาเข้าข้างตน

ตัวอย่างคำประพันธ์ในบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนา (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์, 2514: 108-110, 117)

ตอนท้าวดาหากล้าบังคม / อิเหนา จรกา ขอพร

ร้องลำตันฝรั่งรับปีพาทย์

อิเหนา – ขอรกรั้งเกล้าบังคม	องค์บรมอัสยุแดหวา
ผู้ใดจงอาจอหังการ	จงจิตรียาสาธารณ
อันดวงดอกฟ้าสุมาลัย	ของเราปลูกไว้ในสถาน
มันไม่เกรงพักตร์จะหักราญ	จงสังหารอย่าไว้มันเลยฯ
ปีพาทย์ทำเพลงตาเชิงเจ้าเซ็น (อิเหนารำ)	

.....

ร้องลำฝรั่งจรการับปีพาทย์

จรกา – ขอรกรั้งเพียงศิโรเทศ	ไหว้ไทเทเวศน้อยใหญ่
อันมีทิพเนตรส่องไป	อย่าได้เข้าด้วยคนร้าย
จงสังหารผลาญหมู่มุริยา	ให้ประจักษ์แก่ตาคนทั้งหลาย
ข้ามิได้คิดคดหยาบคาย	ขอให้เสร็จสมหมายมาเอยฯ

ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว – ลา – รัว (ท้าวดาหาลาพระ นำบริวารออกหน้าโรง ถวาย
บังคมสรรเสริญพระบารมี)

ตอนบุษบาเลี้ยงเทียน

ฉากในวิหารน้อยที่ ๔

(อิเหนากับสังคามระดาและประสันดา แอบดูอยู่ที่ประตู เห็นมะดีหวิจะเข้าวิหาร
ก็วิ่งหนีแอบหลังพระ) ปีพาทย์ทำเพลงเร็ว (มะดีหวิพานุชบากับสี่พี่เลี้ยงตามออก) ลา
(นั่งไหว้พระ)

ร้องรำขับไม้บัณเฑาะว์

มะดีหวิ – พระเป็นเจ้า	จงโปรดเกล้าให้แจ้งปัญหา
ขอถวายประทีปบูชา	(จุดเทียน)
นี้เทียนบุษบานารี	(ปักเทียน)
นี้เทียนอิเหนานัดดา	(ปักเทียน)
นี้เทียนจรกากรุงศรี	(ปักเทียน)
เทียนทองทั้งสามเล่มนี้	ขอจงเป็นที่เสี่ยงทาย ฯ

ปี่พาทย์ทำเพลงขับไม้บัณเฑาะว์

เจรจา

แม่บุษบา จงเสี่ยงทายอธิษฐานทีหรือว่า ถ้าเจ้าจะได้ข้างไหน ก็ขอให้
ประจักษ์ทัณฑ์ แม้จะได้ข้างระตูจรกา จงให้เทียนอิเหนาพิชิต ถ้าจะกลับได้ข้างอิเหนาพิ
ยา ก็ให้เทียนจรกาดับไป ขอให้หมดมลทินสิ้นสงสัย จงว่าไปเถื่อนาแม่นะ

(เห็นบุษบาไม่ว่า)

ยังงั้ล่ออย่าอายเลยหนา จงว่าไปเถอะ

- บุษบา – ลูกกระดากปากอดดูใจ จะให้ว่าเหมือนคำพระมารดา ลูกจะว่าออกมา
ยังงั้ได้
- มะดีหวิ - จะกระดากกระเดื่องไปทำไม เราอยู่ด้วยกันแต่เท่านี้ ไม่มีใครอีกละใน
วิหาร
- บาหยัน - แจ้งพระทัยเถอะเพคะ อย่าให้เนิ่นนานเลย จะได้แจ้งการที่เดือดร้อน
- มะดีหวิ - จงตั้งจิตอธิษฐานด้วยวาจา จงฟังคำมารดาสั่งสอน เอาซึ่งตั้งใจให้พระ
ปฎิมากร ดวงสมรของแม่จงว่าไปเถอะหนาแม่นะ
- บุษบา - พระมารดาจะให้ลูกว่ายังงั้เพคะ
- มะดีหวิ - เอ้า แม่จะสอนให้ว่า เจ้าว่าตามไปเถอะ

ร้องลำแขนก้อย

มะดีหวิ - แม่ข้าจะได้ข้างไหนแน่
 บุษา - แม่ข้าจะได้ข้างไหนแน่
 มะดีหวิ - ให้ประจักษ์ทักแท้งหนักหนา
 บุษา - ให้ประจักษ์ทักแท้งหนักหนา
 มะดีหวิ - แม่จะได้ข้างระตุจระกา
 บุษา - แม่จะได้ข้างระตุจระกา
 มะดีหวิ - ให้เทียนฟ้ายันดับไป
 บุษา - ให้เทียนฟ้ายันดับไป
 มะดีหวิ - แม่จะได้ข้างอิเหนากุเรปัน
 บุษา - แม่จะได้ข้างอิเหนากุเรปัน
 มะดีหวิ - ให้รัศมีเพลิงนั้นแจ่มใส
 บุษา - ให้รัศมีเพลิงนั้นแจ่มใส
 มะดีหวิ - ให้เทียนจระกาดับทันใด
 บุษา - ให้เทียนจระกาดับทันใด
 มะดีหวิ - ขอให้เห็นประจักษ์จับพลัน
 บุษา - ขอให้เห็นประจักษ์จับพลัน

จะเห็นว่าบทละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนานี้ มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการนำเสนอที่ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ มีบทเจรจาที่เขียนไว้อย่างแน่นอนจนแทรกเข้ามาในบทร้อง ไม่ใช่เป็นการเจรจาตามแต่ผู้แสดงจะคิดบทเองอย่างแต่ก่อน และมีการแสดงอาภักปกริยาที่สมจริงมากขึ้น ดังเช่นตอนเสียดเทียนก็มีการจุดเทียนอธิษฐานจริงๆ ต่างกับของเก่าที่มีการใช้ทำรำเป็นสัญลักษณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าบทละครเรื่องอิเหนานี้ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวรรณคดีการแสดงแบบเก่ากับแบบใหม่

8. บทสักรวาทเรื่องอิเหนา เป็นบทสักรวาทที่แต่งขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. 2415 และ พ.ศ. 2420 โดยมีผู้เล่นสักรวาทเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าหลวงเดิม ข้าราชการฝ่ายหน้าและฝ่ายใน บทสักรวาทที่ได้รับการบันทึกไว้มีเล่นอยู่ 3 ตอน ดังนี้

8.1 ตอนบูชาเสี่ยงเทียน เล่นถวายที่พระที่นั่งสนามจันทร์ในงานเฉลิมพระชันษาคืนวัน
พฤษภาคม 2 ค่ำ เดือน 10 ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. 1234 (พ.ศ. 2415)

8.2 ตอนชนไก่ เล่นในงานฉลองวัดบรมวงษ์อิศรวราราม คืนวันพุธ ขึ้น 14 ค่ำ เดือนอ้าย
ปีฉลู นพศก (พ.ศ. 2420)

8.3 ตอนปั่นหยีพบนางแอหนัง เล่นในงานฉลองวัดบรมวงษ์อิศรวราราม คืนวัน
พฤษภาคม 1 ค่ำ เดือนอ้าย ปีฉลู นพศก (พ.ศ. 2420)

ตัวอย่างบทสักราเรื่องอิเหนา (สมาคมนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2534: 25, 96-97, 99-100)

ตอนบูชาเสี่ยงเทียน

ช่างเขียน

สักรวานอบนบอภิวาท
โปรดให้ร้องสักรว่าใจความ
ว่ากำหนดบทบาทพลัดถ้อย
แม่นยำประมาทหมิ่นไม่ไหวระแวง
อาลักษณ์

สักรว่าจะกำหนดบทให้เล่น
ลำทำพระคนขยันประสันดา
นายภู่ว่านารีสี่พี่เลี้ยง
ลำวัดหงษ์บุษบายูพาพาล
คุณพุ่ม

สักรวามะเดหวีท่วงทีสวย
องค์อิเหนาเล่าก็คิดมาคิดพัน
จึงตรัสชวนพระธิดายุพาภักตร์
พร้อมเหล่าสาวสุรางค์เจ้าขรรณาย มาถึงท้ายที่สถานลานวัด เอย ๆ

บรมบาทปรมินทรปิ่นสยาม
ล้วนแต่ตามโวหารสารแสดง
อักษรสร้อยเรียงลำดับในศัพท์แสง
จงโปรดแบ่งโทษที่ถึงเสียถึง เอย ๆ

องค์ระเด่นมนตรีนีว่า
นายหนูเล่นเปนสังคาปริชาชาญ
เล่นเมื่อเสี่ยงเทียนไซ้ในวิหาร
คุณพุ่มวานกล่าวกลอนมารดรเอย ๆ

ตรัสอยู่ด้วยสองยุพานางบาหยัน
จะไปเสี่ยงเทียนสำคัญรู้แบบคาย
จากคำหนักจรจรลึบผันผาย

ตอนชนไก่

ทำพระ

สักรวามาพร้อมน้อมประณต
ทรงพระคุณกรุณาไม่ร้าว
ขอปรีชาปราถนาพระยศโยค
ข้าพระบาทพลาดพลั้งเป็นอย่างไร
อาลัษณ

สักรวาทะพิกัดจัดให้เล่น
วงนารีที่มีสาวอุณากรรม
สิทธิศรกล่าวคำด่ามะหง
เล่นเมื่อชนไก่พนันนัดสัญญา
ทำพระ

สักรวาทะสันตามีมารยาตร
จะไปหาไก่ดีที่สำคัญ
พอไปพบไก่ดีขันรีเรื่อย
จับได้ไก่ไม่รอจรัล

บาทบงกชมุทิกาสุชาสวรรค์
ดั่งฉัตรกันเกยไม่มีไภย
สว่างโลกเรืองแสงเงาใจ
ควรมิควรขอพระได้โปรดโทษ เอยๆ

นายฤกษ์เป็นประธานตาปรีชาขยัน
ลำนี้นั้นปันหยีมีศักดิ์
เห็นมันคงต้องกระบวนควรหนักหนา
ประธานตารีบไปจัดไก่ เอย ๆ

ชวนน้องนารถอนุชาปัญญาขยัน
จะไปเกณฑ์เล่นพนันเขาวัวนี้
ดีทั้งเดียวทั้งแข่งเป่นแสงศรี
มาถึงที่ชนไก่เร็วไว เอย ๆ

ตอนปันหยีพบนางแอหนัง

คุณพุ่ม

สักรวาทรงตรัสให้จัดเรื่อง
ไชยเสนาว่าพลางเปนนางชี
เมื่อจับยามตามหย้าหรันไม่ทันรู้
วงทำพระจะหวังวิลังกา
อาลัษณ

สักรวาทันหยีไม่มีศุข
พอได้ฟังประธานตาปรีชาชาย
ว่าเหมือนนุชบุษบาญพาภักตร์
จึงตรัสสั่งสั่งคาไม่ช้าที

ที่บาทเบื่ององค์สำคัญเปนนันหยี
อันลำนี้นี้ด้วยขันประธานตา
พบแอหนังนั่งอยู่บนภูผา
ออกเจรจาพากย์หนังให้ฟัง เอย ๆ

ระทมทุกข์ตรึกตรองถึงน้องหาย
ทูลขยายความพลางถึงนางชี
ชื่นใจนักวันนี้น้องค้ำปันหยี
ไปจัดรถให้พี่เดี่ยวนี้ เอย ๆ

การเล่นสัทวในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วงสัทวที่เล่นถวายมีทั้ง วงผู้ชายและวงผู้หญิง ตัวอย่างของวงผู้ชายได้แก่ วงช่างเขียนของกรมขุนเจริญผลภูลสวัสดิ วงอาลักษณ์ของกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ วงผู้หญิงได้แก่ วงของสมเด็จพระบรมราชสุวราชประยูร ซึ่งมีคุณพุ่ม (ธิดาพระยารามมนตรี (ภู่)) เป็นคนบอกสัทวในวงนี้

การเล่นสัทวนี้ดำเนินเรื่องตามเค้าโครงเดิมของอิเหนาเป็นหลัก แต่จะมีจุดเด่นที่มีการแทรกเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น หรือเรื่องส่วนตัวของคนว่าสัทวเข้าไปเป็นการล้อเลียนกันได้

9. อิเหนา-จรรกา เป็นบทละครเรื่องอิเหนาสำนวนที่ได้รับการดัดแปลงในปี พ.ศ. 2537

โดยภัทราวดีเธียเตอร์ในรูปแบบละครเพลงร่วมสมัย โดยมีเรื่องอิเหนาพระราชานิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นแบบ ผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีตัดตอนนำคำกลอนของวรรณคดีต้นแบบมาเป็นบทร้องและบทเจรจาตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังนำศิลปะชาวและบาทลือคือ วาซังกุลิต (หนังตะลุง) มาประดิษฐ์ใช้ให้สอดคล้องกับการแสดง บรูซ แกสตัน เป็นผู้ประพันธ์เพลงประกอบ โดยใช้เครื่องดนตรีกลองแขก ปี่ชวา และเครื่องดนตรีไทยผสมกับเครื่องดนตรีสากลตามแต่ความเหมาะสม และด้วยเหตุที่อิเหนามีบุคลิกเป็นหนุ่มวัยรุ่น คณะผู้ประพันธ์จึงใช้จังหวะดนตรี Rock ประกอบการแสดง บทละครเวทีนี้จึงได้ชื่อว่า “Rock-Opera อิเหนา-จรรกา”

เริ่มเรื่องจากท้าวฤๅณได้โอรสคืออิเหนา ปะตาระกาหลามาประทานกริขให้อิเหนา แล้วตัดไปตอนอิเหนาไปงานศพอัยกีที่หมันหย้า และหลนางจินตะหราจนไม่ยอมกลับเมือง ท้าวดาหกริ้วประกาศว่าผู้ใดมาขอยุบายก็จะยกให้ จรรกาทราบความงามบุษบาจากรูปวาดก็มาสู่ขอ วิหยาสะก่าหลงรูปบุษบาจนท้าวกะหมังกุหนิงต้องไปสู่ขอ เกิดศึกกะหมังกุหนิง ทำให้อิเหนาได้พบบุษบาและวางแผนชิงตัวบุษบาได้สำเร็จ ปะตาระกาหลาไม่พอใจจึงบันดาลให้ลมมโหอบบุษบาไป ทำให้ทั้งอิเหนาและจรรกาไม่มีใครได้บุษบาไปเลยในตอนจบ

ตัวอย่างบทละครเวทีเรื่องอิเหนา-จรรกา (ภัทราวดีเธียเตอร์, 2537)

ตอนอิเหนาอ่อนล้าลงไปดับไฟเพื่อเข้าไปใกล้ขิดบุษบา

อิเหนาเข้าต้องตัวบุษบาในความมืด บุษบาร้องว้ายๆ ไม่หยุด มะเดหิเร่งให้พวกนางที่เลี้ยงจุดไฟใส่กรอบแก้ว

มะเดหิ : (บอกพวกนางที่เลี้ยง) เร็วเข้าเร็ว !!! มีดไปหมคมองอะไรไม่เห็นเลย !!!

(บอกนุชบาในความมืด) เดี่ยวนะลูก เดี่ยวแม่มา รอเดี๋ยวนะลูก... (หันไปปรับโคมไฟจากนางพี่เลี้ยงแล้วหันมาบอกนุชบา) มาแล้วลูก... (หน้าตาขมขื่น)

มะเดหวิเห็นอิเหนากำลังกอดนุชบาก็ตกใจ หน้าขมเปลี่ยนเป็นหน้าตกตะลึง

มะเดหวิ : ว้าย...!!! ว้าย...!!! ทำอะไรกัน...!!! ว้าย...!!! (ตะลึงนั่งไปชั่วครู่แล้วไปหน้าค่อยๆเปลี่ยนจากอาการตกตะลึงเป็นกริ้วโกรธ) อิเหนา... (เอ่ยในลำคอเบาๆ พลงส่งโคมไฟให้นางพี่เลี้ยงแล้วเดินเข้าไปหาอิเหนา) อิเหนา...!!! (ตวาด) โฉนเจ้ามาทำอหังการ...!!! ลบหลู่คูหมั่นองอาจราชศักดิ์...!!!

อิเหนาพยายามถอยห่างจากมะเดหวิ แต่มะเดหวิก็ตามติด

มะเดหวิ : แต่ตัวเราเป็นผู้ใหญ่กำกับมา...!!! (ตามไปทันอิเหนาที่กำลังจมนุ่มพอดี) เจ้ายังกล้าทำได้ถึงเพียงนี้...!!! (ตวาดเสียงดังและตบอิเหนา)

อิเหนา : โอ๊ย...!!! (นางพี่เลี้ยงพากันร้องหวีดว้าย อิเหนาล้มกลิ้งไปทางนุชบาพอดี เลยรีบจวดยพระกรนุชบา แล้วตอบมะเดหวิ) อันนุชบาบังอร พระบิดรได้ยกให้แก่ข้า แต่ยังเยาว์อยู่ด้วยกันมา พระมารดาเองก็แจ้งอยู่ด้วยกัน

มะเดหวิ : (ชี้หน้าอิเหนา) เพราะเจ้าคิดไม่เลียงเทวี ให้มีคู่เกิดตามปรารถนา การจึงขาดกันแต่นั้นมา...!!! แล้วทรงธรรมก็ไม่ได้ว่าประการใด...!!! ครั้นข้างจรงมากล่าว สมพระทัยท้าวจึงยกให้ เจ้ามาทำหายบหายมเอาตามใจ...!!! แกล้งจะให้ไ้ความอัปรมาน...!!!

อิเหนา : คือใครที่ได้ถือสาร...? มาว่าขานจึงทราบบทศรี (ทำไก่เป็นผู้บริสุทธิ์ เดินรอบมะเดหวิไปพูดแก้ตัวไป) พระมารดาได้ไ้ไหนมาพาที...? (อิเหนามองหน้าผู้ส่ายตา มะเดหวิ มะเดหวิทำหน้าตกตะลึง ในความเจ้าเล่ห์ของอิเหนาจนพูดไม่ออก) จงชี้ความชั่วเอาตัวมา...!!! อันนางนี้ลิเป็นของลูก (เข้าไปคว้าตัวนุชบา) รักใคร่พันผูกเป็นหนักหนา (อุ้มนุชบาขึ้นมา)

นุชบา : (ตกใจ) โอ๊ย...!!! ปล่อยนะ...!!!

อิเหนา : พระชนนีว่ของจรงกา ก็ให้ตัวขึ้นมาชิงชัย...!!! (อุ้มนุชบาทำท่าเยาะหยัน มะเดหวิ แล้วทำท่าจะอุ้มนุชบาหนีไป)

มะเดหวิ : จองหอง...!!! จองหองมาก...!!! ปล่อยเดี๋ยวนี้นะ...!!! ทำอย่างนี้หรือที่เจ้าว่ารักน้อง...!!! รู้ไปถึงไหนก็จะอับอายเค้าไปทั่ว จะระคายเคืองเบื้องบาทาท้าวทั้งสอง ปล่อยน้องเถอะ...ปล่อยน้อง... (เสียงอ่อนลง)

นุชบา : (พยายามคืนจากอิเหนาแต่ไม่สำเร็จ) ปล่อย...ปล่อยนะ...พระมารดาช่วยลูกด้วย...!!!

มะเดหวิ : (พยายามเกลี้ยกล่อมอิเหนา) ปล่อยน้องเถอะ เจ้าทำการเช่นนี้ โฉนเลย

เจ้าจะได้นางโนมศรี...(เห็นว่าเกลี้ยกล่อมไม่สำเร็จจึงทำท่าหันมาคิดหาอุบาย แล้วทำท่ายิ้มให้เห็นว่าคิดอะไรดี ๆ ออก แล้วหันไปเจรจาเกลี้ยกล่อมอิเหนาใหม่) มาช่วยกันคิดครอง... อย่าให้น้องได้อายเลย...เอาอย่างนี้ดีกว่า เราจะทูลท้าวดาห...เพื่อว่าจะผ่อนผัน... (พวกนางที่เลี้ยงร้องรับว่า เพื่อว่าจะผ่อนผัน...!!! อิเหนาทำท่าลังเล) ข้าสัญญา...ข้าสัญญา... (อิเหนายังลังเล)

บทละครเรื่องอิเหนา - จรกดำเนินเรื่องตามต้นฉบับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตั้งแต่ท้าวกูเร่เป็นบวงสรวงเทวดาเพื่อขอโอรส จนถึงตอนปะตาระกาหลาบ้นดาลให้ลมหอบบุษบาไป โดยมีการแปลงบทเล็กน้อย ทั้งการเอาบทของสำนวนอื่นมาใส่ เช่น ปะตาระกาหลาเอากริษของอิเหนามาให้ท้าวกูเร่กับมือตามแบบสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช หรือการแปลงบทเป็นแบบใหม่ เช่น สังคามาระดาใช้หอกรับกับวิหยาสะก่าแบบทหารราบ แทนที่จะรบกันบนหลังม้า หรือ บุษบาโดนลมหอบไปต่อหน้าต่อตาอิเหนา เป็นต้น

10. บทละครเวทีเรื่อง บุษบา-อุณณากรรม บุษบา-อุณณากรรม เป็นบทละครที่ มัทนิ รัตนิ นได้เรียบเรียงขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2537 ในรูปแบบของบทละครเวที โดยมีบทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นต้นแบบ แสดงครั้งแรก ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (หอประชุมเล็ก) ในโครงการสี่สัณวรรณกรรมระดับอุดมศึกษา ในวันที่ 22-28 สิงหาคม พ.ศ.2537

เนื้อหาของ บุษบา-อุณณากรรม จะคงตามต้นฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หากแต่มีลักษณะเด่นที่ตัวละครดำเนินเรื่องจะไม่ใช่อิเหนาเช่นสำนวนอื่น แต่จะเป็นบุษบา และอุณณากรรมซึ่งเป็นตัวแทนของจิตใจที่อยากเป็นอิสระของบุษบาแทน โดยในบทของบุษบาทุกๆตอน ยกเว้นจากตอนที่บุษบากลายร่างเป็นมิสาอุณณากรรมแล้ว ไม่ว่าบุษบาจะคิดอะไร หรือรู้สึกอย่างไร จะมีอุณณากรรมออกมาแสดงความคิดเห็นกับบุษบาด้วยเสมอ โดยอุณณากรรมมักจะแย้งบุษบาที่มักจะคิดอยู่แต่ในกรอบประเพณีและกรอบของสตรีโบราณ ในขณะที่อุณณากรรมจะแสดงความมั่นใจในตนเองเต็มรูปแบบผู้หญิงยุคใหม่ที่มีความคิดของสิทธิสตรี ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่อาจกล่าวได้ว่ามาจากอนุภาคของปิ่นหยีสะมิรัง กับ หิยะยัด ปิ่นหยี สะมิรัง ซึ่งจะมีการนำเสนอมุมมองของนางเอกต่อการกระทำและพฤติกรรมของพระเอกมากกว่าอิเหนาสำนวนอื่นๆ เช่น การที่ปิ่นหยีสะมิรังหรือจันตะราคิดไปเองว่าอินูรักอาจยังจึงตุนาหงันด้วย หรือการที่จันทรกิริณเคื่องอินูที่ฆ่าน้องชายจนหลบหน้า เป็นต้น นอกจากนี้บทบาทของอุณณากรรมตอนที่ยังเป็นหญิงและยังไม่ได้

ถูกปะทะระกาหลาสดับตัวกับบุษบา ก็มีลักษณะที่คล้ายกับว่าจะได้อิทธิพลจากพงศาวดารอิเหนา ฉบับอริณัศรามา เพราะมีความเข้มแข็งเกินสตรีทั่วไป คล้ายๆกับ กุสุมาจินตะหรา และ กุสุมา หนึ่งหัด ในพงศาวดารอิเหนาฉบับอริณัศรา

ตัวอย่างบทละครเวทีเรื่องบุษบา-อุณการณ (มัทนี รัตน์, 2537: 37-38)

ตอนนางซิดิหลาอรสาถูกละครแล้วร้องไห้ ทำให้อิเหนาทราบว่าเป็นบุษบาและขอคืนดี

ประสันตากับสังคามระดาทำอุบายเช็ดหุ่นย้อนอดีตเรื่องอิเหนากับบุษบาในถ้ำทอง ทำให้นางซิดิหลาอรสา (อุณการณ หรือ บุษบา 2) สดใจคิดถึงอิเหนาน้ำตาไหล

บุษบา 1 (บุษบาตัวจริง) ออกมาเช็ดน้ำตาให้ ทำนองเพลงสายสมร (หมายเลข 25) ไม่มีร้อง อิเหนาร้องเพลงสายสมร และเดินเข้ามาบอกบุษบา 1 บุษบา 2 (อุณการณ) ถอยห่างไป อิเหนา (ร้องเพลงสายสมรเพื่อฟื้นความหลัง)

สายสมรนอนเถิดที่จะกล่อม   เจ้างามพร้อมโสภาดังเลขา

งามเนตรดั่งเนตรมฤคา   ดังจันทร์าทรงกลมดนมลทิน

(เห็นนางดิหลาอรสาร้องไห้ก็แน่ใจว่าเป็นบุษบา จึงเดินเข้าไปกอด)

อิเหนา (ดีใจ) บุษบาน้องรัก   อย่าโศกศัลย์นักเลยกัลยา

เดชความสัจย์เราสองรา   เทวมาช่วยให้พบพานกันใหม่

ขอเชิญน้องลาปะดาปา   จงเปลี่ยนผ้าครองเปลี่ยนไม้

จะได้ครองรักคืนสุขสมใจ   ให้ชุ่มชื่นหฤทัยที่ร้าวราน

(เปลี่ยนชุดผ้าเปลี่ยนไม้ ออก เห็นผ้าชำโปะที่อิเหนาให้ไว้ภายใน)

ที่จะไปสั่งการให้เตรียมกลับพระนคร

(บุษบาลังเล แต่ปลื้มปิติที่ได้พบอิเหนา)

อุณการณ (ยังอยู่ในชุดอุณการณ ออกมาเบื้องหลัง บุษบา) ใจอ่อนแล้วซิดิหลา เธอก็ต้องกลับไปรองรับอารมณ์รักหลากหลายคู่ของเขานะ และเมียเบี้ยวร้ายทางอีก โขงหนึ่ง ไหนจะแม่จินตะหราหมั้นหย่าเมียแรกของเขาละ เธอก็ต้องกลายเป็นฝ่ายซ้าย ของเขาละซี เพราะเขามาก่อน และเธอก็อายู่อ่อนกว่าเขา

บุษบา (แย้ง)   แต่เราเป็นวงศ์เทวัญ   นางนั้นต่ำศักดิ์กว่า

ถึงจะมีเมียมาสักร้อย   ก็ต้องเป็นน้องเรา

อุณการณ เชิญหล่อนถอยหลังเข้าคลอง กลับไปครองรักครองเรือน

พยุหรยา ห้าร้อยนั้นคนเดียวกิน (จะเดินออกไป)

นางกำนัล 3 แล้วป็นหียี่ละมั่งกะ เข้าเมืองมาด้วยหรือเปล่า

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา มา...มากันหมดนั่นแหละ

จินตะหรา แล้ว...แล้วทรงทราบเรื่อง...เรื่องป็นหียี่หรือยังมั่งกะ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา อ้อ เรื่องที่ทูลหม่อมพ่อยกถูกให้ป็นหียี่นะเธอ
ทรงทราบหมดแล้ว

จินตะหรา แล้วมีรับสั่งว่ายังงัยมั่งกะ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา ก็เห็นว่า ยกให้แล้ว ก็ต้องให้เลย

นางกำนัล 2 ด้าย รับสั่งหยั่งงั้นจริงๆหรือมั่งกะ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา ก็จริงนะสิ

นางกำนัล 3 รับสั่งออกมาได้ยังงัย...พระทัยคำจริงๆ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา พระทัยคำที่ไหนกัน ไม่รู้จริงแล้วย่าพูด โน่น...ออกไป
ดูหน้าดำหนักสิ ข้าวของกองเป็นพะเนิน

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา (กับจินตะหรา) พระโอรสอิเหนาฝากของมารับขวัญลูก
มากมายเลยนะลูก

จินตะหรา หม่อมฉันไม่เอาอะไรทั้งนั้น

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา จะไม่ดูของก่อนหรือลูก เพื่อจะถูกใจบ้าง

จินตะหรา หม่อมฉันไม่ดูอะไรทั้งนั้นมั่งกะ ให้คนมาขนเอากลับคืน
ไปให้หมด แล้วฝากไปกราบทูลด้วย ว่าหม่อมฉันซาบซึ้งในน้ำพระทัยแล้ว เมื่อรับสั่งว่า
หม่อมฉันสมควรจะตกเป็นของโจรป่า จินตะหราวาตีคนนี้ก็ทำตามที่ได้รับสั่ง จะขอยอม
เป็นของป็นหียี่ซะกินนี้เลยมั่งกะ

นางกำนัล 3 โอ...ทูลกระหม่อม

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา ก็สุดแต่ลูกแล้วกันนะ ถ้าตัดสินใจได้หยั่งงั้นก็ดี เพราะ
ตอนนี้ป็นหียี่เค้าก็มารออยู่ข้างนอกแล้ว

กล้องจับที่หน้าจินตะหรา เห็นน้ำตาพรากด้วยความแค้นใจ ประโหมสุหรีเมือง
หมันหยาเข้ามาในกรอบภาพ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา (กระซิบกับจินตะหรา) ร้องเถอะลูก ร้องให้เวียให้เต็มที
ถึงเวลาที่ควรจะร้องแล้วละลูก แม่ไปละนะ

ประโหมสุหรีเมืองหมันหยา พักหน้าเรียกนางกำนัลทั้ง 3 คนให้ตามออกไป

กล้องตัดมาที่หน้าดำหนัก เห็นอิเหนายืนอยู่ ประโหมสุหรีเมืองหมันหยาและนาง
กำนัลทั้ง 3 คนออกมา

นางกำนัล 1/2 (พร้อมกัน)

อ้าว...พระโอรสอิเหนา

นางกำนัล 3 (กับประไพหมสุหรีเมืองหมันหยยา) เอ๊ะ... ไหนรับสั่งว่า ปันหยี...

ประไพหมสุหรีเมืองหมันหยยา ไม่ต้องมาเอ๊ะ โอ๊ะ อะไรงันตอนนี้อยู่ไหนเดี๋ยวจะเล่าให้ฟังทีหลัง

ประไพหมสุหรีเมืองหมันหยยา (กับอิเหนา) เชิญเสด็จมั่งกะ ลูกจินตะหราวาตีฝ่าออกมาทูลว่าจะขอยอมเป็นของปันหยีคืนนี้เลยละมั่งกะ

อิเหนา

ขอบพระทัยพระเจ้าค่ะ

ประไพหมสุหรีเมืองหมันหยยาและนางกำนัลทั้ง 3 คนออกไป อิเหนาจับชายผ้าโพกศีรษะมาปิดหน้าอีกครั้ง ก็นั่งจับหันเห็นอิเหนายิ้มสมคะเน

ก็นั่งตัดกลับไปอยู่ที่จินตะหราซึ่งอยู่ลุ่มในในห้องอีกครั้ง จินตะหรากำลังนั่งร้องไห้ อิเหนาเดินเข้ามาแล้วทรุดลงนั่งข้างหลังจินตะหรา

อิเหนา

ร้องไห้ทำไม...

จินตะหราไม่ตอบ อิเหนาล้วงเอาผ้าโพกในอกเสื้อออกมา

อิเหนา

มาหันมาหาพี่ พี่จะเช็ดน้ำตาให้

อิเหนาจับแขนจินตะหราแต่จินตะหราสะบัดแล้วหันขวับมาหาอิเหนาอย่างจะเอาเรื่อง อิเหนายกผ้าขึ้นจะเช็ดน้ำตาให้ จินตะหราปัดมืออิเหนาแล้วจะงัก เพราะจำผ้าผืนนั้นได้ อิเหนาปลดผ้าที่ปิดหน้าออก

บทละครโทรทัศน์สำนวนนี้ เป็นต้นแบบให้บริษัททีวีสแควร์เขียนปรับปรุงบทสำหรับนำไปใช้ในเวลาต่อมา

12. บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของบริษัททีวีสแควร์ เรื่องอิเหนาสำนวนนี้เป็นบท

โทรทัศน์ที่บริษัททีวีสแควร์ ดัดแปลงจากอิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้นำบทละครโทรทัศน์ของ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา มาเป็นแบบเบื้องต้น นำเสนอในรูปแบบละครโทรทัศน์แนวจักรๆวงๆ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2546 ในวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา 17.00 - 18.00 น. แบ่งเป็น 23 ตอน

เนื้อหาจะดำเนินตามโครงเรื่องของพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นหลัก แต่จะมีการดัดแปลง ตัดทอน และแต่งเติม บทประพันธ์จากต้นฉบับบ้าง นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนของประวัติและความเป็นมาของตัวละครรอง เช่น ท้าวกระหมั่งกุหนิง

วิทยาสะก้า จรกา และ ท้าวล่าสำ โดยมีการกล่าวถึงความเป็นไปของตัวละครทั้ง 4 ตั้งแต่ตอนเปิดเรื่อง และมีการปรับบุคลิกของตัวละครทั้งหมดรวมทั้งบทสนทนา ให้เข้ากับการรับสารของผู้ชมในยุคปัจจุบัน

ตัวอย่างบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนา ของบริษัททีวีสแควร์ (2546)

ตอนที่ 2 ฉากที่ 21-22 เปิดตัวล่าสำ จรกา ระตูกะหมังกูหนิง และ วิทยาสะก้า

ฉากที่ 21 ลานประลองเมืองระตูล่าสำ

เวลา กลางวัน ต่อเนื่อง

ภาพ ภาพใบกริชที่ทำด้วยไม้ฉากที่ผ่านมา สลายภาพเป็นใบกริชโลหะ แล้วกล้องถอยออก เป็นภาพกว้าง เห็นระตูล่าสำ กำลังซ้อมทหาร

ล่าสำ กูละเบือจริงๆ วันๆ ดีแต่สำอาจนุชฉายไป ก็นุชฉายมา แต่เรื่องต่อสู้กลับไม่ได้เรื่อง

จรกา ก็น้อมบอกแล้ว ว่าน้อมไม่ชอบ

ล่าสำ ไม่ชอบไม่ได้ ต้องชอบ ...รู้ไปถึงไหนอายุเค้าไปถึงนั้น จรกาต้องระตูล่าสำแท้ๆ แต่ข้าขาด

จรกา น้อมไม่ได้บอกกล่าวแล้ว แต่บอกว่า ไม่ชอบ...สู้กันแล้วเหิงมันออก ตัวเหม็นหมด

ล่าสำ อย่าสำอาจให้มากนักเลย เดี่ยวพิทนมไม่ไหว ก็ล่อเข้าให้หрок มาสู้กันต่อ...

ล่าสำคิงทวน (สำหรับซ้อม) ออกมาจากแป้นโยนให้จรกา

จรกา โห...จะโยนก็ไม่บอก เดี่ยวเกิดหลบไม่ทัน โดนหน้าเข้า ก็เสียโฉมกันพอดี

ล่าสำ แหมไอ้คนนี่...

ล่าสำเลือกทวนเข้าแทงจรกา จรกาหลบจากออกไปพ้นกรอบภาพ เห็นแต่ปลายหอก

สลายภาพเป็น

ฉากที่ 22 ลานประลอง เมืองระตูกะหมังกูหนิง

เวลา กลางวัน ต่อเนื่อง

ภาพ ภาพปลายหอกต่อเนื่องจากฉากที่ผ่านมา ปลายหอกถูกดึงกลับวิทยาสะก้าเข้ามาแทนที่ อยู่ในกรอบภาพ (เป็นภาพซ้ำ เจตนาจะให้คนดูเข้าใจผิดอีกครั้งว่า นี่คือ

อิเหนา ซึ่งหมายความว่า ผู้แสดงเป็นวิหยาสะก่า จะต้องหน้าตาดีมากๆ) เมื่อเห็นหน้าวิหยาสะก่า ชัดๆแล้ว จึงกลับภาพเป็นปกติ

กล้องถอยออก เห็นระตู่กะหมังกุหนิงกำลังซ่อมทวนให้วิหยาสะก่าอยู่ (หากเป็นไปได้ อยากให้ทั้ง 2 คน ถอดเสื้อ ท่อนบนเปลือยเปล่า แต่ถ้าวิหยาสะก่ารูปร่างไม่ดี อ้วน หรือ ผอม เกินไป ก็ให้ถอดเสื้อเฉพาะระตู่กะหมังกุหนิง) ระตู่กะหมังกุหนิงพูดไป ก็ต่อสู้ไป (ทวนของทั้งคู่เป็นของจริง)

ระตู่กะหมังกุหนิง ซ้ำไว้ลูก ถอยเท้าซ้าย... เวลาตั้งรับ ต้องทิ้งน้ำหนักลงที่เท้าทั้ง 2 ข้าง เท่าๆกัน จะได้ไม่เสียหลัก... ทั้งระยะห่างไว้ลูก วิหยาสะก่า อย่าให้พ่อเข้าใกล้ได้

ระตู่กะหมังกุหนิง ประลองทวนกับวิหยาสะก่าต่อไป กล้องกวาดไปรอบๆลาน ประลอง เห็นนางกำนัล 2-3 คน แอบดูอยู่

กล้องตัดไปจับที่นางกำนัล

นางกำนัล 1 พระโอรสวิหยาสะก่าเก่งจริงๆเลยนะเธอ

นางกำนัล 2 ทั้งเก่ง ทั้งแข็งแรงเลยนะ คุณนี่ย ฝึกอาวุธกับพระบิดามาตั้งแต่ สายแล้ว ยังไม่เห็นทรงเหน็ดทรงเหนื่อยอะไรบ้างเลย...

กล้องตัดกลับมาที่ระตู่กะหมังกุหนิงกับวิหยาสะก่า เห็นวิหยาสะก่าเสือกทวนแทงเข้าไปที่อกของระตู่กะหมังกุหนิง ไข่มุกกล้องที่ทำให้ดูน่ากลัว แต่เห็นชัดว่าแทงไม่เข้า

นางกำนัล (ออฟซีน) ว้าย...

กล้องจับวิหยาสะก่าหันไปทางนางกำนัลแล้วยิ้มให้ (จะต้องเป็นยิ้มที่เห็นฟันด้วย) ขอให้ทำภาพซ้ำ เหมือนในภาพยนตร์เรื่อง Little Buddha ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะ ปลงผม จะออกผนวช คือ พอตัดผมแล้ว ก็หันหน้ามาหากกล้อง ปลายผมที่ยาวเหนือไหล่สะบัดตาม จังหวะที่หันมา (ตรงนี้ต้องการให้ทำได้ เพราะอีกสักครู่จะมีการโยกกล้องตัดกลับมา เห็นหน้านางกำนัล กำลังเคลิบเคลิ้ม)

กล้องตัดกลับมาจับที่ระตู่กะหมังกุหนิง กับ วิหยาสะก่าอีกครั้ง

ระตู่กะหมังกุหนิง สมาธิ ลูก สมาธิ... เวลารบ ตาต้องจับอยู่ที่คู่ต่อสู้ อย่าออกแว่ก กล้องตัดกลับมาแทนสายตาระตู่กะหมังกุหนิง มองไปที่วิหยาสะก่า ซึ่งกำลังเอี้ยวตัวหลบ เห็นผมสะบัดอีกครั้ง แล้วเอี้ยวตัวหลบทวนที่แทง กลับมาอีกข้างครั้งนี้วิหยาสะก่าหัวเราะ ให้กล้องด้วย จากนั้น จับภาพกว้าง เห็นทั้ง 2 คน สู้กันต่อ สักครู่ ระตู่กะหมังกุหนิงก็หยุด

วิหยาสะก่า อ้าว... เลิกแล้วหรือพระเจ้าค่ะ

ระตู่กะหมังกุหนิง อ้อ... พ่อว่า ลองเปลี่ยนมาซ่อมอาวุธประชิดตัวกันบ้าง...

วิหยาสะก่า พระเจ้าค่ะ

ระตูกะหมังกุหนิงหยิบกริช ที่อยู่บนโต๊ะวางอาวุธใกล้ๆ โยนไปให้วิหยาสะก้า กล้องจับภาพรอไว้กลางอากาศ เห็นกริชลอยเข้ามาในกรอบภาพ แล้วมีมือซ้ายยื่นเข้ามาจับ

จบตอนที่ 2

ตอนที่ 15 ฉากที่ 16 เมื่อจรกากับล่าล่ากลับมารายงานว่าตามหาบุษบาไม่พบ

ฉากที่ 16 ตำนานท้าวดาหา

เวลา กลางวัน

ภาพ ท้าวกูเรปัน ท้าวดาหา ประโหมสุหรืดาหา ประโหมสุหรืกูเรปัน

ระตูล่าล่า จรกา ทุกคนอยู่ในที่อันควร

จรกา หม่อมฉันกับท่านพี่ตามหาจนทั่วแล้ว... ไปจนสุดชายแดน... ไม่

พบพระบุตรileyพระเจ้าข้า

ท้าวดาหา ขอบใจเจ้าทั้งสองมากนะ... แต่ตอนนี้เราเลิกตามหากันแล้ว

จรกา, ล่าล่า อ้าว...

ท้าวดาหา ข้ารู้แล้วว่าใครเป็นคนพาลูกข้าไป

ล่าล่า ใครพระเจ้าข้า

จรกา ใคร... บอกหม่อมฉัน หม่อมฉันจะตามไปกุดหัวมันให้หมดทั้ง

โคตรเลย พระเจ้าค่ะ

ท้าวกูเรปัน ตรงหน้าเอ็งทั้งหมดนี้แหละ โคตรของคนทีเอ็งจะกุดหัวละ เลือก

เอาเลยเอ็งจะกุดหัวใครก่อน

จรกา (ตกใจ) หมายความว่า...

ท้าวกูเรปัน ไซ้... ลูกข้าเองที่เป็นคนลักพาบุษบาไป

จรกา (เสียใจมาก) นี่มันอะไรกัน... ทำไม... ทำไมทุกคนถึงทำกับจรกาได้ถึงเพียงนี้

จรกาเสียใจร้องไห้โฮ ปิดชินที่ระตูล่าล่ามองจรกาอย่างเห็นใจ ประโหมสุหรืกูเรปัน ยิ้มสะใจ

บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาสำนวนนี้ดัดแปลงมาจากบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นหลัก และอาศัยรูปแบบการดัดแปลงจากบทโทรทัศน์ของจักรกฤษณ์ ดวงพัตรา นอกจากนี้ยังมีการยืมอนุภาคมาจากอิเหนาสำนวนอื่นๆ อีกด้วย

นอกจากเรื่องอิเหนาที่กล่าวมาแล้ว ในประเทศไทยยังมีวรรณคดีอิเหนาอีกหลายสำนวน ได้แก่

1. บทละครเรื่องดาหลังหรืออิเหนาใหญ่ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เนื้อเรื่องเริ่มตั้งแต่กล่าวถึงเมืองเทวาทัง 4 และจบลงเมื่อระเด่นทั้งหลายมาพบกันที่เมืองกาหลัง และ ระเด่นกุดาวิราหาเขียนสารไปถวายกษัตริย์ทั้ง 4 กรุง

2. บทสักวาเรื่องอิเหนา ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ มีพระวินิจฉัยว่าน่าจะแต่งในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2437 แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

1. บทเริ่มต้น หรือ บทชวน 11 บท
2. เรื่องอิเหนา ตอนไปไช้บน 138 บท
3. ตอนจินตะหรา (อิเหนา มาหารัศมี สะการะวาดี สังคามาระดา ชมสวน) 15 บท

3. คำเจรจาละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว 68 บท เริ่มตั้งแต่ตอนจรถาทรบข่าวศึกมาติดดาหา และจบลงตอนสังคามาระดาเตือนสติอิเหนาหลังจากบุษบาถูกลมหอบหายไป

4. นิราศอิเหนา ซึ่งสุนทรภู่แต่ง เริ่มเรื่องตั้งแต่ตอน อิเหนาครวญถึงบุษบาที่ถูกลมหอบไปจนกระทั่งอิเหนาไปบวชที่เขาปะจาหัง

5. บทมโหรีเรื่องอิเหนา ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาธำรงราชานุภาพ โปรดให้รวบรวมขึ้นในปีพ.ศ. 2460 มีทั้งหมด 27 บท คือ

1. ตอนอิเหนาครวญถึงบุษบา ขณะประทับอยู่ที่พลับพลาในป่า
2. ตอนอิเหนาชวนสังคามาระดาและ 4 พี่เลี้ยงไปศาลเทพารักษ์
3. อิเหนาแอบดูนางค่อมชูลนำดอกกำเจียกไปถวายบุษบา
4. อิเหนาขายกริช
5. ปันหยีจับรำกับอุณากรรมที่กรุงกาหลัง
6. อิเหนาสั่งสังคามาระดาไปแต่งถ้ำ
7. อิเหนาแอบหลังพระปฎิมากรในศาลเมื่อบุษบาไปไหว้พระ

8. อิเหนาคิดถึงการเข้าป่า ซึ่งอ้างว่าเพื่อจะไปหาเนื้อมาช่วยพิธีสุมพรรคากับบุษบา
9. อิเหนาชมถ้ำที่สังคามระตาแต่ง
10. ชมรท้าวดาหาคอนเสด็จไปใช้บนที่เขาวิลิตมาหรา
11. อิเหนาครวญเสียดายบุษบาที่ต้องอภิเษกกับจรกา
12. อิเหนาสั่งนางจินตะหราเมื่อออกจากห้องนาง
13. อิเหนาปลอมบุษบาว่าตนมิใช่จรกาขณะลักพานางออกจากดาหา
14. บุษบาโกรธอิเหนา เมื่อทราบว่อิเหนาปลอมเป็นจรกา
15. อิเหนาเดินทางจากหมันหย้าไปดาหาเพื่อรบกับท้าวกะหมังกุหนิง
16. อิเหนาพาบุษบาไปถ้ำและปลอมนาง
17. จินตะหราพาอิเหนาชมสวน
18. อิเหนาชมสตาหมันที่แต่งไว้ในป่า ขณะเดินทางไปแก้สงสัยที่ดาหา
19. อุณากรรณลาปะตาระกาหลาออกเดินทาง และครวญถึงถ้ำที่เคยอยู่กับอิเหนา
20. อุณากรรณครวญถึงอิเหนาและถ้ำที่เคยอยู่ระหว่างเดินทางในป่า
21. ปันหิชนวนอุณากรรณไปสวน
22. อิเหนาครวญถึงบุษบา เกรงมะเดหวิไม่ช่วยตามที่ให้สัตย์ไว้
23. เกิดลางบอกเหตุเมื่ออิเหนาไปแก้สงสัยที่ดาหา
24. รุ่งเช้าในป่า เมื่อสังคามระตาแต่งถ้ำเสร็จ
25. อิเหนาข้ามไปมะละกาเพื่อตามหาบุษบา
26. สียะตราทุลลาท้าวดาหาไปเที่ยวป่า
27. ร้องเชิดจีน ร้องกับขอไม่มีลูกคู่

6. เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ตอนอุณากรรณไว้

7. อิเหนาจิตรกรรมฝาผนังพระวิหารหลวงที่วัดโสมนัสวิหาร เป็นจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารเริ่มจากผนังที่ 1 ทางทิศตะวันออก เวียนไปทางทิศใต้ ทิศตะวันตก และทิศเหนือ แล้วกลับมาบรรจบที่ทิศตะวันออกอีกครั้ง (จบที่ผนังที่ 19 ทางทิศตะวันออก) โดยมีเนื้อหา ดังนี้

ผนังที่ 1	อิเหนาไปช่วยงานพระเมรุพระอัยยิที่เมืองหมันหย้า
ผนังที่ 2	ประสันตาค่อนก
ผนังที่ 3	อิเหนาลอบเข้าหานางจินตะหรา

- หน้าที่ 4 วิหยาสะกัตามกวาง อิเหนารบกับท้าวกะหมังกุหนิง จนถึงอิเหนาพบ
บุษบา
- หน้าที่ 5 อิเหนาทรงม้าตามรถนางบุษบา
- หน้าที่ 6 อิเหนาฉายกริช และบุษบาเสี่ยงเทียน
- หน้าที่ 7 ท้าวดาหาแก่นที่เขาวิลิสมหารา
- หน้าที่ 8 อิเหนาหลงบุษบาจนลัมป้วย
- หน้าที่ 9 อิเหนายกทัพออกจากเมืองดาหาเพื่อเตรียมการชิงนางบุษบา
- หน้าที่ 10 ก อิเหนาเผาเมือง จนถึงอิเหนาปลอมเป็นจระกาศนางบุษบาหนี
- หน้าที่ 10 ข อิเหนาลักบุษบาไปไว้ในถ้ำ อิเหนาโลมบุษบา จนถึงอิเหนาไปแก้สงสัยที่
ดาหา
- หน้าที่ 11 ลมหอบรถนางบุษบา
- หน้าที่ 12 ปะตาระกาหลาประทานกริชให้อุณณากรรมและสาปให้ทั้งอุณณากรรมและ
อิเหนาจำกันไม่ได้ จนกว่าวงศ์เทวัญแห่งกูเรปันและดาหาทั้ง 4 จะอยู่
พร้อมหน้ากัน
- หน้าที่ 13 อิเหนาไปมะละกา
- หน้าที่ 14 อิเหนาบวชเป็นอาชัณ (ฤๅษี)
- หน้าที่ 15 ปันหยีชวนอุณณากรรมชนไก่
- หน้าที่ 16 ย่าหรันตามนกยูง
- หน้าที่ 17 ประสันดาเชิดหนัง
- หน้าที่ 18 ระตูปึกมาหังน ปันจะรากัน และล่าสายกัทัพมาช่วยงานอภิเชก
- หน้าที่ 19 อิเหนาอภิเชกสมรส

จะเห็นว่ามิเรื่องอิเหนาหลายสำนวนมากในประเทศไทย อิเหนาสำนวนต่างๆเหล่านั้นต่าง
แพร่กระจายอยู่ในหลายรูปแบบ ได้แก่ บทละครใน ละครพูด ความเรียง ร้อยกรอง หนังสือแปล
จิตรกรรม ฯลฯ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความนิยมเรื่องอิเหนาของคนไทย การที่อิเหนาในประเทศไทยมี
รูปแบบแตกต่างกันไป เป็นเพราะจุดประสงค์ในการนำเรื่องไปใช้ต่างกัน ผู้แต่งอาจต้องการ
ปรับเปลี่ยนเรื่องให้เหมาะสมกับผู้อ่านและผู้ชม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดัดแปลงวรรณกรรมที่ผู้วิจัยจะ
ทำการศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 4

การดัดแปลงวรรณคดีเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาท พระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นบทละครโทรทัศน์ของบริษัททีวีสแควร์

การแปรรูปวรรณกรรม

การแปรรูปวรรณกรรม คือ การปรับเปลี่ยนวรรณกรรมจากรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง เช่นจากมุขปาฐะเป็นลายลักษณ์ จากร้อยแก้วเป็นร้อยกรอง จากร้อยกรองเป็นร้อยแก้ว หรือจากวรรณกรรมสำหรับอ่านเป็นวรรณกรรมสำหรับการแสดง การแปรรูปวรรณกรรมเป็นสิ่งที่มีความตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น ศกุนตโลปาขยานัมซึ่งเป็นเรื่องแทรกในมหาภารตะ มาเป็นบทละครเรื่อง อภิษัตยาศากุนตลัมของกาลิทาส และมาเป็นบทละครเรื่องศกุนตลาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือจากนิทานขุนลอ มาเป็นลิลิตพระลอ เป็นบทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และพระลอคำกลอนของหลวงทวยหารรักษา (เพิ่ม) เป็นต้น

ตัวอย่างการแปรรูปวรรณกรรมเรื่องศกุนตลา มีดังนี้

ตอนท้าวทวยยันต์ออกไล่สัตว์ในศกุนตโลปาขยานัม อภิษัตยาศากุนตลัม และ บทละครเรื่องศกุนตลาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศกุนตโลปาขยานัม (ประเทือง ทินรัตน์, 2526: 226 อ้างถึง Kisari Mohan Ganguli, 1972)

27   บนภูมิภาคนั้นลุ่มดอน ครอบคลุมไปด้วยเนินผาศิลาลาด อันไร้อุทกธาราและปวง
มนุษย์ ยึดขยวเป็นแนวทางหลายโยชน์ เคลื่อนกล่นไปด้วยหมุ่มฤคและสัตว์ป่านานาชนิดที่ดุร้าย

28   ท้าวทวยยันต์ผู้รพักษ์พร้อมด้วยเหล่าข้าราชการบริพาร โยธาทวยหาญ และสัตว์
พาหนะ ขณะที่ทรงล่าหมุ่มฤคนานาชนิด ได้ทรงทำให้ป่านั้นเกิดโกลาหลทั่วไป

อภิธานศานุกร (ประเทือง ทินรัตน์, 2526: 176 อ้างถึง C.R.Devadhar and N.G.Suru, 1972)

(พระราชผู้ทรงศรและธนู ทรงรถเสด็จติดตามกวางออกมาพร้อมด้วยสารถิ)

สารถิ – (มองดูพระราชและกวาง กราบทูลว่า)

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระชนมายุยืนนาน

เมื่อข้าพเจ้าทอดสายตามองกวางดำและพระองค์ผู้ทรงกำลังขึ้นสายธนูดูราวกับว่า

ข้าพเจ้ามองเห็นองค์พระสวีสู่กำลังเสด็จติดตามกวางมาปรากฏแก่สายตา

บทละครเรื่องศกุนตลา บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(2521 : 33)

ข้า

เมื่อนั้น

องค์ท้าวทวยษัณดานา

บรรทมร่วมไม้ไผ่ในพนา

สุขาภิรมย์ฤดี

เมื่อยล้าเล่าเนื้อตลอดวัน

แรมกลางไพรสันต์ศุจี

จนจวนจะสิ้นราตรี

ภูมิพลิกพื้นต้นนิทรา

ฯ ๔ คำ ฯ

ตัวอย่างการแปรรูปจากกลิตพระลอตอนพระลอชมอุทยานเมืองสรอง เปรียบเทียบกับบทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และพระลอคำกลอนของหลวงทยหารรักษา (เพิ่ม)

กลิตพระลอ (2517: 79-80)

โคลง ๔

พระชมการะเกดแก้ว

หอมหา ขากนา

หอมหั้นกลเกศา

ราวเร้า

พระชมมุลิตา

ลานสวาท

ชมดอกไม้เกี่ยวเกล้า

เพื่อนไต้ แพงทองฯ

นางแหม่มเหมือนแม่แหม่ม	ขวลสมร
ไบโบกกลกักร	เรียกไท้
ซ้องนางคลี่สร่ายจร	โบกเรียก พระฤา
เชิญราชชมไม้ไห้	กึ่งกัถวายกรฯ
นกหกจับแมกไม้	เรียงรัน
ร้องรับขวัญขวัญ	ท่านท้าว
กระสากระสรวลศัลย์	ถึงราช
จับมะสังแข้งน้ำ	คู่เคียงเรียงรมย์ฯ
แขกเต้าเต็นเต้าแขก	ขอรัก
เรียกพระผู้จอมจัก	ปิ่นเกล้า
สัตว์าส่งเสียงซัก	เชิญราช แลพ่อ
คล้าคู่คลึงคล้าคล้า	ค้อยเกล้าคลอสมรฯ
เชิญไท้ธีราชท้าว	ชมสระ
ชมดอกบัวบานระคะ	คลี่คล้อย
ปูปลาเต่าจระ	จรัลดาษ เดียรนา
แมลงภู่คลึงเกล้าสร้อย	เสียดสร้อยเสาวคนธ์ฯ

บทละครเรื่องพระลอ พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

(2512: 58)

ร้องลาลาวชมดง

การะเกดเหมือนเกศแก้วเกศา มะลูลีเหมือนบุปผาแม่เกี่ยวเกล้า (สร้อย คู่อ่อนท้าวเชื้อ
อะคร้าวงมเอย เพื่อนแพงของผิอ ฟี่ปองสมเอย) นางแหม่มเหมือนแม่แหม่มเข้า ไบโบก
เหมือนเจ้าจะกักร (สร้อย) คณานกแมกไม้เรียงรัน ร้องเรียขวัญเหมือนเสียงสมร
(สร้อย) เห็นโนรีสาธิกาใครว่าวอน ฝากอักษรถวายน้องสองพฐ (สร้อย) ถึงสระบัวย้าขอ
พระลอรัก ใคร่เก็บฝักหักดอกออกอดดู (สร้อย) ผองภมรว่อนเฝ้าเกล้าเรณู เหมือนเขี้ยวภูธร

ระเหอยู่เองค์ (สร้อย) คะนึ่งนางพลาเสด็จลีลา แอบรุ่มพฤษาสงระหง (สร้อย) สุนทรส
หอมหวานล้ำดวงดง เหมือนจะส่งกลิ่นถวายราชา (สร้อย)

พระลอคำกลอนของหลวงพวยหาญรักษา (เพิ่ม) (ฉัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, 2515: 66 - 67)

พระฟังโคลงโยงจิตให้คิดเขิน	แกล้งดำเนินที่สนาพฤษาสม
พระนางบังใบระบัดสลัดลม	พระนิกชมช่อพุ่มประทุมทอง
นางแย้มคิดถึงแก้มแย้มยักยืม	งามจิ้มลิ้มแลล้วนนวลทั้งสอง
เล็บมือนางสล้างเหลืองดูเรืองรอง	คิดนัวน้องกริตรอยสรอยผกา
เห็นวิหคนกหาผลาผล	บ้างใช้ชนเคียงคู่หมูปีกษา
โนรีเรียงเคียงขันจันรรจา	สัตว์าเบญจวรรณจรัญเรียง

จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา (2540: 39) กล่าวถึงการดัดแปลงวรรณคดีดั้งเดิมไว้ว่า

วิธีการพระราชนิพนธ์ดัดแปลงบทละครในของเก่า มาเป็นบทละครในพระราช
นิพนธ์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงใช้วิธีการเดียวกับที่ทรงพระราช
นิพนธ์บทละครนอก กล่าวคือ ใช้บทละครของเก่าเป็นแม่แบบ แล้วทรงพระราชนิพนธ์เดิน
ตามแนวเดิม ส่วนบทกลอนตอนใดไม่เป็นที่พอพระราชหฤทัย ก็ทรงปรับปรุงใหม่
แต่จำนวนแห่งใด ที่มีพระราชวินิจฉัยว่าความและคำเดิมคืออยู่แล้ว ก็มีได้ทรงปรับแก้

จะเห็นได้ว่าการดัดแปลงตัวบทวรรณคดี หรือการแปรรูปวรรณคดีมิใช่กระบวนการที่เพิ่ง
เกิดขึ้นใหม่ในกระบวนการสร้างสรรค์วรรณคดีและละครไทย แต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นมานาน
แล้ว เพียงแต่กระบวนการแปรรูปวรรณคดีในปัจจุบัน อาจมีการดัดแปลงความเดิมที่เด่นชัดกว่าการ
แปรรูปแบบเก่า จนทำให้ผู้ชมสังเกตเห็นข้อแตกต่างระหว่างตัวบทดั้งเดิมกับบทที่ถูกดัดแปลงขึ้น
ใหม่ได้ชัดเจนขึ้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะเจาะจงค้นคว้าแต่เฉพาะเรื่องของการแปรรูปวรรณคดี
การแสดงแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับหัวข้อวิจัยเพียงอย่างเดียว ดังจะได้
กล่าวต่อไป

เนื้อเรื่องของบทละครเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ
อิเหนาบทละครโทรทัศน์

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การเปิดเรื่อง แนะนำภูมิหลังตัวละคร หลัก	1. เปิดเรื่องกล่าวถึงเทวัญ 4 เมืองคือ กุเรปัน ดาหา สิงหัด สำหรับ กาหลัง ว่าเป็นเครือญาติ กันและเป็นราชวงศ์ที่แข็งแกร่ง ที่สุด กษัตริย์ทั้ง 4 อยู่ใน ทศพิชราชธรรม	1.เปิดเมืองสำคัญ 5 เมือง คือ กุเรปัน ดาหา กาหลัง สิงหัด สำหรับ และหมันหย่า รวมถึง เมืองรองๆ เช่น ประมอดัน ล่าล่า จรกา กะหมังกุหนิง และ อธิบายว่าในปัจจุบัน เมืองดัง กล่าวคือเมืองอะไรในมาเลเซีย เช่น สิงหัดสำหรับในปัจจุบันคือ กรุง Jakarta โดยใช้แผนที่ชาว โบราณประกอบการอธิบาย
	2. กล่าวถึงตำแหน่งมเหสี 5 ตำแหน่ง ที่มีได้เฉพาะวงศ์เทวัญ เท่านั้น และ ชมวัง ชมเมืองทั้ง 4	2.ชาวบ้านวิจารณ์เรื่องฝนตก 7 วัน 7 คืนไม่หยุด และเห็นพ้อง กันว่าเป็นฝีมือปะตาระกาหลา ต่างสงสัยว่า เหตุใด ปะตาระกาหลาจึงทำเช่นนั้น
	3. กล่าวถึงกรุงดาหาว่า มีภูเขา ศักดิ์สิทธิ์ชื่อวิศิษมาหรา ซึ่งหาก มีเหตุเกิดขึ้นทั่วดาหาก็จะไป บนบานให้เทพที่ภูเขานั้นช่วย และมีประเพณีสักการะเทพที่ ภูเขานี้ปีละครั้ง	3. ทั่วกุเรปันเป็นห่วงประไพหม สุหรีกุเรปันที่กำลังทรงครรภ์

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	4. กล่าวถึงเมืองหมันหยาที่เจ้าเมืองสิ้นพระชนม์เหลือแต่ประไพหมสุหรีครองเมือง และกล่าวถึงธิดาท้าวหมันหยา 3 องค์คือ นิหลาอะระดาซึ่งได้ไปเป็นประไพหมสุหรีกรุงกูเรปัน ดาหราวาดีซึ่งไปเป็นประไพหมสุหรีกรุงดาหา และจินดาสำหรีซึ่งอยู่สืบตระกูลหมันหยา	4. โหรกูเรปันทำนายว่าเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น เป็นเพราะโอรสในครรภ์ของประไพหมสุหรี และทำนายชะตาพระโอรสว่าจะได้ทุกข์เพราะสตรีทำให้ต้องจากธานี 3 ครา และมะจุมมะจาหมาถึง 13 ปีจึงจะได้คืนนคร
	5. ท้าวกูเรปันมีโอรสกับลิกกูเรปัน ชื่อกะหรีดตะปาตี ซึ่งต่อมาท้าวกาหลัง ก็มีธิดากับลิกกูชื้อบุษบาราภา ท้าวกูเรปันจึงหมั้นบุษบาราภากับกะหรีดตะปาตี	5. ประไพหมสุหรีกูเรปันประสูติโอรส ลิกกูเรปันบอกกะหรีดปาตีว่าจะได้เป็นพี่แล้ว
	6. ท้าวกูเรปันต้องการให้ประไพหมสุหรีมีโอรสไว้สืบวงศ์ เทวัญจึงทำพิธีบวงสรวงขอโอรส	6. ประไพหมสุหรีดาหาสุบินว่าได้ดอกไม้หอมแล้วมีพญาครุฑมาโฉบดอกไม้้นั้นไป ทำให้ประไพหมสุหรีกันแสงด้วยความเศร้าจนตื่นบรรทม

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	7. ประโหมสุหรีฝันว่ามีพระ อาทิตย์ทรงกลดตกลงมาแล้ว นางรับไว้ได้ จึงเล่าให้ท้าว กูเรปันฟัง ท้าวกูเรปันคิดว่า น่าจะเป็นนางบอกเหตุว่ามีไอรส โหรทำนายว่าจะได้ไอรสที่ทรง เดชดังพระอาทิตย์	7. โหรดาหาทำนายว่า ประโหม สุหรีดาหาจะประสูติพระธิดา แต่จะมีผู้มีบุญญาธิการมาพรา กพระธิดาไป
	8. ประโหมสุหรีทรงครรภ์ จน เมื่อใกล้ครบกำหนดก็เกิดเหตุ อัศจรรย์คือ แผ่นดินไหว เกิด คลื่นตลบบังแสงอาทิตย์ ฟ้าร้อง พายุใหญ่ ฝนตกหนัก และฟ้า แลบไม่ขาดสายแต่ไม่มีฟ้าผ่า ติดต่อกัน 7 วัน 7 คืน	8. ทูตกูเรปันถึงเมืองดาหา นำ สารเรื่องไอรสท้าวกูเรปัน ประสูติถวายท้าวดาหา
	9. ท้าวกูเรปันให้โหรทำนายเหตุ อัศจรรย์ โหรทำนายว่าเพราะ อานุภาพพระไอรสที่มีบุญญา ธิการมาก เช่นที่ฟ้าแลบ ฟ้าร้อง เพราะพระไอรสจะมีเกียรติยศ ก็ยกออกไปทั่วทิศ เป็นต้น	9. กล่าวถึงเมืองหมันหยา และ เปิดตัวละครเด่นดาหย่นกับพระ อัยกีหมันหยา จนถึงพระอัยกี หมันหยาสอนระเด่นดาหย่นถึง ความแตกต่างระหว่างวงศ์เทวา กับราชวงศ์เมืองอื่นๆ และเล่า ตำนานอัสญแดหาให้ดาหย่น ฟัง
	10. ประโหมสุหรีกูเรปันประสูติ ไอรส	10. ทูตกูเรปันถึงเมืองหมันหยา ส่งข่าวเรื่องไอรสท้าวกูเรปัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	11. ท้าวกูเรปั่นตั้งพี่เลี้ยง 4 ตำแหน่งให้โอรส(ขุนตา กระระ ตาหลา ะรุละ ประสันดา)	11. พระอัยกีหมั่นหยาดัดสินใจ ส่งดาหยนเป็นบรรณาการ รับขวัญโอรสท้าวกูเรปั่น
	12. เมืองดาหา กาหลัง สิงหัด สำหรับ ทราบข่าวโอรสท้าว กูเรปั่นประสูติ	12. ระเด่นดาหยน ลาบิดา มารดา และอัยกีไปกูเรปั่น
	13. ท้าวดาหา กาหลัง สิงหัด สำหรับ ส่งแก้วแหวน เครื่องประดับมารับขวัญพระ กุมาร ส่วนพระอัยกีหมั่นหยาส่ง ระเด่นดาหยนมารับขวัญนั้ดดา	13. กล่าวถึงประไหมสุหรีดาหา ที่ทรงครรภ์แก่
	14. องค์อัญญาเดหา ปะตาระกาหลา สร้างกริชจารึก ชื่อหลานให้	14. กล่าวถึงประไหมสุหรี หมั่นหยาทที่กำลังจะประสูติ พระ อัยกีให้รอนพระอาทิตย์ขึ้น แล้วค่อยข่มท้องอีกที เพราะ ตำราโหรบอกว่า เด็กที่ตกฟาก ในฤกษ์ขณะนั้น หากเป็นชายจะ จีโรคและอายุสั้น หากเป็นหญิง จะอากัพ แต่ถ้าได้เกิดในตอนรุ่ง สางก็จะดีทั้งชายและหญิง ใน ที่สุดประไหมสุหรีหมั่นหยาก็ ประสูติธิดาก่อนรุ่งสาง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	15. อัญญาแดหวานำกริขมาให้นัดดา	15. ประไพหมสุหรืดาหาประสูติธิดา พร้อมกับกลั่นดอกไม้หอม ประไพหมสุหรืบอกว่ากลั่นดอกไม้ที่เกิดขึ้นเป็นกลั่นเดียวกับกลั่นดอกไม้ในสุบิน
	16. มะเดหวีพบกริขจึงนำมาถวายท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปันเห็นนามจารึกที่กริขว่าอืเหนากียินดีมาก	16. ระเด่นดาหยนถึงเมืองกูเรปัน ท้าวกูเรปัน และมเหสีทั้ง 5 รับดาหยน ดาหยนเห็นกะหรีดปาติอยู่กับลิกูจึงคิดว่ากะหรีดปาติคืออืเหนา ท้าวกูเรปันจึงแนะนำให้ดาหยนรู้จักกับกะหรีดปาติ
	17.เสนา 4 เมืองนำของรับขวัญถวายท้าวกูเรปัน	17. ประไพหมสุหรืหมันหยาเป็นห่วงดาหยน
	18. ท้าวกูเรปันรับระเด่นดาหยนไว้ชุบเลี้ยง	18. ดาหยนกล่อมอืเหนา ท้าวกูเรปันและประไพหมสุหรืกูเรปันเห็นก็เอ็นดูดาหยน
	19.ประไพหมสุหรืหมันหยาประสูติธิดา และประทานนามว่าจินตะหรวาดี เกิดปีเดียวกับอืเหนาแต่อ่อนเดือนกว่า	19. ท้าวดาหาตั้งชื่อธิดาว่าบุษบา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	20. ท้าวกูเรปัน ท้าวดาหา และ ประไพหมสุหรืทั้ง 2 เมืองส่งของ ไปรับขวัญจินตะหราวาดิ	20. ท้าวหมันหยาดั้งชื่อธิดาว่า จินตะหราวาดิ หรือ จินตะหระ
	21. ท้าวสิงหัดสำหรับได้โอรส ซึ่ง อัญญาแหวนให้กริชเป็น ของขวัญเหมือนนิเหนาจาริกชื่อ ว่าสุหรณางง ต่อมาท้าวกาหลัง มีธิดาชื่อสกาหนึ่งหัด ท้าวสิง หัดสำหรับจึงหมั้นสุหรณางงกับ สกาหนึ่งหัด	21. ทูตหมันหยาดั้งเมืองกูเรปัน และเจ้าข่าวจินตะหระประสูติ
	22. ท้าวสิงหัดสำหรับได้ธิดาชื่อ จินดาสำหรับ	22. ทูตดาหาถึงกูเรปัน และเจ้า ข่าวนุษาประสูติ ท้าวกูเรปัน และประไพหมสุหรืกูเรปันทราบ จากทูตทั้งสองเมืองว่าจินตะ หระเกิดก่อนนุษา
	23. ประไพหมสุหรืดาหาทรง ครรภ์	23. ท้าวกูเรปันตั้งพี่เลี้ยง 4 ตำแหน่งให้อิเหนา (ยะรุคะ ปุน ดา กระระดาหลา ประสันดา) ประสันดาซึ่งมีนิสัยขี้กะนอง กว่าใครๆกล่าวจ้วงจาบกะหัด ปาดิจึงถูกยะรุคะดุ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีส์แควร์
	24. ประโหมสุหรืดาหาประสูติ ธิดาในเวลาใกล้รุ่ง เกิดเหตุ อัศจรรย์ คือ มีกลิ่นหอม ประหลาดอบอวลไปทั่ว ดอกไม้ ทุกพรรณพากันบานส่งกลิ่น หอม และเครื่องดนตรีต่างๆขับ ลำนำได้เองแล้วประโหมสุหรื ดาหากี่ประสูติธิดารูปงาม ประทานนามว่าบุษบาหนึ่งหรีด	24. มะเดหวีดาหาจัดหาพี่เลี้ยง 4 ตำแหน่งให้บุษบา (ปะลาหงัน ประเศหรัน บาหยัน สำเห้งเจ็ด)
	25. ท้าวดาหาจัดพี่เลี้ยง 4 ตำแหน่งให้บุษบา (บาหยัน สำเห้งเจ็ด ประเศหรัน และ ปะลาหวัน)	25. ท้าวกูเรปันส่งสารขอ คุณาหงันนิเหมายกับบุษบา
	26. ท้าวกูเรปัน ขอหมั้นบุษบา กับนิเหมาย	26. ท้าวดาหาตอบรับการหมั้น และถามนามโอรสท้าวกูเรปัน ทูตตอบว่ายังไม่มียาม แต่จะให้ประมาหนาทำพิธีตั้งให้ ในไม่ช้า

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	27. หลังจากบัญชาประสูติได้ 5 ปี ท้าวดาหาก็มีโอรสกับประ ไหมสุหรีอีก องค์อัญญาเดห ชุกกริชและมาประทานให้ นาม ในกริชชื่อสียะตราหนึ่งหรั	27. ประมาหนาทำพิธีตั้งชื่อให้ โอรสท้าวกูเรปัน แต่ ปะตาระกาหลา เสด็จมากลาง พิธีและประทานกริชให้พระ นัดดาเสียก่อน ซึ่งที่กริชก็จารึก พระนามที่ปะตาระกาหลา ประทานให้นัดดาว่า อีหนา พิธี ตั้งชื่อจึงไม่จำเป็นและถูกยกเลิก ไป
	28. อีหนาอายุได้ 15 ปี มีความ ชำนาญในศิลปศาสตร์สำหรับ กษัตริย์ทั้งวิชากริชและกระบี่ อีหนามักจะซ้อมรบกับดาหยน	28. ปะตาระกาหลาประทาน กริชและนามให้อีหนาเสร็จก็ จากไป ประสันดาลามปามไม่ เว้นแม้แต่ปะตาระกาหลา จึงถูก ยะรุเดะดู

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	29. เป็นเหตุการณ์เชื่อมโยงจากเหตุการณ์ที่ 28 ค้างภาพประสันตาดึกของฉากที่แล้วไว้แล้วเอาภาพประสันตาดูขึ้นมาซ้อนทับ แล้วเปิดตัว ยะรุตะ ปุนตา กระระตาหลา ซึ่งโตเป็นหนุ่มแล้วเช่นเดียวกัน ซึ่งพี่เลี้ยงทั้งสี่กำลังเล่นซ่อนหากับอิเหนาวัย 5 ขวบ ประสันตาดับอิเหนาได้ แต่ยังหากระหัดตะปาดิไม่พบ อิเหนาจึงบอกที่ซ่อนของกระหัดตะปาดิให้ ทำให้กระหัดตะปาดิไม่พอใจ
	-	30. กระหัดตะปาดิไปฟ้องลิฏกูเรปันว่าอิเหนาปากบอน เพราะมีสิทธิพิเศษที่ทำอะไรก็ไม่เคยผิด ลิฏกูเรปันตำหนิกระหัดตะปาดิ
	-	31. ประโหมสุหรีกูเรปันรู้เรื่องเข้า จึงตักเตือนอิเหนาให้ยอมรับผิด

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	32. อิเหนากับกะหรัดตะปาดิ กำลังแข่งว่ากัน กะหรัดตะ ปาดิเห็นกวาง เลยฝากว่าไว้กับ กะระตาหลา แล้วแอบหยิบธนู ตามกวางไป อิเหนาตามไปพบ กะหรัดปาดิติดกับดักของพราน ป่า จึงช่วยไว้ ทั้งคู่กลับมาสนิท สนมกัน ท้าวกูเรปันให้ความรัก แก่โอรสทั้งสองเท่าๆกัน
	-	33. กล่าวถึงเมืองดาหา มะเดหวิ รักบุษบาเหมือนธิดาตนเอง จน ประไพหมสุหรีเฝ้าว่า ต่อไปคน อื่นคงนึกว่าตนเป็นแม่เลี้ยง ส่วนมะเดหวิเป็นแม่จริง
	-	34. กล่าวถึงเมืองหมันหยา พระ อัยกีหมันหยากำลังสอนจินตะ หารารำพัด แต่หัดยังไม่ทันสำเร็จ จินตะหาราก็อาละวาดขว้างพัด ลงกับพื้นต่อหน้าพระอัยกีแล้ว หนีไป พระอัยกีหนักใจในนิสัย ของจินตะหาราที่ทั้งเจ้าอารมณ์ คือ และเอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	35. กล่าวถึงเมืองดาหา ประ ไพ่มสุหรีดาหากับมะเดหวีดาหา กำลังเตรียมพิธีโสกันต์บุษบา และมีความยินดีที่บุษบาโต ขึ้นมาเป็นเด็กที่ว่อนอนสอนง่าย อ่อนหวาน น่ารัก ไม่ดื้อ และไม่ ถืออารมณ์ของตนเป็นใหญ่
	-	36. กล่าวถึงอิเหนาที่โตเป็น หนุ่มแล้วกำลังประลองกริชกับ กะหรีดตะปาดี ต่อพระพักตร์ ท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปันประทาน กริชให้กะหรีดตะปาดีกับ ดาหยนเป็นรางวัล แล้วจึง ประทานกริชของ ปะตาระกาหลาแก่อิเหนา อิเหนาชักกริชออกมา ทุกคน เห็นกริชสลักเป็นรูปนกกะพัง ตัวผู้
	-	37. กล่าวถึงเมืองลำลำ ท้าวลำ ลำพายามเที่ยวเชิญให้จรรกา ฝึกฝนเพลงหอก แต่จรรกาไม่เต็ม ใจและออกตัวว่าไม่ชอบการ ต่อสู้ เพราะไม่อยากเจ็บตัว ท้าว ลำลำจึงต้องบังคับ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	38. กล่าวถึงเมืองกะหมังกุหนิง วิหยาสะก่า กำลังซ่อมหอกกับ ท้าวกะหมังกุหนิง วิหยาสะก่า แทงหอกใส่ท้าวกะหมังกุหนิง แต่แทงไม่เข้า เพราะท้าวกะห มังกุหนิงมีวิชาคงกระพัน ท้าว กะหมังกุหนิงพอใจ จึงให้วิหยา สะก่าเปลี่ยนมาซ่อมกริชต่อ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 1 พระอภัยมณีหนี สิ้นพระชนม์ อิเหนาไปหมั้นหย่า	29. พระอภัยมณีหนี สิ้นพระชนม์ ระเด่นจินดาสำหรับ (ประโหมสุหรืหมั้นหย่า) ส่งข่าว ไปกูเรปัน ดาหา ให้พี่น้องทั้ง 2 รู้	39. พระอภัยมณีหนี สิ้นพระชนม์ ประโหมสุหรื หมั้นหย่าเสียพระทัย ท้าว หมั้นหย่าปลอมประโหมสุหรื และให้จัดพิธีศพให้ดี แล้วสั่งม้า เร็วไปส่งข่าว กูเรปัน และ ดาหา
	30. ประโหมสุหรืกูเรปันคร่ำ ครวญถึงมารดาและตั้งใจจะไป ทำศพ แต่ท้าวกูเรปันทัดทานไว้ เพราะประโหมสุหรืทรงครรภ์ ได้ 8 เดือนแล้ว และให้ประโหม สุหรืแต่งเครื่องไทยทานให้ อิเหนาเชิญไปแทน	40. ประโหมสุหรืกูเรปันจะขอ ไปถวายพระเพลิง ท้าวกูเรปัน ทัดทานเรื่องประโหมสุหรืทรง ครรภ์ แล้วเสนอให้ส่งอิเหนา กะหรีดป่าตี และดาหยนเป็น ตัวแทนไป
	31. ท้าวกูเรปันให้กะหมังไปทูล ท้าวดาหาว่าให้อิเหนาเชิญเครื่อง ไทยทานไปแทนประโหมสุหรื	41. ประโหมสุหรืดาหาก็ทูลขอ ไปถวายพระเพลิง แต่ท้าวดาหา กับมะเดหวิทัดทาน ท้าวดาหา เสนอว่าจะส่งเครื่องไทยธรรม กับเครื่องสมาสพไปแทน ประ โหมสุหรืดาหายังไม่สบายใจ มะเดหวิจึงเสนอให้ประโหมสุ หรืถือศีลอุโบสถเป็นทักษิณา ถวายแทน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	32. เสนาหมันหยา และ เสนา กูเรปันถึงเมืองดาหา	42. อิเหนาออกเดินทาง ประ โหมสุหรีขอให้อิเหนากลับมา ทันตนคลอด อิเหนาสัญญา ท้าว กูเรปันให้อีวาทอิเหนาให้คิด ให้ดีกว่าจะทำอะไร และให้ นึกถึงชื่อเสียงของวงศ์ท้าว ประโหมสุหรีสังหรณ์ใจจึงทูล ท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปันขอให้ ประโหมสุหรีเชื่อใจอิเหนา
	33. ท้าวดาหาเข้าใจเหตุผลที่ท้าว กูเรปันไม่ให้ประโหมสุหรี เดินทางเพราะช่วงเวลาดังกล่าว การเดินทางเต็มไปด้วยอันตราย	43. ดาหยนขออิเหนาเดินทาง ล่วงหน้าไปหมันหยาก่อน ดาหยนถึงหมันหยาในตอนดึก ดาหยนเข้าเฝ้าท้าวหมันหยา แล้วบอกข่าวเรื่องอิเหนามาร่วม พิธี
	34. ประโหมสุหรีดาหา คร่ำ ครวญถึงมารดาและจะไปงาน ศพ	44. อิเหนากับกะหัดตะปาดิถึง หมันหยา อิเหนาแจ้งข่าว ประโหมสุหรีทรงครรภ์แก่จน ไม่เหมาะจะมาร่วมพิธี ท้าว หมันหยาเชิญอิเหนาให้พักที่ ประเสนบ้านอากง (เรือนหลวง) แต่อิเหนาขอไปถวายบังคมพระ ศพก่อน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	35. ท้าวดาหาคัดทานประไพ สุหรี เพราะในเวลาดังกล่าว การเดินทางมีอันตรายและอ้าง ว่าประไพสุหรีถูกรังแกให้ อิเหนาเป็นตัวแทน	-
	36. อิเหนาพร้อมกับดาหยนถึง หมันหยยา	-
	37. อิเหนาส่งเครื่องไทยทาน และแจ้งข่าวว่ามารดาทรงครรภ์ มาไม่ได้	-
	38. ท้าวหมันหยยาเชิญอิเหนา และดาหยนไปไหว้ศพพระอัยกี	-
	39. ท้าวหมันหยยาให้เชิญประ ไพสุหรีหมันหยยาและจินตะ หราวดีมา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 2 อิเหนาหลงจินตะหรา	40. อิเหนาถวายบังคมประไพ สุหรืหมันหย้าและแอบชำเลื่องดู จินตะหราโดยไม่ให้ใครสังเกต อิเหนาคู่กับประไพสุหรืพลาง แอบชำเลื่องจินตะหรา	45. อิเหนาไปถวายบังคมพระ ศพ ได้พบจินตะหรา และ หลงไหลในจินตะหราจนเก็บ อาการไม่อยู่ ทำให้ดาหยนกับ กะหรัดปาตีต้องคอยสะกิดเตือน และแก้ต่างให้ อิเหนาพยายาม จะเข้าหาจินตะหรา แต่โดน กะหรัดปาตีกับดาหยนขัดขวาง ฝ่ายจินตะหราเมื่อรู้ว่าอิเหนามี ใจให้ก็ยินดี
	41. จินตะหรารู้ว่าอิเหนามีใจให้ แต่ก็รักษาทำทีไว้ จินตะหรา ไหว้อิเหนาแล้วก้มหน้านิ่งไม่ ยอมสบตาอิเหนา	46. พิธีถวายพระเพลิงพระอัยกี อิเหนาทำอุบายอ้างให้ กะหรัดตะปาตีเป็นผู้แทนท้าว กูเรปัน เเดินเชิญดอกไม้จันทน์ นำหน้าคู่กับท้าวหมันหย้า ส่วน ตนจะเป็นตัวแทนประไพสุหรื กูเรปันเชิญดอกไม้คู่กับ ประไพสุหรืหมันหย้า ทุกคน หลงกลอิเหนา อิเหนาทำอุบาย แก่งัดเดินเบียดจินตะหราที่เดิน ตามหลังมาตลอดทาง ดาหยนซึ่งเดินคู่กับจินตะหรา แม้จะรู้ แต่ก็ไม่กล้าทัดทาน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	42. อิเหนาอยากคุยกับจินตะหรา แต่เกรงท้าวหมันหยาและประ โหมสุหรีจึงนิ่งไว้และคิดหาวิธี	47. อิเหนาคิดถึงจินตะหราทั้ง คิน รุ่งเช้าจึงปรึกษาดาหยน ดาหยนทัดทานว่าอิเหนามี คู่หมั้นอยู่แล้วคือบุษบาและจิน ตะหราไม่ใช่วงศ์เทวา อิเหนาไม่ สนใจบุษบาซึ่งตนไม่เคยเห็น และไม่พอใจที่ดาหยนผิดสัจจะ ที่ให้ไว้กับตนว่าจะอยู่ข้างตน ตลอด ดาหยนยอมทำตามที่ อิเหนาสั่งให้ไปปล่อยจินตะหราให้ ลงเล่นธาร เพื่อที่อิเหนาจะได้ ลอบต้องตัวจินตะหรานในน้ำ
	43. ท้าวหมันหยาเห็นอิเหนา แอบชำเลื่องคูริดาก็รู้ใจ แต่ทำ เป็นไม่รู้และเชิญอิเหนาไป พักผ่อน	48. ดาหยนสั่งให้นางกำนัลชวน จินตะหราเล่นซ่อนหากันในน้ำ แล้วให้นางกำนัลไปซ่อนไกลๆ
	44. อิเหนากับดาหยน แยกกัน ไปพักผ่อน อิเหนาแอบชำเลื่องคู จินตะหรา และพยายามไม่ให้ ใครรู้	49. อิเหนาแกล้งทำกบฏไว้หว ให้จินตะหราคิดว่าเป็นนาง กำนัลซ่อนตัวอยู่ จินตะหราหลง กลโผล่เข้ากอดอิเหนา อิเหนา เกี่ยวจินตะหรานในน้ำ แต่อิเหนา ไม่ทันได้ทำอะไรเกินเลยฝืนก็ ตกลงมาเสียก่อน พวกนางกำนัล มาตามหาจินตะหราให้กลับวัง อิเหนาจึงต้องยอมปล่อยนางไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	45. อิเหนานึกถึงจินตะหรา ณ ที่ บรรทม	50. ดาหยนถูกฝนจนเป็นหวัด กะหริดตะปาดิสงสัยว่าทำไม เป็นหวัด อิเหนาบอกว่าไปเล่น น้ำฝนกัน กะหริดตะปาดิสงสัย ว่าทำไมจึงไปเล่นน้ำฝนกัน แล้ว ทำไมดาหยนเป็นหวัดอยู่คน เดียว ดาหยนย้อนว่าเป็นหวัด เป็นความผิดหรือ กะหริดตะ ปาดิจึงเลิกถาม
	46. พิธีชักศพพระอัยกีหมันหย้า ท้าวหมันหย้า ประโหมสุหรี หมันหย้า อิเหนา จินตะหรา และดาหยนไปร่วมพิธี	51. กล่าวถึงเมืองกูเรปันประ โหมสุหรีกูเรปันบอกสาวมีว่า ฝนตกแบบนี้กลับคล้ายคลึงคลา เหมือนตอนอิเหนาประสูติ ท้าว กูเรปันแย้งว่ายังไม่ถึงกำหนด คลอดของประโหมสุหรี ประ โหมสุหรีบอกว่าท้าวกูเรปันคง ลืมไปว่าประโหมสุหรีดาหาก็ ทรงครรภ์อยู่เหมือนกัน
	47. อิเหนาไปไหว้พระศพ และ รอปบจินตะหรา จินตะหรามา กับพระมารดา ประโหมสุหรี หมันหย้าจึงชวนอิเหนาทำ ประทักษิณพระศพด้วยกัน	52. ประโหมสุหรีดาหาประสูติ พระโอรส

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	48. อิเหนาเสด็จประพาศอินไป พลาญ ชำเลียงจินตะหราไป พลาญ ประโหมสุหรืหมันหยยา เห็นท่าทีของอิเหนาก็กทำเป็นไม่รู้	53. กะหัดตะปาดิชวนอิเหนา กลับ เพราะเสร็จธุระแล้ว แต่ อิเหนาไม่ยอมกลับ กะหัดตะ ปาดิคาดคั้นจนดาหยนยอม สารภาพว่าอิเหนาหลงจินตะ หราจนไม่ยอมกลับเมือง
	49. อิเหนาเสด็จชดพลูใส่จินตะ หราตอนอยู่ห่างพระมารดา และ แกล้งเดินชนจินตะหราตลอด การประพาศอิน 3 รอบ	54. กะหัดตะปาดิอ้างถึงบุษบา อิเหนาไม่ยินดีในบุษบา กะหัดตะปาดิบังคับให้อิเหนา ไปพูลลาท้าวหมันหยยาเพื่อกลับ เมือง
	50. ถวายพระเพลิงเสร็จ อิเหนา คำนึงถึงจินตะหราตลอดเวลา	55. กะหัดตะปาดิพาอิเหนาลา ท้าวหมันหยยาและประโหมสุหรื ประโหมสุหรืหมันหยยาทราบว่า อิเหนาพอใจจินตะหรา จึงขอให้ อยู่เป็นเพื่อนตนไปก่อน อิเหนา ยินดีมาก ส่วนกะหัดตะปาดิไม่ อาจคัดค้านได้
	51. วันต่อมามีพิธีเชษฐอัฐ อิเหนาฉวยโอกาสตอนหยิบอัฐ แกล้งต้องมือจินตะหรา	56. กะหัดตะปาดิลอกเขียน สารถึงท้าวกูเรปันว่า อิเหนา หลงจินตะหราไม่ยอมกลับเมือง และประโหมสุหรืหมันหยยาก็รู้ เห็นเป็นใจกัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	52. เสร็จพิธีลอยอังคาร ท้าวหมั่นหยาเชิญอิเหนาร่วมลง ทรงในสระตามประเพณี	57. ท้าวกูเรป็นกริ้ว แต่ประโหม สุหรี่กูเรป็นบอกว่า ต้องโทษ ผู้ใหญ่ถึงจะถูก และแนะนำให้ส่ง สารไปถึงอิเหนาทวงสัญญาที่ว่า จะกลับมาให้ทันตนตลอด
	53. อิเหนาแสร้งว่ายหลบท้าว หมั่นหยาไปลอบดูจินตะหรา แล้วหยอกจินตะหราโดยการ แก้งสาคน้ำใส	58. ที่หมั่นหยาอิเหนาประลอง กระบี่กับดาหยน ดาหยนแพ้จึง บอกว่า ท้าวหมั่นหยาไม่น่า ขอให้ตนประลองกับอิเหนา เพราะเสียชื่อเมืองหมด แต่ประ โหมสุหรี่หมั่นหายากลับบอกว่า เมืองหมั่นหยาขึ้นกับวงศ์เทวัญ ดังนั้นทุกอย่างในหมั่นหยาก็ เป็นของอิเหนาหมด แล้วสบดา กับอิเหนาอย่างรู้กัน ทำให้ กะหริดตะปาดีอึดอัดใจ
	54. ท้าวหมั่นหยาให้อิเหนารำ กระบี่ให้ดู	59. พูตจากกูเรป็นนำสารมาให้ อิเหนา อิเหนาจำต้องกลับเมือง ขณะที่กะหริดตะปาดีไปทูลลา ท้าวหมั่นหยากับประโหมสุหรี่ อิเหนาขอให้ดาหยนไปขอ ชำโมะของจินตะหรามาให้ตน ซึ่ง จินตะหราคียอมให้ชำโมะ แก่อิเหนาอย่างเต็มใจ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	55. อิเหนารำกระบี่กับดาหยน จินตะหรามาคูอิเหนา แต่พอ สบตาอิเหนา จินตะหราก็ก่แย่ง ทำหยอกบาชัน	60. ท้าวหมันหยา ประโหม สุหรีและจินตะหรามาส่งอิเหนา ประโหมสุหรีหมันหยาบอก อิเหนาเป็นนัยๆว่าให้รีบไปรีบ กลับ กะหรีดตะปาตีระอา อิเหนากับประโหมสุหรี
	56. อิเหนาไม่ยอมกลับ ปาเตะ เดือนไฉนก็ถึงบุษบาที่เป็น คู่หมั้น แต่อิเหนาไม่สนใจบุษบา เพราะคิดว่างามสู้จินตะหรา ไม่ได้ และตั้งใจว่าถ้าท้าวหมัน หยาและประโหมสุหรีขัดขวางก็ จะพาจินตะหราหนี	61. ระหว่างที่อิเหนากำลัง เดินทาง ประโหมสุหรีถูกรัง ประสูติธิดา กลิ่นดอกไม้หอม คลบลอยมาถึงขบวนของอิเหนา กะหรีดตะปาตีสังหรณ์ใจว่า ประโหมสุหรีถูกรังอาจ ประสูติธิดาแล้ว เพราะเคยได้ ยินพวกผู้ใหญ่เล่าเรื่องกลิ่น ดอกไม้ตอนบุษบาประสูติ อิเหนาจึงเร่งม้าเพราะกลัวไปไม่ ทันตามสัญญา
	57. ประโหมสุหรีและท้าว หมันหยา รู้ทันความคิดอิเหนาก็ ยินดีให้อิเหนาพักอยู่ด้วยอีก 1 เดือน ประโหมสุหรีหมันหยาให้ เหตุผลว่าตั้งแต่พระชนนี สิ้นพระชนม์ไปก็มีแต่ความเศร้า แต่พอได้เห็นหน้า อิเหนาผู้เป็น หลานแล้วก็บรรเทาโศกลงได้	62. อิเหนาถึงเมือง ท้าวถูกรัง ตำหนิอิเหนาเรื่องผิดผ่อนไม่ ยอมกลับ จนมาไม่ทันกำหนด ประสูติของประโหมสุหรี แต่ ประโหมสุหรีก็ปกป้องอิเหนา ท้าวถูกรังจึงยั่วว่าอิเหนามีคู่ คุณาหงันแล้วคือบุษบา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	58. ปาเตะกูเรปันเห็นอึเหนาไม่ ยอมกลับเมืองก็กลัวว่าท้าว กูเรปันจะคิดว่าตนเป็นใจด้วย กับอึเหนา จึงเขียนสารให้เสนา ลอบนำไปให้ท้าวกูเรปัน	63. ท้าวดาหาส่งสารไปขอ คุณาหงษ์สียะตราโอรสกับวิยะ ดาธิดาท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปัน ยินดี แต่อึเหนาไม่พอใจ เพราะ ตนเองก็ต้องอภิเษกกับบุษบา ท้าวกูเรปันส่งสารไปดาหาขอ ร่นพิธีสุมพรอึเหนากับบุษบา
	59. ท้าวกูเรปันได้รับสารซึ่ง ปาเตะส่งมาว่าอึเหนาหลงจินตะ หรา และประโหมสุหรีกับท้าว หมั่นหยารู้เห็นเป็นใจ	-
	60. ท้าวกูเรปันอ่านสารก็ขุน เคือง และส่งสารให้ประโหม สุหรีอ่านต่อ	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	61. ประโหมสุหรีกูเรปันบอก สวามีว่า เรื่องนี้เพราะผู้ใหญ่เป็น ใจ อีเหนายังหนุ่มเลขหลงไป แล้วแนะให้บอกไปว่าอาการ ครรภ์ของตนหนักใกล้คลอดให้ อีเหนารีบกลับมาดู	-
	62. ท้าวกูเรปันเห็นดีกับแผน ของประโหมสุหรีเลยร่างสารให้ อีเหนากลับมาภายใน7วันแล้ว ให้ยาสานำสารไปให้อีเหนา	-
	63. อีเหนาได้รับสารก็ร้อนใจ อาลัยในตัวจินตะหรา แต่ก็เล็ง ไม่ได้ จึงจำใจไปทูลลาท้าว หมั่นหยากับประโหมสุหรี	-
	64. ท้าวหมั่นหยากับประโหม สุหรีใครจะตัดทอนแต่เกรงจะ เป็นที่ครหา จึงจำใจให้อีเหนา กลับเมือง และจัดของไปทำ ขวัญหลานที่จะเกิดตามธรรมเนียม	-
	65. ประโหมสุหรีหมั่นหยาก็ จินตะหรามาลาอีเหนา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	66. อิเหนาเขียนเพลงยาวลงกลีบ ดอกคำเจียก แล้วห่อใส่ชำโมะ ฝากส่งให้จินตะหรา	-
	67. จินตะหราอ่านเพลงยาวของ อิเหนา ที่มีเนื้อความกล่าวลา พร้อมทั้งขอชำโมะกับสไบและ ขานหมากของจินตะหรา	-
	68. จินตะหราพอใจเพลงยาว ของอิเหนา แต่เก็บอารมณ์ไว้ ทำเป็นโกรธแกล้งให้สไบกับ ขานหมากทำนองประชดแบบ ขอไปที	-
	69. อิเหนาได้ขานหมากกับสไบ ของจินตะหราแล้วออกเดินทาง	-
	70. ประไพหมสุหรีกูเรปันประสูติ ธิดาก่อนอิเหนากลับถึงเมือง โดยก่อนประสูติมีเสียงประโคม ดุริยางค์เป็นอศรรรย์	-
	71. ท้าวกูเรปัน ตั้งชื่อธิดาว่า วิยะดา และตั้งพี่เลี้ยงให้วิยะดา (บาทยัน ช่าเห้งเจ็ด ประเสหรัน ปะลาหังน)	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	72. อิเหนากลับถึงเมือง และเข้า เฝ้าท้าวกูเรป็นและประโหม สุหรี	-
	73. ประโหมสุหรีกูเรป็น ดัดพ้อ อิเหนาที่มาช้า	-
	74. อิเหนาโยนความผิดให้ท้าว หมั่นหยาและประโหมสุหรีว่า ทั้งสองหน่วงเหนี่ยวตนไว้ จน ได้รับสารว่าประโหมสุหรี กูเรป็นจะประสูติจึงยอมปล่อย กลับมา แล้วทำที่เป็นโทษว่า ตนเองก็ผิดที่เชื่อฟังคนอื่น มากกว่าพ่อแม่ ท้าวกูเรป็นและ ประโหมสุหรีได้ฟังก็หลงเชื่อ	-
	75. เมืองดาหา กาหลัง สิงหัด สาหรี ส่งของมารับขวัญวิยะดา	-
	76. ท้าวดาหาขอตุนาหงันวิยะดา กับสี่ชะตรา	-
	77. อิเหนาคิดถึงจินตะหรา ท้าว กูเรป็นคิดจะตัดปัญหา จึงส่ง สารไปบอกท้าวดาหาเร่งการ วิวาห์อิเหนากับบุษบา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	78. ท้าวดาหาขอให้ร้ออีก 3 เดือน เพื่อตกแต่งเมือง	-
	79. อิเหนาทราบเรื่องก็ไม่พอใจ ไม่ยินดีในบุษบาที่ไม่เคยเห็น หน้า จึงทำที่เป็นทูลลาจะไป ท่องเที่ยว 7 วัน ท้าวฤๅษกับ ประหมสุริออนุญาต แต่ให้ดามะ หรงตามไปด้วย	-
	80. อิเหนาไปดูและลาวิยะดา ก่อนจึงออกเดินทาง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 3 อิเหนาปลอมเป็นปันหยี ครั้งแรก อิเหนาบรรพบุศลีหนา ระตูปักมาหังง ระตูปันจะ รากันถวายโอรสธิดา อิเหนารับสังคามาระดา เป็นน้อง อิเหนาได้นางจินตะหรา อิเหนาได้นางสการะวาดี และนางมาหยารัศมีเป็น ชายา	81. อิเหนาปลอมเป็นชาวป่าชื่อ มิสหาหังปะตีปันหยี (ปันหยี) ให้ ดาหยนเป็นกุดาระมาหังง คำ มะหังงเป็นสุหรันดาธา ปุนตา เป็นดาระมาหังง ยะรุเดะ เป็นมาหังงเอ็งหูกุดา กะระตา หลาเป็นกุดาสำหรับกันตะหรา ประสันดาเป็นกุดาระมายา	64. อิเหนาทำอุบายขอไปเที่ยว ป่า ทำวูกุเรปันบอกให้ไปเพียง 7 วัน และกะหัดตะปาตีต้องไป ด้วย อิเหนาไม่ยอมให้ กะหัดตะปาตีไป อ้างว่าควรอยู่ ช่วยเตรียมงานสุมพรของตน กับบุษบา และขอให้ดาหยนไป กับตนแทน
	82. อิเหนาไปตั้งพักที่เขापะราปี	65. อิเหนาเดินทางผ่านเขา ปะราปี ดาหยนบอกไม่ชอบ เส้นทางนี้เพราะปันจุเหรีจชุก ชุม อิเหนานึกอุบายใหม่ได้จึง ปลอมเป็นปันจุเหรีจชื่อ มิสหาระปันหยี และให้ทุกคน ปลอมเป็นปันจุเหรีจด้วย
	83. คำมะหังงทูลเตือนอิเหนาว่า ครบ 7 วันแล้ว แต่อิเหนาไม่ ยอมกลับ	66. ระตูปักมาหังง ระตูปันจะรา กัน สะการะวาดี มาหยารัศมี สังคามาระดา ระตูบุศลีหนา และนางครสา ตั้งค่ายพักที่เชิง เขापะราปี หลังจากงานสุมพร ระตูบุศลีหนากับนางครสา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	84. ระตูปิ่นจะรากับกับระตูปัก มาหั้นขอนางครสาธิตาเมือง ปะตารำให้ระตูบุศลีหนา อนุชคนสุดท้องพร้อมทำการ วิวาห์และมุ่งหน้ากลับเมือง	67. ระตูปักมาหั้นกับระตู ปิ่นจะรากับและครอบครัวยุเข้า นมัสการฤๅษีสังปะติเหงะ ฤๅษีทำนายว่าบุตรของระตูทั้ง สองเป็นอภิชาตบุตร ระตูทั้ง สองดีใจมากจึงถามถึงระตู บุศลีหนา ฤๅษีตอบว่ารู้ไปก็จะเป็น ทุกข์ ตอนนี้มีสุขอยู่ก็รับสุขไป เถิด ระตูปิ่นจะรากับทราบบว่าฤๅษี บอกเป็นนัยๆว่าระตูบุศลีหนามี เคราะห์ จึงขอวิธีแก้ ฤๅษีบอกว่า ภายใน 7 วันห้ามไปสู้รบกับ วงศ์เทวาเด็ดขาด
	85. ระตูทั้งสามผ่านเชิงเขาปะรา ปี จึงแะไปไหว้ฤๅษีสังปะติเหงะ ที่ยอดเขา และพักในอาศรมกับ ฤๅษี	68. ระตูปิ่นจะรากับจะเตื่อนระตู บุศลีหนา แต่เคราะห์กรรมทำ ให้ระตูปักมาหั้นเสนอว่า พวก ตนอยู่ที่นี่อีกเพียง 3 วันก็กลับ เมืองและอยู่ใกล้ๆกันอะไรคง พอช่วยกันได้ ระตูปิ่นจะรากับ จึงไม่ได้ไปเตือนระตูบุศลีหนา
	86. ระตูบุศลีหนาใกล้ถึงฆาตทำ ให้อยู่ในอาศรมฤๅษีแล้วรู้สึกกรุม ร้อน จึงลาฤๅษีลงไปพักที่ พลับพลาเชิงเขาที่ไพร่พลสร้าง ไว้	69. ประสันดาต่อนก และพบ กับทหารระตูบุศลีหนา และมี เรื่องกัน ทหารระตูบุศลีหนาสู้ ไม่ได้จึงถอยกลับค่าย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	87. ประสันตาต่อนก	70. ระตูบุศสิหนาทราบเรื่อง ปันจูเหรีจทำร้ายทหารก็กริ้ว จึง จัดทัพจะออกไปปราบ นาง ครสาทัตทาน แต่ระตูบุศสิหนา กำลังโกรธจึงไม่ฟัง นางครสา มองตามพระสวามีไป เห็นระตู บุศสิหนาไม่มีเงาหัวก็ตกใจทรุด ลงกับพื้น สะการะวาทีกับมา หยาธรมีเข้ามาเห็นจึงเข้า ประคอง
	88. ประสันตาพบทหารของระตู บุศสิหนา และมีเรื่องกัน พวก ประสันตามาทหารบุศสิหนา ตายไปบางส่วนแล้วหนีเข้าป่า และทำให้พวกบุศสิหนาดำไป	71. นางครสาทราบเรื่องคำเตือน ของพระฤๅษีจาก สะการะวาที และ มาหยาธรมี สะการะวาที เสนอให้ใช้ม้าเร็วไปตามระตูบุศ สิหนากลับ แต่นางครสาบอกว่า ระตูบุศสิหนาคงไม่ยอมกลับ
	89. ระตูบุศสิหนาพิโรธจึงจัดทัพ ตามล่าพวกประสันตา	72. ท้าพระตูบุศสิหนาเข้าใกล้ ค่ายของปันหิ ปันหิจับพิรุ ประสันตาได้ ประสันตาขอให้ ปันหิช่วย ดาหยนเสนอว่า น่าจะตัดหัวคนก่อเรื่องไปส่งให้ ระตูบุศสิหนา แต่ปันหิลงโทษ เพียงให้ประสันตาเป็นทัพหน้า ไปรบกับทัพของระตูบุศสิหนา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	90. ประสันตาทูลอิเหนาว่าระดู บุศลินายกทัพมาจะโจมตี	73. ระดูปิ่นจะร่ากันทราบข่าว จากทหารก็เกรงคำทำนายของ ฤๅษีจะออกไปช่วยอนุชา แต่ระดู ปิ่นมาหั่นแย้งว่าระดูบุศลินา ไม่ได้ไปรบกับวงศ์สัจญ์แห้ว แต่ไปรบกับโจรป่า
	91. อิเหนาสงสัยว่าไม่มีเหตุ ทำไมระดูบุศลินาจึงยกทัพมา ประสันตาก็ทำกลบเกลื่อน	74. ท้าพระดูบุศลินารบกับทัพ ของปิ่นหยี ระดูบุศลินารบกับ ประสันตา ประสันตาสีหี แต่ ปิ่นหยีเข้าขวาง และรบกับระดู บุศลินาแทน ระดูบุศลินาถูก ปิ่นหยีแทงตาย ขณะเดียวกัน สังคามระดาขี่ม้าออกมาเที่ยว ป่าใกล้ๆ แล้วหลงเข้ามาอยู่ใน สมรภูมิจนม้าทรงตื่นและพยศ สังคามระดาจะตกม้า แต่ปิ่น หยีช่วยไว้และจับเป็นเชลย
	92. ปุนตาตามไปพบลูกน้อง ประสันตา ที่บาดเจ็บกลับมา จึงสืบสวนจนได้ความจริงและ บอกคำมะหรง	75. ทหารระดูบุศลินาแจ้งข่าว แก่ระดูปิ่นมาหั่นและระดู ปิ่นจะร่ากันว่าระดูบุศลินาถูก โจรฆ่าตายและสังคามระดาถูก จับเป็นเชลย สองระดูจะไปแก้ แค้นแต่ฤๅษีห้ามไว้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	93. คำนะหงทูลให้ลงโทษ ประหารประสันดา แต่อิเหนา ลคโทษให้ออกไปดีเป็นทัพหน้า แทนและคาดโทษไว้ว่าถ้าย่อท้อ สงครามให้ตัดหัวเสียบประจาน	76. สังคามาระตา รู้จากประสัน ดากับอิเหนาว่า แท้จริงแล้ว อิเหนาเป็นวงศ์เทวัญ อิเหนา ถามว่าโกรธหรือไม่ที่ตนฆ่าอา ของสังคามาระตา สังคามาระตา ตอบไม่ได้เพราะถึงอย่างไร อิเหนาก็ช่วยชีวิตตนไว้
	94. ระตูบุศสิหนาลานางครสา ไปรบ นางครสาคัดทานแต่ ข้าวบุศสิหนาไม่ยอม	77. ฤๅษีบอกเรื่องที่เกิดขึ้น ทั้งหมด แล้วแนะนำให้ระตูทั้งสอง ไปสวามิภักดิ์อิเหนา และมอบ ธิดาให้
	95. ท้าพระตูบุศสิหนารบกับทัพ อิเหนา ระตูบุศสิหนารบกับ อิเหนา และเสียทีอิเหนาถูก อิเหนาแทงตาย	78. อิเหนารับสังคามาระตาเป็น น้อง สังคามาระตาขอเอาศพอา กลับไป อิเหนาอนุญาตและ บอกว่าได้เตรียมการไว้ให้แล้ว ก็พอดีกับที่พระคูปิกมาหงันกับ ปิ่นจะร่ากันขกมาถึงก่อน สังคา มาระตาจึงขอไปห้ามพ่อกับลุง
	96. พลระตูบุศสิหนาที่รอดตาย ขึ้นเขาไปอาศรมฤๅษี แล้วทูล ระตูทั้งสองว่าระตูบุศสิหนาถูก โจรป่าสังหาร	79. ระตูทั้งสองขอขมาอิเหนา พร้อมกับถวายธิดาตามที่ฤๅษี แนะนำ และขอศพพระตูบุศ สิหนากลับไป อิเหนาขอสังคา มาระตาเป็นน้องด้วย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	97. ระตูปั่นจะร่ากัน ระตู ปีกมาหงันจะจัดทัพไปแก้แค้น แต่ถึห้ำมไว้ และบอกว่าป็นหิ คืออิเหนา	80. เสด็จพระศุภศลิหนา นาง ครสาเบหลา (เบหลา หมายถึง การเข้ากองไฟเผาตัวพร้อมศพ สามี แต่ในอิเหนาสำนวนนี้เป็น การใช้กริขเฑง)
	98. ระตูทั้งสองคิดผ่อนปรนจึง ปรึกษากับมเหสีว่าจะนำโอรส ธิดาไปถวาย	81.จินตะหราอาละวาดกับนาง ก้านัล เพราะข่าวอิเหนาจะ ดุนาหงันกับบุษบา ประไหม สุหรืหมันหยาเข้ามาปลอบ จินตะหาร้องไห้เหนื่อยใจไม่ อยากเป็นรองบุษบา ประไหมสุ หรืบอกเป็นนัยๆว่า ถ้าจะไป สุมพรที่ดาหาก็ต้องผ่านหมันห ยาก่อนอยู่ดี ดังนั้นขอให้จินตะ หรากลับน้ำตาไว้ใช้ในยาม จำเป็นดีกว่า

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	99. ประโหมสุหรี่ปั๊กมาหั้น และประโหมสุหรี่ปั๊กจะรากัน เล่าตำนานเมืองหมันหยาให้ธิดา ทั้งสองฟังว่า ครั้งหนึ่งมีพระ ขรรค์กับขงผูดขึ้นหน้าพระลาน ทำให้เกิดอาเพศ ท้าวหมันหยา ประกาศว่าใครถอนธงกับพระ ขรรค์ได้จะให้ราชสมบัติ ครั้งหนึ่งและยกธิดาทั้ง 4 ให้ อสูรแดหวาทั้ง 4 จำแลงเป็น มนุษย์มาถอนได้และคืนราช สมบัติให้ท้าวหมันหยา โดยรับ ไปแต่ธิดา และสร้างกรุงกุเรปัน คาหา สิงหัดสาหรี กาหลัง	82. ที่ค่ายพักของอิเหนา อิเหนา เข้าหา สะการะวาตีและมาหยา รัศมี แต่ติดสังคามาระดาที่นอน อยู่ด้วย สะการะวาตีกับมาหยา รัศมีทำอุบายแกล้งอิเหนาว่า พวกตนง่วงแล้ว แต่สังคามาระ ดายังไม่ง่วง ขอให้อิเหนาเล่น เป็นเพื่อนสังคามาระดา สังคา มาระดาเลยจูอิเหนาออกไปซื้อ ม้าเล่นสองนางแอบหัวเราะเยาะ ที่แกล้งอิเหนาสำเร็จ
	100. สะการะวาตี มาหารัศมี และสังคามาระดาศาบิดามารดา แล้วเดินทางไปหาอิเหนาพร้อม บรรณาการ	83. อิเหนาออกเดินทางมุ่งหน้า ไปหมันหยา พบทัพของระตูปะ กูหวัน สันดาหรา ดันหยง และติ หวังหั้น มาขอสวามีภักดี
	101. อิเหนาให้คำมะหงรับ กษัตริย์ทั้งสาม	84. ท้าวหมันหยาจะขกจินตะ หราให้ปันหยี แต่ถูกประโหม สุหรี่ปั๊กทักทวน ท้าวหมันหยาจึง เตือนสติชายว่า อย่าใฝ่สูงเกิน ศักดิ์ จินตะหราแค้นใจบิดา จึง ประชดโดยการขอให้รับส่งตน ไปให้ปันหยี

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	102. อิเหนาไม่ถือโทษระตูทั้ง สองและอนุญาตให้นำศพพระคู บุศลินากลับไป	85. ดำมะหงหมั้นหยาส่งสาร ท้าวหมั้นหยาสให้ปันหยี ปันหยีรู้ ว่าท้าวหมั้นหยายกจินตะหราให้ ก็คิดใจ
	103. อิเหนารับสังคามระดา เป็นน้อง และให้สะการะวาตี มาหารัศมี พักที่ตำหนักกรมน้ำ ให้คล้ายโศกก่อน	86. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวหมั้นหยาส และประหม สุหรี และแสวงตัดพ้อที่ยกจิน ตะหราให้โจร ประหมสุหรีตอบว่าได้ให้ ดาหยนซึ่งเป็นบุตรชายแก่ อิเหนาไปแล้ว จึงไม่มีใคร ปกป้องเมือง อิเหนาจึงบอกว่า ในเมื่อยกจินตะหราให้ตนแล้ว ก็จะไม่ขอส่งคืน ท้าวหมั้นหยาส เกรงท้าวกูเรปันกริ้ว อิเหนาให้ สัญญาว่าจะไม่ให้ท้าวหมั้นหยาส เดือดร้อน
	104. ระตูปักมาหงัน ระตูปันจะ ร่ากันเตรียมเผาศพระคูบุศลินา	87. ประหมสุหรีหมั้นหยาสบอก จินตะหราให้ใช้น้ำตาได้แล้ว พออิเหนาเข้ามา จินตะหราจึง แสวงร้องไห้หาว่าอิเหนาทิ้ง และตำรายาต่าง ๆ นานา อิเหนา เกี่ยวจินตะหรา และได้นางเป็น ชายา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	105. ระตูปีกมาหงัน ระตูปันจะ ร่ากันไปรับศพระตูปุสลิหนา จากสมรภูมิ	88. กล่าวถึงเมืองกะหมังกุหนิง ทำวกะหมังกุหนิงกำลังทำพิธี ชุบตัวให้วิหยาสะกำทนไฟ เพื่อ ต่อไปจะได้ถ่ายทอดวิชาคง กระพันให้
	106. นางครสาครำครวญถึง สามี	89. กล่าวถึงเมืองจรงกา จรงกา กำลังอาบน้ำอยู่กับเหล่านาง ก้านัล และกำลังหลงรูปตัวเอง จนพวคนางก้านัลเบือระอา
	107. เผาศพระตูปุสลิหนา นางครสาแบหลา (เผาตัวเอง พร้อมศพสามิ) ระตูปีกมาหงัน ระตูปันจะร่ากันกลับเมือง	90. อิเหนาอยู่กับจินตะหราจน รุ่งเช้า จึงบอกเรื่อง สะการะวาดี และมาหยารัศมิ ฝ่ายจินตะหรา เมื่อรู้ว่าอิเหนามีผู้หญิงอื่นก็หึง พูดตัดพ้อเล่นแง่อน อิเหนาจึง บอกว่าหากจินตะหราไม่ยินดี ตนก็จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับนางทั้ง สองและจะไม่พามาไหว้จินตะ หรา จินตะหราถามว่าทั้งสอง นางเป็นบุตรระตูมีศักดิ์เท่ากับ ตน จะให้มาไหว้ตนได้อย่างไร อิเหนาบอกว่าทั้งสองนางยัง ไม่ได้เป็นชายาตน จินตะหราจึง ขอมโอนอ่อนให้อิเหนา แต่ยัง ทำแง่อนอยู่บ้าง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทวีส แควร์
	108. อิเหนาเดินทางต่อไปและ ไปหยุดพักที่ที่ไต้ร่มไม้ใกล้ เนินเขาริมลำธาร	91. สังคามาระตาจะไปนอนกับ มาหยารัศมี แต่อิเหนาบอกให้ ไปนอนในห้องตนและจะไป บอกมาหยารัศมีให้เอง
	109. ระตูตันหยงบุหรา ระตู ติหวังหงัน ระตูสันตาหรา และ ระตูปะกุหวัน ซึ่งครองเมืองอยู่ ใกล้จุดที่อิเหนาหยุดพัก ทราบ ข่าวอิเหนารบชนะระตูบุศลีหนา จึงยอมสวามิภักดิ์อิเหนา แต่ เพราะไม่มีบุตรจึงส่งบรรณาการ มาแทน	92. อิเหนาเข้าห้องมาหยารัศมี และปลุกปล้ำนางในความมืด มาหยารัศมีร้องให้สะการะวาตี ช่วย สะการะวาตีเข้ามาช่วยเลย ถูกอิเหนาปลุกปล้ำไปด้วย อิเหนาได้นางทั้งสองเป็นชายา
	110. อิเหนาอยากชมโฉมสการะ วาตี มาหยารัศมีแต่ก็ยังขวยเงิน อยู่	93. ท้าวกูเรปันและประไพหมส หรีรื้อนใจเรื่องอิเหนาไม่ยอม กลับเมืองตามสัญญา ท้าว กูเรปันแน่ใจว่าอิเหนาอยู่ที่ หมันหยาจึงให้ม้าเร็วนำสารไป หมันหยา
	111. พี่เลี้ยงของสการะวาตีและ มาหยารัศมีขอให้นางทั้งสอง เพราะมาอยู่นานแล้วแต่นางทั้ง สองแกล้งตัดพ้อว่าจะให้ลูก กษัตริย์ไปไหว้โจรต่างๆที่รู้ว่า จริงๆแล้วโจรป็นหยีคืออิเหนา	94. อิเหนาเข้าหาจินตะหรา จินตะหราพรอyle็บของ สการะวาตีกับมาหยารัศมีที่ แขนอิเหนาจึงทำแเงอน อิเหนา โอ้โลมให้จินตะหรายอมรับนาง ทั้งสอง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	112. สะการะวาดี มหายารัศมี ยอมเฝ้าอิเหนา	95. จินตะหราให้นางทั้งสองเข้า ไหว้ แต่นางทั้งสองสังเกตได้ ว่าจินตะหรายังตั้งแง่กับตนก็ ทำท่าจะไม่ยอมไหว้ อิเหนาจึง ต้องพยายามแก้ไขสถานการณ์ จนทุกคนดีต่อกัน
	113. อิเหนาพอใจนางทั้งสองแต่ กลัวจินตะหราจะเคือง เลข ปล่อยนางทั้งสองกลับไป พลับพลา แล้วให้สั่งคามาระดา มานอนเป็นเพื่อนแทน	-
	114. ทักอิเหนาถึงเมืองหมันหยา	-
	115. ชาวเมืองหมันหยาและท้าว หมันหยาคิดว่าอิเหนาเป็นโจร ป่าตามข่าวลือเรื่องโจรป่าฆ่า ระตูบุศลีหนา ท้าวหมันหยาจึง คิดจะถวายเป็นบรรณาการ แต่ให้ตะหมังมาสังเกตการณ์ ก่อน	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทวีศ แควร์
	116. ประสันตพาตะหมั่งไปพบ อิเหนา อิเหนาแกล้งบอกว่าชาว หมันหยาไม่รักศักดิ์ศรี แล้ว แสร้งทำให้ท้าวหมันหยา มารบ มีจะนั้นก็ยกจินตะหามาให้ตน แต่โดยดี ตะหมั่งเชิญอิเหนาเข้า เมือง	-
	117. ตะหมั่งบอกท้าวหมันหยา ว่าโจรป็นหียคืออิเหนา	-
	118. ท้าวหมันหยาและประไหม สุหรีรับอิเหนา	-
	119. อิเหนาฝากของไปกับเสนา ทั้งสี่ ไปถวายท้าวหมันหยา กับ ประไหมสุหรีเพื่อขอจินตะหรา	-
	120. ท้าวหมันหยาและประไหม สุหรีเกรงท้าวกูเรป็นกับประ ไหมสุหรีจึงไม่รับสินสอดและ ส่งคืนให้อิเหนา แต่อิเหนาไม่ รับคืน	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	121. ท้าวหมั่นหยงและประไพ สุหรือ้างว่าอิเหนาหมั่นกับบุษบา แล้ว ถ้าพวกตนยกจินตะหรา ให้ ก็จะถูกครหาว่าสมรู้ร่วมคิด กับอิเหนา แต่ถ้าอิเหนาป้องกัน ไม่ให้ความผิดมาถึงพวกตนได้ ก็จะยอมยกจินตะหราให้	-
	122. อิเหนาเข้าหาจินตะหรา	-
	123. อิเหนาเกี่ยวจินตะหราแต่ จินตะหราแสวงทำอนอิเหนา	-
	124. จินตะหราตัดพ้ออิเหนา	-
	125. จินตะหราสร้างอ้างถึง บุษบาวาอิเหนาหมั่นกับวงศ์ เทวัญด้วยกันไว้ ไม่ควรจะมา เล่นหาตน เพราะถ้าความแพร่ พรายออกไป นางจะถูกครหา นินทา	-
	126. อิเหนาสัญญากับจินตะหรา ว่าจะไม่สนใจผู้หญิงอื่น แม้ว่า ท้าวทุเรปันจะกริ้วก็ตาม	-
	127. อิเหนาได้จินตะหรา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	128. นางกำนัลของจินตะหรา ไปบอกท้าวหมั่นหย้าและประ โหมสุหรีเรื่องอิเหนาเข้าห้อง จินตะหรา	-
	129. อิเหนาสัญญากับจินตะหรา ว่าจะมาหาทุกคืน	-
	130. ท้าวหมั่นหย้าขอพบ ตำมะหงงกูเรปัน และ 4 พี่เลี้ยง กูเรปัน	-
	131. ท้าวหมั่นหย้าบอก ตำมะหงง เรื่องอิเหนาลอบเข้า หาจินตะหราว่า ตนไม่ได้รู้เห็น เป็นใจกับอิเหนา แต่ก็ไม่รู้จะ ผ่อนผันอย่างไร	-
	132. ตำมะหงงกูเรปันบอกว่า เข้าใจอิเหนาว่ารักจินตะหรา ซึ่ง เรื่องนี้ชาวกูเรปันและหมั่นหย้า ก็รู้กัน ดังนั้นถึงท้าวกูเรปันจะ ทราบก็คงไม่เป็นไรนัก แล้ว บอกท้าวหมั่นหย้าให้ปล่อยให้ อิเหนาสมหวัง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	133. ท้าวหมั่นหยาบอกว่าไม่ได้ หวงเหนงิดา แต่จะออกปากให้ ก็กลัวผิด ครั้นจะไม่ให้ก็ปราณี อิเหนามากอยู่ จึงขอบอกความ จริงให้ตำมะหงงรู้	-
	134. อิเหนาเข้าห้องจินตะหรา อีก อิเหนาบอกว่ายังไม่ได้แตะ ต้องสการะวาทีกับมาหารัศมี เพราะเกรงใจจินตะหรา เลยให้ นางทั้งสองรอรู้อย่นอกเมือง	-
	135. จินตะหราบอกว่าตนไม่ เคื่องไม่หึง และให้ไปรับ 2 นาง เข้ามา เพราะนางจากพ่อแม่และ บ้านเมืองมาจึงไม่ควรทิ้งไว้แบบ นั้น	-
	136. อิเหนาให้คนไปรับ สการะวาทีกับมาหารัศมีเข้า เมือง	-
	137. อิเหนาขอจินตะหราว่าจะ ไปหามาหารัศมี โดยอ้างว่าถ้า ไม่ไปนางจะน้อยใจ จินตะหรา รู้ทันและบอกว่าไม่ได้หึงหวง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	138. อิเหนาปลอมเป็นสังคา มาระดา และเข้าหามหาหรรษ์ศรี	-
	139. มหาหรรษ์ศรีเห็นผิดไปไม่ เหมือนสังคามาระดาเลยร้อง เอะอะ เรียกนางกำนัลให้จุดไฟ พอจุดไฟเห็นว่าเป็นอิเหนา พวก นางกำนัลก็ถลนออกไปหมด	-
	140. อิเหนาเกี่ยวมาหรรษ์ศรีและ ได้นางเป็นชายา	-
	141. ท้าวกูเรปั่นทราบว่าเป็นอิเหนา ไปหมั่นหาจึงให้แต่งสารไป ตามกลับเมือง	-
	142. อิเหนาบอกให้เสนาที่ถือ สารมากลับไปกูเรปั่นก่อน แล้ว ฝากความไปทูลท้าวกูเรปั่นว่า ขออยู่สักพักแล้วจะกลับเมือง ท้าวกูเรปั่นขัดเคือง	-
	143. อิเหนาขอจินตะหราไปหา สการะวาตี อิเหนาเข้าห้องสกา ระวาตี และได้นางเป็นชายา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	144. อิเหนาให้สังคามาระดา พามาหารัศมีและสการะวาตี ไปไหว้จินตะหรา	-
	145. สการะวาตีและมาหารัศมี ตัดพ้อน้อยใจว่าให้ไฉนบุษบา ดีกว่า เพราะบุษบาเป็นวงศ์ เทวัญ แต่จินตะหรารู้ว่านาง ก้นกับพวกนาง	-
	146. พี่เลี้ยงของมาหารัศมีและ สการะวาตีบอกว่าจินตะหราอายุ รุ่นเดียวกับอิเหนา มีศักดิ์เป็นพี่ นางทั้งสองจึงควรไหว้ และ ขณะนี้พวกตนตกอยู่ในฐานะ เชลย ถ้าทำกระด้างกระเดื่อง อาจจะเป็นภัยถึงชีวิต ทั้งสองจึง ยอมไหว้จินตะหรา	-
	147. สการะวาตีและมาหารัศมี ยังไม่ละขัตติยมานะ จึงหยุดรอ อยู่หน้าอัมรินทร์แล้วให้สังคา มาระดาไปบอกจินตะหราว่า พวกตนมาถวายบังคมนางแล้ว จินตะหราสั่งให้นางพี่เลี้ยงไป เชิญ 2 นางเข้ามา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	148. สการะวาทีและมหารัศมี เข้าพบจินตะหรา ทั้ง 2 นาง ไหว้จินตะหราพอเป็นที่	-
	149. จินตะหารับ 2 นางเป็น น้อง 2 นางขอโทษจินตะหราใน การกระทำที่ประมาทผิดพลั้งไป	-
	150. จินตะหราประทานของ และเครื่องทรงให้ 2 นางและสั่ง คามาระดา จินตะหราบอก 2 นางให้อยู่ในวังด้วยกันไม่ต้อง กลับไปประเสนบ้านอากง	-
	151. ท้าวดาหাজัดเมืองเสร็จ เห็น ทางกูเรปั่นเงียบไป จนเกิน กำหนดนัด จึงส่งคะหม้งไป กูเรปั่นเพื่อตามเรื่องพิธีแต่งงาน	-
	152. ท้าวกูเรปั่นบอกว่าอิเหนา ไปเที่ยวป่า จะไปตามตัวให้ แล้วส่งสารไปหมั้นหย่าเพื่อตาม อิเหนากลับ	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 4 อิเหนาบอกตัดบุษบา ท้าวดาหาประกาศว่าใคร มาขอบุษบาก็จะยกให้	153. อิเหนาคิดว่าบุษบาไม่สวย เท่าจินตะหรา และไม่อยากจาก จินตะหรา เลยแสร้งตอบสาร เป็นใจความชัดเจนว่า ไม่ได้ขัด บัญชาแต่กลัวอาญา เลยไม่อยาก กลับเมือง และดัดรอนถอน หมั้นบุษบาให้มีคู่ได้ตาม ปรารถนา	96. อิเหนา กับนางทั้ง 3 สำราญ ในอุทยาน ดาหยนนำสารจากม้า เร็วกระป็นมาให้อ่าน แต่อิเหนา ไม่ยอมกลับกระป็น
	154. ท้าวกระป็นกริ้ว แล้วสั่งให้ คะหมังไปบอกท้าวดาหาว่า อิเหนาไปเที่ยวป่าแล้วหนีไป เมืองหมันหย้า ตนให้คนไปตาม หลายครั้งก็ไม่ยอมกลับเพราะ หลงจินตะหรา เหตุเพราะผู้ใหญ่ ทางหมันหย้าของส่งเสริม แต่ดู เหมือนอิเหนาจะกลัวความผิด จึงขอเลื่อนการแต่งงานไป จนกว่าอิเหนาจะกลับมา	97. ท้าวกระป็นอ่านสารตอบรับ จากอิเหนาซึ่งมีใจความว่าขอตัด ศุนาหงัน (ถอนหมั้น) บุษบา ก็ กริ้ว ท้าวกระป็นให้กะหรัตะ ปาดิถือสารไปดาหาเพื่อขอ เลื่อนงานสุมพร ประโหมสุหรี กระป็นเสนอว่าไม่ควรกล่าวเท็จ เพราะบางทีทางดาหาอาจจะ รู้อยู่แล้วว่าอิเหนาอยู่หมันหย้า ท้าวกระป็นจึงบอกเหตุผลไปใน สารว่า ที่ต้องขอเลื่อนงาน สุมพร เพราะอิเหนายังอยู่ที่ หมันหย้าแต่กำลังจะกลับกระป็น แล้ว
	155. ท้าวดาหาเตือนอิเหนา ที่ไม่ ประสงค์บุษบาจึงประกาศว่า หากใครมาขอบุษบาก็จะยกให้	98. ท้าวดาหาก็จึงประกาศว่า ถ้าใครมาขอบุษบาก็จะยกให้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	156. ประไหมสุหรีดาหาแก่นใจ เกรงความอัปยศ	-
	157. อิเหนาเสวยสุกกับ 3 นาง จินตะหราเชิญ อิเหนาประพาसสะตาทัน อิเหนากับ 3 นางและสังคามาระ ดาชมสวน	-
	158. อิเหนากับ 3 นางลงทรงน้ำ ในสระอย่างสำราญ	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 5 จระกาท่า ปะดะระกาหลาบันดาล เหตุ ท้าวดาหายกนุษาให้ จระกา	159. กล่าวถึงจระกานุษาท้าวคำ สำ ซึ่งอัปลักขณ์ ผมหยิก ตัวคำ จุมุกใหญ่ เสียงแหบ 160. จระกาปรารถนาผู้ครองที่ งดงาม จึงให้ช่างท้าวดา นางต่างเมืองต่างๆในแคว้นชวา มาดู แต่ก็ยังไม่ถูกใจ จึงปรึกษา ตำมะหงง 161. ตำมะหงงเล่าเรื่องธิดากรุง สิงห์สำหรับดาหาว่าธิดาท้าว สิงห์สำหรับยังไม่มีความคู่ ส่วนธิดา ท้าวดาหาหมั้นกับอิเหนา แต่ อิเหนาไปหลงจินตะหรา ท้าวดาหากริ้วจึงประกาศว่าหาก ใครมาขอขุนนางก็จะยกให้	99. ระตุล่ำตำบอจระกาถึงท้าว ท้าวดาหายกนุษาให้ใครก็ได้ที่ ไปขอ จระกาคิดว่าที่อิเหนาไม่ ยินดีอาจเป็นเพราะขุนนางไม่ สวย ระตุล่ำตำจึงแนะนำให้ช่าง ช่างไปวาดรูปขุนนางมาดู 100. ช่างเขียนลอบวาดภาพ ขุนนาง 2 ภาพ คือ ภาพขุนนาง ตอนยังไม่ได้ทรงเครื่อง กับ ตอนที่ทรงเครื่องแล้ว 101. ปะดะระกาหลาทราบเรื่อง อิเหนาตัดรอนขุนนาง 102. ปะดะระกาหลาบันดาลให้ ลมหอบรูปขุนนางรูปหนึ่งลอย หายไปขณะช่างเขียนกำลังปัก แรมกลางป่า ช่างเขียนนำรูปที่ เหลือไปถวายจระกา จระกาได้เห็น ความงามของขุนนางก็หลงใหล

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทวีศ แควร์
	163. จินดาสำหรับ (จินดาท้าวสิง หัดสำหรับ) ออกชมสวน ช่างเขียนที่แอบซ่อนอยู่วาดรูป นางแล้วรีบกลับไปเมืองจระก	102. ปะตาระกาหลาบ้นดาลให้ ลมหอบรูปนุษบารูปหนึ่งลอย หายไป ขณะที่ช่างเขียนกำลัง พักแรมกลางป่า ช่างเขียนจึงนำ รูปที่เหลือไปถวายจระกา จระกา ได้เห็นความงามของนุษบา ก็ หลงใหล
	164. จระกามรูปจินดาสำหรับ แล้วเก็บรูปนางไว้เพื่อจะเปรียบ กับนุษบา แล้วก็ได้แต่หลงรูปจน ไม่ออกว่าราชการ	-
	165. มะเดหวิดาคาหาเห็นนุษบา เป็นทุกข์ที่ถูกถอนหมั้น เลขชวน ไปชมสวน ช่างเขียนที่แอบซ่อน อยู่ตะลึงในความงาม มัวแต่ชม โฉมนางจนลืมวาดรูป	-
	166. นุษบาเข้าพักที่ตำหนักใน สวน พอนุษบาตื่นนอน มะเดหวิ ก็ชวนนุษบาเก็บดอกไม้ ช่าง เขียนที่แอบดูอยู่จึงวาดรูปนุษบา ตอนเพิ่งตื่นยังไม่ได้มัดพัคตร์ หรือแต่งตัวให้ดูดีได้ 1 รูป	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	167. มะเดหัวชวนนุชบาเข้า ตำหนักอุทยาน ช่างเขียนวาด ภาพนุชบาทรงเครื่องได้อีกรูป หนึ่ง	-
	168. ช่างเขียนกลับเมืองจรกา และแะแพกกลางป่า ตรง ชายแดนระหว่าง 3เมือง คือ กะหมังกูหนิง ดาหา และจรกา	-
	169. ปะดาระกาหลาร้อนอาสน์ จึงส่งทิพย์เนตรพบว่าอิเหนา ไปหลงจินตะหราที่ดำศักดิ์กว่า ปล่อยให้นุชบาได้ครองกับระดู จรกา โดยไม่เกรงตนซึ่งเป็น อัยกา จึงคิดจะทำให้อิเหนามี ความทุกข์ใจเสียบ้าง	-
	170. ปะดาระกาหลามานำรูป นุชบาตอนทรงเครื่องไปจากช่าง เขียนที่หลับอยู่	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทวี สแควร์
	171. จรกาจะประหารช่างที่ ทำงานช้า ช่างอธิบายว่าเพราะ บุษบาทุกข์ใจเรื่องถูกถอนหมั้น จึงไม่ออกชมอุทยานนานถึง 5 เดือน แล้วส่งรูปที่เหลืออยู่ให้ จรกาเห็นรูปบุษบาตอนยังไม่ผัด พักร์ทรงเครื่อง ก็ตะลึงใน ความงามจนสลบไป เมื่อฟื้น ขึ้นมาก็ใคร่จะได้บุษบาจึงจัด ไพร่พลเดินทางไปเมืองลำคำ	-
	172. จรกาหลงรูปบุษบาตลอด การเดินทาง จรกาขอให้ท้าว ลำคำไปขอบุษบาให้ ท้าวลำคำ แต่งสารและบรรณาการไป ดาหา ท้าวดาหาจำใจยกบุษบา ให้จรกา	-
	173. ทูตลำคำแจ้งข่าวแก่จรกา	-
	174. ท้าวดาหาให้เสนานำสาร ไปบอกเมืองวงศ์เทวัญอีก 3 เมืองว่ายกบุษบาให้จรกาทั้งที่รู้ ว่าศักดิ์ไม่คู่ควรกัน แต่ก็ยกให้ ไปเพราะได้ลั่นวาจาไปแล้ว และจะจัดงานวิวาห์ให้อย่างวงศ์ เทวา แก่หน้าที่ได้ความอภัย	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทวี สแควร์
	175. ท้าวกูรเป็นทราบข่าวกี้กริ้ว ว่าท้าวดาหาทำอะไรไม่ยั้งคิด	-
	176. ท้าวกาหลัง และ ท้าวสิงหัด สำหรับทราบข่าวกี้ขัดเคืองว่าท้าว ดาหาปลงใจยกนุชบาให้ระตูไป โดยไม่หารือพวกตน แต่เรื่อง ทั้งหมดนี้ขึ้นกับท้าวกูรเป็นผู้ เป็นพี่ใหญ่ พวกตนจึงจะไม่คัด ทาน	-
	177. ท้าวดาหาไม่ละทิวเรื่องยก นุชบาให้ระตู จึงปล่อยการให้ ดำเนินต่อไป	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 6 วิหยาสะกำหลงรูปนุชบา สีกกะหมังกะหนิง	178. กล่าวถึงเมืองกะหมังกุหนิง ป่าหยัง และประหมัน และ กล่าวถึงวิหยาสะกำว่าเป็น โอรส สุตกรักของท้าวกะหมังกุหนิง	103. วิหยาสะกำพบรูปนุชบาที่ ปลิวมากับลมในป่า เมื่อได้ดูรูป นุชบาแล้วก็ตกตะลึงแน่นิ่งไป
	179. วิหยาสะกำประพาสาป่า ปะตาระกาหลาจึงนำรูปนุชบา ไปวางที่ได้ต้นไทรใหญ่ แล้ว แปลงเป็นกวางทองมาล่อวิหยา สะกำไปที่ต้นไทรนั้น	104. จรกาหลงไหลนุชบาอย่าง มาก จึงขอร้องให้ระตุล่ำสำแดง ทูตไปขอนุชบา ระตุล่ำล่าดกกลง
	180. วิหยาสะกำพบรูปนุชบาก็ หลงรูปจนสลบบนหลังม้า	105. วิหยาสะกำหลงรูปนุชบา ท้าวกะหมังกุหนิงสอบถามกะ มันหราชนทราบวานุชบาเป็น ธิดาท้าวดาหา ท้าวกะหมังกุ หนิงบอกวิหยาสะกำว่านุชบาเป็น วงศ์เทวาที่ระตูอย่างพวกตนมิ ควรอาจเอื้อม ซ้ำยังเป็นคู่ ดุนาหงันของอิเหนาแห่งกูเรปัน ด้วย จึงขอให้วิหยาสะกำตัดใจ เสีย แต่วิหยาสะกำบอกว่าถ้า ไม่ได้นุชบาตนจะขอตาย ท้าว กะหมังกุหนิงจึงต้องยอมส่งทูต ไปขอนุชบา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	181. วิหยาสะก่าหลงรูปบุษบา จนคลั่ง	106. ทูตของลำลำถึงดาหาก่อน ท้าวดาหาจำใจบุษบาให้ เพราะ ไม่ต้องการผิดวจา ไม่นานทูต กะหมังกุหนิงก็มาถึง แต่ท้าวดา หาตอบว่ายกบุษบาให้จรรกาไป แล้ว ทูตกะหมังกุหนิงจึงส่งสาร อีกฉบับซึ่งมีเนื้อความว่าจะยก ทัพมาตีเมืองเพื่อชิงบุษบา ท้าวดาหารับคำท้า และสั่ง อาลักษณ์ให้ส่งข่าวไป กุเรปัน กาหลัง และสิงห์ดำสำหรับให้มา ช่วยศึก และบอกทูตลำลำให้ กลับไปบอกท้าวลำลำกับ จรรกาให้มาช่วยด้วย
	182. ท้าวกะหมังกุหนิงกับประ ไพหมสุหรืทราบเรื่องวิหยาสะก่า จากนางกำนัล จึงไปดูอาการ เห็นวิหยาสะก่าเพื่อคลั่งทูตไม่รู้ เรื่องก็เข้าใจว่าโดนผีป่าสิง จึงให้ ไปหาหมอผีมาแก้อาถรรพ์	107. ท้าวกุเรปันทราบข่าวศึกก็ กริ้วอืเหนนามากขึ้น ประไพหมสุ หรืกุเรปันพยายามปกป้องโอรส แต่ไม่เป็นผล ท้าวกุเรปันเขียน สาร 2 ฉบับและฝากกะหัดตะ ปาดิไปส่งให้อืเหนาและท้าว หมันหยา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	183. ประไพหมสุหรีกะหมัง กุหนิงพบรูปบุษบาที่วิหยาสะก่า ซ่อนไว้ ขณะหม้ออากมทำพิธี จึงให้สวามีดู ท้าวกะหมังกุหนิง รู้ว่าที่วิหยาสะก่าคลุ้มคลั่งก็ เพราะหลงนางในรูป จึงให้เสนา สืบเสาะจนทราบว่าคือบุษบา ธิดาท้าวดาหา	108. จรกาจะไปช่วยศึก แต่พอ ล่าสำหามและบอกถึงความน่า กลัวของท้าวกะหมังกุหนิงซึ่งมี วิชาคงกระพันชาตรีให้ฟัง จรกา ก็หวาดกลัวท้าวกะหมังกุหนิง
	184. ท้าวกะหมังกุหนิงจึงจัดทูต ให้ไปขออนุญาตจากท้าวดาหา ซึ่ง หากท้าวดาหาปฏิเสธก็จะทำศึก ชิงนาง และส่งทูตไปขอกำลัง สนับสนุนจากระตูปาหยังและ ระตูประหมัน	109. ท้าวสิงหัดสำหรับทราบข่าว ศึก จึงให้สุหรานางรีบจัดทัพ ไปช่วยศึก โดยให้สุหรานาง ยกทัพไปรอทัพกุเรปันเพื่อ สมทบกันเป็นทัพใหญ่ และมีการบรรยายถึงเมืองสิงหัด สำหรับว่าเชี่ยวชาญการรบทางน้ำ (ทัพเรือ)
	185. ระตูปาหยังและประหมัน ทราบข่าวพระเชษฐาจะตีกรุงดา หา ซึ่งเป็นวงศ์เทวัญก็ทัดทาน แต่ท้าวกะหมังกุหนิงอ้างว่าหาก วิหยาสะก่าไม่ได้บุษบาก็คงจะ ตรอมใจตาย และหากวิหยาสะ ก่าตายไปตนเองก็คงอยู่ต่อไป ไม่ได้ ระตูปาหยังและประหมัน จึงยอมตาม	110. ฝ่ายกรุงกาหลังทราบข่าว ศึก ท้าวกาหลังหนักใจที่ไม่มี โอรส และตนเองก็ชรา ด้ามะหงกาหลังจึงอาสาออก ศึกแทน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	186. ทูตกะหมังกุหนิงถึงเมืองดา หา	111. ท้าวกูเรปัน ประโหมสุหรี และลิกูมาส่งทัพกะหรีดตะปาดิ กะหรีดตะปาดิยกทัพไปหมัน หยาเพื่อส่งสารให้อิเหนากับ ท้าวหมันหยา
	187. ท้าวดาหาปฏิเสธไม่ยก บุษบาให้ เพราะได้ยกให้จรรกา ไปก่อนแล้ว ทูตกะหมังกุหนิงจึง ขอให้ท้าวดาหาป้องกันเมืองไว้ให้ ดีเพราะท้าวกะหมังกุหนิงจะยก ทัพมาชิงบุษบา	112. เปิดแผนที่ชาวโบราณอีก ครั้ง แสดงภาพการเคลื่อนทัพ ของแต่ละเมือง
	188. ท้าวดาหาให้ทูตไปขอ ความช่วยเหลือจาก ท้าวกูเรปัน กาหลัง และ สิงห์ดำสำหรับ	113. ท้าวกะหมังกุหนิง วิทยา สะก่า ระดูปาหยัง และระดูปะ หมัน กำลังจะเคลื่อนทัพ ก็เกิด อาเพศมีฝูงกามาจิกตีกันกลาง อากาศ ระดูปาหยังและระดูปะ หมันจึงขอให้พักการเคลื่อนทัพ ไว้ก่อน แต่ท้าวกะหมังกุหนิงมี ทิฐิมานะจึงไม่ยอมทำตาม ขณะที่ท้าวกะหมังกุหนิงกับ วิทยาสะก่ากำลังจะทำพิธีตัดไม้ ข่มนาม ก็มีกาที่ถูกรังจิกจนคอขาด 2 ตัว ร่วงลงมาตายต่อหน้า แต่ ท้าวกะหมังกุหนิงมีขัตติยมานะ จึงสั่งให้เคลื่อนพล

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	189. ท้าวสิงหัดสำหรับให้สุหรานางงยกทัพไปช่วยดาหา	114. ท้าวกุเรปันสมทบกับท้าวสิงหัดสำหรับ กะหริดตะปาดีฝากท้าวกุเรปันไว้กับสุหรานางง ส่วนตนเองแยกไปส่งสารที่เมืองหมันหยากับ
	190. ท้าวกาหลังดำหนีท้าวดาหาว่าท้าวดาหาผิดเองที่ยกบฏมาให้ระตูที่ต่ำศักดิ์กว่า ศัตรูจึงประมาทดูหมิ่นเอาได้ แต่ก็สั่งตำมะหงงให้ยกทัพไปช่วยดาหา	115. กะหริดตะปาดีส่งสารท้าวกุเรปันให้อิเหนา สารมีใจความว่า ถ้าไม่ไปช่วยศึกก็ตัดพ้อตัดลูกกัน อิเหนาขอผิดไป 2 วัน แต่กะหริดตะปาดีไม่ยอมและให้อิเหนาไปพบท้าวหมันหยากับตนทันที
	191. ท้าวกุเรปันทราบข่าวศึกจากทูตดาหา จึงแต่งสาร 2 ฉบับส่งไปหมันหยากับอิเหนา และท้าวหมันหยากับอิเหนา และสั่งกะหริดตะปาดีให้ยกทัพไปรอสมทบกับอิเหนาเพื่อไปช่วยเมืองดาหา	116. ท้าวหมันหยานำสารเหน็บแนมของท้าวกุเรปันก็ขอร้องให้อิเหนาไปช่วยศึกแบบบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น และสั่งให้ดาหยนคุมทัพหมันหยากับช่วยศึกด้วย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	192. ทัพของกะหรีดตะปาดิ สุ หรานากง และตำมะหงกาหลัง เคลื่อนพล	117. อีเหนาไปลาจินตะหรา จินตะหราดัดฟ้อว่าอีเหนา กิดถึงคู่ตุนาหงันเลยเอาการศึกษา มาอ้าง อีเหนาอ้างคำสั่งทำ กูเรปัน อีเหนาขอฝากมาหา รัศมีและสการะวาตีไว้กับจินตะ หรา จินตะหรารับปากว่าจะ ดูแลนางทั้งสองเป็นอย่างดี
	193. ทัพของสุหรานากง สมทบ กับทัพของตำมะหงกาหลัง	118. อีเหนา กะหรีดตะปาดิ ดาหยน และ สังคามาระดา เคลื่อนทัพออกจากหมันหยา
	194. ท้าวกะหมังกูหนิงทราบ ว่าท้าวดาหาไม่เกรงว่าตนจะยกพล ไปรบก็กริ้ว จะยกทัพไปตี ดาหา แต่ก็ขอคำปรึกษาจากโหร ก่อน	119. ท้าวกะหมังกูหนิงตั้งค่าย และสั่งให้วิหยาสะกาดตั้งทัพเป็น รูปนาคนาม
	195. โหรบอกว่าท้าวกะหมัง กูหนิงกับโอรสกำลังมีเคราะห์ ถึงฆาต ให้งดการยatraทัพไป สัก 7 วันก่อน แต่ท้าวกะหมัง กูหนิงทูลว่าตนจัดทัพเรียบร้อยแล้ว แล้วจะให้งดการศึกษาไว้ก็จะถูก ครหาว่าเกรงวงศ์เทวัญ และสั่ง ให้ดำเนินการศึกต่อไป	120. สุหรานากงและตำมะหง กาหลังยกทัพถึงดาหา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	196. ท้ากะหมังกุหนิงถึงเมือง บุหรานหัน เมืองหน้าด่านของ กรุงดาหา ระตูบุหรานหันส่งคน ไปแจ้งข่าวแก่ท้าวดาหา	121. อิเหนาถึงเมืองดาหา อิเหนากับดาหยนไม่ กล้าเข้าหน้าท้าวดาหา จึงขอให้ กะหรีดตะปาดิไปเข้าเฝ้าแทน
	197. ท้ากะหมังกุหนิงตีเมืองบุ หรานหันได้	122. จรกาจัดทัพไม่เป็นระเบียบ จนท้าวล่าสำค่อนขอความช่วยเหลือ ทัพโจร จรกาขอให้ท้าวล่าสำ อวยพรให้ แล้วจึงเคลื่อนทัพ
	198. ท้าวดาหาทราบข่าวทัพ กะหมังกุหนิงตีเมืองบุหรานหัน ก็สั่งให้เสนาไพร่พลเตรียม ป้องกันเมือง	123. ทัพของท้าวกะหมังกุหนิง เผชิญหน้ากับทัพวงศ์เทวัญใน สมรภูมิ ขณะที่ทัพของจรกา กำลังหลงทาง
	199. สุหรานางงและดำมะหงง กาหลังยกทัพถึงดาหา และเข้า เฝ้าท้าวดาหา	124. ท้าวกะหมังกุหนิงถามหา จรกา อิเหนาตอบว่าจรกาไม่ได้ อยู่ที่นี้ ท้าวกะหมังกุหนิงถามว่า อิเหนาเป็นใคร เมื่ออิเหนาตอบ ว่าตนคือระเด่นมนตรีกูเรปัน ท้าวกะหมังกุหนิงตกใจแต่ สะกดอารมณ์ไว้ แล้วพยายาม เจรจาหย่าศึกกับอิเหนา โดยขอ รบกับจรกาเพื่อชิงบุษบา อิเหนา ตอบว่าตนเป็นพี่บุษบาจึงต้อง ปกป้องน้องสาว และขอให้ท้าว กะหมังกุหนิงถอยทัพกลับไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	200. สุหรานางบอกท้าวดาหา ว่าได้ข่าวว่า ทางกูเรปันส่งกะ หรัตตะปาดักกับอิเหนามาช่วย แต่ ท้าวดาหาไม่เชื่อว่าอิเหนาจะมา ช่วย	125. วิหยาสะก่าโกรธแทนบิดา จึงด่าว่าอิเหนา สังคามาระดา ได้ตอบแทนอิเหนา วิหยาสะก่า โกรธทำสังคามาระดาจับ สังคา มาระดาอาสาออกรับกับวิหยา สะก่า อิเหนาอนุญาตแต่กำชับ ว่าอย่าลงจากหลังม้า เพราะสัง คามาระดายังไม่ชำนาญอาวธุ สัน
	201. ทูตกูเรปันถึงหมันหย่า มอบสารให้อิเหนา อิเหนาอ่าน สารท้าวกูเรปัน ได้ความว่าเกิด ศึกประชิดกรุงดาหาเพราะตน เป็นต้นเหตุ ซึ่งหากไม่ไปช่วยดา หาท้าวกูเรปันจะตัดพ่อตัดลูก อิเหนาสงสัยว่าบุษบาจะงามสัก เพียงไหน คนถึงอยากได้กันจน เกิดสงคราม ถ้างามจริงจะงาม เท่าจินตะหราหรือ	126. วิหยาสะก่าถามว่าสังคา มาระดาเกี่ยวข้องกับอิเหนา อย่างไร พอรู้ว่าสังคามาระดา เป็นเพียงโอรสท้าวปัทมาหงันก็ ดูถูก สังคามาระดาโกรธจึง ได้ตอบกลับแล้วรบกัน
	202. ท้าวหมันหย่าได้รับสาร จากทูตกูเรปัน เนื้อความในสาร เน้นย้ำว่า ท้าวหมันหย่ามี ธิดาไว้อยู่ชาย จึงรู้หมันบุษบา ทำให้เกิดศึกเมืองดาหา	127. ทัพของจระก่ายังหลงทางอยู่

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	203. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวหมันหยา เรื่องศึกดาหา ท้าวหมันหยาส่ง สารเหน็บแนมจากท้าวกูเรปัน ให้อิเหนาอ่าน และตำหนิอิเหนา ที่ทำตามอำเภอใจ ทำให้ตนมี ความผิดไปด้วย และบอกว่าหาก อิเหนาไม่ไปช่วยดาหาก็จะ ไม่ให้อยู่กับจินตะหรา และสั่ง ดาหยนให้จัดทัพหมันหยาไป ช่วยดาหาร่วมกับอิเหนา	128. สังคามาระดาทำอุบายรบ กับวิหยาสะก่าแล้วชักม้าหนี วิหยาสะก่าหลงกลได้ตามไปจึง ถูกแทงสวนด้วยทวนสั้นชีวิต
	204. อิเหนาไปลาจินตะหรา จิน ตะหราต่อว่าอิเหนาว่าคิดถึง บุษบาขึ้นมาจึงเอาการศึกษาอ้าง แต่เมื่อเห็นสารท้าวกูเรปันก็จ้ ใจ	129. ท้าวกะหมังกุหนิงโกรธจึง ควมม้าเข้ามาจะฆ่าสังคามาระ ดา แต่อิเหนากับดาหยนชักม้า เข้าขวาง อิเหนาให้ดาหยน กันสังคามาระดาออกไป ส่วน ตนจะรับมือท้าวกะหมังกุหนิง เอง
	205. อิเหนาไปลอบจินตะหรา และบอกว่าตนไม่ใช่ดีบุษบา เมื่อเสร็จศึกจะกลับหมันหยา ทันที ขอฝากสการะวาทีกับมา หารัศมีด้วย และมอบสังวาลให้ จินตะหราไว้ดูต่างหน้าแลกกับ สไบของนาง	130. อิเหนารับกับท้าว กะหมังกุหนิงด้วยหอก อาวุธ ท้าวกะหมังกุหนิงหลอคมือ ระดู ปาหยังจึงส่งกระบี่ให้ท้าว กะหมังกุหนิง อิเหนาจึงขอยืม กระบี่ดาหยนเข้ารบ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	206. อิเหนาลามหายาศมีและ สการะวาตี นางทั้งสองฝากสัง คามาระดากับอิเหนาด้วย	131. ท้าพของจรกายังคงหลงทาง อยู่
	207. อิเหนายกทัพออกจาก หมันหยา	132. อิเหนากับท้าวกะหมัง กุ หนิงรบกันด้วยกระบี่ อิเหนา เยาะเย้ยว่า เสียดยที่ลูกไม่คง กระพันชาตรีเหมือนพ่อจึงต้อง มาตาย ท้าวกะหมังกุหนิงโกรธ จนลืมสติ จึงเสียที่อิเหนาถูกถีบ ตกหลังม้าทำให้กระบี่หลุดมือ ไป ท้าวกะหมังกุหนิงจึงชักกริช ออกมาจะฆ่าอิเหนา
	208. อิเหนาพบทัพของ กะหรัดตะปาตี จึงรวมทัพกัน แล้วยกทัพไปดาหา เมื่อถึงดาหา ก็ส่งยาสาไปรายงานท้าวดาหา ว่าตนมาถึงแล้ว	133. อิเหนาเห็นท้าวกะหมัง กุหนิงเปลี่ยนเป็นใช้กริชก็ดีใจ จึงชักกริชของตนออกมาสู้ กะหรัดตะปาตีเห็นอิเหนาชัก กริชออกมาก็บอกกับสุหรานา นางว่าท้าวกะหมังกุหนิงถึงที่ ตายแล้ว สุหรานานางแย้งว่าท้าว กะหมังกุหนิงมีวิชาคงกระพัน ชาตรี ดาหยนบอกว่าจะคง กระพันเพียงใดก็ผู้อำนาจกริช ของปะตาระกาหลาไม่ได้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	209. ท้าวดาหาทราบบ่าวอิเหนา จากยาสา สุหรณางงอาสาชก ทัพไปสมทบกับทัพอิเหนา	134. อิเหนารบกับท้าว กะหมังกุหนิงด้วยกริช อิเหนา ขัดขวางท้าวกะหมังกุหนิงเสีย หลัก แล้วสังหารท้าวกะหมังกุ หนิงด้วยกริช
	210. กองลาดตระเวนกะหมังกุ หนิงเห็นทัพอิเหนา จึงไปรายงาน ท้าวกะหมังกุหนิง ท้าว กะหมังกุหนิงเข้าใจว่าเป็นทัพจร กากับล่าล่า จึงสั่งจัดทัพ	135. ระดูปาหยังกับปะหมันขอ ขมาอิเหนาและขอเป็นเมืองออก พร้อมกับขอศพท้าวกะหมัง กุหนิงกับวิหยาสะก่ากลับไป กะหรีดตะปาตีมองระดูทั้งสอง เชิญศพไปแล้วก็เปรยๆกับ อิเหนาว่า ท้าวกะหมังกุหนิง “ เหมือนพฤกษาพนวัน ย่อม อาสัญเพราะลูก ”
	211. ท้าวกะหมังกุหนิงถามถึง จรกา อิเหนาตอบว่าจรกาไม่ได้ อยู่ที่นี่ ท้าวกะหมังกุหนิง พยายามเจรจาเพื่อหลีกเลี่ยงการ ต่อสู้กับอิเหนาแต่กลับถูกอิเหนา หาว่ารักตัวกลัวตาย วิหยาสะก่า แค้นแทนบิดาจึงบริภาษอิเหนา สังคามาระดาตอบโต้แทน อิเหนา	136. กล่าวถึงทัพของจรกาซึ่ง ยังคงหลงอยู่ในป่าจนค่ำ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	212. วิหยาสะกำรบกับสังคา มาระดา สังคามาระดาฆ่าวิหยา สะกำตาย ท้าวกะหมังกุหนิง โกรธจะฆ่าสังคามาระดา แต่ อิเหนาเข้าขวางและรบกับท้าว กะหมังกุหนิง	137. อิเหนา กะหริดตะปาดิ์ สุ หรานางง ดาหยน สังคามาระดา และ 4 พี่เลี้ยง ลงสรง อิเหนา ตั้งใจจะกลับหมั้นหย่าใน วันรุ่งขึ้น
	213. อิเหนาพบว่าท้าวกะห มังกุหนิงเป็นยอดนักรบที่มีฝีมือ จึงลงให้สู้กันด้วยกริช ท้าวกะ หมังกุหนิงหลงกลจึงถูกอิเหนา สังหารด้วยกริชของ ปะตาระกาหลา	138. ทัพของจรรกายยังหลงป่าอยู่
	214. ระดูปาหยังกับระดูปะหมัน ขอขมาอิเหนาและขอเป็นเมือง ออกพร้อมกับขอศพท้าว กะหมังกุหนิงกับวิหยาสะกำ กลับไป	139. ทัพจรรกายถึงกรุงดาหา
	215. อิเหนา กะหริดตะปาดิ์ สุหรานางง ดาหยน และสังคา มาระดาลงสรงตามราชประเพณี อิเหนาเห็นดอกบัวในสระแล้ว นึกถึง 3 นาง จึงให้ดาหยน เตรียมทัพ เพราะตนจะกลับ หมั้นหย่าในวันรุ่งขึ้น	140. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวดาหา ท้าวดาหาให้ตามบุษยามาไหว้ อิเหนา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	216. จรกาพึงทราบข่าวศึกเมือง ดาหา จึงจัดทัพมุ่งหน้ามาดาหา	141. จรกาจะเข้าเฝ้าท้าวดาหา แต่ทหารไม่ให้เข้า เพราะพวก อิเหนาเข้าเฝ้าอยู่ก่อนแล้ว จรกา ไม่พอใจอิเหนา
	217. ทพจรกาถึงดาหา ประสัน ตานิันทว่า จรกามาซูปมือเปิบ แต่อิเหนาให้ ประสันตาสงบปากคำเสีย	142. บุษบาไม่ยอมไหว้อิเหนา แต่ขัดมะเดหิไม่ได้จึงต้องยอม
	218. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวดาหาเพื่อ ขอลากลับหมั้นหย่า ท้าวดาหา กับประไหมสุหรีให้สียะตรา ไหว้อิเหนา	143. อิเหนาพบบุษบาและ หลงใหลในความงามของบุษบา ท้าวดาหาและประไหมสุหรี สมคะเน
	219. ท้าวดาหาให้เรียกบุษบามา ไหว้อิเหนาด้วย บุษบาแค้น อิเหนาไม่ยอมออกจากที่บรรทม จนมะเดหิเข้ามาตาม นางจึง ยอมออกไปไหว้อิเหนา	144. อิเหนาพบจรกา เห็นว่า จรกาเป็นคนฉลาด จึงแสดง อำนาจข่มจรกา โดยการทำให้ เป็นขอดูกฤษของจรกา แล้วใช้ กฤษของตนพินกฤษจรกาจน ขาดเป็น 2 ท่อน
	220. อิเหนาได้พบบุษบาก็ หลงใหลในบุษบา จนถึงกับลืม สติ จนสังคามาระดาต้องช่วย เรียกสติให้อิเหนา	145. สียะตราคิดใจอิเหนาจึง ตามไปหาที่ประเสนันอากง (เรือนหลวง) อิเหนาขอให้สียะ ตราไปขอขานสลาของบุษบามา ให้ตน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	221. จรกาเข้าเฝ้าท้าวดาหา อิเหนาพบจรกาก็เกลียดแค้น คิด จะสังหารด้วยกริชแต่สังคามาระ ดาอยู่ยุดไว้จนได้สติ อิเหนาจึง ได้แต่เสียดายบุษบา	146. นางค่อมชุลลหาดอก ปะหนั้นให้บุษบาจนหลงป่า อิเหนาไปพบจึงช่วยไว้และฝาก ดอกปะหนั้นไปให้บุษบา
	222. ท้าวดาหาประทานบำเหน็จ รางวัลแก่พวกอิเหนา และชวน อิเหนากับระเด่นทั้งสามให้พัก ในดาหาจนเสร็จพิธีแก้บนก่อน	147. บุษบาพบสารของอิเหนาที่ กลีบดอกปะหนั้น จึงทิ้งลงที่ข้าง ตัว บาหยันหยิบขึ้นอ่านพบสาร จึงส่งให้มะเดหวิ มะเดหวิแน่ใจ ว่าเป็นฝีมือของอิเหนา
	223. อิเหนาพาสิยะตราไปเล่น ด้วย แล้วขอให้สิยะตราไปเอา ขานสลาบุษบามาให้ สิยะตราก็ ทำตาม	148. สิยะตราไปหาอิเหนาที่ ประทับบนอาภรณ์อีก อิเหนาบอก สิยะตราว่า พรุ่งนี้ตอนตามเสด็จ ท้าวดาหาไปเขาวิไลสมาหารา ให้ สิยะตรานั่งรถคันเดียวกับบุษบา แล้วตนจะแวะไปรับและพาขี่ม้า เล่น
	224. ท้าวดาหาให้บุษบาแตร อุบะให้อิเหนา บุษบาไม่ยอมทำ ที่เลี้ยงทั้งสี่จึงต้องทำอุบะแทน บุษบา แล้วนำไปให้อิเหนา	149. อิเหนาฝากดอกไม้ให้ประ สันดาเอาไปให้บุษบา สิยะตรา รับดอกไม้แทนบุษบา บุษบา เคืองจึงตีสิยะตรา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	225. ระตุลาลำมาเมืองดาหา และขอให้ท้าวดาหาจัดงาน แต่งงานให้จรรกากับบุษบา ท้าว ดาหาจึงส่งสารไปยัง เมือง กุเรปัน กาลหลัง และสิ่งหัดสำหรับ และขอให้ ระตุลาลำ รอท้าว กุเรปัน กาลหลัง และ สิ่งหัดสำหรับ เสด็จมาก่อน	150. อิเหนาเข้ามาเข้าขนานบรณ ทรงบุษบาแล้วทำที่เป็นเรียกสิ ยะตรา สียะตราได้ยินอิเหนาก็ เปิดม่านรับ บุษบาเคื่องอิเหนา จึงปิดม่าน สียะตราแย่งเปิดม่าน อีก บุษบาจึงดีสียะตรา สียะตรา แกล้งร้องไห้ให้ประโหมสุหรี ดาหาได้ยิน
	226. ท้าวดาหาจัดกระบวนเสด็จ เพื่อไปแก้บนที่เขาวิลิสมหารา	151. ประโหมสุหรีดาหาถามถึง เหตุที่สียะตราร้องไห้ อิเหนา บอกว่าสียะตราอยากจี้มักับตน แล้วทำอุบายรับสียะตราเพื่อหา โอกาสจับมือบุษบา แต่ถูกสียะ ตราลวยพระกรไว้ อิเหนาจึง ต้องรับสียะตราเข้ามาแล้วชัก ม้าคู่ไปกับรถทรง
	227. คืนก่อนพิธีแก้บนอิเหนา บอกสียะตราว่า วันรุ่งขึ้นให้สียะ ตรานั่งรถทรงร่วมกับบุษบา อย่า นั่งกับประโหมสุหรี แล้วคนจะ พาเข้ามาชมป่า	152. บุษบากับมะเดหีพักผ่อน ที่ริมน้ำ อิเหนาลอบเขียนสารลง ในเรือใบไม้ลอยไปให้บุษบา บุษบาอ่านสารแล้วส่งให้ มะเดหี มะเดหีถือสาสน์ทิ้ง บาหยันออกความเห็นว่ามันจะ เป็นฝีมือจรรกาและอาสาส่งคน ไปสอดแนม

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	228. รุ่งขึ้นอิเหนาตื่นสายไปไม่ ทันกระบวนเสด็จ จึงต้องขี่ม้า ตามไป โดยให้ประสันตาเก็บ ดอกไม้ไปให้บุษบาก่อน เพื่อ สวดเนมว่า สียะตรานั่งรอมากับบุษบา หรือไม่	153. คนของบาหยังกลับมา รายงานว่า จรกากำลังกินข้าว อย่างมูมมาม ไร้กิริยาผู้ดี และได้ ยินจรกาบอกกับระตูล่าสัตว์ว่า เสร็จจากพิธีแก้บนเมื่อใดจะ ขอให้ทำดาหาสุขุมพรตกับ บุษบาทันที มะเดหวิได้ฟังเรื่อง ของจรกาแล้วก็ไม่สบายใจ เพราะไม่อยากให้บุษบาวิวาห์ กับจรกา
	229. ประสันตาพบสียะตราอยู่ กับบุษบา จึงถวายดอกไม้และ บอกว่าอิเหนาฝากมาให้บุษบา กับสียะตรา สียะตราดีใจจึงฝาก ประสันตาไปบอกอิเหนาว่า คน กับบุษบาขอบคุณ บุษบาเคืองจึง ตีสียะตรา	154. บุษบา มะเดหวิ และเหล่า นางกำนัลตัดดอกไม้ อิเหนาฉาย กริช แสงกริชวามเข้าตาบุษบา บุษบาตกใจกรีดร้องและสลบ ไป อิเหนาเห็นดังนั้นจึงรีบพา พรรคพวกหนีไป
	230. ประสันตาคลับมาบอก อิเหนาว่าสียะตราอยู่กับบุษบา อิเหนาจึงรีบควมม้าตามไป	155. พวกอิเหนาหนีมาที่รถทรง แต่ก็พบว่าขบวนของกะหรัดตะ ปาตีกับสุหรานากำลังจะมา สมทบ อิเหนาจึงทำอุบายเป็น เล่นตะกร้อหางไก่ แล้วทำที่เป็น ชวนกะหรัดตะปาตีเล่นด้วย กะ หรัดตะปาตีปฏิเสธและบอกให้ อิเหนาเลิกเล่นแล้วไปอาบนํ้า

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	231. บุษบาเลือกดอกไม้ที่พึงใจ สียะตราจึงก่อนขอคว้าเกลียดคน แต่ชอบดอกไม้ จึงถูกบุษบาตีอีก	156. พวกอิเหนา เสวยร่วมกับ ท้าวดาหาและเหล่ามเหสี โดยมี จรกาและระตุล่ำเข้าร่วมเสวย ด้วย ท้าวดาหาถามถึงบุษบา มะเดหีบอกว่าบุษบาไม่คอย สบาย และบอกท้าวดาหาว่าหลัง เสวยจะขอพาบุษบาไปไหว้พระ ปฏิมา อิเหนาได้ยินเช่นนั้นจึง ส่งสัญญาณให้ดาหยน แล้ว แก้มักเป็นป่วยและขอตัวไป นอน โดยมีสังคามระตา ประ สันดา และกะระตาหลา ตามไป ด้วย
	232. อิเหนาชักม้าเข้าเทียบรถ บุษบา สียะตรารู้ว่าอิเหนามาก็ เปิดม่านรับ บุษบาก็จึงปิดม่าน สียะตราก็แย่งเปิดม่านอีก บุษบา โกรธจึงตีสียะตรา จนร้องไห้	157. หลังเสวยเสร็จ ดาหยน ชวนทุกคนตีกอล์ฟ จรกาไม่ สมัครใจเพราะอยากไปดูบุษบา แต่ระตุล่ำสำสโนใจจะตีกอล์ฟกับ ดาหยน จรกาจึงถูกดึงตัวไว้ตาม แผนของอิเหนา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	233. ประโหมสุหรีดาหาไฉน เสียงโอรสร้องไห้ จึงถาม อิเหนาจึงตอบว่าสียะตราอยากจี ม้ายกับตน ประโหมสุหรีหลงเชื่อ จึงอนุญาต อิเหนาจึงคิดฉวย โอกาสจะจับมือบุษบา แต่สียะ ตราฉวยกรอิเหนาไว้เสียเอง อิเหนาจึงต้องรับสียะตรามาจีมา แล้วชักม้าคู่ไปกับรถทรงของ บุษบา	158. อิเหนา สังคามาระตา และ ประสันตาไปซ่อนหลังพระ ปฏิมา รอนจนมะเดหวีพาบุษบา และเหล่าพี่เลี้ยงมาไหว้พระ
	234. มะเดหวีชวนบุษบาลงสร่ง ในสระ อิเหนาทราบข่าวจึงตาม ไปและเขียนสารใส่เรือนแพกิ่ง ไม้ลอยไปให้บุษบา บุษบาเห็น สารก็รีบวางลง บาหยันจึงเอาไป ให้มะเดหวี มะเดหวีอ่านสาร แล้วให้คนไปตรวจตราว่ามีใคร แอบอยู่บริเวณนี้ไหม และให้คน ไปสอดแนมจรรกากับอิเหนาว่า อยู่ที่ใด และทำอะไรอยู่	159. มะเดหวีไหว้พระขอ อธิษฐานเสี่ยงเทียน และให้ บุษบาเสี่ยงเทียนว่าจะได้อิเหนา หรือจรรกาเป็นคู่ครอง อิเหนาทำ เสียงเป็นพระปฏิมาตอบว่า บุษบาจะได้กับอิเหนา เพราะจรร กาไม่ใช่วงศ์เทวัญ ถ้าครองคู่กัน จะอันตราย บุษบาถามว่าอิเหนา ผูกพันกับจินตะหราแล้วเหตุใด จะมาสนใจตน อิเหนาตอบ ว่าจินตะหราไม่ใช่วงศ์เทวัญ แล้วให้ประสันตากับสังคามาระ ตาซ้อนลำคาวให้ไปดับไฟ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	235. คนของมะเดหีหลงอุบาย อิเหนา เชื่อว่าอิเหนาบรรทมอยู่ จึงมาบอกมะเดหี มะเดหีและ นางกำนัลเข้าใจว่าสารรักนั้น เป็นฝีมือจระกาท่างเคื่องจระกา	160. อิเหนาจะเข้ากอดนุชบาแต่ พลาดไปกอดมะเดหี แล้วรีบ ไปกอดนุชบา นุชบาร้องให้ มะเดหีช่วย มะเดหีก็ตกใจแต่ ก็ฝืนไปกอดนุชบา พอสำเห้ด จุดไฟ อิเหนาก็หลบไปซ่อนที่ เดิม
	236. นุชบาจะทำนุหรงรำไปแต่ ยังขาดดอกปะหนัน (ลำเจียก) นางค่อมยุบลและเหล่านาง กำนัลจึงอาสาออกหาดอก ปะหนันให้นุชบา	161. มะเดหีให้นุชบาถามพระ ต่อว่าอิเหนาจะได้กับนุชบาได้ อย่างไร นุชบาไม่ยอมถาม บา หยังจึงถามแทน อิเหนาทำเสียง ราวกับพระปฎิมากริ้วและบอก ว่า แม้มีเชื้อถ้อยคำก็อย่ามาบูชา แล้วให้สั่งคามาระดากับประสัน ดาต้อนค้ำควาอีกครั้ง
	237. นางค่อมยุบลพลัดกับพวก และหลงป่าจนได้พบกับอิเหนา อิเหนาจึงพานางกลับและฝาก ดอกปะหนันที่จารึกสารที่กลีบ ไปให้นุชบา	162. ค้างคาวตีปีกจนไฟดับอีก อิเหนาเข้ากอดนุชบา นุชบาร้อง ให้มะเดหีช่วย ประเสห์รัน ออกจากถ้ำไปจุดไฟแล้วเอา ปล้องไม้ไผ่ครอบมา พอเข้า มาถึงหน้าองค์พระก็เปิดปล้อง ไม้ไผ่ออก ทำให้ทุกคนเห็น อิเหนากำลังกอดนุชบา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	238. บุษบาอ่านสารที่กลีบดอก ปะหมันแล้วจิกทิ้งลงกับพื้น	163. มะเดหิกริ้วอิเหนา และ ต่อว่าอิเหนา อิเหนาบอกว่า บุษบาเป็นของตน มะเดหิต่อ ว่าเรื่องอิเหนาถอนหมั้นบุษบา แต่เมื่อเห็นว่าไม่เป็นผล จึง ขอให้ปล่อยบุษบา อิเหนาจึง ขอให้มะเดหิช่วยให้ตนได้ แต่งงานกับบุษบา มะเดหิ รับปากและขอให้อิเหนาปล่อย บุษบา อิเหนาขอฆ่าโบทะบุษบา ไว้แล้วจึงปล่อยบุษบาไป
	239. อิเหนาอยากเห็นบุษบา จึง ทำอุบายฉายกริชต้องนาง แต่ บุษบาตกใจกริสร้องสลบไป อิเหนาจึงหลีกหนีไป	164. ท้าวกูเรปันกับประไพหมส หรีดาร์ว่าจะไป ดาหา เพื่อร่วมงานสุขุมพร บุษบา ประไพหมสหรือพาวิยะ ดาไปด้วย
	240. มะเดหิดาหาพาบุษบาไป ไหว้พระปฏิมา เพราะต้องการ ทราบว่บุษบาจะได้กับอิเหนา หรือจระก้า อิเหนาทราบเรื่องจึง ไปดักรอโดยซ่อนอยู่หลังองค์ พระ	165. จินตะหราอาละวาดเรื่อง อิเหนายังไม่กลับหมั้นหา ประ ไพหมสหรือหมั้นหาพยายามเกลี้ย กล่อม แต่จินตะหราก็ไม่ยอม หยุด กลับยิ่งเกลียดแค้นบุษบา มากขึ้น

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	241. มะเดหิให้บุษบาเลี้ยง เทียนอธิฐาน อีเหนาปลอม เสียงเป็นพระปฎิมาตอบว่า บุษบาจะได้กับอีเหนา เมื่อ มะเดหิให้บุษบาถามถึงจินตะ หรา อีเหนาก็ตอบว่าจินตะหรา ไม่ใช่วงศ์เทวัญแล้วตอนค้างคาว ไปดับไฟ แล้วต้องตัวบุษบาใน ความมืด พอเช้าเห็นจุดเทียน อีเหนาก็หลบเข้าแอบหลังองค์ พระอีก	166. จรกาฝันว่าอีเหนาแย่ง บุษบาไป จึงต่อสู้กับอีเหนาแล้ว พินกริชอีเหนาขาดข้าง แต่ สุดท้ายก็เสียทีอีเหนาถูกอีเหนา บีบคอตายในฝัน
	242. บุษบาบอกมะเดหิว่ามี ชายต้องตัวนาง มะเดหิเข้าใจว่า พระปฎิมาหยอกบุษบาจึงปลอม และให้บุษบาถามว่าอีเหนาจะ ได้กับบุษบาได้อย่างไรในเมื่อ อีเหนามีใจให้จินตะหรา อีเหนา จึงสร้างทำเป็นพระปฎิมาโกธร ที่บุษบากับมะเดหิไม่เชื่อ และ ตอนค้างคาวดับไฟอีกครั้ง แล้ว เข้าต้องตัวบุษบา	167. จรกาสะดุ้งตื่นมาพบระตู ล่าสำ ระตูล่าสำให้จกราริบ แต่งตัวเพื่อไปรวมพิธีแก้บน
	243. ประเศหรันออกไปจุดไฟ ไหม้แล้วใช้ปล้องไม้ครอบไว้ จนถึงที่จึงเปิดปล้องไม้ออก ทุก คนเห็นอีเหนาลวนลามบุษบา	168. ท้าวดาหาทำพิธีแก้บนที่ ปะตาระกาหลาช่วยให้ชนะ สงคราม

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	244. มะเดหิ์ถือว่าอิเหนาว่าจะ ทำให้บุษบาเสียเกียรติ และ ขอให้ปล่อยบุษบา อิเหนาอ้างว่า บุษบาเป็นของตนมาก่อน และ กิดจะชิงบุษบาไป มะเดหิ์จึง ขอให้เห็นแก่เกียรติยศของ บุษบา อิเหนาใจอ่อนจึงขอให้ มะเดหิ์ให้สัญญาต่อหน้าองค์ พระว่าจะช่วยให้ตนได้แต่งงาน กับบุษบา และขอผ้าทรงของ บุษบาไว้ดูต่างหน้า แล้วจึงปล่อย บุษบา	169. ปะตาระกาหลาพอใจท้าว ดาหาที่รู้คุณตน
	245. ก่อนพิธีแก้บนท้าวดาหา เชิญอิเหนา สุหรานาง กะหรัตตะปาตี สังคามระดา รวมถึง จรกาและระตุล่ำสำเวย ร่วมกัน จรกามองบุษบาแล้ว แสดงอาการกระหยิ่มยิ้มย่อง จน อิเหนาริษยาจะประหารด้วยกริช แต่เกรงอำนาจท้าวดาหาจึงต้อง อดกลั้นไว้	170. ท้าวดาหาให้อิเหนาขับไล่ ถวายปะตาระกาหลา อิเหนายัง นึกลำนนำที่จะขับไม่ออก สุหรานางจึงขับไล่ขึ้นก่อน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	246. ท้าวดาหาทำพิธีแก้บนและ ชวนให้เหล่าระเด่นขับลำเพื่อ สักการะปะตาระกาหลา อีเหนา ยังขัดเงินจึงให้สุหรานากงขับลำ ก่อน แล้วอีเหนาจึงขับลำว่า กระทบจระกา จระกาจึงขับลำว่า โต้ตอบบ้าง อีเหนาจึงตีกลอง เสียงดังกลบเสียงขับลำของ จระกา	171. ท้าวดาหาถามอีเหนาว่าจะ ยอมแพ้สุหรานากงหรือ อีเหนา จึงขับลำกระทบจระกาให้ ปะตาระกาหลาสังหารผู้ที่คิดจะ แย่งของของตน โดยมีประสัน ดาเป็นลูกคู่ช่วยขับจระกา
	247. ท้าวดาหาเห็นบุษบาสีหน้า ไม่ดี ควรที่จะไปให้ฤๅษีสั่งปะ ติเหงระदन้ามนต์ บุษบาถือพาน ผ้ามาพบอีเหนาก็คักใจจะทำ พานหลุดมือ อีเหนาได้ทีจึงเข้า ประคองพานและพาบุษบาเดิน ต่อไป	172. ปะตาระกาหลามองดูการ กระทำของอีเหนา แล้วไม่พอใจ อีเหนา จึงเป่ามนต์คลายให้จระกา ขับลำแก้อีเหนา
	248. จระกาเห็นอีเหนาฉวย โอกาสก็ไม่พอใจ จึงปรึกษา อีเหนาว่าต้องตัวชายาตนต่อหน้า ต่อตา และพาลใส่กะหรีดตะ ปาตี สุหรานากง และสังคามาระ ดาว่ารู้เห็นเป็นใจ จึงถูกโต้ตอบ กลับด้วยวาจาที่เหนือชั้นกว่า	173. จระกาถูกปะตาระกาหลาดล ใจ จึงหายกลัวอีเหนา และขับลำ แก้อีเหนาว่า ขอให้ ปะตาระกาหลาซึ่งมีทิพยเนตร อย่าได้เข้าด้วยคนร้าย ระตุล่ำตำ คักใจที่จระกาขับลำเช่นนั้น จระกาตอบว่าตนไม่รู้ตัว เหมือนกับมีอะไรมาคลายให้ทำ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	249. อิเหนา บุษบา และมะเดหี ดาหา เข้าสักการะถิษสังปะ ติเหะ ถิษรู้เรื่องอิเหนากับ บุษบาด้วยฉันทาจึงขอรดน้ำให้ทั้ง 2 พร้อมกัน	174. ท้าวดาหาเชิญวงศ์เทวัญขึ้น ปรารภให้บิดาพรมน้ำมันดำให้ ด่า มะหังดาหาขอให้พวกที่ไม่ใช่ วงศ์เทวัญรออยู่ข้างล่างกับตน สังคามาระตากับดาหาหนี ขัดข้อง แต่จระกาสีคธจะขึ้นไป ด้วยโดยอ้างว่าตนเป็นคู่ คูนาหงันของบุษบา ระตูล่าล่า จึงต้องดึงจระกาสีคธมา
	250. เมื่อเสร็จพิธีแก้บน ท้าวดา หาเสด็จกลับ สุหรานางและกะ หริดตะปาตีทูลลาท้าวดาหากลับ เมือง	175. จินตะหราประทับเรือล่อง แม่น้ำเมืองหมันหยา โดยมี สะการะวาตีกับมาหยารัศมีเป็น คนพายเรือให้ จินตะหราเห็น สายน้ำแล้วนึกถึงอิเหนากับตน ในสระน้ำตอนที่เก็บบัวด้วยกัน จนถึงตอนอยู่ร่วมกันก็เศร้าใจ
	251. อิเหนาร้อนใจเรื่องบุษบา จึงทวงสัญญาจากมะเดหี มะเดหีตอบว่ากำลังหาโอกาส ที่เหมาะสมอยู่	176. บุษบาเดินขึ้นปรารภแล้ว ก้าวพลาดอิเหนาจึงเข้าประครอง บุษบาคืนอิเหนาจึงกระซิบข่าวว่า ถ้าคืนตนก็จะอุ้มพาขึ้นปรารภ บุษบาจึงต้องยอมให้อิเหนา โกสัชิต

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	252. ทูตดาหาแจ้งข่าวงานวิวาห์ บุษบากับจรรกา แก่ท้าว กุเรปัน กาหลัง และสิงห์หัดสำหรับ	177. ปิณชอุคหน้ำอึเหนากับ บุษบา แล้วทักว่าหน้าดาหมอง ทั้งคู่ และสั่งสอนเรื่องการ ประจวบกับสิ่งที่ไม่รักและพลัด พรากจากสิ่งที่รัก กับเรื่องผลที่ ย่อมเกิดจากเหตุ ให้อึเหนากับ บุษบาฟัง แล้วจะรดน้ำมันต์กับ เจิมหน้าผากให้อึเหนากับบุษบา พร้อมกัน บุษบาไม่สมัครใจ แต่ ท้าวดาหา ประโหมสุหรื และ มะเดหวีสั่งจึงต้องยอมตาม
	253. ท้าวกาหลังและสิงห์หัด สำหรับตกลงกันว่าจะให้ของขวัญ จรรกาเพียงครึ่งหนึ่งของของที่จะ ให้บุษบา ส่วนท้าวกุเรปันคิดไป ดาหาเพื่อหว่านล้อมให้อึเหนา ได้กับบุษบา	178. ม้าเร็วจากล่าสำแจ้งข่าว กุสุมาประจวร ท้าวล่าสำจึงทูล ลาท้าวดาหา กลับเมือง ท้าวดา หาอนุญาต จรรกาแล้วขอเร่ง การแต่งงานแบบคนไม่มี กาลเทศะ จึงถูกท้าวดาหาตำหนิ ว่าหลานกำลังเจ็บเหตุใดจึง คิดถึงแต่เรื่องของตัวเอง แล้ว บอกว่างานแต่งงานจะมีขึ้นก็ ต่อเมื่อ ท้าวกุเรปันมาถึงก่อน เท่านั้น

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	254. อิเหนาฟังท้าวกูเรป็นหาหรือ กับท้าวดาหาเรื่องการสุมพร ของบุษบา	179. ระตูล่าล่ากลับถึงเมืองและ ทราบท้าวสุมาประจวรเพราะมี พระอุหลบ (ระตู) ครั้งแรกและ เป็นไข้ทั้พระตู จึงบอกให้นาง กำนัลดูแลสุมาให้ดีๆ
	255. ท้าวกูเรป็นขอให้ท้าวดาหา ไต่ตรองให้ดีเพราะจระก่าไม่ใช่ วงศ์เทวัญ และขอให้เห็นใจ อิเหนา เพราะที่อิเหนาไม่ยินดี บุษบาแต่แรกเพราะไม่เคยได้ เห็นกันมาก่อน และตอนนี้ อิเหนาก็หลงรักบุษบาจนเป็น ทุกข์ แต่ท้าวดาหาตรัสว่าเป็น กษัตริย์จะกินคำไม่ได้	180. ขบวนเสด็จท้าวกูเรป็นผ่าน เมืองหมันหย้า ท้าวกูเรป็นจะ แวะเยี่ยมตามมารยาท แต่ประ โหมสุหรืกูเรป็นไม่ยอมและ ประกาศว่าตนจะไม่ลงจากรถ เด็ดขาด และไม่ให้อียะดาลง ด้วย ท้าวกูเรป็นกลัวประโหม สุหรืและไม่อยากขัดใจ จึงต้อง เข้าเมืองหมันหย้าตามลำพัง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	256. สียะตราตื่นมาไม่เห็น อิเหนาก็ร้องไห้หา อิเหนาได้ยิน เสียงสียะตราจึงเข้าไปปลอบ และให้สียะตราไปเอาสบู่ บุษยามาให้ตน	181. ท้าวหมั่นหย้า ประโหมสุ หรีหมั่นหย้า พาจินตะหรา สะการะวาตีและมาหารัศมี ถวายบังคมท้าวกูเรปัน ประ โหมสุหรีหมั่นหย้าถามถึงพระพี่ นางของตน ประโหมสุหรี กูเรปันจึงเปิดม่านออกมาแล้ว บอกให้ท้าวกูเรปันรีบเสด็จต่อ เพราะตนไม่อยากอยู่ที่นี้นาน ประโหมสุหรีหมั่นหย้าพา จินตะหราถวายบังคมประโหม สุหรีกูเรปัน แต่ประโหมสุหรี กูเรปันไม่ยอมรับบังคม แต่ก็ถูก ประโหมสุหรีหมั่นหย้าเยาะเย้ย เรื่องที่ไม่รู้ว่าอิเหนามีชายาอยู่ที่ หมั่นหย้าอีก 2 คน ประโหม สุหรีกูเรปันกริ้วจึงให้รีบออก เดินทางต่อ
	257. ท้าวดาหาให้โหราฤกษ์ แต่งงานให้บุษยากับจรรกา อิเหนาทราบข่าวก็ร้อนใจ จึงให้ ประสันตาไปทวงสัญญาจาก มะเดหีเป็นครั้งที่ 2 แต่มะเดหี ไม่สามารถช่วยได้ ทำให้อิเหนา ทุกข์ใจจนประจวบ	182. ระหว่างเคลื่อนพลจาก หมั่นหย้าไปดาหา ประโหมสุ หรีกูเรปันถามท้าวกูเรปันในรถ ทรงว่าเห็นฤกษ์ประโหมสุหรี หมั่นหย้าหรือยัง ท้าวกูเรปัน พยายามใกล้เคียง จึงถูกประ โหมสุหรีกูเรปันกริ้ว

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	258. ท้าวกูเรป็น ประโหมสุหรี กูเรป็น และดาหาทราบเรื่อง อิเหนาประชวร ท้าวดาหาเห็นใจ อิเหนาจึงขอเลื่อนกำหนดวิวาห์ ไปจนกว่าอิเหนาจะหาย	183. ท้าวกูเรป็นถึงเมืองดาหา ท้าวดาหาพาประโหมสุหรีกับ มะเดหวิ และบุษบา กับสียะตรา มารับเสด็จ ประโหมสุหรี กูเรป็นขอดูหน้าบุษบาแล้วโอบ กอดบุษบาด้วยความสงสาร แล้วก็กอดสียะตราด้วย วิยะดา เห็นมารดาไปสนใจคนอื่นจึง ร้องไห้ สียะตราจึงส่งงูไม้ระกำ ให้วิยะดาแล้วปลอมให้หยุด ร้องไห้ วิยะดากับสียะตราจึงได้ ทำความรู้จักกัน
	-	184. อิเหนาเกลี้ยประชวร พอ ท้าวกูเรป็นกับประโหมสุหรีมา เยี่ยม ก็ขอให้ช่วยให้ตนได้ บุษบา ท้าวกูเรป็นใจอ่อนจึง ยอมช่วย ประโหมสุหรีกูเรป็น เห็นสังคามระดา และทราบว่า เป็นน้องมาหยารัศมี ก็ไม่พอใจ อิเหนาที่ทำตามอำเภอใจจนพ่อ แม่เดือดร้อน แต่ก็ถูกอิเหนา หว่านล้อมจนใจอ่อนใน ท้ายที่สุด

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	185. อิเหนาถามหาวิยะดา ประ ไพหมสุหรีตอบว่าคงอยู่กับพระ เชษฐาของเขา อิเหนาถามว่า พระเชษฐาคนไหน กะหรีดตะ ปาดีตอบว่า วิยะดากำลังคิดสียะ ตรา ทำวถูเรปันได้โอกาสจึง เหน็บอึเหนาว่า คนต้องพามาให้ เห็นหน้ากัน ไว้แต่เล็กๆ จะได้ ไม่มีเรื่องซำรอยอึเหนาอีก
	-	186. สียะตราพาวิยะดาชมสวน วิยะดาเหน็บอึเหนาจนหนุนตักสียะ ตรา สียะตราร้องเพลงกล่อม วิยะดา
	-	187. ทำวถูเรปันขอให้ทำวคาหา สยมพรอึเหนากับบุษบา ทำวคา หาไม่ยอมเพราะตนเป็นกษัตริย์ ไม่อาจคืนคำได้ ประไพหมสุหรี ถูเรปันจึงบอกว่าจะสยมพรได้ ต่อเมื่ออึเหนาหายประชวรก่อน
	-	188. จรกาทราบข่าวว่าต้องรอ อึเหนาหายประชวร ก็ไม่พอใจ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 7 อิเหนาลักขุษา อิเหนาได้ขุษาเป็นชายา	259. อิเหนาทราบเรื่องเลื่อนการ วิวาห์ก็คิดแผนลักขุษา ด้วย การให้สังคามาระดาไปหาถ้ำที่ อยู่ห่างไกลเมืองดาหา และสั่ง 4 พี่เลี้ยงว่าถ้ามีคนถามถึงสังคา มาระดา ให้ตอบว่าสังคามาระดา ไปหาหมอเทวดาจากป่ามา หั้นมารักษาตน	189. อิเหนาทราบเรื่องที่ ประหม่าสุหรีถูกรังแกขโมย งานสุขุมพรไปจนตนหายป่วย จึงให้สังคามาระดาทำที่ไปรับ หมอวิเศษจากป่ามาหั้นมา รักษา แล้วให้ไปเกณฑ์ช่างฝีมือ ดีๆ ในทัพถูกรังแกของตน ไปหา ถ้ำที่อยู่ห่างไกลดาหาแล้วให้ แต่งถ้ำให้สวย แต่งเสร็จเมื่อใด ให้มาบอกตน และสั่งดาหยน กับ 4 พี่เลี้ยงให้ลาไปเที่ยวป่า แล้วไปจัดทัพหมันหยาเตรียม ไว้ให้พร้อมก่อนวันสุขุมพร
	260. สังคามาระดาเลือกได้ถ้ำที่ เหมาะสม จึงลงมือแต่งถ้ำ เสร็จ แล้วกลับไปรายงานอิเหนา โดย นำหม้อยาปลอมไปด้วยเพื่อ หลอกคนอื่น ให้เชื่อว่าตนได้ไป หาหมอที่ป่ามาหั้นจริง	190. จรกาสงสัยในอาการ ประหลาดของอิเหนา จึงจะไปดู แต่ก็กลัวอิเหนาจึงขอให้ ดามะหงดาหาไปเป็นเพื่อน
	261. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวถูกรังแก และท้าวดาหา บอกว่าตนหาย ป่วยแล้ว ท้าวดาหาจึงสั่งให้ เตรียมงานวิวาห์	191. อิเหนากำลังเตรียมแผนชิง ตัวขุษา ก็พบว่าจรกากับ ดามะหงดาหากำลังมาเยี่ยม อิเหนาจึงให้ทุกคนเริ่มทำตาม แผน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	262. อิเหนาทูลลาท้าวกุเรปัน และท้าวดาหาไปเที่ยวป่า อิเหนาปรึกษาแผนลักขุษาว่า ตนกับ 4 พี่เลี้ยงจะออกไปอยู่ในป่า ขอให้ดาหยนและไพร่พล หันหนีหายอยู่ในเมือง รอพวกตน ปลอมเป็นทหารกะหมังกุหนิง เข้ามาตีเมือง จึงให้ดาหยนกับไพร่พลหันหนีหายลอบวางเพลิงตามจุดต่างๆในงานมหรสพให้เกิดการโกลาหล แล้วตนจะปลอมเป็นจระก้าไปลักขุษา	192. สังคามาระตากับปุนตา ออกมาพบ คามะหงดาหา กับจระก้า สังคามาระตาทักจระก้าว่า จะรีบไปตามหามอวิเศษจาก ปักมาหั้น เพราะอาการอิเหนาทรุดลง
	263. อิเหนาออกจากดาหา สังคามาระตาทักอิเหนาไปดูถ้ำที่แต่งไว้ อิเหนาชมถ้ำ แล้วสังกะระตาทูลให้ขนเอาเนื้อกวาง ของป่า และดอกไม้ เข้ากรุงดาหาทุกๆ 5-6 วัน เพื่อให้ท้าวดาหา สงสัย	193. จระก้าเข้าเยี่ยมอิเหนา อิเหนาแกล้งทำป่วยหนัก แล้วแกล้งทำเป็นว่าวิญญูณท้าวกะหมังกุหนิงกับวิหยาสะกามา รังควาน แล้วขอให้จระก้าอโหสิให้ตนที่เคยแกล้งแล้วแกล้งฝากฝังขุษา กับจระก้า และบอกว่า จะทูลท้าวดาหาให้จัดพิธี สยุมพรให้จระก้าโดยไม่ต้องรอตน จระก้าหลงกลอิเหนาจึงดีใจมาก

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	264. ถึงวันกำหนดวิวาท์มีการ จัดมหรสพรื่นเริงทั่วไป	194. ท้าวกูเรป็น ท้าวดาหา และ ประไพหมสฺหริกูเรป็นกับประ ไพหมสฺหริดาหา มาเยี่ยมอิเหนา อิเหนาจึงบอกว่าให้จัดงาน สยุมพรให้จรงกาโดยไม่ต้องรอ คนหายประชวร จรงกาอย่างดีใจ
	265. อิเหนาขอฤกษ์ซึ่งนางจาก โหร เมื่อได้ฤกษ์ที่เป็นมงคล ก็ ลอบเข้าเมืองดาหา และลอบเข้า พบระเด่นดาหยน เพื่อเริ่มแผน เผาเมืองลักนางบุษบา	195. สังคามาระดาแต่งถ้ำเสร็จ จึงมาส่งข่าวอิเหนา อิเหนาทุล ลาออกป่า
	266. ไพร่พลของอิเหนาที่ปลอม เป็นทหารกะหมังกุหนิงบุกเข้าตี เมืองดาหา ส่วนดาหยนและ ทหารหมันหยาพอได้ทีก็จุดไฟ เผาโรงมหรสพตามจุดต่างๆ	196. ระตูล่าสำกลับมาดาหา ทราบข่าวอิเหนาทุลลาไปป่า ก่อนวันสยุมพรทั้งๆที่ประชวร หนักก็สงสัยและทักว่ามีอะไร พิรุณ แต่จรงกาคำลึงหลงกล อิเหนาจึงไม่เชื่อพี่ชาย
	267. ท้าวกูเรป็นกับท้าวดาหา ทราบข่าวเหตุวุ่นวาย จึงสั่งการ ให้เหล่าเสนาทหารดับไฟและ ป้องกันเมือง	197. อิเหนาชมถ้ำที่สังคามาระ ดาแต่ง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	268. ระตูล่าสำและจระก้าออกมา ช่วยดับไฟ อิเหนาเห็นได้ทีจึง ปลอมเป็นจระก้าไปหาบุษบา อ้าง ว่าทำวาคาหาล้างตนให้มาพา บุษบาหนี แล้วพาบุษบา บายัน และประเศหรันหนีออกจาก เมือง	198. อิเหนาไปดูทัพที่ดาหยนจัด ไว้ ดาหยนบอกว่าหาเสื้อผ้า ทหารเมืองกะหมังกุหนิงและล่า สำไว้พร้อมแล้ว อิเหนาจึงบอก ให้ลงมือตอนยามหนึ่ง
	269. เมื่อไกลจากเมืองดาหา อิเหนาก็เปิดเผยตัวให้บุษบาเห็น บุษบาโกรธตัดพ้อและหยิกข่วน อิเหนา	199. อิเหนาเริ่มแผนชิงบุษบา อิเหนากำซบดาหยนให้ระวัง อย่าให้ถูกบ้านคน เพราะตนไม่ อยากให้มีใครเคียดรื้อน ดาหยนจึงบอกว่าจะทำการ เฉพาะแถวๆ โรงมหรสพ
	270. รถทรงอิเหนาถึงถ้ำ อิเหนา พาบุษบาเข้าถ้ำและเล่าโลม บุษบา บุษบาตัดพ้ออิเหนาและ ไม่ยอมรับรักอิเหนา อิเหนาจึง แสร้งทำน้อยใจจะไปฆ่าตัวตาย ในป่า พี่เลี้ยงทั้งสองหลงเชื่อจึง ไปช่วยพุดกับบุษบา	200. จระก้าพอกหน้าก่อนนอน เพื่อให้ตัวเองดูดีที่สุดในวัน สุมพร ระตูล่าสำได้แต่ระอา จระก้า
	271. อิเหนาเข้าหาบุษบาอีกครั้ง และได้บุษบาเป็นชายา	201. ดาหยนซึ่งปลอมเป็นแม่ ทัพฝ่ายกะหมังกุหนิง เผาเขต โรงมหรสพ จนชาวเมือง แตกตื่น

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	272. ท้าวกูเรป็น ท้าวดาหาครีน ดับไฟเสร็จก็ทราบข่าวจากปะ ลาหั้นกับสำเริงว่าจระกพา บุษบาหายไป ท้าวดาหารู้ว่ามีคน ปลอมตัวมาลักพาบุษบาไปและ สงสัยว่าจะเป็นอิเหนา	202. ท้าวดาหาทราบข่าวจาก ทหารจึงรีบไปยังที่เกิดเหตุ พร้อมด้วยกะหัดตะปาดิและ สุหรานาง
	273. จระกาทราบเรื่องบุษบาถูก ลักพาไปก็เสียใจ จึงอาสาขอตาม หาบุษบา ท้าวดาหาจึงให้ไพร่ พลไปช่วยหา	203. อิเหนาเห็นท้าวดาหา กะหัดตะปาดิ และสุหรานาง ออกจากวังไปแล้วจึงเข้าไปใน วัง
	274. จระกาและระตุล่ำสำออก ตามหาบุษบา	204. ระตุล่ำสำปลุกจระกาให้ไป ช่วยดับไฟ ระตุล่ำสำให้จระกา เข้าไปดูในวัง ส่วนตนจะไปช่วย ตำมะหงดดาหา จระกาจับจึงลิ้ม ล้างแป้งพอกหน้า
	275. อิเหนาบรรทมกับบุษบาใน ถ้ำ อิเหนาฝันว่ามีพญานกอินทรี มาจิกตาขวาตนหนีไป	205. อิเหนาปลอมเป็นจระกาไป พาบุษบาและ 4 พี่เลี้ยงหนี บุษบาและ 4 พี่เลี้ยงหลงกล อิเหนา แต่พอบุษบาขึ้นรถ อิเหนาก็ออกรถทันที ทิ้งปะลา หั้นกับสำเริงไว้ข้างหลัง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	276. จรากับระดูล่าตามหา บุษบาไปจนถึงพลับพลาในป่า ของอิเหนาและพบสังคามาระดา จึงถามถึงอิเหนา สังคามาระดา ตอบว่าอิเหนาไปล่ากวางส่วน ตนไม่ได้ไปด้วยเพราะตกม้าขา บวม แล้วแกล้งถามเรื่องวิวาห์ จรกาหลงเชื่อสังคามาระดาจึง เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง สังคามาระดาแกล้งตกใจและทำ ที่เป็นสังกิดาหยันให้ไปบอกข่าว ร้ายแก่อิเหนา แต่ที่จริงคือให้ไป บอกอิเหนาว่า 2 ระดูตามหา บุษบามาจนถึงพลับพลา	206. จรกาซึ่งลี้ภัยมาพึ่งพอก หน้าเข้ามาหาบุษบา ปะลาหงัน กับสำเริงเห็นหน้าจรกาก็ ตกใจ แต่พอรู้ว่าเป็นจรกาก็ยัง ตกใจเพราะรู้ว่าบุษบาถูกลักพา ตัวไปแล้ว
	277. อิเหนาทำที่เป็นผู้บริสุทธิ์ จนจรกากับระดูล่าล้าสับสนสงสัย อิเหนาแนะให้ระดูทั้งสองไป ตามหาบุษบาที่เมืองกะหมัง กุหนิง ระดูทั้งสองหลงเชื่อจึง แยกไป อิเหนาลาบุษบาเพื่อจะ เดินทางไปแก้สงสัยที่ดาหา บุษบาน้อยใจคิดว่าอิเหนาหา อุบายอ้างเพื่อจะทิ้งนางไปหาจีน ตะหาราที่หมันหยา แต่อิเหนาก็ ปลอมจนนางเชื่อใจ	207. จรกาจะตามไปช่วยบุษบา แต่เพราะไม่ได้ลี้ภัยออกจาก หน้ากับแต่งตัวให้เรียบร้อย จึง ถูกทหารเฝ้าหน้าประตูจับตัวไว้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	278. อิเหนาเข้าเฝ้าท้าวดาหา และทูลว่าคนล่าเนื้ออยู่ในป่าได้ ทราบข่าวนุชบาถูกลักพาจาก ระตูล่าสำและจรงกา ท้าวดาหาไม่ ค่อยเชื่อแต่ก็ไม่มีหลักฐานที่จะ เอาผิดอิเหนาได้	208. ประโหมสุหรี่ดาหา ประโหมสุหรี่กูเรปัน และ มะเดหวีดาหา ทราบข่าวนุชบา ถูกลักพาตัวจากปะลาหังและ สำเห้งค์
	279. อิเหนาไปเฝ้าท้าวกูเรปัน พบวิยะดาลกลางทาง วิยะดาลถาม ถึงนุชบา อิเหนาจึงต้องรีบห้าม วิยะดาไม่ให้พูดเรื่องนุชบาอีก เพราะกลัวความจะเปิดเผย	209. ท้าวดาหา ท้าวกูเรปัน กะหรีดตะปาดี้ และสุหรี่นาถง ทราบข่าวนุชบาถูกลักพาตัว ท้าวดาหาสั่งให้ตามหานุชบา ทันที
	280. อิเหนาเฝ้าท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปันขอให้อิเหนาสารภาพ หากลักพานุชบาไปจริง แต่ อิเหนาก็อืนยันว่าตนบริสุทธิ์ ท้าวกูเรปันจึงคิดจะขอนางจินดา สำหรับ ธิดาท้าวสิงหัดสำหรับมา แต่งงานกับจรงกาแทนนุชบา อิเหนาจึงทูลลาเพื่อจะกลับไป หานุชบา	210. อิเหนาเปิดเผยตัวให้นุชบา กับ บาหยัน และประเศหรรันรู้ นุชบาโกรธอิเหนา แต่อิเหนาให้ เหตุผลว่าเพราะมะเดหวีสัญญา จะช่วยตนแล้วไม่ช่วย ประเศ หรรันถามว่าอิเหนาจะพานุชบา กับพวกตนไปไหน อิเหนาถาม ว่ากลัวว่าจะพาไปปล่อยป่าหรือ บาหยันบอกว่าปล่อยป่าไม่ เป็นไร แต่อย่าพาไปหมั่นหยาก็ พอ อิเหนาอึ้งแล้วแก้งบอกว่า ไม่รู้จักเมืองหมั่นหยา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	281. วิยะดาเห็นอิเหนาจะ ออกไปก็ขอไปด้วยโดยไม่สนใจ ว่าใครจะห้าม ประโหมสุหรี กูเรป็นจึงให้อิเหนาพาวิยะดา ออกจากดาดหา	211. บุษบาไม่ยอมเข้าถ้ำ ประสันดาจึงบอกให้อิเหนาเล่น เรื่องไกรทอง ตอนชาละวันคาบ นางตะเกาทอง อิเหนาจึงอุ้ม บุษบาเข้าถ้ำไป ประเสริฐกับ บาหยันจะตามไปช่วยก็ถูก ประสันดาขวางไว้ บาหยันให้ ประสันดาหลีก ประสันดาจึง แก่งเล่้นลื่นกับบาหยัน บาหยัน โกรธเอาไม้ไล่ตีประสันดา ส่วน ประเสริฐกับกระระดาหลีกนั่ง มองหน้ากันอยู่หน้าถ้ำ
	282. บุษบาเป็นทุกข์ถึงอิเหนา บาหยันจึงไปขอคำปรึกษาจาก ประสันดา ประสันดาจึงพา บุษบาชมดอกไม้ให้หายทุกข์ใจ	212. อิเหนาขอความรักจาก บุษบา แต่บุษบาเอาแต่นั่งนิ่ง อิเหนาจึงแก่งบอกให้กระระดา หลีกกับประสันดาพาบุษบา กลับไปดาดหา ส่วนตนจะฆ่าตัว ตาย
	-	213. บาหยันกับ ประเสริฐ หลงกลอิเหนา จึงช่วยพุดกับ บุษบาให้
	-	214. บุษบาหลงกลอิเหนาจึง ยอมพุดกับอิเหนา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	215. บุษบาขอให้อิเหนาพาตน กลับดาหา แต่อิเหนาไม่ยอม และเกี่ยวบุษบา บุษบาขัดขึ้น อิเหนาจึงปล้ำบุษบา จนได้นาง เป็นชายา
	-	216. มะเดหวีดาหาถาม กะหรีดตะปาดี้ว่า อิเหนาเป็นคน ที่ทำอะไรตามอำเภอใจตลอด หรือไม่ กะหรีดตะปาดี้ทูล มะเดหวีว่า ดูเหมือนว่ามะเดหวี กำลังสงสัยในตัวคนคนเดียวกับ ตน
	-	217. มะเดหวีทูลท้าวดาหากับ ประไพหมสุหรีว่าคนที่ลักพา บุษบาไปน่าจะเป็นอิเหนา แต่ ไม่มีใครเชื่อ มะเดหวีจึงเล่าเรื่อง ที่เกิดขึ้นหน้าองค์พระปฎิมาให้ ฟัง
	-	218. ประไพหมสุหรีกุเรปันบอก ท้าวกุเรปันว่ามะเดหวีอาจใส่ ความอิเหนา ท้าวกุเรปันบอกว่า ถึงประไพหมสุหรีจะรักลูกมาก แต่ก็ต้องยอมรับด้วยว่าลูกทำผิด และครั้งนี้อิเหนาทำเกินไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	219. ท้าวดาหา ประโหมสุหรี และมะเดหวี ดำหนิอิเหนา ประโหมสุหรีกูเรปันพยายามแก้ ต่างให้ลูกแต่ไม่ได้ผล ท้าว กูเรปันจึงบอกว่าถ้าพรงนี้ ดำมะหงดาหายังตามตัวบุษบา กลับมาไม่ได้ตนจะให้ กะหรีดตะปาดิตตามหาให้
	-	220. อิเหนาอนอยู่กัับบุษบา และฝันเห็นพญาครุฑบินมาจิก ตาขวาไป อิเหนาสะคั้งคั่น
	-	221. จรกากับระตุล่ำสำและ ดำมะหงดาหา ตามหาบุษบา ในป่า
	-	222. อิเหนาลาบุษบาไปแก้ สงสัย
	-	223.อิเหนาไปดักจรกานน้างที่ ชะรุเดะกับสังคามาระดาทำไว้ ลวงคนว่าเป็นที่พักของพวกตน พอจรกามาหาอิเหนาก็ทำเป็น ตกใจและให้จรกากลับไปกับ ตนเพื่อหารื้อกับท้าวดาหา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	224. อิเหนาแก้สงสัยกับท้าวดา หา ท้าวดาหากับมะเดหวิไม่เชื่อ อิเหนา แต่ก็ทำได้แก่เหน็บแนม
	-	225. ท้าวกูเรปันให้อิเหนากับกะ หรัตตะปาตีช่วยกันตามหา บุษบา อิเหนาคิดหนีจาก กะหรัตตะปาตีจึงรีบออกมา กับสังคามาระดา
	-	226. วิยะดา ร้อยลูกปัดเป็นนกยูง ทองให้สียะตรา สียะตราบอกว่า นึกว่าจิ้งเหลน วิยะดาจึงนอนหนี ไป
	-	227. วิยะดา พบอิเหนาที่กำลังจะ หนีออกจากเมือง จึงขอไปด้วย อิเหนาใจอ่อนจึงพาไปด้วย
	-	228. บุษบา คิดถึงอิเหนา กะระดาหลา กับ ประสันตา จึง พานั่งรถเที่ยว โดยมีบาหยังกับ ประเศหรันไปด้วย บาหยังกับ ประสันตา ทะเลาะกันตลอดทาง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	229. ท้าวทุเรปันบอกท้าวดาหา และประไพหม สุหรีว่าแน่ใจได้แล้วว่า อิเหนา เป็นคนลักพาบุษบาไป เพราะ อิเหนาพาวิยะดาหนีไป
	-	230. บุษบาอยากได้ดอก กระดังงา บาหยันจึงขอให้ กะ ระตาสลากับประสันตาไปเก็บ ให้ กระตาสลากับประสันตา จึงทิ้งบุษบากับพวกพี่เลี้ยงไว้ บนรถทรง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 8 ปะดาระกาหลาลงโทษ อิเหนาพลัดพรากบุษบา	283. ปะดาระกาหลากวีอิเหนา ที่ทำตามอำเภอใจ คิดจะลงโทษ อิเหนาให้ทุกข์ทรมาน จึง บันดาลให้เกิดลมพายุใหญ่มา หอบรถทรงของบุษบาไปตกที่ ชายแดนเมืองประมอดัน	231. ปะดาระกาหลาคิดลงโทษ อิเหนา
	284. ปะดาระกาหลาสั่งแดงกาย ให้บุษบาเห็น และให้บุษบา ปลอมเป็นชายเข้าไปในเมือง ประมอดัน เสกกริชจาริกนาม อุณากรรณให้บุษบา และสาปว่า ถึงจะพบอิเหนาก็อยาให้จำกัน ได้จนกว่า อิเหนา บุษบา วิยะดา และสียะตรา จะอยู่พร้อมหน้า กัน	232. ปะดาระกาหลาเสกพายุลม แดงออกมาพัดไปทั่วผืนป่า รถ ทรงซึ่งมีบุษบา กับ บาหยังและ ประเศหรันนั่งอยู่ถูกลมแดง หอบหายไปใ้อากาศ
	285. อุณากรรณออกเดินทางไป ในป่ากับพี่เลี้ยงทั้งสอง พบกับ ทัพของระตูประมอดันที่ออก เที่ยวป่าเพราะถูกปะดาระกาหลา คลใจ ระตูประมอดันถูกชะตา อุณากรรณจึงรับเป็นบุตรบุญ ธรรม	233. อิเหนากลับถึงถ้ำทราบข่าว บุษบาถูกลมหอบจากประสันดา ก็ตกใจสลบไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	286. อิเหนาถูกพาญของ ปะตาระกาหลาระหว่างทางจึง ต้องหลบหลังเงื่อมผาจนพาญ สงบ จึงกลับถ้ำ และได้ทราบ ข่าวจากประสันตาและกระระตา ทราบว่านุชบาถูกลมหอบหายไป ทำให้อิเหนาเสียใจมากจนสลบ ไป	234. นุชบาและพี่เลี้ยงถูกลม หอบตกใจจนสลบไป ปะตาระกาหลาเหาะลงมาเอน้ำ ทิพย์ประพรมให้ทุกคนฟื้น
	-	235. ปะตาระกาหลาบอกว่าที่ คนทำแบบนี้เพราะต้องการให้ อิเหนาเจ็บปวดทรมาน จะได้ไม่ ทำตามอำเภอใจอีก แล้วเสก เครื่องทรงให้นุชบากับพี่เลี้ยง ปลอมเป็นชายเพราะจะต้องไป เมืองประมอดัน
	-	236. อิเหนากำลังตรอมใจเพราะ นุชบาถูกลมหอบไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 9 อิเหนาปลอมเป็นปันหยี ครั้งที่ 2 บุษบาปลอมเป็นอุณา กรรม	287. สังคามาระตาแก้ไขจน อิเหนาฟื้น อิเหนาจะออกตามหา บุษบา สังคามาระตาจึงให้พา วิยะดาไปส่งเมืองก่อน แต่ อิเหนาเกรงว่าเมื่อวิยะดาโตขึ้น จะมีระตุกำเริบมาขอวิยะดาไป ขณะที่ไม่มีตนคอยปกป้องจึง ปฏิเสธ อิเหนาปลอมตัวเป็น ปันจูเหรีจชื่อปันหยี สังคามาระ ตาเป็นวิลังกา วิยะดาเป็นเคน หลง เหล่าพี่เลี้ยงและไพร่พล ต่างก็แปลงนาม และออก เดินทางตามหาบุษบา	237. บุษบาปลอมตัวเป็นอุณา กรรม บาหยันโวยวายว่า ปะตาระกาหลาลืมเสกรองเท้า ให้ ปะตาระกาหลาจึงเสก รองเท้าลอยไปที่หน้าบาหยัน ปะตาระกาหลาตัดสินใจให้บุษบา แล้วเปลี่ยนผมบุษบาเป็นกริชอีก อันจารึกชื่ออุณากรรม และสลัก รูปนกกะพังตัวเมีย (คู่กับของ อิเหนาที่เป็นนกกะพังตัวผู้)
	288. ปันหยีเที่ยวปล้นสะดม บ้านเมืองที่เดินทางผ่าน ได้ เมืองขึ้นมากมาย	238. ปะตาระกาหลาสาปให้ อิเหนากับบุษบาจำกันไม่ได้ จนกว่า อิเหนา บุษบา วิยะดา และ สีชะตราจะอยู่กันพร้อม หน้า บาหยันโวยวายว่า ปะตาระกาหลาลืมเสกรองเท้า ให้ตนกับประเศหรัน ปะตาระกาหลาจึงเสกรองเท้า ลอยใส่หน้าบาหยัน บาหยันทำ อะไรปะตาระกาหลาไม่ได้ก็ ค้อนควัก ปะตาระกาหลาจึงเสก รองเท้าหล่นใส่หัวบาหยัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	289. ระตูวังกันถวายนางกันจะ หนาซึ่งเป็นธิดาให้แก่ปันหยี ปัน หยีเห็นนางกันจะหนามีเค้า ละม้ายคล้ายบุษบาจึงเข้าหาและ ได้นางเป็นชายา	239. อิเหนาตัดสินใจออก มะงุมมะงาหราตามหาบุษบา
	290. ปันหยีข้ามไปเกาะมะละกา ร่ายมะละกาเกรงอำนาจปันหยี จึงเปิดเมืองรับปันหยี	240. ระตูประมอดันออกล่าสัตว์
	291. ร่ายมะละกาพบว่าปันหยีมี กิริยาผิดจากโจรป่าทั่วไปก็เข้าใจ ว่าเป็นเชื้อพระวงศ์ปลอมองค์มา ค้นหากันรัก จึงบอกว่าตนไม่มี โอรสธิดา แต่ถูกชะตาปันหยีจะ ยกเมืองให้ แต่ปันหยีถ่อมตัว ปฏิเสธ	241. ปะตาระกาหลาแปลงเป็น กวางออกมาล่อระตูประมอดัน
	292. นางหวันยิหวาธิดาดำมะ หงมะละกาหลงรักปันหยี จึง ลอบนั่งเรือมาเทียบเรือปันหยีใน ตอนดึก ปันหยีทราบเรื่องจึง ให้สั้งคามาระดาไปรับนาง สั้ง คามาระดาจึงเกี้ยวนาง หวันยิหวา และได้นางเป็นชายา นางหวันยิหวาลาสั้งคามาระดา กลับไปอยู่กับบิดา	242. ระตูประมอดันตามกวาง มาพบพวกอูณากรรมจึงได้ถาม ประเศหรันบอกว่าอูณากรรม เป็นลูกชายเศรษฐีส่วนพวกตน เป็นพี่เลี้ยง เมื่อ 2-3 วันก่อน ปันจุเหรีศปล้นบ้านและฆ่า เศรษฐีตายพวกตนจึงหนีมาใน ป่า ระตูประมอดันถูกใจอูณา กรรมจึงรับไปเลี้ยงเป็นโอรส

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	293. ปิ่นหยีออกจากมะละกา และตามหาบุษบาเรื่อยไปจนพบ สำนักอายันที่เขาปัจจาหงัน ปิ่นหยีบวชเป็นอายันชื่อกัศมา หฺราเพื่อให้คลายทุกข์ สังคา มาระดาภิเษกเหล่าพี่เลี้ยงก็บวช ด้วย	243. อิเหนาปลอมเป็นปิ่นหยี ออกตามหาบุษบา วิยะดาปลอม เป็นเคนหลงออกเดินทางไป ด้วย
	294. อายันกัศมาหฺราบำเพ็ญ ตบะอธิษฐานจิตให้ ปะตาระกาหลาตกลงดาลให้ตน ได้บุษบากลับคืน ผลของแรง อธิษฐานของกัศมาหฺรา ทำให้ อุณากรรณที่อยู่ประมอดันร้อน ใจคิดถึงอิเหนา และทำให้ ปะตาระกาหลาคิดว่าน่าจะช่วย ให้อิเหนากับบุษบาได้พบกัน จึง เหาะไปประมอดัน แล้วบอก อุณากรรณว่าตอนนี้อิเหนาเองก็ กำลังตามหานางอยู่ ขอให้นาง ออกเดินป่าไปในทิศบูรพาเพื่อ จะได้พบกับอิเหนา	244. ท้าวกูรปิ่นกับประไหม สุหรีไปพบท้าวดาหากับประ ไหมสุหรีและมะเดหีอีกครั้ง เพื่อขอร้องให้อิเหนา แต่ก็ พบว่าท้าวดาหากับประไหมสุ หรีและมะเดหีหายโกรธ อิเหนากันหมดแล้ว เพราะ ปะตาระกาหลาคลใจ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	295. อุณากรรณลาท้าวประมอ ตันและประโหมสุหรีเพื่อตาม หาอิเหนาโดยอ้างว่าจะออก มะงุมมะงาหราหานางคนรัก ท้าวประมอตันทัดทานแต่ก็ไม่ เป็นผลจึงอนุญาต	245. ประโหมสุหรีกูเรปันสงสัย ว่าเหตุใดเพียงแต่ข้ามคืนทุก อย่างกลับเปลี่ยนแปลงไป ท้าว กูเรปันบอกว่าเมื่อคืนเห็นประ โหมสุหรีจุฑาปวิงวอน ปะตาระกาหลา ปะตาระกาหลา คงจะมาช่วยตามคำขอ
	296. อุณากรรณเดินทางตามคำ ปะตาระกาหลาจนถึงเมือง ปะตาทหาร ทหารหน้าด่าน ปะตาทหารคิดว่าพวกอุณากรรณ เป็นโจรป่าจะตีเมือง จึงออกรบกับอุณากรรณ แต่ปะตาระกาหลาก็คลใจให้ ระตูปะตาทหารเกรงอำนาจอุณา กรรณจนยอมศิโรราบแต่โดยดี และปะตาระกาหลายังคลใจให้ ระตูเมืองอื่นๆที่อุณากรรณ เคลื่อนทัพผ่านกลัวอุณากรรณ จนยอมสวามิภักดิ์ด้วย อุณากรรณจึงได้เมืองมากมาย	246. จรากับระตูล่าสำราญงาน ท้าวดาหว่าตาม หาตัวบุษบาไม่ พบ ท้าวดาหบอกว่าไม่ต้องหา แล้วเพราะรู้แล้วว่าใครเอาตัว บุษบาไป พอจรรู้ว่าอิเหนา ลักพาบุษบาไปก็เสียใจมากแต่ ทำอะไรไม่ได้
	297. ระตูล่าสำเกรงอำนาจอุณา กรรณจึงขกิดาคือนางกุสุมาให้	247. ระตูประมอตันพาอุณา กรรณมาชมประเสนันอาภรณ์ที่ ปลูกให้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	298. บาทันและประเสหรัน แนะนำบุษบาให้แกลิงสังวาส กับกุสุมาเพื่อให้การปลอมเป็น ชายดูแนบเนียน อุณากรรณจึง เข้าห้องนางกุสุมาและปลอม ประโลมนางแบบที่โอเหนาเคย ปลอมตน แล้วบอกนางว่าตนได้ เคยบนบานกับเทพเจ้าไว้ว่าจะ ไม่สังวาสกับสตรีเป็นเวลา 3 ปี กุสุมาหลงเชื่ออุบายของอุณา กรรณ	248. ปันหยีกับพวกเดินทางมา พบ คนป่าเผ่าที่กินคนด้วยกัน เป็นอาหาร และตีพวกคนป่า แตกพ่ายไป ช่วยระตูที่ถูกจับมา ได้ ปันหยีจึงบอกระตูว่าให้บอก ต่อๆไปว่าถ้าใครพบปันหยีให้ สวามิภักดิ์แล้วตนจะไม่ทำ อันตราย และปล่อยตัวระตูไป
	-	249. ท้าวกูเรปันให้กะหรัตะ ป่าต้อยอยู่คอยเฝ้าที่ดาหา และ ให้คอยปกป้องเมืองดาหาด้วย ส่วนตนกับประโหมสุหริจะ กลับกูเรปัน
	-	250. ระตูประมอดันสอนอุณา กรรณขี่ม้าและใช้อาวุธ
	-	251. สียะตราโตเป็นหนุ่ม
	-	252. เกนหลงโตเป็นสาว

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	253. พิธีโสกันต์สี่ะตรา ปะตาระกาหลาเสด็จมา ประทานกริชนกกระพังตัวผู้ แบบของอิเหนาให้ ที่กริชาารีก ชื่อ สี่ะตรา
	-	254. อุณากรรณรำไพบูชาให้ระดู ประมอดันชม ระดูประมอดัน พอใจ และจะหัดมวยให้อุณา กรรณ
	-	255. อุณากรรณคิดถึงอิเหนาจึง ร้องให้กับพี่เลี้ยง
	-	256. ปันหยีคิดจะบวช พวกพี่ เลี้ยงกับสังคามาระดาและ ดาหยนตกใจ แต่ก็ต้องตามใจ ปันหยี
	-	257. อุณากรรณทูลลาระดูประ มอดันออกเดินทาง ระดูประมอ ดันให้ตำมะหงกับทหารส่วน หนึ่งตามไปด้วย
	-	258. พวกปันหยีบวชเป็นอายัน ปันหยีเปลี่ยนชื่อเป็น กัศมาหรา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	259. กองทัพเมืองสะกาดันยก เข้าโจมตีทัพของอุณากรรณ เพราะคิดว่าอุณากรรณจะเข้าตี เมือง พวกทหารของอุณากรรณ ไม่มีทางเลือกจึงต้องต่อสู้ ป้องกันตัว
	-	260. ทหารของอุณากรรณเสียชีวิต ข้าศึก บาดเจ็บกับประเศหรณ์ให้ อุณากรรณรีบหนีเอาตัวรอด แต่ อุณากรรณไม่ยอมหนี และเอา กริชของปะตาระกาหลาไปช่วย ทหาร พวกกระตุสกาลันสู้ อานุภาพกริชของอุณากรรณ ไม่ได้จึงยอมแพ้
	-	261. ระตุสกาลันยอมเป็นเมือง ออกและจะถวายบรรณาการให้ เมืองประมอดันทุกปี
	-	262. บาดเจ็บกับประเศหรณ์ถาม ว่าอุณากรรณไปเรียนวิชาการ รบบมาจากไหน อุณากรรณตอบ ว่าตนไม่รู้ตัวเลขพอชักกริช ออกมาร่างกายก็ยับไปเอง คง เพราะอานุภาพของ ปะตาระกาหลาที่คอยคุ้มครอง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	263. อุณากรรณผ่านเมืองต่างๆ และได้เมืองเหล่านั้นเป็นเมือง ออก ได้ธิดาเจ้าเมืองกับ บรรณาการมากมาย
	-	264. กุสุมาธิดาระตุลาลำไยเป็น สาวสวย วานอนสอนง่าย ขยัน และมีกิริยาดี ละม้ายบุษบา
	-	265. จรกาบวชแบบบิเหนาเพื่อ จะลืมนุชบา แต่รักยาศิลไม่ได้ กินทั้งเนื้อสัตว์และดื่มน้ำจันทน์
	-	266. อุณากรรณจะเดินทางไปกา หลัง แต่ติดที่มีเมืองลำลำขวาง และไม่อยากเข้าเมืองลำลำ ด้ามะหงจึงอธิบายว่าหากเลียง เมืองลำลำก็ต้องใช้เวลาหลาย เดือนกว่าจะถึงกาหลัง
	-	267. อุณากรรณส่งสารขอยก ทัพผ่านเมืองไปให้ระตุลาลำ ระตุลาลำบอกว่าขอผ่าน เมืองคือการทำรบ และการยอม ให้ยกทัพผ่านเมืองก็เหมือนยอม ยกเมืองให้ คนจึงจำเป็นต้อง รักษาเกียรติของเมืองลำลำ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	268. ระตุล่ำสาขอให้จรรกาเป็น แม่ทัพออกไปรบ แต่จรรกาบ้าย เบี่ยงว่าไม่ฆ่าสัตว์เพราะผิดศีล และกำลังช่วยสาวมณฑิให้อยู่ ระตุล่ำสำกริ้วจึงเตะจรรกาสลบ
	-	269. ระตุล่ำสำจะรบกับอุณา กรรม แต่อำมาตย์ทัดทานว่า ระตุล่ำสำเสียเปรียบเรื่องความ ชรา และแนะให้ยกนางกุสุมา เป็นบรรณาการแก่อุณากรรม
	-	270. ระตุล่ำสำยกนางกุสุมาให้ อุณากรรม อุณากรรมจัดเงินที่ จะรับผู้หญิงด้วยกันเป็นชญา แต่กลัวความลับเปิดเผยจึงฝืน รับนางมา
	-	271. อุณากรรมถามตำมะหง ว่าอีกนานเท่าใดจึงจะถึงกาหลัง ตำมะหงตอบว่า 1 เดือนเพราะ ทัพประมอดันตอนนี้อยู่ใหญ่มาก อุณากรรมจึงให้ส่งทัพสมทบ จากเมืองอื่นกลับบ้านเมืองไป และให้นำบรรณาการจากเมือง ต่างๆ แบ่งไปเป็นรางวัลไพร่พล เหล่านั้นด้วย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	272. อุณากรรณปรึกษากับพี่ เลี้ยงเรื่องนางกุสุมา บาทยัน แนะนำให้เสร้างนอนกับนาง และบอกว่าได้บนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไว้ว่าจะไม่เสพเมณ 3 ปี อุณา กรรณทำตาม นางกุสุมาเชื่อ อุณากรรณ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 10 อุณกรณพบปิ่นหยีแต่จำ กันไม่ได้	299. อุณกรณเดินทางต่อไป จนถึงเขาปัจจาหังที่ปิ่นหยีบวช อยู่ นางเคนหลงเห็นอุณกรณ นึกว่าเป็นปิ่นหยี จึงวิ่งเข้ากอด แต่พอเห็นว่าอุณกรณไม่ใช่ ปิ่นหยี และไม่อาจจำอุณกรณ ได้เพราะคำสาปปะตาระกาหลา จึงร้องไห้ตกใจ พี่เลี้ยงทั้งสอง เคนหลง (วิยะดา) เห็นเข้าก็ เข้าใจว่า อุณกรณแกล้งเคน หลงร้องไห้จึงมาต่อว่าอุณา กรณ แล้วพาเคนหลงผละหนี มา	273. อุณกรณเดินผ่าน บรรณศาลาของอาัยนักษมาหระ จึงแวะเข้ามัสการ
	300. อุณกรณเดินทางต่อไป จนเข้าใกล้กุฏิของกัศมาหระ กัศ มาหระเห็นอุณกรณละม้าย บุษบา จึงทำสำรวมรอนอุณา กรณเดินมาถึงหน้ากุฏิจึงเชิญ อุณกรณเข้ามากินหมาก ด้วยกัน	274. บาหยังพบอาัยนักษมา ดา ก็รู้สึกคุ้นหน้ากัน แต่จำกัน ไม่ได้
	301. อุณกรณเห็นอาัยนักษมา หระละม้ายอิเหนา แต่เพราะคำ สาปของปะตาระกาหลาจึงจำกัน ไม่ได้ กัศมาหระสังเกตเห็นว่า อุณกรณจื่ออายเกินผู้ชาย	275. อุณกรณพบอาัยนักษมา หระ ก็คุ้นหน้ากันแต่ยังไม่ทัน จะจำกันได้ อำนาจคำสาปของ ปะตาระกาหลาก็บันดาลให้จำ กันไม่ได้อีก

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	302. อุณากรรณลากัศมาหาราเพื่อ จะเดินทางต่อไปยังกาหลัง กัส มาหาราบอกว่าจะตามไป ภายหลัง หากได้พบกันอีกแล้ว ขอให้อย่าลืมกัน	276. อายันสังคามาระดาตอบ มองกุสุมาบ่อยๆ กุสุมาก็มอง ตอบ
	303. กัศมาหาราปรึกษากับสังคา มาระดาว่าอุณากรรณคล้าย บุษบา สังคามาระดาว่าอาจเป็น บุษบาปลอมตัวมา แต่กัศมาหารา แย้งว่าบุษบาไม่เชี่ยวชาญการศึก ขนาดจะตีเมืองเป็นสิบๆเมืองได้	277. กัศมาหาราเมื่อทราบข่าวอุณา กรรณกำลังจะไปกาหลัง ก็บอก ว่าตนเองก็ตั้งใจว่าจะลาพรตใน วันแรม 1 ค่ำที่กำลังจะมาถึงเพื่อ ไปกาหลังเหมือนกัน
	304. อุณากรรณปรึกษากับบา หยันและประเศหรันว่ากัศมา หาราละม้ายอหินา แต่นักรัก อย่างอหินาไม่น่าจะมาบวช กลางป่าได้	278. อุณากรรณลากัศมาหารา กลับมารดทรง และคิดว่ากัศมา หาราคล้ายอหินา
	305. อุณากรรณถึงกาหลังเข้าเฝ้า ท้าวกาหลัง ท้าวกาหลังถามถึง เหล่ากอและอายุ อุณากรรณจึง ตอบว่าเป็นลูกท้าวประมอดัน และลงว่าอายุ 14 ปี ท้าวกาหลัง อุกษะตาอุณากรรณจึงรับเป็น บุตรบุญธรรม และให้เป็นน้อง นางสกาหนึ่งหรีด	279. กุสุมากำลังสับสนที่มีใจให้ อายันสังคามาระดา ทั้งที่ตนเอง มีสามีแล้ว และไม่สบายใจที่ ตนเองไปหลงรักนักบวชซึ่งเป็น บาปหนัก

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	306. นางสกาหนึ่งหรีดรับอุณา กรรมเป็นน้อง	280. บาหยันคิดถึงอายันประสัน ดา
	307. นางมะลาหราชูกะหม้ง กาหลังหลงไหลในตัวอุณา กรรม จึงแตรอุบะใส่ห่อผ้า ลอบมาทิ้งไว้ให้ อุณากรรมจึง ต้องทำที่เป็นรับไมตรีนาง และ กล่าวอ้างว่าได้บนบานเทพเจ้า ไว้ว่าจะไม่สังวาสสตรี 3 ปี เช่น ที่อ้างกับนางกุสุมา แล้วมอบ ธำมรงค์กับชำโมะให้นาง มะลาหราชูกะหม้ง	281. อายันกัศมาหราชิดว่าอุณา กรรมคล้ายๆบุษบา
	308. กัศมาหราชิดถึงอุณากรรม จนทนไม่ได้ จึงลาพรตและ ติดตามอุณากรรมไปกาหลัง	282. อายันสังคามาระดาวิดกที่ บวชอยู่แล้วไปหลงรักเมียคน อื่น
	309. ปันหยีพบท้าวกาหลัง ท้าว กาหลังถูกชะตาปันหยีจึงรับเป็น บุตรบุญธรรม	283. เกนหลงคิดถึงสี่ะตรา เพราะเห็นอุณากรรมมีใบหน้า คล้ายสี่ะตรา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	310. ปันหยีสงสัยในตัวอุณา กรรมจึงสั่งให้กิดาหยันคอย สอดแนมดูท่าที่อุณากรรมไว้ ฝ่ายอุณากรรมก็สงสัยในตัวปัน หยีเช่นกัน จึงให้กิดาหยันคอย สังเกตการณ์ปันหยี	284. อุณากรรมเข้าถวายตัวกับ ท้าวกาหลัง ท้าวกาหลังถามว่า จะมาขอลูกสาวคนใดไปดุนาหงัน หรือ อุณากรรมตอบว่ามาขอ สวามิภักดิ์เฉยๆ ท้าวกาหลังขอ ดูหน้าอุณากรรม เห็นหน้าตา คล้ายท้าวดาหาซึ่งเป็นเชษฐา ก็ถูกชะตา จึงรับเป็นโอรสบุญ ธรรม และให้นางสะการะ หนึ่งหรีดรับอุณากรรมเป็นน้อง
	311. ปันหยีเข้าพบอุณากรรม แล้วตัดพ้อว่าอุณากรรมลืม สัญญาที่เคยให้กับตนไว้ตอน เป็นอาชัณ อุณากรรมแก้ตัวว่า ไม่ได้ลืม	285. กัศมาหาลาพรตออกเป็น ปันจุเหรีจชื่อปันหยีอีก และพา พรรคพวกเข้าถวายตัวกับท้าวกา หลัง ท้าวกาหลังถูกชะตาปันหยี จึงรับเป็นโอรสบุญธรรมอีกคน หนึ่ง
	312. ปันหยีชวนอุณากรรมมา หาในคำหนัก แล้วชวนอุณา กรรมชนไก่ อุณากรรมอ้างว่า ตนไม่มีไก่มาด้วย ปันหยีจึงให้ อุณากรรมเลือกเอาไก่ 1 ตัวจาก ไก่ทั้งหมดของฝ่ายตน อุณากรรมจึงขอให้ดามะหง ประมอดันเลือกไก่แทนตน	286. ปันหยีตีสนิทอุณากรรมแต่ อุณากรรมไม่ยอมให้ถูกตัว ปัน หยีจึงสังเกตว่าอุณากรรมคล้าย ผู้หญิง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	313. ดำมะหงงประมอดันเลือก ไก่อ่และชนไก่อ่แทนอุณากรรณจน ชนะ ปันหยีขอแก้มือแต่ก็แพ้อีก ปันหยีจึงมอบเสื้อผ้าให้อูณา กรรณ อุณากรรณบอกว่ารับไว้ ไม่ได้เพราะไก่อ่ที่ชนะก็ไก่อ่ของ ปันหยี และตนแข่งกับปันหยีเอา สนุกไม่ได้คิดจะเอาเดิมพัน ปัน หยีจึงขอให้รับของแทนไมตรี แล้วให้จัดเครื่องเสวยเลี้ยงอุณา กรรณ	287. ดำมะหงงกาหลังถามปัน หยีว่าตนกับปันหยีและอุณา กรรณเคยพบกันหรือไม่ เพราะ ดำมะหงงกาหลังก็ต้องคำสาป ของปะตาระกาหลาเหมือนกัน ปันหยีตอบว่าคงไม่เคยพบและ ขอให้ดำมะหงงอย่าถือเป็นแก่น สาร
	314. ปันหยีชวนอุณากรรณขับ รำ อุณากรรณขับรำได้จับใจปัน หยี ปันหยีจึงขับรำด้วยบทที่เคย กล่อมบุษบาในถ้ำ อุณากรรณจำ บทขับรำได้ว่าเป็นบทที่โอหนา เคยกล่อมตน แต่เพราะอำนาจ สาปของปะตาระกาหลา จึงยัง ไม่มั่นใจว่าปันหยีคือโอหนา	288. ฝ่ายปันหยีกับอุณากรรณ ต่างพากันสงสัยและไม่แน่ใจว่า อีกฝ่ายคือคนที่ตนตามหา หรือไม่
	315. ท้าวจะมาหราบเป็นหม้ายจะ หามเหสีจึงส่งทูตมาขอนางสกา หนึ่งหรีด แต่ท้าวกาหลังปฏิเสธ ท้าวจะมาหราบจึงยกทัพมาจะตี เมืองกาหลัง	289. อุณากรรณไปพบปันหยี ปันหยีทำอุณากรรณชนไก่อ่ อุณา กรรณจำต้องรับคำท้าเพราะกลัว ว่าจะไม่เหมือนผู้ชาย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	316. ปันหยี่อาสาออกรบแทน ท้าวกาหลัง และชวนอุณากรรณ ออกรบด้วย อุณากรรณกลัว ถูกสงสัยว่าไม่ใช่บุรุษจึงยินยอม	290. ประเสริฐนบอให้บาทหยัน ไปหาไก่ชนให้อุณากรรณ
	317. ปันหยี่สั่งสังคามาระดาจัด ทัพ ส่วนอุณากรรณก็ขอให้ ตำมะหงงประมอดันช่วยจัดทัพ ให้	291. บาทหยันไปขโมยไก่จากโรง วิเศษมาให้อุณากรรณ
	318. ท้าวกะปาลันพี่ชายท้าว จะมารา ยกทัพมาช่วยน้อง	292. ทูตเมืองจะมาราเข้าเมือง กาหลังและส่งสารขอนาง สะการะหนึ่งหรีดให้ท้าวกาหลัง ท้าวกาหลังปฏิเสธ
	319. ปะดาระกาหลาทราบเรื่อง ศึกเมืองกาหลังจึงเสด็จลงมาให้ พรอุณากรรณ	293. อุณากรรณให้บาทหยันเอา ไก่ไปชนกับฝ่ายปันหยี่แทนตน ฝ่ายปันหยี่ก็ให้ประสันตาเอาไก่ มาตีกับไก่ของอุณากรรณ
	320. อุณากรรณกับปันหยี่รบกับ ท้าวจะมาราและกะปาลัน ปันหยี่ไม่ช่วยอุณากรรณเพราะ อยากทดสอบอุณากรรณ อุณา กรรณนึกถึงปะดาระกาหลา ปะดาระกาหลาจึงลงมาช่วยอุณา กรรณรบกับท้าวจะมารา	294. ไก่ที่บาทหยันเอามาชนเป็น ไก่ตัวเมีย ไก่ของประสันตา หลงไก่ของบาทหยัน จึงเข้าไปป้อ แต่ถูกไก่ของบาทหยันตีจนแพ้ ประสันตาของแก้มือ ตำมะหงง กาหลังเข้ามาแจ้งข่าวศึกท้าว จะมารา การชนไก่จึงต้องยุติ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	321. ปะตาระกาหลาช่วยกันคม อาวุธให้อุณากรรม และช่วยให้ อุณากรรมแทงท้าวจะมาหรา ตาย อุณากรรมเห็นเลือดท้าว จะมาหราก็ตกใจจะเป็นลม ปัน หียีควบม้ามาระหนาบและ กล่าวขั้วโมโหจนอุณากรรมได้ สติ แต่อุณากรรมก็ยอมรับว่าตน เห็นเลือดไม่ใคร่ได้ ส่วนปันหียี และสังคามาระดาก็เข้าใจว่าอุณา กรรมถนัดการรบแต่เชิงรับ	295. ปันหียีกับอุณากรรมอาสา รับศึกท้าวจะมาหรา
	322. ท้าวกะปาหลันรู้ว่าน้องตาย ก็โมโหจึงไล่ตีไพร่พลกาหลา จนพบอุณากรรมกับปันหียี ปันหียีรบกับท้าวกะปาหลันและ ฆ่าท้าวกะปาหลันตาย อุณา กรรมเห็นเลือดอีกก็ชักม้าหัน หน้าหนี ปันหียีเห็นจึงตามมาขั้ว โมโหอีก จึงโดนอุณากรรมตัด พ้อว่าชอบเยาะเย้ยคนอื่น	296. อุณากรรมเข้าไปไหว้พระ ก่อนออกรบ ปะตาระกาหลา เสด็จมาประทานพร และบอก จะช่วยเหลืออุณากรรม
	323. ปันหียีชวนอุณากรรมลง สร้างตามประเพณี แต่อุณากรรม อ้างว่าอาบน้ำเย็นไม่ได้ เพราะ โรคจะกำเริบต้องอาบน้ำร้อน เท่านั้น	297. ปันหียีให้เคนหลงเย็บ เกราะหนังให้อุณากรรม

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	324. ท้าวกาหลังประทานรางวัล ให้ปันหยีและอุณากรรณ แล้วทำ พิธีสมโภชพระธิดาทั้งสอง คือ สกาหนึ่งหรีด กับ บุษบารากา ปันหยีเห็นนางสกาหนึ่งหรีดเต็ม ตาก็หลงรัก จึงคิดจะแอบชม โฉมนางในอุทยาน แต่ก็ให้ กิดาหยันไปชวนอุณากรรณไป ด้วย	298. ปันหยีเอาเกราะหนังไปให้ อุณากรรณและอ้างว่าเคนหลง ฝากมาให้ และจะใส่เกราะให้ อุณากรรณ อุณากรรณขอใส่เอง ปันหยีสังเกตท่าทางของอุณา กรรณระหว่างใส่เกราะ
	325. อุณากรรณกับปันหยีชม สวนด้วยกัน แต่พอขบวนของ สกาหนึ่งหรีดใกล้เข้ามา ปันหยี ก็ผละไปปล่อยให้อุณากรรณรับ สกาหนึ่งหรีด มะเดหวิกาหลัง และบุษบารากา	299. ปันหยี กับ 4 พี่เลี้ยงและ ดาหยน ออกพร้อมกับ อุณา กรรณ ส่วนสังคามาระดาปันหยี ให้อยู่เป็นเพื่อนเคนหลง
	326. ปันหยีเกี่ยวนางสกาหนึ่ง หรีดโดยการชักพลูใส่ จึงถูก บาหยันกาหลังตำหนิ ปันหยีจึง มอบแหวนให้บาหยันกาหลัง เป็นสินบน บาหยันกาหลังจึง ปล่อยปันหยีไป	300. ท้าวจะมาหรรษาและไพร่พล ใช้วัวเป็นพาหนะรบกับทัพกา หลัง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	327. ปันหยี่เขียนเพลงยาวเกี้ยว สกาหนึ่งหรีด สกาหนึ่งหรีด เขียนตอบแต่เขียนไม่ทันเสร็จก็ ม่อยหลับไป รุ่งเช้าอุณกรณ เข้าเยี่ยมสกาหนึ่งหรีด พบเพลง ยาวของทั้งคู่ก็เคืองปันหยี่ที่มัก ใหญ่ไฝสูง รวมถึงเคืองที่สกา หนึ่งหรีดไม่ซื่อสัตย์ต่อสุหรา นางง แต่อุณกรณก็จากไป เงิบๆ ไม่ได้ดำเนินสกาหนึ่งหรีด สกาหนึ่งหรีดคืนมาก็เขียนเพลง ยาวต่อจนจบ และส่งให้ปันหยี่	301. ปันหยี่ให้อุณกรณไปรบ กับท้าวจะมหารา อุณกรณ คือนปันหยี่แล้วไปรบ
	328. นางสกาหนึ่งหรีดแตระ อุบะให้ปันหยี่กับอุณกรณ โดยแตระอุบะธรรมดาให้อุณา กรณ และแตระอุบะให้ปันหยี่ อย่างประณีต ครั้นอุณกรณ เข้ามาหา นางก็ซ่อนอุบะที่จะให้ ปันหยี่เสียและกลบเกลื่อนว่า แตระอุบะให้อุณกรณ พร้อม กับมอบอุบะให้ พออุณกรณ จากไป นางก็แตระอุบะให้ ปันหยี่จนเสร็จ และส่งไปให้ ปันหยี่	302. ปะตาระกาหลาคอยคุ้มกัน อุณกรณตลอดการรบ และ ช่วยให้อุณกรณสังหารท้าว จะมหาราได้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	329. อุณากรณไปเยี่ยมปิ่นหยี และพบอุบะที่สกาหนึ่งหรัค แตระให้ปิ่นหยี ก็บอกว่ารู้ว่าปิ่นหยีทำอะไรอยู่ ปิ่นหยีบอกว่าตนไม่อาจเอื้อมเด็กดอกฟ้า อุณากรณย้อนว่าดูท่าดอกฟ้าโน้นก็กลงมาหาปิ่นหยีเสียเอง ปิ่นหยีจึงขออุณากรณว่าอย่าไปบอกใคร เพราะเท่ากับฆ่าปิ่นหยีให้ตาย	303. อุณากรณเห็นศพท้าวจะมหาราที่ตนสังหารด้วยการควบคุมของปะตาระกาหลา ก็ตกใจเป็นลมจะตกจากหลังม้า แต่ปิ่นหยีซึ่งสังเกตการณ์มาโดยตลอดเข้าช่วยรับไว้ทัน
	330. ท้าวกาหลังจัดพิธีสระสนาน จึงขอให้อุณากรณและปิ่นหยีชี้ข้างระวางแห่ในพิธี ปิ่นหยีจึงเขียนเพลงยาวขอความช่วยเหลือจากนางสกาหนึ่งหรัค นางสกาหนึ่งหรัคจึงจัดเครื่องแต่งตัวอย่างดีให้ปิ่นหยี แต่ก็จัดเครื่องประดับให้อุณากรณด้วยเพื่อรักษาน้ำใจ	304. ปิ่นหยีพาอุณากรณมาที่สระบัว และแก้ไขจนพิน และให้อุณากรณลงอาบน้ำชำระเสนียดสงครามตามประเพณี วงศ์เทวัญ อุณากรณบอกว่าตนกับปิ่นหยีไม่ใช่วงศ์เทวัญ ปิ่นหยีบอกว่าถึงเป็นเพียงโอรสบุญธรรมก็ต้องรักษาประเพณี อุณากรณจึงบ่นว่าตนต้องอาบน้ำร้อน หรือน้ำอุ่นๆเท่านั้น

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	331. พิธีแห่สระสนาน อุณา กรรมเห็นปิ่นหยักกับสกาหนึ่ง หรัดแอบส่งสายตาให้กัน จึง บอกพี่เลี้ยงทั้งสองว่า ปิ่นหยักคิด อาจเอื้อมรักกับสกาหนึ่งหรัด นางพี่เลี้ยงบอกว่าปิ่นหยักอาจทำ อุบายให้อุณากรรมหึง จึงออก อุบายให้อุณากรรมซ่อนแผน โดยการเชิญปิ่นหยักมากินเลี้ยงให้ ปิ่นหยักได้เห็นกุสุมาซึ่งมีฐานะ เป็นชายาอุณากรรมบ้าง	305. ท้าวกาหลง นางสะการะ หนึ่งหรัด นางกุสุมา บาหยัน และ ประเสหรันทรบาทวาชัย ชนะก็ยินดี แต่พอดำมะรง รายงานเรื่องอุณากรรมเป็นลม บาหยันกับประเสหรันก็ไม่ สบายใจ
	332. ปิ่นหยักไปกินเลี้ยงที่วังอุณา กรรมพบนางกุสุมาก็เข้าใจว่า เป็นภรรยาอุณากรรม จึงเริ่ม แน่ใจว่าอุณากรรมเป็นชาย และ พบว่าสังคามาระดาหลงรัก กุสุมา ก็ไม่สบายใจกลัวจะผิดใจ กับอุณากรรมจึงชวนสังคามาระ ดาอุณากรรมกลับวัง	306. พิธีเวียนเทียนรับขวัญ สะการะหนึ่งหรัด สังคามาระดา มองกุสุมาจนลืมรับแว่นเทียน จนดาหยนต้องสะกิด ครั้นสังคา มาระดาส่งแว่นเทียนให้กุสุมา กุสุมาก็เงินอาย ฝ่ายปิ่นหยักก็เอา แต่มองสะการะหนึ่งหรัดด้วย ความหลงใหล อุณากรรมจึง แกล้งหยดน้ำตาเทียนใส่ปิ่นหยัก แล้วส่งแว่นเทียนให้ ปิ่นหยักจึง แก้ผ้าโดยการรวบเอามืออุณา กรรม แต่อุณากรรมก็ปลดมือ ปิ่นหยักออกแบบไม่ให้มีพิรุณ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	333. ปันหยี่ว่าสังคามาระดาไม่ควรหลงรักภรรยาคนอื่น สังคามาระดาไม่ปักใจเชื่อว่าอุณการณเป็นชายจริงจึงให้คนไปสอดแนมทุกวัน	307. อุณการณนึกสงสัยเรื่องปันหยี่รู้ประเพณีวงศ์เทวัญ แต่พอนึกไปถึงภาพปันหยี่มองนางสะการะหนึ่งหรีดอย่างหลงใหล อุณการณก็รู้สึกหึงหวง
	334. อุณการณกับเหล่าพี่เลี้ยงไม่สบายใจกลัวความจริงจะถูกเปิดเผย พี่เลี้ยงทั้ง 2 จึงแนะนำให้อุณการณไปลาท้าวกาหลัง กลับประมอดัน โดยอ้างว่าไปเฝ้าท้าวประมอดันที่ประจวร ท้าวกาหลังอนุญาต สังคามาระดาร้อนใจว่าจะต้องพลัดพรากจากกุสุมา จึงให้กิดาหยันซื้อยาहुไปแอบดูอุณการณ อาบน้ำเพื่อพิสูจน์ว่าอุณการณเป็นชายแท้จริงหรือไม่	308. อิเหนากำลังหลงนางสะการะหนึ่งหรีด ส่วนสังคามาระดาก็หลงนางกุสุมา โดยมีเกนหลงกับประสันตาคอยเฝ้าอยู่
	335. ยาहुแอบดูอุณการณ อาบน้ำ เห็นฉันทนางก็แน่ใจว่าไม่ใช่ชาย แต่นางก็หันมาเห็น ยาहुเข้าพอดี ยาहुจึงรีบหนีไปรายงานปันหยี่กับสังคามาระดา	309. กล่าวถึงจินตะหราที่กำลังตรอมใจ โดยมีสะการะวาทิและมาหารัศมีคอยเป็นห่วง และคอยดูแลอยู่ในลักษณะของคนห่วงใยเดียวกัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	336. อุณากรณร้อนใจว่ามีคนรู้ ความลับ จึงตกลงกับพี่เลี้ยงทั้ง 2 ว่าจะออกเดินทางในวันนี้ แต่ก็ ไปลาปิ่นหยักก่อน ปิ่นหยักจึงตาม ไปส่งอุณากรณ จนทัพของ อุณากรณเคลื่อนพลออกจากกา หลัง	310. ท้าวหมั่นหยากับประไพ สุหรืหมั่นหยาศึกหาจินตะหรา และบอกว่ามีทูตจากเมืองบุรา กันมาขอจินตะหราไปเป็นประ ไพสุหรื จินตะหราปฏิเสธและ ขอมีสวามีคนเดียว ถ้าคิดจะ บังคับให้ตนแต่งงานใหม่ตน ยอมตายและวิ่งหนีไป
	337. บาทันและประเศหรัน แนะอุณากรณว่าถึงกลับไป ประมอดัน ปิ่นหยักก็อาจตามไป ได้ ขอให้หนีจากรัฟลงเข้าป่าไป เสียดีกว่า อุณากรณจึงเขียนจด หมายถึงท้าวประมอดันทิ้งไว้ใน รถทรง แล้วหนีเข้าป่าไปกับพี่ เลี้ยงทั้งสอง	311. จินตะหราจะผูกคอตาย แต่ ประไพสุหรืหมั่นหยาศงหรณ์ ใจจึงเข้ามาแก้ไขได้ทัน ประไพสุหรืหมั่นหยาศ ระการะวาดี และมาหารัศมี ปลอบจินตะหราแล้วร้องไห้ ด้วยกัน
	338. อุณากรณกับพี่เลี้ยง เดินทางมาถึงเขาตะหลากัน พบอาศรมนักพรต จึงคิดขอ อาศัยอยู่ แต่เข้าไปแล้วก็ไม่พบ ใครนอกจากเครื่องแต่งตัวของ นางแอหนั่ง ทั้ง 3 จึงบวชเป็น แอหนั่งอยู่ที่นั่น	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	339. คำมะหงงประมอดันตั้นมา ไม่พบอุณากรรณพบเพียง จดหมายที่อุณากรรณทิ้งไว้ ความว่า อุณากรรณเป็นวงศ์ อัญญาแดหวา เทวดาจึงพาขึ้น สวรรค์ ขอโทษท้าวประมอดัน และประโหมสุหรีประมอดันที่ ไม่ได้ยู่สนองคุณตามที่สัญญา ไว้ และขอให้ยกโทษให้ คำมะหงงประมอดันด้วย คำมะหงงประมอดันอ่าน จดหมายเสร็จก็ร้องไห้อาลัย อุณากรรณ	-
	340. นางกุสุมาทราบเรื่องจาก คำมะหงงก็คร่ำครวญอาลัยอุณา กรรณ คำมะหงงปลอบนางแล้ว พานางกลับประมอดัน	-
	341. ท้าวประมอดันและ ประโหมสุหรีทราบบเรื่องจาก คำมะหงงและจดหมายของอุณา กรรณก็เสียใจอาลัยอุณากรรณ แต่เมื่อคลายเศร้าก็รับอุปการะ นางกุสุมาและเหล่าระเด่นเชลย ของอุณากรรณทั้งหมด	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมครั้งที่ 11 สียะตราปลอมเป็น ย่าหรั่งออกตามหาบุษบา	342. สียะตราอายุได้ 15 ปี ทำว คาหาจึงทำพิธีโสกันต์ให้ หลัง พิธีสียะตราปรารถนาจะตามหา อิเหนากับบุษบาและวิยะดา จึง ทูลลาบิดามารดาออกเที่ยวป่า พร้อมด้วยเหล่าพี่เลี้ยงไพร่พล โดยเปลี่ยนนามเป็นย่าหรั่ง และ ให้เหล่าพี่เลี้ยงไพร่พลเปลี่ยน นามด้วย	312. สียะตราขอทำวคาหาออก ติดตามหาบุษบา ทำวคาหาไม่ ยอม สียะตราจึงไปคุยกับกะ หรั่งตะปาดิ ถึงสาเหตุที่ไม่มี ใครหาอิเหนาพบ กะหรั่งตะปาดิบอกว่าอิเหนา ชอบปลอมตัว สียะตราได้ยิน เรื่องการปลอมตัวก็เกิดความคิด ตกตึกจึงปลอมตัวเป็นย่าหรั่ง ออกจากเมืองไป
	343. ปะตาระกาหลาทราบเรื่อง จึงแปลงเป็นนกยูงมาล่อย่าหรั่ง ไปยังชายแดนกาหลัง ย่าหรั่งจึง เดินทางต่อไปยังกาหลัง	313. สังคามาระดาออกอุบาย ทดสอบว่าอุณากรรณเป็นหญิง หรือเปล่า โดยการไปแอบดู อุณากรรณสร่งน้ำ เพราะถ้าอุณา กรรณเป็นหญิง ตนจะได้มี โอกาสได้นางกุสุมา ปันหยีเห็น ดีด้วย
	344. ย่าหรั่งเข้าเฝ้าท้าวกาหลัง ท้าวกาหลังถูกชะตาย่าหรั่งจึง รับเป็นบุตรบุญธรรม	314. ปันหยีแอบดูอุณากรรณ สร่งน้ำ อุณากรรณรู้ว่าถูก แอบดูจึงร้องเอะอะ สังคามา ระดาจึงรีบพาปันหยีหนีไป

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	345. ย่าหรีนพบปิ่นหยี ปิ่นหยี ถูกชะตาย่าหรีนจึงผูกไมตรีด้วย ส่วนสังคามระตาก็จำได้ว่า ย่าหรีนคือสียะตรา แต่เกรงว่า ปิ่นหยีจะไม่เชื่อ จึงคิดจะหา หลักฐานให้แน่ชัดเสียก่อน โดย การสืบค้นย่าหรีน	315. อุณากรณกล่าวว่ามีคนรู้ ความลับเรื่องตนเป็นหญิง จึงคิด ไปทูลลาท้าวกาหลังเพื่อกลับ ประมอตัน โดยอ้างว่าระตู ประมอตันประชวร
	346. สังคามระตาวอนย่าหรีน ไปหาปิ่นหยี ระหว่างทางพบ พวกนางเกนหลงที่ออกมาชม ดอกไม้ ย่าหรีนเห็นนางเกนหลง ก็หลงรัก	316. ปิ่นหยีรู้ว่าอุณากรณ กลับประมอตันจึงไปคัดกรอ และ ถามอุณากรณว่าเมื่อใดจะกลับ อุณากรณบอกว่าอาการระตู ประมอตันดีขึ้นก็จะกลับมา ปิ่น หยีบอกว่าหาก 1 เดือนไม่ กลับมาจะไปตามถึงเมือง
	347. ปิ่นหยีต้อนรับย่าหรีนแล้ว แนะนำให้ย่าหรีนรู้จักกับ เกนหลง	317. ท้าวกาหลังพานางสะการะ หนึ่งหรือออกเที่ยวป่า
	348. ย่าหรีนฉวยโอกาสจับมือ เกนหลง แต้นางสะบัดจนแหวน หลุด ย่าหรีนจึงเก็บแหวนให้ แล้วบอกปิ่นหยีว่าเกนหลงทำ แหวนหลุด ปิ่นหยีจึงตำหนิเกน หลง เกนหลงไม่พอใจแต่ไม่กล้า พูดความจริงเพราะรู้สึกล้ออาย	318. ย่าหรีนเดินทางเข้าใกล้เขต ที่ประทับท้าวกาหลัง ปะดาระกาหลาจึงแปลงเป็น นกยูงทองมาล่อ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	349. ย่าหรีนเขียนรูปอุณรุทสม นางอุษาลงบนผ้าห่มให้นาง เคนหลง แล้วเอาไปให้ปิ่นหยีกับ เคนหลง เคนหลงเห็นหน้านาง อุษาเป็นหน้าตน และหน้า อุณรุทเป็นหน้าย่าหรีนก็โกรธ ปิดผ้าทิ้งแล้วเดินหนีไป ปิ่นหยี เห็นลายที่ผ้าห่มก็โกรธย่าหรีน และจับไต่ย่าหรีน	319. ย่าหรีนตามนกยูงจนเข้า มาถึงเขตที่ประทับท้าวกาหลง และได้พบท้าวกาหลง ท้าวกา หลงรับย่าหรีนเป็นโอรสบุญ ธรรมอีกคน และพากลับเมือง
	350. สังคามาระดาทราบเรื่อง จากย่าหรีนก็สงสาร คิดจะช่วย ให้ย่าหรีนสมหวัง เพราะแน่ใจ ว่าย่าหรีนคือสียะตรา จึงแนะนำให้ ย่าหรีนลักนางเคนหลง	320. นางสะการะหนึ่งหรีด และ ปิ่นหยีสงสัยว่าย่าหรีนมีใบหน้า ละม้ายกับอุณากรรณ
	351. ปิ่นหยีจะลอบเข้าหาสกา หนึ่งหรีด สังคามาระดาจึงใช้ กิดาหยันไปส่งข่าวย่าหรีน ย่าหรีนจึงลอบมาลักเคนหลงไป	321. สังคามาระดาแอบดูย่าหรีน และสงสัยว่าย่าหรีนคือสียะตรา
	352. นางเคนหลงตื่นมาพบ ย่าหรีนก็โกรธจึงดำว่าย่าหรีน ย่าหรีนจึงปล้ำนาง	322. อุณากรรณหยุดพักพล กลางป่า และเขียนสารถึงระตู ประมอดัน รุ่งขึ้นก็สั่งให้ ด้ามะหงพากุสุมากับไพร่พล เดินทางล่วงหน้าไปก่อน และ ฝากสารไปถวายระตูประมอดัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	353. ปันหิยทราบข่าวว่าเคนหลง หายไ้ ก็แน่ใจว่าเป็นฝีมือ ย่าหรีน จึงตามไปที่วังย่าหรีน หมายจะฆ่าย่าหรีน	323. สังคามาระดาซึ่งปลอมชื่อ เป็น วิลังกา ตีสันทีย่าหรีน แล้ว ชวนไปดำหนักปันหิย
	-	324. สังคามาระดากับย่าหรีน พบเคนหลงระหว่างทาง ย่าหรีน หลงรักเคนหลง สังคามาระดา อากรออกจึงพาไปทำความรู้จัก กับเคนหลง แต่เคนหลงไม่ไ้ดี ย่าหรีน
	-	325. ระตูประมอดันและ ประไ้หมสุหรือ่านสารอุณา กรรมไ้ไ้ความว่า อุณากรรม แท้จริงเป็นวงศ์สัณญ์เดหว่า ปะตาระกาหลาจึงนำกลับไป สถิตฟากฟ้ากระยาหังน และขอ ฝากกุสุมาด้วย ระตูประมอดัน อาลัยในอุณากรรม ประไ้หม สุหรืปลอบว่าเมื่อลูกไปดีก็ควร ดีใจ ระตูประมอดันบอกว่า กุสุมาจะกลับบ้านเมืองหรือไ้ หากจะกลับก็ไ้ให้คนไปส่ง หากจะอยู่ประมอดันตนก็ไ้รับ เป็นธิดาบุญธรรม กุสุมาขออยู่ รับไ้ระตูประมอดัน

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	326. อุณากรรณกับพี่เลี้ยง เดินทางไปจนพบ อาศรมนางจี ที่ปะตาระกาหลาเนรมิตไว้ให้ จึงบวชเป็นเณรกันอยู่ที่นั่น
	-	327. ย่าหรีนวาครูปตัวเองกับ นางเคนหลง ลงบนผ้าห่มแล้ว ให้นางเคนหลงเป็นของขวัญ นางเคนหลงโกรธไปฟ้องปิ่น หยี ปิ่นหยีโกรธจะฆ่าย่าหรีน แต่สังคามระดาห้ามไว้ ปิ่นหยี เห็นแก่ท้าวกาหลงตามที่สังคา มระดาทัดทานจึงปล่อยย่าหรีน ไป
	-	328. สังคามระดาคิดจะช่วย ย่าหรีนเพราะมั่นใจว่าย่าหรีนคือ สียะตรา จึงไปปรึกษาประสัน ดา
	-	329. สังคามระดากับประสัน ดาไปเยี่ยมย่าหรีน และจับพิรุ ธได้ว่าย่าหรีนคือสียะตรา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	330. นางแหรนึ่งบุษบาบำเพ็ญ เพียรนี้ถึงปะตาระกาหลา ปะตาระกาหลาเสด็จมาพบ นาง แหรนึ่งบุษบาปรับทุกข์ว่า นาง บวชมานานแล้วก็ยังไม่มีวีแวว จะพบอิเหนา และเป็นห่วง ครอบครัวที่คาหา ทำให้จิตใจ ไม่สงบ ปะตาระกาหลาบอกว่า ให้ออดทนรอ ไม่นานก็จะ สมหวัง
	-	331. สักการะดาววางแผนให้ ย่าหรันจุดเคนหลง ย่าหรัน ตกใจ แต่พอสักการะดาวพูด หวานล่อมก็คล้อยตาม
	-	332. ปันหยี่กำลังจะเข้าหานาง สะการะหนึ่งหรีด สักการะดา กับประสันตาได้ช่องจึงเปิดทาง ให้ย่าหรัน
	-	333. ย่าหรันจุดเคนหลงไป ตำหนักตน เคนหลงต่อสู้ ย่าห รันจึงเอากิริชออกมาชู่ เคนหลง ตกใจเป็นลมไป
	-	334. ย่าหรันปล้ำเคนหลง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	335. ปันหยีเข้าหานางสะการะ หนึ่งหรีดไม่ได้จึงกลับมา ดำหนัก ทราบเรื่องย่าหรีนลุด เคนหลง จึงตามไปจะฆ่าย่าหรีน แต่สังคามระดาให้คนไปตาม ท้าวกาหลังมาไล่ไล่เกลี้ยได้ทัน และสังคามระดาสังเกตเห็นว่า ตอนปันหยีสู้กับย่าหรีน เมื่อ กรีซกระทบกันจะมีประกาย แสงสว่างวาบออกมา
	-	336. เคนหลงกับปันหยีผูกใจ เจ็บจะฆ่าย่าหรีนให้ได้
	-	337. สังคามระดากับประสัน ดาไปพบย่าหรีนอีกครั้ง และ ขอคูกรีซ เมื่อพบนามสียะตรา จารีก็อยู่ที่พามาพบปันหยี

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การคลายปมครั้งที่ 1 ปิ่นหยีรบกับย่าหรั่งและ จำกันได้	354. ปิ่นหยีรบกับย่าหรั่ง แต่ เมื่อกริขกระทบกันก็เกิด ประกายไฟประหลาด สังคา มาระดาได้ทีจึงให้ปิ่นหยีรามือ โดยอ้างถึงประกายไฟประหลาด นั้น ท้าวกาหลังทราบเรื่องเข้า มาไกล่เกลี่ย ปิ่นหยีจึงต้องยอม ไว้ชีวิตย่าหรั่ง	338.ปิ่นหยีกำลังแค้นที่ทำอะไร ย่าหรั่งไม่ได้จึงเอาแต่ดื่ม น้ำจั้นจั่นเมาอาละวาด พอ เห็นย่าหรั่งเข้ามาก็ชักกริขออก จะฆ่าย่าหรั่งแต่ประสันดา กับสังคามาระดาขวางไว้
	355. สังคามาระดาขอคูกริข ย่าหรั่ง พอเห็นนามสียะตราที่ เอาไปให้ปิ่นหยีดู ปิ่นหยีดีใจที่ ไม่ได้ฆ่าสียะตราเสีย แล้วฝาก กริขตนไปให้สียะตราดูด้วย สี ยะตราเห็นนามอิเหนาที่กริขก็จำ กันได้ อิเหนาพบสียะตราและ กินดีกัน	339. สังคามาระดาขอกริขของ ย่าหรั่งและส่งกริขย่าหรั่งให้ ปิ่นหยีดู ปิ่นหยีจำย่าหรั่งได้ สัง คามาระดาจึงเอากริขปิ่นหยีให้ ย่าหรั่งดู อิเหนากับสียะตราจำ กันได้
	356. สียะตราเข้าหาวิยะดาและ ได้นางเป็นชายา ส่วนปิ่นหยีก็ ให้คนไปบอกท้าวกาหลังให้ สบายใจ เพราะตนกับย่าหรั่ง กลับมาปรองดองกันแล้ว	340. นางเคนหลงคิดจะฆ่าตัว ตายหนีตาย
	-	341.อิเหนากับสียะตรากำลังขอ โทษกัน นางกำนัลก็วิ่งมาบอก เรื่องเคนหลงจะฆ่าตัวตาย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	342. เกนหลงกำลังจะเอากริช แทงตัวเอง อิเหนาเข้ามาห้าม เกนหลงก็คืนกริชจะฆ่าตัวตายให้ ได้ พอสียะตราเข้ามา เกนหลงก็ เปลี่ยนเป็นจะฆ่าสียะตราแทน พอสียะตราเรียกเกนหลงว่า วิยะดา เกนหลงก็ตกตะลึงไป
	-	343. ท้าวกาหลงกับประไหม สุหรี่จะจัดงานสยุมพรให้สียะ ตรากับวิยะดา แต่วิยะดายังอน สียะตราจึงบอกว่ายังไม่สะดวก ใจ อิเหนาจึงขอพาน้องๆไป เที่ยวป่า
	-	344.อิเหนาประทานแหวน ให้สังคามาระดา ตอบแทนที่ ช่วยให้ตนกับสียะตราไม่ต้องฆ่า กัน และช่วยให้สียะตราไม่ต้อง มะรุมมะงาหราหายไปไหนอีก
	-	345. สียะตราเจอวิยะดา วิยะดา ขอมยกโทษให้สียะตรา
	-	346. กล่าวถึงนางแอหน้ขุษา ยังคงบำเพ็ญตบะอยู่

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	347. บาหยันกับประเสริฐหนีออก หาของป่ามาเจอลายของอิเหนา
	-	348. ประสันดาล่าสัตว์ไปจนเจอ แอหนิงบุษบาบำเพ็ญบะอยู่ และพบว่านางวางกริชไว้ข้างๆ ตัวตลอดเวลาที่ผัดสังเกตุจึงมา รายงานอิเหนา ตั้งคามระตากับ อิเหนาสนใจเรื่องนางแอหนิง
	-	349. บุษบาทราบเรื่องปิ่นหยีก็ คิดหนี แต่อิเหนาตามมาทัน เสียก่อน บุษบาหลุดปากเรียก อิเหนาว่าปิ่นหยี อิเหนาถามว่า เจอกันครั้งแรกรู้ชื่อตนได้ อย่างไร บาหยันกลบเกลื่อนว่า บุษบามีฉันทนยังรู้ และไม่มี อะไรที่บุษบาไม่รู้ อิเหนาให้นาง ลองทายชื่อตั้งคามระตา บุษบา หลงกลจึงตอบว่า จะหรั่งวิลังกา อิเหนาจึงบอกว่าบุษบารู้ไม่จริง และทำท่าจะจับบุษบา บุษบาชัก กริชออกมาสู้ อิเหนาจึงให้ประ สันดาลกับตั้งคามระตาจับบุษบา กับพี่เลี้ยงไว้แล้วขอดูกริช พอ เห็นกริชก็ทำเป็นกริ้ว และสั่งให้ ทหารจับนางชีทั้งสามไปที่ค่าย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	350. อิเหนาทำที่เป็นสบสวาน บุษบาว่าได้กรีขของอุณากรรณ มาได้อย่างไร บุษบาอ้างว่าเก็บ ได้ในป่า อิเหนาถามว่าแล้ว ทำไมต้องพกติดตัว บุษบาอ้าง ว่าเพราะชอบ อิเหนาบอกว่า เหตุผลฟังไม่ขึ้นและจะจับ ไปข
	-	351. สังคามาระดาขอสบสวาน แทน และเรียกบุษบาว่าอุณา กรรณ บุษบาสะอื้นแต่รีบกลบ เกลื่อนว่าตนชื่อ ดิหลาดรสา สังคามาระดาบอกว่าผู้ทรงศีล หากพูดเท็จจะเป็นบาป และ บอกว่าหากบุษบาไม่ใช่อุณา กรรณ บุษบาก็คงจะฆ่าอุณา กรรณและนำกรีขมาเป็นของ ตัวเอง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	-	352.อิเหนา สังคามาระดา และ ประสันดา ปรีชานางดิหลา ครส่าน่าจะเป็นอนุภรรยา สังคามาระดาบอกว่าน่าจะเป็น บุษบาด้วย อิเหนาจะเรียกนางมา ถาม สังคามาระดาห้ามและบอก ว่านางคงไม่ยอมรับ ดังนั้นหาก อยากรู้ความจริงต้องวางแผน แล้วทั้ง 3 ก็วางแผนกัน
	-	353. บุษบากำลังนึกใจว่า ปิ่นหยีจะอย่างไรกับพวกตน ประเสห์นเกรงว่าปิ่นหยีจะ หน้ามีดปล้ำบุษบา บุษบาบอก ว่าถ้าต้องตกเป็นของชายอื่น นอกจากอิเหนาตนยอมตาย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมซ้อนครั้งที่ 1 ย่าหรั่งถูกลักพาตัวไป เมืองมะงาดา	357. ระตูมะงาดาคิดจะเอาสกา หนึ่งหรีดมาเป็นมเหสีให้อนุชา แต่เกรงอำนาจปันหยี จึงส่ง นักโทษที่มีอาคมสะกดคนไป จับปันหยี แต่นักโทษเข้าผัดวัง ไปเข้าวังย่าหรั่งจึงจับได้ย่า หรั่งมาแทน	-
	358. ระตูมะงาดาทราบว่าจับมา ผิดคนจึงสั่งให้เอาย่าหรั่งไปจิ้ง คุกก่อน รอได้ปันหยีมาจึงค่อย ประหารพร้อมกัน นางตะรา หวันธิดาระตูมะงาดาหลงรัก ย่าหรั่งจึงสั่งให้นางพี่เลี้ยงไปติด สินบนผู้คุมให้ปล่อยย่าหรั่งจาก พันธนาการ และลอบไปหา ย่าหรั่ง	
	359. นางเคนหลงรู้ว่าย่าหรั่ง หายไปเห็นแต่กริชทิ้งไว้ก็รู้ว่า สวามีมีภัยจึงร้องไห้คร่ำครวญ และคิดจะแบหလာตามสวามี	
	360. ปันหยีทราบเรื่องจึงห้าม เคนหลงและสัญญาว่าจะตามตัว ย่าหรั่งกลับมา แล้วออกเดินทาง ตามหาย่าหรั่ง	

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	361. ประสันตาซึ่งร่วมกับปิ่น หยีตามหาย่าหรีนพบบุษบาที่ บวชเป็นนางชีดิหลอรสา จึง ขอให้จับยามดูว่าย่าหรีนเป็น ตายร้ายดีอย่างไร นางดิหลอร สาเข้าอาศรมนั่งสมาธิรู้ว่า ย่าหรีนถูกระตุมะงาดาจับไป แต่ จะได้ตัวคืนใน 7 วัน จึงให้นางชี พี่เลี้ยงไปบอกประสันตา	-
	362. ประสันตาแจ้งข่าวปิ่นหยี ปิ่นหยีสนใจที่นางชีหน้าละม้าย บุษบา จึงเดินทางไปเขาตะลากัน	-
	363. ปิ่นหยีปลอมเป็นเทวดา และลวงนางแอหน้ทั้ง 3 ว่าจะ พาขึ้นสวรรค์ เมื่อนางหลงกล ตามขึ้นรถมา ก็ถามนางว่ายังไม่ ทันแก่มาบวชชีทำไม นางดิหลา อรสาจำได้ว่าเป็นปิ่นหยีก็ตกใจ จึงตอบว่าที่มาบวชเพราะสามี หายไป ปิ่นหยีคิดว่านางแอหน้ น่าจะเป็นบุษบาจึงพากลับมาที่ กาหลัง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	364. นางเคนหลงทราบว่าเป็นหิ ไปตามย่าหรั่งแต่ได้นางชีรูป งามกลับมาแทนก็โกรธ แต่เป็น หิบอกว่านางแอหนังดิหลาอร สาทำนายว่าจะได้ย่าหรั่งคืนมา ในวันนี้ นางเคนหลงได้ยิน เช่นนั้นก็สงบลง	-
	365. เหล่าพี่เลี้ยงของย่าหรั่งและ ป็นหิตามไปถึงเมืองมะงาด ตามคำทำนายของนางชี และ พบย่าหรั่งจึงนัดแนะว่าจะมา พาย่าหรั่งหนีในตอนดึก ตกดึก คืนนั้นนางเคราะห์วันออกมาพบ ย่าหรั่งอีก ย่าหรั่งจึงต้องพานาง เคราะห์วันหนีตามมาด้วย	-
	366. เคนหลงเห็นย่าหรั่งพา เคราะห์วันมาด้วยก็หึง ป็นหิจึง ถามว่าได้นางมาอย่างไร ย่าหรั่ง ก็เล่าความจริงให้ฟัง ป็นหิจึง ไปไล่เกลี้ยว่าเคราะห์วันมีบุญคุณ ต่อย่าหรั่ง และรับเลี้ยงเคราะห์ วันอย่างสมเกียรติ	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	367. ปิ่นหยีรายงานท้าวกาหลัง เรื่องระตูมะงาดาลักพาตัว ท้าวกาหลังจึงสั่งจัดทัพรับมือ ระตูมะงาดา	-
	368. ปิ่นหยีลักกริชนางติหลา อรสาตอนนางหลับ พบนาม อุณากรรณจารึกที่กริชก็เข้าใจว่า นางเป็นเมียอุณากรรณ แต่สังคา มาระดาบอกว่ายาหญูยั่นย่นว่า อุณากรรณเป็นหญิง ดังนั้นน่าจะ เป็นอุณากรรณเสียเอง และให้ ปิ่นหยีลองทดสอบดู	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การคลายปมครั้งที่ 2 เชิดหนัง อิเหนาและบุษบาจำกันได้	369. ประสันตาให้ปิ่นหยีลอง เล่นหนังเรื่องของอิเหนากับ บุษบาตั้งแต่ตอนไหว้พระจนถึง ลมหอบให้นางแอหนังกู	354. อิเหนาให้เชิดนางแอหนังกู มาพบ เมื่อนางมาพบก็ให้ประ สันตาเล่นหนังตะลุง ตอนบุษบา เลี้ยงเทียน และอิเหนาดอน ค้ำถาวเพื่อใกล้ชิดบุษบาให้ นางแอหนังกู
	370. นางติหลอรสาเมื่อกริช หายไปก็เสียใจจึงคิดฆ่าตัวตาย แต่ประสันตาก็มาเล่นหนังตรง ช่องแกลที่ห้องนาง ให้นางชีทั้ง 3 คู	355. บุษบาคุหนั่งไม่ทันจบก็ เป็นลมไป บาหยันกับประเส หรรณคใจหลุดปากพูดราชา ศัพท์ที่ใช้กับพระธิดาออกมา
	371. บาหยันจำประสันตาได้จึง ถามถึงอิเหนา ประสันตาจึงบอก ว่าปิ่นหยีคืออิเหนา คำสาปสลาย ทุกคนจำกันได้	356. สียะตราจำบาหยันกับ ประเสหรรณได้
	372. อิเหนาถามถึงเรื่องราว ทั้งหมดจากบาหยัน แล้วจึงให้ 3 นางสีกเสีย แต่บุษบางอนอิเหนา ทำท่าจะไม่ยอมสีก อ้างถึงเพลง ยาวที่อิเหนาเกี่ยวสภาระหนึ่งรัด แต่อิเหนาก็ปลอบประโลมจน นางใจอ่อน	357. ทุกคนยกเว้นบุษบาจำกัน ได้หมด บาหยันอธิบายว่าคำ สาปของปะตาระกาหลาหลง คลายแล้ว และเล่าเรื่องตั้งแต่ ปะตาระกาหลาคลบันดาลให้ลม หอบพวกตนไป จนถึงสาปให้ จำกันไม่ได้จนกว่าวงศ์ อัสัญแดหวากุเรปกับดาหะจะ อยู่พร้อมหน้ากันทั้ง 4 คน ให้ พวกอิเหนาฟัง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การคลายปมครั้งที่ 3 ลึกซึ้ง	373. กษัตริย์ทั้งสองสู้รบกัน วิยะดา แนะนำให้อิเหนากลับไปหาชนก ชนนีได้แล้ว แต่อิเหนากลัวว่า หากกลับไปท้าวดาหะจะส่ง บุษบาให้จระกาสียะตราจึงบอก ว่าท้าวดาหะคืบบรรณาการให้ จระกาและยกเลิกการหมั้นไป นานแล้ว	358. บุษบาฝัน อิเหนาจะเข้า กอดแต่วิยะดาบอกว่าอิเหนา ต้องตัวบุษบาไม่ได้เพราะสีด บุษบาจะขาด อิเหนาอ้างว่าขาด ตั้งแต่ตอนตอนอุ้มแล้ว แต่วิยะดาไม่ยอมและผลัก อิเหนากับสียะตราออกนอกห้อง ไปหมด
	374. ระตูมะงาดาทราบข่าวนาง คะราวันหายไ้จากนางพี่เลี้ยง ทั้ง 2 ครั้นทราบว่าย่าหรีน หายไปด้วย ก็เข้าใจว่าย่าหรีนลัก พานางหนีไปก็กริ้วจึงสั่งจัดทัพ ตามล่าย่าหรีนไปจนถึงกาหลัง และบอกให้ท้าวกาหลังส่งตัว ย่าหรีนกับปันหยีมาให้ตน	359. บาหยันให้บุษบาลาศึกษา
	375. ท้าวกาหลังปฏิเสธและ พร้อมจะรบกับเมืองมะงาดา ย่าหรีนและปันหยีจึงอาสาทำศึก เมืองมะงาดา	360. รุ่งเช้าอิเหนามาหาบุษบา อีก วิยะดาพาบุษบาที่ลาศึกษา แล้วออกมาพบอิเหนา อิเหนา ตะลึงในความงามของบุษบา วิ ยะดาจึงมือบุษบาส่งให้อิเหนา อิเหนาพาพวกพ้องทั้งหมด กลับไปเฝ้าท้าวกาหลัง

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	376. ปีนหิ้วยักษ์ฆ่าหรั่งออกรบ ฆ่าหรั่งรบกับระตูมะงาดำและ จับระตูมะงาดำได้	361. ท้าวกาหลงให้อาลักษณ์ เขียนสารถึงท้าว กุเรปัน ดาหา และ สิงห์ดำหรี พอเขียนเสร็จ ก็มีเสียงกระดังงาของ ปะตาระกาหลาดัง และมีลม หอบสารทั้ง 3 ฉบับลอยหายไป ทางหน้าต่าง
	377. ท้าวกาหลงจะให้ประหาร ระตูมะงาดำ นางดะราหวัน ทราบข่าวก็จะตายตามพ่อ ฆ่าหรั่งส่งสารจึงทูลขอลดโทษ ให้ระตูมะงาดำ ท้าวกาหลง อนุญาต ระตูมะงาดำจึงยอมเป็น เมืองออกของฆ่าหรั่ง	362. ท้าวกาหลงจะให้เขียนสาร ใหม่ บาทันทูลว่าคงไม่ต้อง เขียนใหม่แล้ว ท้าวกาหลง บัญชาจึงทูลว่าลมที่พัดสารไป เป็นลมของปะตาระกาหลา
	378. ท้าวล่าสำกับระตู 5 เมืองที่ เคยยอมเป็นเมืองออกของอุณา กรรมทราบข่าวอุณากรรมหาย สาบสูญ และรู้ว่าลูกๆของตน อยู่ที่ประมอดันจึงยกทัพไปประ มอดัน แล้วสั่งให้ท้าวประมอดัน กินบุตริดาให้พวกตน	363. ภาพแผนที่ชาวโบราณ และภาพการเดินทางของสารทั้ง 3 ฉบับ

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	379. ท้าวประมอดันไม่คืนให้ เพราะอุณากรรมแจ้งไว้ใน จดหมายว่ามอบเชลยทั้งหมดให้ ป็นเหยื่อ แล้วส่งสารไปขอความ ช่วยเหลือจากป็นเหยื่อที่กาหลัง	364. กษัตริย์ 3 เมืองทราบข่าว ท้าวกูเรป็นถามประโหมสุหรืว่า จะทำอย่างไรกับจินตะหราดี ประโหมสุหรืกูเรป็นตอบว่า ตน ไม่ได้ชิงชิงอะไรจินตะหรา มากมายนัก แต่อยากให้ ประโหมสุหรืหมั่นหย่าได้ บทเรียนบ้าง จึงคิดว่าควรให้ ทางเมืองดาหาคัดสินใจ
	380. ท้าวล่าถำกับประตู่ทั้ง 5 ทราบท้าวประมอดันไม่คืน บุตรธิดาให้ก็กริ้วจึงยกทัพตี เมืองประมอดัน	365. มะเดหวีดาหากับกะ หริดตะปาดิเห็นใจจินตะหรา จึง ขอให้ท้าวดาหากับประโหมสุ หรืดาหามาเมตตาจินตะหรา ประ โหมสุหรืดาหาบอกว่าจะทำ อะไรก็ได้แต่ระวังบุษบาโกรธ มะเดหวีบอกว่าตนจะพูดกับ บุษบาเอง
	381. ป็นเหยื่อทราบข่าวศึกเมือง ประมอดัน จึงส่งสั้งคามระดา ไปช่วย และให้ดำมะหง ประมอดันได้พบบุษบา	366. กะหริดตะปาดิพามะเดหวี ดาหาไปหมั่นหย่า

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	382. สังคามาระตารับกับท้าวล่า ล่า ท้าวประมอดันเห็นสังคา มาระตามาช่วยก็ดีใจ จึงช่วยตี กระหนาบ ท้าวล่าล่ากับระตูทั้ง 5 ขอมแพ้และขอมเป็นเมืองออก ของประมอดัน	367. ท้าวหมั่นหยาดและประไพ สุหรี ดื้อนรับมะเดหวีดาหา กะหัดตะปาดิ กะหัดตะปาดิ ขอแยกไปสมทบกับท้าวกูเรปัน
	383. ท้าวประมอดันไม่ถื่อโทษ ระตูทั้ง 6 และเปิดโอกาสให้ระตู ทั้ง 6 ได้พบลูก ระตูทั้ง 6 ลา กลับเมือง	368. มะเดหวีดาหาทราบเรื่อง นางสะการะวาทีกับมหารัศมี จึงให้ท้าวหมั่นหยาดส่งสาส์นไป เชิญระตูปักมาหั้นกับปันจะรา กันด้วย เพื่อจะได้อภิเษกทั้ง 3 นางให้เรียบร้อย
	384. สังคามาระดาเข้าเฝ้าท้าว ประมอดัน ท้าวประมอดันมอบ รางวัลให้สังคามาระดา และฝาก ของไปให้ปันหยีพร้อมกับเชลย ของอุณากรรณ และบอกว่าตน จะตามไปพบปันหยีที่หลัง สังคา มาระดาจึงลากลับกาหลัง	369. มะเดหวีดาหาขอพุดกับจิน ตะหรา
	385. สังคามาระดาถึงกาหลัง และถวายรางวัลจากท้าวประมอ ดันแก่ปันหยี และถวายเชลยแก่ บุษบาตามคำท้าวประมอดัน ปัน หยีมอบกุสุมาให้สังคามาระดา	370. มะเดหวีปลอบจินตะหรา

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	386. สังคามาระตาเข้าหานาง กุสุมาและได้นางเป็นชายา	371. ประไหมสุหรีกูเรปันกลัว จินตะหราจะแสดงฤทธิ์ กะ หรีดตะปาดิบอกว่าถ้าให้ มะเดหวีคาหาเป็นคนไปจัดการ เรื่องคงจบด้วยดี
	387. ย่าหรีนปรึกษากับเคนหลง เรื่องปันหยิกกลัวอาญาไม่ยอมคืน เมือง โดยย่าหรีนคิดจะลอบส่ง สารไปบอกท้าวกูเรปันและดา หานางเคนหลงเห็นดีด้วย	372. กองทัพหมันหยาดาคาหา และกูเรปันสมทบกัน ประไหม สุหรีหมันหยาให้จินตะหราขอ ขมาท้าวกูเรปัน ท้าวกูเรปันไม่ ถือโทษจินตะหรา แต่ประไหม สุหรีกูเรปันยังอดไม่ได้ที่จะ เหน็บแนมประไหมสุหรี หมันหยาดาคาหา ประไหมสุหรีหมัน หยาดาคาหาบอกจินตะหราว่า ประไหม สุหรีกูเรปันปากร้ายแต่ใจดี ประ ไหมสุหรีกูเรปันจะกริ้วประ ไหมสุหรีหมันหยาดาคาหาแต่ท้าว กูเรปันห้ามไว้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	388. ท้าวกุเรปัน และ ดาหา ได้รับสารจากสียะตราที่ยินดีจะ เสด็จไปกาหลัง	373. จินตะหราขอมาท้าวดา หากับประไหมสุหรีว่า แต่ก่อน ไม่สนใจความรู้สึกของคนอื่น เลย แต่เมื่อต้องพراقจากอิเหนา เป็นเวลานาน ตนก็ทราบแล้วว่า การกระทำของตนทำให้บุษบา รู้สึกอย่างไร ประไหมสุหรีดา หาและประไหมสุหรีกุเรปันยก โทษให้จินตะหราและรับจินตะ หราเป็นลูก
	389. ท้าวกุเรปัน ประไหมสุหรี กุเรปัน ท้าวดาหา และประไหม สุหรีดาหาถึงเมืองกาหลัง ท้าว กาหลังรับท้าวกุเรปัน ประไหม สุหรีกุเรปัน ท้าวดาหา และประ ไหมสุหรีดาหา	374. กล่าวถึงปะตาระกาหลาว่า เป็นผู้คลั่งคลั่งให้เรื่องจบลง ด้วยดี
	390. อิเหนาทราบว่าท้าวกุเรปัน ประไหมสุหรีกุเรปัน ท้าวดาหา และประไหมสุหรีดาหามาถึงก็ ไม่กล้าเข้าเฝ้า จนบุษบา วิยะดา และสียะตราต้องปลอมใจ อิเหนาจึงยอมออกไป	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	391. กษัตริย์ทั้ง 4 ต่อว่าท้าวกา หลังที่ไม่ยอมส่งข่าวว่าพบบุตร ธิดาของพวกตน ท้าวกาหลัง ตอบว่าจำไม่ได้เพราะหลานทั้ง 4 ปลอมเป็นชาวป่า	-
	392. ท้าวกูเรป็น และท้าวดาหา ให้อิเหนา นุชบา และสียะตรา เล่าเรื่องถวาย	-
	393. ท้าวกูเรป็น ดาหา และ กา หลังปรึกษากันเรื่องงานวิวาห์ ของพวกอิเหนา และสรุปว่าควร แต่งให้เสร็จพร้อมกันในที่เดียว จึงส่งสารไปยังสิงหัดสำหรับ ให้ ท้าวสิงหัดสำหรับพาสุหรานาง มากาหลัง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
จุดสุดยอด พิธีอภิเษก	394. ท้าวสิงห์หัดสำหรีและเหล่า มเหสีพาสุหรานางไปกาหลัง	375. ภาพแผนที่ชาวโบราณ แสดงการเดินทางของกองเรือ วงศ์เทวัญสู่เมืองกาหลัง
	395. เมื่ออยู่กันพร้อมหน้า ท้าว กูเรปันจึงขอคำปรึกษาจากอนุชา ทั้ง 3 เรื่องนางจินตะหรา เพราะ อิเหนาควรรับผิดชอบนาง และ สรุปว่าให้ส่งสารไปหมั้นหย่าให้ ท้าวหมั้นหย่านำธิดามอภิเษก ด้วย และให้ส่งสารไปเชิญท้าว ประมอดันมาร่วมงานด้วย	376. สังคามาระดาของนางกุสุมา จากบุษบา บุษบาเกรงใจระตู ล่าสำ อิเหนาจึงให้เชิญระตูล่าสำ มางานแต่งสังคามาระดากับ กุสุมาด้วย
	396. ท้าวหมั้นหย่าได้รับสาร จึง แจ้งความในสารแก่ประโหมสุ หรีและจินตะหรา จินตะหรา น้อยใจอิเหนา จึงจะให้สการะวา ติกับมาหารัศมีไปกันเพียง 2 คน ส่วนตนจะหลบหน้าผู้คนที่อยู่ หมั้นหย่า	377. ท้าวกูเรปัน ดาหา สิงห์หัด สำหรี หมั้นหย่า และประโหมสุ หรี ถึงกาหลัง
	397. ท้าวหมั้นหย่าตอบว่าหาก จินตะหราทำเช่นนั้นเท่ากับขัด บัญชาวงศ์เทวัญ จะทำให้พ่อกับ แม่ลำบากจินตะหราจึงยอม แต่ก็ ให้สาวใช้เรียก 2 นางมาหา	378. ท้าวกูเรปันต่อว่าอิเหนา แต่ ท้าวกาหลังไกลเกลี้ยให้อิเหนา ท้าวกูเรปันไม่ไว้ใจอิเหนา จึง บอกให้ท้าวกาหลังจัดสุขุมพร ให้สุหรานางกับสะการะ หนึ่งหรีดด้วย

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	398. จินตะหราแข่งเนื้อความใน สารแก้ว 2 นางแล้วคร่ำครวญ ด้วยกัน	379. บุษบาขอให้สยามพรสังคา มาระตากับกุสุมาด้วย
	399. ท้าวหมันหย่าพาประไพหมสุ หรี่ จินตะหรา สการะวดี และ มาหารัศมีถึงเมืองกาหลัง อิเหนาไม่กล้าออกไปรับพวก กษัตริย์หมันหย่า จนท้าวดาหา กับประไพหมสุหรี่ดาหากำชับให้ อิเหนาออกไปรับพวกกษัตริย์ หมันหย่า อิเหนาจึงยอมออกไป	380. ท้าวกูเรปันกับท้าวดาหาให้ คนไปเชิญระตูประมอดันกับ ระตูล่าสำมางาน
	400. อิเหนาพบกับจินตะหรา และพยายามแก้ตัวกับจินตะหรา เรื่องที่หายไป 7 ปี แต่จินตะหรา ไม่ฟัง	381. นางกุสุมาปรนนิบัติระตู ประมอดันกับประไพหมสุหรี่ ระมอดัน ดำมะหงประมอดัน นำสารจากกาหลังมาถวาย
	401. จินตะหราเข้าพบท้าว กูเรปัน ดาหา สิงห์ดำสำหรับ และ กาหลัง และประไพหมสุหรี่ทั้ง 4 เมือง จินตะหราไหว้ท้าวกูเรปัน ดาหา สิงห์ดำสำหรับ และกาหลัง และประไพหมสุหรี่ทั้ง 4 เมือง	382. ประไพหมสุหรี่กับมะเดหี ดาหาขอให้บุษบาขอมลงให้จิน ตะหราซึ่งมาก่อน แต่วิยะดาไม่ ยอมอ้างว่าตอนบุษบาเป็นอุณา กรรณ ระตูที่เป็นชายยังต้องมา ไหว้

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	402. บุษบาไม่ยอมไหว้จินตะ หรา ประโหมสุหรืดาหากริ้วย่ำ ว่าจินตะหราเป็นเมียหลวง บุษบาจึงทำที่พนมมือไว้ แต่ พอจินตะหราเดินไปนางก็ไม่ยก มือขึ้นไหว้	383. จินตะหราพาสะการะวาตี กับมาหารัศมีมาพบบุษบาและ ถวายหมากบุษบา บุษบาตัดทูล ยอมเรียกจินตะหราว่าพี่
	403. วิยะดาเกลียดแค้นจินตะหรา แทนบุษบา จึงบอกว่าบุษบาไม่ จำเป็นต้องไหว้จินตะหรา เพราะ บุษบาเคยปราบระตูมาหลายต่อ หลายเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่จินตะ หราทำไม่ได้ อีกทั้งฐานะบุษบา ก็สูงกว่าจินตะหรมากนัก ประ โหมสุหรืกูเรปันจึงตำหนิวิยะดา	384. พิธีอภิเษก อีเหนากับ จิน ตะหรา บุษบา สะการะวาตี และ มาหารัศมี และอภิเษก สียะตรา กับ วิยะดา สุหรืนาถกับ สะการะหนึ่งหรีด และ สังคา มาระดากับกุสุมา
	404. ท้าวประมอดันได้รับสาร จากคะหมัง	385. พระอาทิตย์ทรงกลด ปะตาระกาหลาเสด็จมาร่วมงาน สยมพร อีเหนาขอพรให้ ปะตาระกาหลาปกป้องคุ้มครอง แดนชวา
	405. ท้าวประมอดันกับประโหม สุหรืออกเดินทางไปกาหลัง	-
	406. ท้าวประมอดันเข้าเฝ้า 4 กษัตริย์	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	407. บุษบาทราบว่าท้าวประมอ ตันมาจึงออกมาเฝ้า	-
	408. กษัตริย์ทั้ง 4 ผูกไมตรีกับ เมืองประมอดัน	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	409. จัดตำแหน่งมเหสีอิเหนา จินตะหราได้เป็นประไพหมสุหรื ฝ่ายขวา บุษบาเป็นประไพ สุหรืฝ่ายซ้าย สการะวาตีเป็น มะเดหวีฝ่ายขวา มหายารัศมีเป็น มะเดหวีฝ่ายซ้าย บุษบาวิลิตเป็น มะโตฝ่ายขวา กันจะหนาเป็นมะ โตฝ่ายซ้าย กะระติกาเป็นลิกูฝ่าย ขวา อรสาเป็นลิกูฝ่ายซ้าย กันจา สำหรับเป็นหมาหลาหงฝ่ายขวา และหงยาหงาเป็นหมาหลาหง ฝ่ายซ้าย ส่วนตำแหน่งมเหสีสิยะ ตรา ให้วิยะดาเป็นประไพหมสุหรื คะราหวันเป็นมะเดหวี จินตะ หารารัศมีเป็นมะโต จินดาอรสา เป็น ลิกู และรัตนาวาตีเป็นหมา หลาหง แล้วให้สการะหนึ่งหรัค เป็นประไพหมสุหรืของสุหรืรานา กง และให้บุษบาราภาเป็นประ ไพหมสุหรืของกะหรัคตะปาตี เหล่าวงศ์เทวัญเตรียมงานวิวาห์ โดยนมัสการฤๅษีสังปะติเหงะ มาร่วมพิธี ระดูปักมาหงันกับ ปิ่นจะรากัน และระดูเมืองจัน ของปิ่นหยักกับอุณากรรณทราบ ข่าวก็พากันมาช่วยงาน	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	410. อภิเษกอิเหนากับราชบุตร ธิดาทั้ง 4 เมือง	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การผูกปมซ้อนครั้งที่ 2 จินตะหราไม่ยอมคืนดีกับ อิเหนา ประไหมสุหรีดาหาพราก บุษบา	411. หลังการอภิเษกอิเหนาก็ สำราญอยู่กับมเหสีทั้ง 9 ขาดแต่ จินตะหราที่ไม่ยอมคืนดีด้วย	-
วิยะดาทรมาณสียะตรา	412. ประไหมสุหรีดาหาต่อว่า บุษบาเรื่องจินตะหรา ว่าบุษบา ควรช่วยให้อิเหนากับจินตะหรา คืนดีกัน แต่บุษบาอ้างว่าเดือน อิเหนาแล้ว แต่อิเหนาไม่ทำตาม ประไหมสุหรีดาหาจึงต่อว่า อิเหนาว่าตำรอนจินตะหรา และ ขู่ว่าหากอิเหนาไม่ให้อิเหนา ให้คืนดีกันได้ นางก็จะพราก บุษบาไปจากอิเหนา อิเหนาจึง ไปง้อจินตะหราอีกแต่นางก็ยัง ไม่ยอมคืนดี อิเหนาโกรธจึง กลับไปหาบุษบา	-
	413. ท้าวกาหลังจะไปแก้บน ปะตาระกาหลาที่เขาปิ่นจะหระ อิเหนาจึงพาวงศ์เทวัญทั้งหมด ประพาศทะเลทรายและมุ่งไป เขาปิ่นจะหระ	-
	414. พิธีแก้บนและจับรำ บวงสรวงที่เขาปิ่นจะหระ	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	415.เสร็จสิ้นการแก้บน เหล่า วงศ์เทวัญกลับกาหลัง	-
	416. ประโหมสุหรีดาหาเห็น จินตะหรมีสีหน้าตรมทุกซีก แนใจว่าอึเหนาไม่ไปหา ก็คิดจะ ทรมานอึเหนาตามที่ลั่นวาจาไว้ จึงสั่งให้นุชบามาหาในวัง แล้ว กักตัวนุชบาไว้ในวัง อึเหนารู้เข้า ก็ตรอมใจจนป่วย	-
	417. วิยะดาเห็นอึเหนาหายหน้า ไปก็เข้าใจว่าประจวบจึงไปเยี่ยม และได้ทราบเรื่องราวทั้งหมด จากอึเหนา จึงอาสาจะช่วย อึเหนา	-
	418. วิยะดาทำอุบายไปค้ำกับ ประโหมสุหรีกูเรปันไม่ยอม กลับไปหาสียะตรา อ้างว่าอยาก อยู่กับแม่	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	419. วิยะดาอยู่กับประไหมสุหรี กูเรป็น 2 วัน ไม่กลับไปหาสียะ ตรา สียะตราคิดถึงจึงไปตาม แต่ วิยะดาก็ปิดประตูไม่ให้สียะตรา เข้ามา ประไหมสุหรีกูเรป็นถาม ถึงเรื่องราว วิยะดาเล่าเรื่อง ประไหมสุหรีดาหาพรากนุษบา ไปจากอิเหนาทำให้อิเหนา ประชวร ตนจึงจะทำให้สียะตรา ประชวรแบบอิเหนาบ้าง	-
	420. สียะตราตรอมใจถึงวิยะดา จนประชวร	-
	421. ประไหมสุหรีดาหาไปเยี่ยม สียะตรา ทราบว่าวิยะดาไม่ยอม กลับวัง	-
	422. ประไหมสุหรีดาหาจึงไป ต่อว่าวิยะดาที่ทำให้สียะตราเป็น ทุกข์ ประไหมสุหรีกูเรป็นอยู่ ด้วยกับกับวิยะดาจึงต่อว่าประ ไหมสุหรีดาหาที่ทำให้อิเหนา เป็นทุกข์เช่นกัน	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	423. ประไพหมสูลหรีดาหาจึง ชี้แจงว่าตนก็รักอิเหนา แต่ที่ทำ ไปเพราะอิเหนาโกรธเคืองไม่ ไยดีจินตะหรา ตนเห็นใจจินตะ หรา และเกรงคนจะนินทาว่า บุษบาหวงสวามีไว้คนเดียวจึง ทำเช่นนั้น	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การคลายปมครั้งที่ 4 ประไหมสุหรีดาหาคืน บุษบาให้อิเหนา วิยะดากลับไปหาสียะตรา จินตะหรายอมคืนดีกับ อิเหนา	424. ประไหมสุหรีกูเรปันว่าจิน ตะหราเองก็ทำเกินไป เพราะ อิเหนาเองก็ไปจ้อ 2 รอบ แต่ กลับไม่สนใจ	-
อภิเษกอิเหนาเป็นกษัตริย์ ครองเมืองกูเรปัน	425. ประไหมสุหรีดาหาขอให้ วิยะดาเห็นใจสียะตรา เพราะ สียะตราไม่ได้ทำอะไรผิด ไม่ ควรให้สียะตราพลอยทุกข์ใจไป ด้วย วิยะดาจึงขอให้ประไหม สุหรีดาหาคืนบุษบาให้อิเหนา ประไหมสุหรีดาหาจึงยอมปล่อย บุษบา แต่ขอให้วิยะดาช่วยเตือน อิเหนาด้วยว่าอย่าทอดทิ้งจินตะ หรา	-
	426. วิยะดาพาบุษบาไปคืน อิเหนา แล้วกลับไปหาสียะตรา	-
	427. ท้าวหมันหยากับประไหม สุหรีทราบเรื่องจินตะหราไม่ ยอมคืนดีกับอิเหนาจึงเรียกจิน ตะหราไปสั่งสอนให้ละทิ้ง	-
	428. อิเหนามำง้อจินตะหราอีก จินตะหรายอมยกโทษให้อิเหนา	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
	429. จินตะหราให้ 2 นางไปไหว้ บุษบา บุษบาจึงให้ 6 นางไป ไหว้จินตะหร่าบ้าง	-
	430. ชายาอิเหนากลับมา ปรองดองกันทั้ง 10 นาง	-
	431. ท้าวหมั่นหยากับท้าว ประมอตันลากลับเมือง นาง บุษบา กับจินตะหราจึงไปส่ง 2 กษัตริย์	-
	432. ท้าวกูเรปัน ดาหา และ สิงห์ด่าห์พร้อมด้วยโอรส ธิดา ลาท้าวกาหลังกลับ บ้านเมือง	-
	433. อิเหนาครองเมืองกูเรปัน และให้สังคามาระดากับกุสุมา ไปครองเมืองปึกมาหงัน	-
	434. สังคามาระดาถึงเมือง ปึกมาหงัน ระตูปึกมาหงันให้ เชษฐระตูปันจะรากับระตูล่า สำมางานอภิเษกสังคามาระดา เป็นกษัตริย์	-

โครงเรื่อง	บทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภาลัย	บทละครโทรทัศน์ของ ทีวีสแควร์
การจบเรื่องของแต่ละ สำนวน	435. อภิเชกสังคามาระตา 436. อีเหนาส่งเหล่าระเด่นทั้ง 7 ที่เป็นโอรสของระตูเมืองออก ของตนกับบุษบากลับไปครอง เมือง	386. ปะตาระกาหลาประทาน พรให้ตามที่อีเหนาขอ จบภาพที่หน้าอีเหนาแล้วซ้อน ภาพแผ่นดินชาวโบราณที่จารึก บนแผ่นทองคำ เพื่อบ่งบอกให้รู้ ว่าอีเหนาเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ในอดีตของชาว

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าเรื่องอีเหนาทั้ง 2 สำนวนมีความแตกต่างกันในด้านโครงเรื่อง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีโครงเรื่องซับซ้อนกว่าบทละครโทรทัศน์ กล่าวคือโครงเรื่องอีเหนาพระราชนิพนธ์จะมีการเปิดเรื่อง มีการผูกปม 11 ปม มีการคลายปม 4 ครั้ง การผูกปมซ้อน 2 ปม การคลายปมซ้อน และการคลี่คลายไปสู่การจบเรื่อง ในขณะที่บทโทรทัศน์เรื่องอีเหนาของบริษัททีวีสแควร์มีการเปิดเรื่อง มีการผูกปม 11 ปม มีการคลายปม 4 ครั้งเช่นกัน แต่คลี่คลายไปสู่การจบเรื่องโดยไม่มีการผูกปมซ้อน จึงเป็นโครงเรื่องเรียบง่าย กะทัดรัดเหมาะแก่การแสดงละครที่มีระยะเวลาออกอากาศจำกัด

การดัดแปลงเรื่องอิเหนาสำนวนดั้งเดิมเป็นบทละครโทรทัศน์

จากการเปรียบเทียบเรื่องอิเหนาสำนวนดั้งเดิม คือบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนา ผู้วิจัยพบว่าการดัดแปลง 4 หัวข้อคือ เนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และการใช้ภาษา

1. เนื้อเรื่อง พบว่าการดัดแปลงเนื้อเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การเพิ่มเนื้อเรื่อง การตัดทอนเนื้อเรื่อง และการเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่อง นอกเหนือจากนั้นทางทีวีสแควร์ก็ได้คงเนื้อเรื่องดั้งเดิมไว้

1.1 การเพิ่มเนื้อเรื่อง จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ทางทีวีสแควร์ได้เพิ่มเติมเนื้อเรื่องที่ไม่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เข้าไปในบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนา ได้แก่ การกล่าวถึงความ เป็นไปของท้าวกะหมังกุหนิง วิหยาสะก่า จรกา และล่าสำ มาตั้งแต่ตอนแรกๆ การกล่าวถึงฤกษ์เกิด ของจินตะหรา และสังคามาระดาที่พลัดเข้าไปอยู่ในสมรภูมิรบระหว่างท้าวบุศลินากับอิเหนา เป็นต้น ซึ่งเนื้อเรื่องที่เพิ่มเติมเข้าไปเหล่านั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องหลักเลย จนอาจกล่าวได้ ว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ แต่ทางทีวีสแควร์ก็เพิ่มเติมเข้าไป โดยน่าจะมีเหตุผลมาจากความ ต้องการให้เนื้อเรื่องดูสมจริงมีเหตุมีผลมากขึ้น เช่นการกล่าวถึงที่มาของ วิหยาสะก่า จรกา มาตั้งแต่ ต้นอาจจะทำให้ผู้ชมไม่สงสัยว่าตัวละครเหล่านี้เกี่ยวข้องกับวงศ์เทวัญอย่างไรหรือมาจากไหน อันเป็นลักษณะของการละครสมัยใหม่ที่มีการแนะนำและเปิดตัวละครทั้งฝ่ายดีฝ่ายร้าย หรือตัว ละครเอกกับตัวละครรองพร้อมๆกันตั้งแต่ต้นเรื่อง หรือการกล่าวถึงฤกษ์เกิดของจินตะหราที่อาจมี จุดประสงค์เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจและเห็นใจนาง ส่วนในตอนที่สังคามาระดาหลงเข้าไปในการรบ ระหว่างอิเหนากับท้าวบุศลินานั้น ผู้วิจัยเข้าใจว่าเป็นการเพิ่มเติมเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับเวลา ออกอากาศ หรือที่เรียกกันว่าการยืดเรื่อง เพราะการออกอากาศของละครปัจจุบันนั้นจะถูกทางสถานี กำหนดมาอย่างตายตัวว่าต้องออกอากาศกี่นาทีหรือกี่ชั่วโมง ซึ่งหากเนื้อเรื่องที่ถ่ายทำมีเนื้อหามาก เกินเวลาออกอากาศหรือน้อยกว่าเวลามาตรฐานที่สถานีกำหนด ทางผู้จัดก็ต้องทำการตัดทอนหรือ เพิ่มเติมเนื้อเรื่องให้เหมาะสม

1.2 การตัดทอนเนื้อเรื่อง นอกเหนือจากการเพิ่มเติมเนื้อเรื่องแล้ว ทางทีวีสแควร์ยังได้ตัด ทอนเนื้อเรื่องบางส่วนที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ออกไป ได้แก่ เนื้อเรื่องตอนอิเหนาไปมะละ กาทั้งหมด ตั้งแต่ตอนอิเหนาเข้าเกาะมะละกาพบรายามะละกา นางหวนยิหยาหลงอิเหนา จนถึงตอน อิเหนาจากเกาะมะละกามาบวชที่เขาปัจจาหัง และตอนปันหยีตีเมืองต่างๆตามหานาง ก็ได้ถูก

ตัดตอนออกไป ซึ่งอาจจะมีเหตุผลมาจากทางผู้ผลิตรายการเห็นว่า เนื้อเรื่องส่วนดังกล่าวไม่จำเป็น เพราะไม่ใช่เนื้อเรื่องหลักจึงได้ทำการตัดตอนออกไป เพื่อให้เนื้อเรื่องดูกระชับและน่าติดตามมากขึ้น

1.3 การเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่อง นอกจากการดัดแปลงโดยการตัดตอนหรือเพิ่มเนื้อหาแล้ว ทางทีวีสแควร์ยังได้ดัดแปลงเนื้อเรื่องโดยการเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องบางส่วนไป โดยเนื้อเรื่องที่ถูกเปลี่ยนแปลงนั้น จะยังคงแก่นเรื่องที่ตรงกับต้นฉบับหากแต่อาจมีการสับเปลี่ยนบทบาทตัวละคร หรือเวลา สถานที่ ได้แก่ ตอนที่อิเหนาบวชเป็นอาชัณักสมาหาราและอธิษฐานจิตขอให้ ปะตาระกาหลาช่วยให้ตนได้บุษบาคืน ทางทีวีสแควร์ได้เปลี่ยนเป็นให้นางชิตีหลาอรสา (บุษบา) เป็นผู้อธิษฐานจิตเรียกปะตาระกาหลามาหาและอ้อนวอนขอให้ปะตาระกาหลาช่วยให้ตนได้พบ อิเหนาแทน ซึ่งเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องน่าจะมาจากจุดประสงค์เพื่อความสมจริง เพราะ บุษบามีบทบาทได้ใกล้ชิดและคุ้นเคยกับปะตาระกาหลามากกว่าอิเหนา ทางผู้ผลิตจึงอาจเห็นว่าการ ใ้บุษบาเชิญปะตาระกาหลามาขอความเมตตา น่าจะสมเหตุผลมากกว่าอิเหนาซึ่งแทบจะไม่ค่อยได้ พบปะตาระกาหลาเลย ตัวอย่างเนื้อเรื่องที่ถูกเปลี่ยนแปลงส่วนอื่นได้แก่ ตอนอุณการณรบกับระตู จะมาหารา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิมที่ปะตาระกาหลาคอยคุ้มกันอุณการณจากอาวุธ ของจะมาหารา แล้วอุณการณก็สังหารจะมาหาราได้เมื่อได้จังหวะ เป็นให้ปะตาระกาหลาแฝงเข้าไปใน ตัวอุณการณทำนองเข้าทรง แล้วช่วยอุณการณสังหารจะมาหาราได้โดยที่อุณการณไม่รู้ตัว ซึ่งอาจ เป็นการเปลี่ยนบทเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของนางเอกคือบุษบาให้ไม่ต้องฆ่าคนให้มีมือเปื้อนเลือด ส่วนที่เปลี่ยนเนื้อเรื่องให้อุณการณเป็นลมไปหลังจากเห็นจะมาหาราตาย และป็นหิย์ไปรับปากกลับ วัง จากเดิมที่อุณการณเพียงรู้สึกหน้ามืดแต่ก็กลับหายเป็นปกติได้เมื่อถูกป็นหิย์ช่วยโทะสะ ก็อาจมี เหตุผลที่ทางผู้จัดเห็นว่าหากให้อุณการณเป็นลมไปแล้วให้ป็นหิย์เข้ารับแล้วพากลับไปส่งวัง จะส่งผลต่ออารมณ์สะเทือนใจของผู้ชมมากกว่าหรือกินใจผู้ชมมากกว่า ส่วนที่ให้ระตูจะมาหาราจี วัวแบบคนป่าแทนม้ามารบกับอุณการณนั้น น่าจะมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความเป็นอนารยชนของ ระตูจะมาหารา

ถึงแม้ว่าจะมีการดัดแปลงเนื้อเรื่องสำนวนเดิมโดยการตัดตอน เพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลง เนื้อเรื่องไปมาก แต่ทางบริษัททีวีสแควร์ก็ยังคงเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องหลักของอิเหนา ไว้ ได้แก่ ตอนอิเหนาไปงานศพพระอัยกีและหลงจินตะหราจนบอกปัดบุษบา ตอนอิเหนาปลอม เป็นป็นหิย์ ตอนรบระตูบุศลีหนา ตอนครสาแบหลา ตอนศึกกะหมังกูหนิง ตอนอิเหนาเผาเมืองและ ลักบุษบาไปไว้ในถ้ำ ตอนตัดดอกไม้ ตอนฉายกริช ตอนอิเหนาเกี่ยวบุษบาในถ้ำทอง ตอนลมหอบ และตอนประสันตาค่อนก เป็นต้น

2. ตัวละคร ในส่วนของตัวละคร ผู้วิจัยพบว่าในกระบวนการดัดแปลงบทพระราชนิพนธ์โอเหนาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไปเป็นบทละครโทรทัศน์เรื่องโอเหนานั้น ได้ส่งผลต่อตัวละครใน 3 ลักษณะคือ มีตัวละครบางตัวที่ถูกดัดแปลงจนมีลักษณะแตกต่างไปจากต้นฉบับ ในขณะที่ตัวละครบางส่วนก็ยังคงลักษณะที่ตรงกับต้นฉบับเดิมไว้ได้ และนอกจากการดัดแปลงตัวละครให้ มีลักษณะที่แตกต่างไปจากต้นฉบับแล้ว ทางทีวีสแควร์ยังได้ทำการสร้างตัวละครใหม่ที่ไม่มีในสำนวนต้นฉบับขึ้นมาด้วย ดังนี้

2.1 ตัวละครที่คงเดิม ตัวละครที่มีบทบาทและลักษณะนิสัยคงเดิมได้แก่

ก. ปะตาระกาหลา จากการศึกษาพบว่าปะตาระกาหลาเป็นตัวละครที่มีลักษณะคงที่ที่สุด กล่าวคือในทั้ง 2 สำนวนแทบจะไม่มีมีความแตกต่างกันเลย เพราะปะตาระกาหลายังคงเป็นใหญ่สุดในเรื่อง และมีอิทธิพลต่อตัวละครทั้งเรื่องได้เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง มีความต่างไปบ้างที่ปะตาระกาหลาสำนวนใหม่อาจแสดงอภินิหารมากกว่าต้นฉบับเท่านั้น แต่การเพิ่มบทดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้บุคลิกและสถานภาพบทบาทของปะตาระกาหลาเปลี่ยนแปลงไปเลย จึงไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะตัวละคร นอกจากนี้ปะตาระกาหลาสำนวนของทีวีสแควร์ยังมีจุดเด่นที่แตกต่างจากตัวละครตัวอื่นๆคือ เป็นตัวละครเพียงตัวเดียวที่ยังมีการพูดด้วยบทร้อยกรองอยู่ ซึ่งบทที่ปะตาระกาหลาพูดออกมาเป็นร้อยกรองก็คือ ตอนที่ปะตาระกาหลารื้อโอเหนา ซึ่งทางทีวีสแควร์ได้แต่งบทให้ปะตาระกาหลากล่าวออกมาเป็นบทร้อยกรองตามที่ต้นฉบับดั้งเดิมประพันธ์ไว้ว่า

แก้นด้วยโอเหนานัดดา

จะทรมานให้เลือดตาไหล

จึงผาดแผลงสำแดงฤทธิ์ไกร

เป็นพายุใหญ่พัดพาน

ข. นุชบา นุชบาทั้งในสำนวนต้นฉบับและสำนวนของทีวีสแควร์จะมีบทบาทที่แทบจะไม่แตกต่างกันเลย นอกเสียจากในตอนท้ายเรื่องที่นุชบาของสำนวนต้นฉบับ มีทิวมากกว่าคือไม่ยอมลงให้จินตะหราจนเป็นเหตุให้ตัวเองต้องถูกพรากไปจากโอเหนาเพราะทิวดังกล่าว ในขณะที่นุชบาของทีวีสแควร์แม้จะมีทิวอยู่บ้าง แต่ในที่สุดก็ละทิวได้อย่างง่ายดายแล้วยอมรับจินตะหราและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ค. วิยะดา วิยะดาของทั้ง 2 สำนัก มีบุคลิกแบบเดียวกันคือเป็นผู้หญิงที่แข็งแกร่ง ก่อนข้างเจ้าอารมณ์ และชอบทำอะไรรุนแรง และที่สำคัญคือนางเข้าข้างบุษบาทั้ง 2 สำนัก ดังจะเห็นได้จากในสำนวนต้นฉบับที่นางยอมทรานสียะตราซึ่งเป็นพี่รัก เพียงเพื่อให้ประไพหมสูลหรีดาหาปล่อยบุษบากลับไปหาอิเหนา และในสำนวนของทีวีสแควร์ที่นางสนับสนุนนางบุษบาไม่ให้ยอมอ่อนให้จินตะหราอย่างเห็นได้ชัด

ง. ประสันตา เป็นอีกตัวละครที่มีลักษณะคงเดิมแทบจะไม่แตกต่างจากสำนวนต้นฉบับ คือมีบุคลิกเป็นคนที่รักความสนุกสนาน คึกคะนอง และชอบสร้างปัญหา เพียงแต่ในสำนวนของทีวีสแควร์จะมีการเพิ่มบทบาทความคะนองให้ประสันตาเป็นคนที่ทำอะไรเกินพอดี ดังตัวอย่างที่เห็นว่าประสันตาของทีวีสแควร์จะคึกคะนองมาตั้งแต่เด็กๆ แม้ต่อพระพักตร์ท้าวสุริยวงศ์ก็ตาม

จ. ท้าวดาหา ท้าวดาหาทั้ง 2 สำนักจะมีบุคลิกแบบเดียวกันคือเป็นกษัตริย์ที่ค่อนข้างพระทัยร้อน เมื่อโกรธบางทีก็จะทำอะไรไม่คิดแล้วก็จะมานั่งเสียใจภายหลังถึงผลของความใจร้อนของตัวเอง

ฉ. ท้าวกาหลัง ท้าวกาหลังทั้ง 2 สำนักจะมีบุคลิกแบบเดียวกันคือเป็นกษัตริย์ชราที่ไม่ใครจะมีกำลังในการทำการรบแล้ว แต่ก็ยังมีขัตติยะมานะที่จะช่วยปกป้องเมืองดาหาและเกียรติยศของเมืองตัวเอง และเป็นกษัตริย์ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารีชอบเลี้ยงดูคนดี และมีความเป็นธรรมไม่ฟังความข้างเดียว ดังจะเห็นได้จากตอนที่พระองค์มาช่วยไกล่เกลี่ยให้ยาหรรกับอิเหนาในตอนยาหรรปลุกปล้ำนางเคนหลง

ช. ท้าวประมอดัน ท้าวประมอดันของทั้ง 2 สำนักจะมีลักษณะเหมือนกันคือจะเป็นกษัตริย์ชราที่ยังมีพลังใจต่อสู้ และความกล้าหาญอีกเหิมของกษัตริย์ชาตินักรบ ดังจะเห็นได้จากในสำนวนต้นฉบับที่พระครู 6 เมืองยกทัพมา แม้ตั้งคามระดาจะยกทัพมาช่วย แต่พระองค์ก็ไม่ได้นิ่งดูดาหหรือหลบอยู่แต่ในวัง แต่พระองค์ก็แต่งกองทัพออกมาช่วยตีกระหนาบด้วย ในขณะที่ท้าวประมอดันในสำนวนทีวีสแควร์แม้จะไม่มียศกับพระครู 6 เมืองแล้ว แต่ก็มียศบาทที่แสดงถึงบุคลิกดังกล่าวของพระองค์ ดังเช่นในตอนที่พระองค์สอนอุณากรรณรบ แล้วจะหัดมวยให้อุณากรรณด้วยด้วยเหตุผลว่าอุณากรรณจะได้สมเป็นโอรสกษัตริย์

ข. ประโหมสุหรืประมอดัน ประโหมสุหรืประมอดันทั้ง 2 ลำนวนก็จะมีบุคลิกที่ถอดแบบมาจากคั่นฉบับเช่นเดียวกับพระสวามี กล่าวคือทั้ง 2 ลำนวน นางจะเป็นประโหมสุหรืชราที่อ่อนโยนและมีเมตตา

2.2 ตัวละครที่ต่างกับฉบับดั้งเดิม ในส่วนของตัวละครที่ถูกดัดแปลงจนมีลักษณะแตกต่างกับคั่นฉบับดั้งเดิมนั้น ผู้วิจัยพบว่าสามารถจำแนกลักษณะได้ 3 ประการ กล่าวคือ เปลี่ยนลักษณะนิสัย เปลี่ยนฐานะหรือเพิ่มลคบทบาท และเปลี่ยนชื่อ

ก. เปลี่ยนลักษณะนิสัย

1) อิเหนา อิเหนาในสำนวนของทีวีสแควร์ จะมีบุคลิกแตกต่างไปจากคั่นฉบับ กล่าวคือแม้ว่าอิเหนาของทั้ง 2 ลำนวนจะมีบทบาทใกล้เคียงกันคือเป็นคนเจ้าเล่ห์ที่ทำอะไรตามอำเภอใจ แต่อิเหนาคั่นฉบับจะมีความเป็นผู้ใหญ่และความน่าเกรงขามรวมถึงมีชั้นเชิงและเหลี่ยมคู่มากกว่าอิเหนาที่วีสแควร์ ดังตัวอย่างตอนที่ชะกริชไปพินจระกาพอได้สั่งการระดาห้าม อิเหนาก็ยับยั้งใจได้ และในคั่นฉบับอิเหนาสามารถหาวิธีเข้าหานางจินตะหราได้เองโดยไม่ต้องพึ่งใคร ต่างจากของทีวีสแควร์ที่ต้องให้ดาหยนช่วย และอิเหนาคั่นฉบับจะแก้ปัญหาต่างๆและคิดแผนการเล่ห์กลต่างๆได้เองตลอดโดยแทบจะไม่ต้องปรึกษาใคร ในขณะที่อิเหนาที่วีสแควร์แม้จะสามารถวางแผนคิดอะไรได้เอง แต่ส่วนใหญ่ต้องพึ่งคนอื่น นอกจากนั้นอิเหนาของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกกระตือรือร้นไปทางเด็กวัยรุ่นที่เอาแต่ใจตัวเองและเอาอารมณ์เป็นหลักมากกว่าคั่นฉบับ ดังตัวอย่างจากตอนที่ท้าวกระป็นมาเยี่ยมอิเหนาที่แก้งปวยอยู่ดาดาหา พอท้าวกระป็นรู้ทันแผนการของตนเอง อิเหนาก็ทำค้อนพ้อแบบเด็กๆ หรือตอนที่เอากริชไปพินกริชจระกาเพื่อข่มขู่ก็ทำในลักษณะของนักแสดงที่ชอบใช้กำลังและไม่ฟังเสียงใครรวมถึงไม่สนใจผลที่จะตามมา และในตอนทีรู้ข่าวว่าหรั่งปล้ำนางเคนหลง อิเหนาสำนวนทีวีสแควร์ถึงกับมากินเหล้าแล้วมาอาละวาดจนดูไม่สมเป็นพระเอก ซึ่งในสำนวนคั่นฉบับอิเหนาจะไม่ได้ใช้เหล้าหนีปัญหาเช่นนั้น แต่จะกลับมาเสียใจที่ปกป้องน้องไม่ได้จนไม่ยอมกินอะไรแทน

2) อุณากรรณ อุณากรรณสำนวนของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกของสตรีมากกว่าสำนวนคั่นฉบับ จึงทำให้นางดูบอบบางและอ่อนแอกว่าสำนวนคั่นฉบับ ดังจะเห็นได้จากที่พอเห็นระดูละมาหารดาตายด้วยมือตนเองก็เป็นลมไปเลย ในขณะที่อุณากรรณในสำนวนคั่นฉบับเพียงแต่เวียนศีรษะแต่พอถูกปืนหยิวยั่วโมโหก็ฟื้นคืนได้ทันที นอกจากนั้นอุณากรรณสำนวนทีวีสแควร์ยังมีบทที่

ปันหยีตอนปันหยีหลงนางสกาหนึ่งหรืออีกด้วย ในขณะที่ของสำนวนต้นฉบับนางจะเก็บความรู้สึกได้มากกว่า และไม่ได้หึงปันหยีแต่อย่างใด เพราะนางไม่รู้ว่าปันหยีคืออิเหนา

3) จินตะหรา จินตะหราในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะมีบุคลิกเป็นหญิงสูงศักดิ์ คือรู้จักเก็บอารมณ์และรักษานวลสงวนตัว คือถึงแม้จะถูกอิเหนาเกี้ยวและมีใจตอบก็ยังรักษากิริยาไว้ได้ และที่สำคัญในเวลาที่น่าจะไม่พอใจหรือคับแค้นใจ นางก็ไม่โผงผางระเบิดอารมณ์จนเสียกิริยาของนางกษัตริย์ แต่นางกลับตอบโต้อิเหนาด้วยการงอนอิเหนาไม่ยอมอ่อนข้อให้ทั้งอิเหนาและบุษบาในลักษณะของการดื้อเจียบแทน ซึ่งการดื้อเจียบของจินตะหราก็มีอิทธิพลมากพอจนกลายเป็นปมปัญหาสุดท้ายก่อนที่เรื่องจะจบบริบูรณ์ได้ ในขณะที่จินตะหราในสำนวนของทีวีสแควร์ จะมีลักษณะของนางอิจาตามชนบละครไทย คือจะไม่มีการเก็บอารมณ์ จุนเจียวหรือริษยา แต่จะแสดงอารมณ์รุนแรงแทบตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นทางการแสดงกิริยาและการใช้วาจา ต่างจากจินตะหราของต้นฉบับที่จะไม่อาละวาดโผงผาง แต่จะใช้ความเจียบสร้างความกดดันให้แก่อิเหนาและบุษบาแทน และในทางกลับกันแม้ว่าจินตะหราสำนวนทีวีสแควร์ที่ดูมีอารมณ์รุนแรง และชอบใช้อารมณ์มากกว่าจินตะหราต้นฉบับ แต่จินตะหราสำนวนทีวีสแควร์กลับอ่อนแอกว่าจินตะหราต้นฉบับ กล่าวคือเพียงแค่พลัดพรากจากอิเหนาเป็นเวลานานก็คิดจะผูกคอตาย และกลายเป็นคนอมทุกข์ที่ยอมทุกอย่างเพียงเพื่อให้ได้ใกล้ชิดกับอิเหนา จนส่งผลให้มะเดหวิดาหาสามารถเกลี้ยกล่อมให้ยอมรับบุษบาได้อย่างง่ายดายจนเรื่องจบลงด้วยดี โดยที่จินตะหราไม่ได้อาละวาดตามที่ประหม่าสุหรีเกรป็นหัวนใจเลยสักนิด ในขณะที่จินตะหราต้นฉบับจะไม่ยอมลงให้บุษบาและใช้วิธีดื้อเจียบตั้งแง่กับทั้งอิเหนาและบุษบา จนเป็นเหตุให้ทั้งอิเหนา บุษบา และตัวนางเองต้องได้รับความทุกข์ทรมาน จนวิยะดาต้องมาช่วยทรมานสียะตราบ้างเรื่องจึงจบลงได้

4) ท้าวกูเรปัน แม้ว่าบทบาทท้าวกูเรปันทั้ง 2 สำนวนจะไม่ต่างกันนัก คือเหมือนกันตรงที่เป็นพ่อที่รู้ทันลูกคือรู้ทันอิเหนาเกือบทุกอย่าง แต่ก็ใจอ่อนกับลูกเมีย ดังเช่นแม้จะรู้ว่าอิเหนาผิดก็ยังโอนอ่อนตามประหม่าสุหรีไม่เอาโทษอิเหนาในตอนแรก และในตอนทีอิเหนาจะเอาบุษบาคืน ท้าวกูเรปันก็ยังไปขอร้องท้าวดาหาให้อิเหนา แต่ถึงกระนั้นก็มีจุดแตกต่างของตัวละครท้าวกูเรปันของทั้ง 2 สำนวน กล่าวคือท้าวกูเรปันของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกเป็นคนกลัวเมีย ซึ่งจะแสดงบุคลิกดังกล่าวออกมาทุกครั้งทีประหม่าสุหรีเกรป็นกริ้ว โดยในบางบทจะถึงกับบอกระหม่าสุหรีเลยว่า “กลัวแล้ว...” ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในสำนวนต้นฉบับของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่เป็นลักษณะที่ปรากฏในหิเกยัต ปันหยี สะมิรัง

5) **ประไพหมสุหรืกูเรปัน** ประไพหมสุหรืกูเรปันของทีวีสแควร์เป็นตัวละครที่แทบจะถอดบุคลิกมาจากของต้นฉบับ ก็จะเป็นแม่ที่เข้าข้างลูก ใจอ่อนกับลูก และปกป้องลูกเสมอ แต่จะมีบุคลิกเพิ่มเติมขึ้นมาคือ ความมีอำนาจเหนือพระสวามีจนท้าวกูเรปันกลัว ซึ่งอาจได้อิทธิพลมาจากทิกะยัต ปันหยี สะมิรัง และนอกจากนั้นประไพหมสุหรืกูเรปันยังแสดงอารมณ์ที่รุนแรงได้มากพอสมควรดังจะสังเกตได้จากตอนปะทะการรบกับประไพหมสุหรืหมันหย่า ซึ่งหากประไพหมสุหรืกูเรปันไม่ใช่แม่พระเอกแล้ว ความรุนแรงของอารมณ์ที่แสดงออกมาก็เทียบเท่านางอิจฉาอย่างจินตะหรา

6) **ประไพหมสุหรืดาหา** ประไพหมสุหรืดาหาของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกที่นุ่มนวลกว่าต้นฉบับมากๆ ดังตัวอย่างจากตอนบุษบาจะประสูติ นางก็กล่าวกับมะเดหวีด้วยถ้อยคำที่นุ่มนวลราวเป็นพี่น้องกันจริงๆ และในตอนที่มีความจริงปรากฏว่าผู้ที่ชิงบุษบาไปคืออิเหนา นางก็เป็นตัวละครฝ่ายวงศ์เทวัญเพียงคนเดียวที่แสดงความเห็นใจจรกา ในขณะที่ประไพหมสุหรืดาหาของต้นฉบับจะเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างแข็งแกร่งกว่า ดังจะเห็นได้จากต้นท้ายเรื่องที่อิเหนาให้ไปคืนดีกับจินตะหรา พออิเหนาไม่ทำตามก็จับบุษบาแยกออกมา และกล่าวถึงประไพหมสุหรืกูเรปันถึงเรื่องพิพาทดังกล่าว จนวิยะดาต้องมาทรมานสียะตราบังนางจึงยอมอ่อนลง และเพราะในสำนวนของทีวีสแควร์ได้มีการตัดบทดังกล่าวออกไปและเปลี่ยนบทให้เรื่องทุกอย่างจบลงด้วยดี จึงทำให้ประไพหมสุหรืดาหาควมมีบุคลิกที่อ่อนโยนและนุ่มนวลกว่าของต้นฉบับ แม้จะไม่อ่อนโยนเท่ามะเดหวีดาหาก็ตาม

7) **จรกา** จรกาในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะเป็นกษัตริย์ที่มีซัดดิสะมานะพอสมควร เมื่อทราบข่าวศึกท้าวกะหมังกุหนิงจึงเคียดแค้นที่คู่ตุนาหงันจะถูกแย่งชิง จึงยกทัพไปช่วยเมืองดาหา หรือในตอนที่อิเหนาลักพาตัวบุษบาไปจรกาก็เคียดแค้นผู้ที่แย่งชิงบุษบาไปว่าหยาบศักดิ์ศรีตน เพียงแต่จรกามีจุดอ่อนตรงที่เป็นคนซื่อและไม่ฉลาดจึงถูกอิเหนาและสังคามาระดาหลอกเอาได้ง่ายๆ ในขณะที่จรกาสำนวนของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกเป็นคนหลงตัวเองอย่างมาก และนอกจากนั้นยังทั้งขี้ลาดและกลัวตาย ทำให้จรกาดูเป็นตัวตลกไป ตัวอย่างความขี้ลาดกลัวตายของจรกา ก็ได้แก่ตอนได้ยินความเก่งกล้าของท้าวกะหมังกุหนิงจากระตูล่าสำและตอนที่ถูกอิเหนาพินิจริษาด เป็นต้น ในขณะที่จรกาในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสำนวนอื่นๆ จะไม่มีบุคลิกหลงตัวเองดังกล่าวเลย ในทางกลับกันจรกาสำนวนอื่นๆ จะเจียมตัวและรู้ตนด้วยซ้ำว่าตัวเองอัปลักษณ์

8) สังคามาระตา สังคามาระตาในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะเป็นชายหนุ่มที่มีไหวพริบและปฏิภาณพอสมควร จนสามารถเป็นผู้ช่วยอิเหนาได้ ซ้ำยังสามารถเตือนสติอิเหนาได้ เช่น ตอนอิเหนาหลงบุษบาจนลืมตนสังคามาระตาก็สะกิดเตือน ตอนอิเหนาจะแทงจระตีสังคามาระตาก็เป็นผู้ห้ามไว้ เป็นต้น ในขณะที่สังคามาระตาของท้าวสแควร์ในตอนต้นๆจะยังมีความเป็นเด็กอยู่มาก ช่วยตัวเองก็ยังไม่ค่อยได้ต้องให้อิเหนาช่วยอยู่หลายครั้ง จนหลังตอนลมหอบ สังคามาระตาจึงเติบโตขึ้นและเป็นผู้ช่วยให้อิเหนาพึ่งพาได้เช่นสังคามาระตาสำนวนต้นฉบับ ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสังคามาระตาสำนวนของท้าวสแควร์คือในตอนต้นๆจะยังขี้ม้าไม่เก่ง ซึ่งขัดแย้งกับสำนวนต้นฉบับ เพราะหากสังคามาระตาขี้ม้าไม่ชำนาญก็ไม่น่าจะรบกับวิหยาสะก่าชนะได้

9) สียะตรา สียะตราในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะนับถือและชื่นชมอิเหนามาก และมีบุคลิกดังกล่าที่เสมอดันเสมอปลายทั้งในตอนเด็กและตอนโต ในขณะที่สียะตราในสำนวนของท้าวสแควร์ในวัยผู้ใหญ่ แม้จะนับถืออิเหนาเป็นพี่ชายเหมือนเดิม แต่ก็ไม่ได้ชื่นชมอิเหนาจนเข้าตำรารักจนหลง กล่าวคือหลังจากจำกันได้แล้วเพราะคำสาปสลาย ทุกครั้งที่อิเหนาถูกบุษบาหยิกหรือตีด้วยแรงอนสียะตราจะแอบขำหรือยิ้มเยาะอิเหนาและไม่คิดจะเข้าข้างทั้งอิเหนาหรือบุษบา ต่างจากสียะตราต้นฉบับที่ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็จะเข้าข้างอิเหนาตลอด

10) ท้าวหมันหย้า ท้าวหมันหย้าในสำนวนต้นฉบับจะแตกต่างจากสำนวนของท้าวสแควร์คือ ของต้นฉบับพระองค์จะเพียงเป็นใจให้อิเหนาคบหากับจินตะหราอิเหนาท่านั้น แต่ไม่ได้มีความเกรงกลัววงศ์เทวัญจนต้องยอมทุกอย่างเช่นสำนวนของท้าวสแควร์ โดยจะเห็นได้ชัดในตอนที่ทำวฤเป็นส่งสารแจ้งข่าวศึกดาหาไปหมันหย้า ซึ่งในสำนวนต้นฉบับท้าวหมันหย้าจะกริ้วอิเหนาที่สร้างปัญหาให้และกล่าวขู่อิเหนาว่าถ้าไม่ไปช่วยดาหาจะไม่ยอมให้อยู่กับจินตะหรา ในขณะที่ในสำนวนท้าวสแควร์พระองค์จะขอร้องให้อิเหนาไปช่วยดาหา เพราะไม่อยากให้ทำวฤเป็นไม่พอใจและไม่อยากให้หมันหย้าต้องบาดหมางกับวฤเป็นและดาหาแทน อันแสดงให้เห็นว่าท้าวหมันหย้าในสำนวนของท้าวสแควร์มีความเกรงวงศ์เทวัญมากกว่าท้าวหมันหย้าในสำนวนต้นฉบับ

ข. เปลี่ยนฐานะหรือเพิ่มหรือลดบทบาท

1) **กะหัดตะปาตี** กะหัดตะปาตีในสำนวนดั้งเดิมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะมีบทบาทน้อยมาก กล่าวคือหลังจากเกิดมาเป็นโอรสองค์แรกของท้าวกรุงป็น และไปช่วยรบในศึกดาหาแล้ว ก็แทบจะไม่มีบทบาทอีกเลย แต่ในสำนวนของช่อง 3 กะหัดตะปาตี ได้ถูกเพิ่มบทบาทขึ้นมากจนมีบทบาทเกือบทุกตอน โดยบทบาทของกะหัดตะปาตีจะเป็นบทบาทของ คามะหงกุเรป็นในสำนวนดั้งเดิม ซึ่งกะหัดตะปาตีจะสามารถคุมอิเหนาได้มากกว่าคามะหงกุเรป็นด้วยซ้ำ เพราะอิเหนาทั้งสำนวนดั้งเดิมและสำนวนใหม่สามารถเทียบคามะหงหรือบิดพลัว การกลับไปดูนาหงษ์ซึ่งๆหน้าได้ แต่กับกะหัดตะปาตีอิเหนาจะทำได้เพียงแค่ไขว่บายหลบเลี่ยง และผัดผ่อนไปเท่านั้น ไม่กล้าเถียงหรือมีปฏิกิริยาซึ่งๆหน้า นอกจากจะคอยคุมอิเหนาตอนไปหมั้นหย่าแล้ว กะหัดตะปาตียังมีบทบาทเป็นผู้คุมความประพฤติอิเหนาที่ดาหาด้วย และเมื่ออิเหนาจะหนีไปได้แล้ว แต่กะหัดตะปาตีก็ยังมิบทบาทอยู่โดยการให้คำปรึกษามะเดหวีในเรื่องอิเหนา หลังจากทีอิเหนาก่อเหตุลักพาบุษบา ทำให้มะเดหวีแน่ใจได้ว่าคนที่ลักพาไปคืออิเหนา และหลังจากนั้นกะหัดตะปาตีก็ช่วยอยู่รักษาเมืองดาหาจนกระทั่งสียะตราเดิบโตขึ้น

2) **พระอัยกีหมันหย่า** พระอัยกีหมันหย่าในสำนวนของทีวีสแควร์จะถูกเพิ่มบทบาทขึ้นมากกว่าสำนวนต้นฉบับ กล่าวคือจะมีบทที่กล่าวถึงพระอัยกีหมันหย่ามากกว่าสำนวนต้นฉบับมากมาย เช่นบทที่ดาหยนในวัยเด็กถามถึงความแตกต่างระหว่างวงศ์เทวัญกับเมืองหมันหย่าแล้ว พระอัยกีก็เล่าตำนานอาเพศเมืองธงและดาบกลางเมืองหมันหย่า ซึ่งเป็นที่มาของวงศ์เทวัญให้ฟัง ตอนจินตะหราชอาณาจักรประสูติพระอัยกีก็ปรารถนาว่าอยากให้เกิดตอนรุ่งสาง เพราะถ้าไม่ได้เกิดตอนรุ่งสางจะเป็นคนอากัปกแล้วจินตะหาก็เกิดก่อนรุ่งสางจนได้ โดยสรุปบทบาทของพระอัยกีหมันหย่าจะเป็นเหมือนตัวละครที่คอยช่วยเหลือเรื่อง เพื่อให้คนดูเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายยิ่งขึ้น และเป็นผู้ที่สะท้อนบุคลิกของจินตะห่าสำนวนทีวีสแควร์ออกมา โดยเฉพาะบทบาทที่จินตะห่าทำก้าวร้าวใส่พระอัยกี กล่าวได้ว่าพระอัยกีเป็นผู้ช่วยขยายบุคลิกของจินตะห่าให้ดูรุนแรงสมเป็นนางร้ายมากยิ่งขึ้นก็ได้

3) **ดาหยน** ดาหยนก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ถูกเพิ่มบทบาทขึ้นอย่างมากจากสำนวนต้นฉบับที่เป็นเพียงผู้ที่คอยติดตามช่วยเหลืออิเหนา และคอยสนองบัญชาของอิเหนาไปเรื่อยๆ ในสำนวนทีวีสแควร์บทบาทผู้ช่วยเหลืออิเหนาของดาหยนจะถูกเพิ่มขึ้นและมีการ

เปลี่ยนแปลงจนเหมือนดาหยนเป็นตัวละครสำคัญอีกตัวหนึ่ง กล่าวคือดาหยนจะมีบทบาทที่สามารถทดแทนสังคามาระตาและประสันตาได้ ดังจะเห็นได้จากตอนอิเหนาเข้าหานางจินตะหรา ในสรวบก็มีดาหยนเป็นผู้ช่วย ซึ่งบทบาทในการช่วยเหลืออิเหนาของดาหยนตั้งแต่ตอนดังกล่าวก็จะเป็นลักษณะเดียวกับที่อิเหนาในสำนวนต้นฉบับจะได้รับจากสังคามาระตาและประสันตา นอกจากนี้ดาหยนยังมีบทบาทที่ได้ช่วยเหลืออิเหนาในบทบาทเดียวกับสังคามาระตาและประสันตา อีกมาก ดังเช่นตอนที่อิเหนาจะไปดักมะเดหวีและบุษบาที่ถ้ำพระปฏิมา ซึ่งอิเหนาพาประสันตากับสังคามาระตาไปช่วยด้วย ก็ได้ดาหยนที่ช่วยทำอุบายชวนท้าวดาหาและท้าวล่าสัตว์คลี ทำให้จระก้าต้องร่วมตีกลิด้วยจึงไม่อาจตามบุษบาไปถ้ำตามที่คิดได้

4) คำมะหรงกูเรปัน คำมะหรงกูเรปันจะถูกลดบทบาทลงในสำนวนของทีวิสแควร์ กล่าวคือแม้ว่าจะตามอิเหนามาหมั่นหยาดด้วย แต่คำมะหรงกูเรปันก็แทบจะไม่มีบทบาทอะไร นอกจากการเป็นผู้ติดตามเลย เพราะบทบาทต่างๆของคำมะหรงกูเรปันได้ถูกสับเปลี่ยนไปให้กะหรัตะปาตีเสียหมด แม้แต่บทบาทตอนประสันตาค่อเหตุที่คำมะหรงกูเรปันเป็นผู้จับพิรุชประสันตาได้ก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นอิเหนาสามารถจับพิรุชประสันตาได้เอง

5) มะเดหวีดาหา มะเดหวีดาหาของทั้ง 2 สำนวนจะมีบทบาทใกล้เคียงกันคือเป็นผู้ดูแลบุษบาราวกับแม่แท้ๆเหมือนกัน แต่ในสำนวนของทีวิสแควร์มะเดหวีจะได้รับการเพิ่มและพัฒนาบทบาทจนมีความแตกต่างจากต้นฉบับ กล่าวคือ มะเดหวีของทีวิสแควร์จะดูมีปฏิกิริยาไหวพริบมากกว่าของต้นฉบับมากนัก ดังจะเห็นได้จากที่พระนางจะเป็นคนแรกที่แน่ใจว่าคนที่พาตัวบุษบาไปจะต้องเป็นอิเหนาแน่ๆ เพราะได้เห็นฤทธิ์อิเหนาดังแต่ตอนไหว้พระ จนถึงกับนำเรื่องดังกล่าวมาปรึกษากะหรัตะปาตี และในตอนท้ายเรื่องที่ทุกคนเกรงว่าจินตะหราจะเผยฤทธิ์ แต่พอกะหรัตะปาตีทราบว่ามีมะเดหวีดาหาเป็นผู้ไปเกลี้ยกล่อมจินตะหรา กะหรัตะปาตีก็กล่าวสรุปเลยว่ามะเดหวีแก้ปัญหาได้แน่ๆ ก็เป็นหลักฐานยืนยันว่ามะเดหวีดาหาของทีวิสแควร์ได้รับการพัฒนาบทบาทในเรื่องของไหวพริบ การเจรจา และการแก้ปัญหาจนเด่นชัดและมีบทบาทมากกว่าต้นฉบับ

6) ท้าวสิงหัดสำหรับ แม้ว่าท้าวสิงหัดสำหรับของทั้ง 2 สำนวนจะมีบทบาทและบุคลิกที่แทบจะไม่ต่างกันเลย แต่ท้าวสิงหัดสำหรับถูกเพิ่มบทบาทอย่างหนึ่งในตอนศึกเมืองดาหา คือบทบาทที่وبرมสั่งสอนสุหรานางให้ไม่ประมาทโดยให้สุหรานางจำไว้ว่าแม้พวกตนจะเป็นวงศ์

เทวัญ แต่ชาวสิงห์หัดสำหรับเชื้อชาญแต่การรบนทางน้ำ จึงขอให้สุหรานางระวังตัว ซึ่งในสำนวน
ต้นฉบับไม่ได้มีการกล่าวถึงความเชื่อชาญการรบนทางน้ำแต่อย่างใด จึงถือว่าบทบาท
ของท้าวสิงห์หัดสำหรับมีจุดที่ถูกเปลี่ยนผันไปจากต้นฉบับเดิม ส่วนบทที่สอนสุหรานางให้ระวังตัว
และไม่ประมาทนั้นพบว่าถอดแบบมาจากบุษบา-อุณากรรมของ มัทนี รัตนิน

7) ยะรุเดะ ยะรุเดะจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นจากเดิมก็จะต้องเป็นคนคอยควบคุมความ
ประพฤติของประสันตาไปตลอดเรื่อง ในขณะที่ยะรุเดะในสำนวนต้นฉบับจะมีบทบาทเช่นพระพี่
เลี้ยงคนอื่นๆทั่วไป

8) นางค่อมยูล นางค่อมยูล ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภลัย จะเป็นตัวละครประกอบ คือ เป็น 1 ในข้ารับใช้ของบุษบา ที่ถูกสั่งให้ไปหาดอกปะหนัน
แล้วหลงทางในป่าจนอิเหนาช่วยไว้ นางจึงตอบแทนบุญคุณอิเหนาโดยการนำสาส์นดอกปะหนัน
ของอิเหนามาให้บุษบา ซึ่งมีบทบาทอยู่เพียงในตอนตัดดอกไม้ฉ่ายกริชเท่านั้น ในขณะที่นางค่อม
ยูลของทีวีเอสแควร์ จะมีบทบาทมากกว่านางค่อมยูล ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภลัย โดยจะมีบทบาทอยู่ตลอดเรื่องในลักษณะของตัวตลก เช่นตอน ช่างเขียนของจรรกามา
ลอบวาดรูปบุษบา นางค่อมยูลก็อยู่กับบรรดาข้ารับใช้ของบุษบาด้วย โดยบทบาทตลกของนางใน
ตอนดังกล่าวคือ นางลงไปเก็บบัวในสระ และเหล่านางกำนัลคนอื่นเห็นหลังค่อมของนางโผล่
ออกมาจากผิวน้ำก็นึกว่าเป็นตะพาบยักษ์ เป็นต้น หรือแม้แต่ในตอนอวสานของเรื่อง คือตอนอภิเษก
อิเหนากับบุษบา นางค่อมยูลก็มาอยู่ในงานสุขุมพรด้วย

9) ตำมะหงกาหลัง ตำมะหงกาหลังก็ถูกเพิ่มบทบาทมากขึ้นกว่าเดิม คือมีบทบาท
เป็น 1 ในผู้ต้องคำสาปของปะตาระกาหลาด้วย ดังจะเห็นได้จากบทบาทที่ตำมะหงกาหลังถาม
ปันหยีว่าตนกับปันหยีและอุณากรรมเคยพบกันหรือไม่ แล้วปันหยีตอบว่าคงไม่เคยพบและบอกให้
ตำมะหงออย่าถือเป็นแก่นสาร เพราะต่างฝ่ายต่างก็ถูกคำสาปของปะตาระกาหลาจึงต่างจำกันไม่ได้

10) ตำมะหงงประมอดัน ตำมะหงงประมอดันในสำนวนของทีวีเอสแควร์จะถูกลด
บทบาทลงจากเดิมถึงหนึ่งเท่าตัว กล่าวคือในสำนวนต้นฉบับตำมะหงงประมอดันจะเป็นผู้ช่วยอุณา
กรรมทุกอย่างในเรื่องยุทธศาสตร์การรบ และในเรื่องที่อุณากรรมไม่ถนัด เช่น การเลือกไกชนใน
ตอนชนไก่ จนถึงชนไก่แทนอุณากรรม แต่ในสำนวนทีวีเอสแควร์หน้าที่เรื่องการช่วยเหลือการรบ
ของตำมะหงงประมอดันถูกสลับเปลี่ยนไปให้ปะตาระกาหลา และบทบาทตอนชนไก่ก็ถูกสลับเปลี่ยน

ไปให้บาทชน ดำมะหงจึงมีบทบาทเด่นเพียงแค่การเป็นผู้แนะนำเส้นทางไปยังกาหลัง กับการนำตัวนางกุสุมาและสารที่อ้างลาขึ้นสวรรค์อุณากรรมไปมอบให้ระตูประมอดันในตอนอุณากรรมหนีเข้าป่า โดยสรุปบทบาทของดำมะหงประมอดันสำนวนที่วิสแควร์จึงดูเหมือนเป็นเพียงผู้ติดตามอุณากรรมที่ดีคนหนึ่งเท่านั้น

11) ระตูจะมหารา ระตูจะมหารา ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะเป็นระตูที่ประโหมสุหรืตาย และมีจิตกำเริบคิดอยากได้นางสกาหนึ่งหรือธิดาท้าวกาหลังมาเป็นประโหมสุหรื แต่ท้าวกาหลังปฏิเสธจึงยกทัพมาตีเมืองกาหลัง และถูกอุณากรรมฆ่าตาย ขณะที่ระตูจะมหาราในสำนวนของทีวิสแควร์จะมีบทบาทที่คล้ายคลึงกับสำนวนดั้งเดิม คือเป็นระตูที่อยากได้นางสกาหนึ่งหรือธิดาท้าวกาหลังมาเป็นประโหมสุหรื แต่ท้าวกาหลังปฏิเสธจึงยกทัพมาตีเมืองกาหลัง แต่ที่แตกต่างออกไปคือจุดจบของระตูจะมหาราในสำนวนของทีวิสแควร์ จะถูกปะตาระกาหลาที่แฝงในร่างอุณากรรมสังหาร ในขณะที่ของสำนวนต้นฉบับระตูจะมหาราถูกอุณากรรมสังหารด้วยตัวเอง นอกจากนี้ระตูจะมหาราสำนวนทีวิสแควร์ยังมีบทได้เห็นปะตาระกาหลาที่แฝงร่างอยู่กับอุณากรรมก่อนถูกปะตาระกาหลาสังหารด้วย ซึ่งในสำนวนต้นฉบับไม่มีบทดังกล่าว

ค. เปลี่ยนชื่อ

1) สกาหนึ่งหรื นางสกาหนึ่งหรืในสำนวนดั้งเดิมจะถูกเปลี่ยนชื่อไปเป็นสะการะหนึ่งหรืในสำนวนของทีวิสแควร์

2) ระตูปะตาทำกับระตูสกาตัน ระตูปะตาทำซึ่งเป็นบิดาของนางดราและเป็นผู้เจ้าเมืองเมืองแรกที่รบกับอุณากรรมในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นระตูสกาตันแทน

ง. เปลี่ยนทั้งนิสัยและบทบาท

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบ ตัวละครที่ถูกเปลี่ยนทั้งบุคลิกและบทบาท ดังนี้

1) สุหรานาง แม้ว่าสุหรานางในสำนวนของทีวิสแควร์จะมีบุคลิกและบทบาทส่วนใหญ่ที่ถอดมาจากสำนวนต้นฉบับ แต่สุหรานางของทีวิสแควร์ก็มีจุดเด่น 2 จุดที่แตกต่างจากต้นฉบับคือ สุหรานางของทีวิสแควร์ใช้ปืนเป็นอาวุธ และเชี่ยวชาญทางการใช้ปืนต่าง

จากต้นฉบับที่ใช้กริชเป็นอาวุธเช่นระเด่นคนอื่นๆ ไม่ได้เป็นผู้ชำนาญปืนแต่อย่างใด ในตอนที่ท้าวกะหมังกุหนิงถลันเข้ามาจะรบกับสังคามาระดาเพื่อแก้แค้นให้วิหยาสะก่า สุหรานางก็เล็งปืนจะยิงท้าวกะหมังกุหนิง แต่เพราะอิเหนาเข้าไปขวางทางปืนเสียก่อนจึงไม่ได้ทำอะไร ซึ่งสุหรานางก็มาเล่าให้อิเหนาและกะหริดตะปาดีฟังตอนลงตรงหลังเสร็จศึก บุคลิกที่ดูฉวยโอกาสและดูเจ้าเล่ห์ดังกล่าวไม่เหมือนสุหรานางของต้นฉบับ นอกจากนี้บทบาทของสุหรานางของทีวีสแควร์ที่แตกต่างไปจากต้นฉบับอีกอย่างคือสุหรานางจะมีบทบาทที่ดูเหมือนจะเป็นฝ่ายกะหริดตะปาดี เพราะจะปรากฏตัวคู่กับกะหริดตะปาดีบ่อยๆ และแม้จะไม่แสดงตัวเป็นผู้คอยจับผิดหรือคุมความประพฤติอิเหนาอย่างเด่นชัดเท่ากะหริดตะปาดี แต่ก็ทำให้อิเหนาต้องคอยระวังสุหรานางไปด้วย

2) บาหยันดาหา บาหยันดาหาในสำนวนของทีวีสแควร์จะมีลักษณะของการถูกปรับเปลี่ยนนิสัยและบทบาทเพื่อให้มาเป็นคู่ประจักษ์กับประสันดาโดยเฉพาะ โดยมีการแสดงบทบาทเหมือนเป็นเงาของประสันตามาตั้งแต่ตอนถวายตัว เพียงแต่ในตอนเด็กๆ บาหยันจะไม่ซุกซนหรือคะนองเท่าประสันดา แต่จะกล้าแสดงออกมากขึ้นในตอนโตเป็นสาว ซึ่งบทบาทที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่านางมีนิสัยเหมือนประสันดาก็คือ ตอนที่นางกล้าค้อนและยั่วล้อปะตาระกาหลาที่เป็นถึงต้นวงศ์เทวัญ จนโดนปะตาระกาหลาลงโทษสถานเบาแบบให้หลบจำไปหลายครั้ง

3) ฤๅษีสั่งปะติเหงะ ฤๅษีสั่งปะติเหงะของทีวีสแควร์จะถูกแก้ไขบทให้ต่างไปจากต้นฉบับ กล่าวคือของต้นฉบับพระฤๅษีจะดูเป็นผู้ทรงศีลที่มีมานะและหยั่งรู้เรื่องราวต่างๆ ได้ด้วยอภิญญาที่มี และจะมีบุคลิกเป็นนักบุญช่วยเหลือระตูปึกมาหงันและป็นจะรากันไปในทำนองการช่วยเหลือสัตว์โลก (โปรดสัตว์) ในบทบาทตอนท้าวดาหาแก้บนที่เขาวิลิสมหารา พระฤๅษีก็สามารรู้เรื่องของบุษบาและอิเหนาได้ด้วยอภิญญาจึงรดน้ำมนต์ให้ทั้งสองพร้อมกันและอวยพรให้ได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และบุคลิกของพระฤๅษีจะสละรวมสมเป็นนักพรต ในขณะที่ของทีวีสแควร์จะมีบุคลิกกระเดียดไปทางหมอหรือพวกปรมาจารย์ทางคุณไสยมากกว่า คือจะมีวาจาที่ไม่ค่อยสละรวมสมเป็นนักบวช เช่น ตอนทักเรื่องระตูบุษสีหนา พระฤๅษีก็บอกว่าคนที่ควรจะขึ้นมากลับไม่มา แต่พอ 2 ระตูถามถึงเหตุผลก็บอกว่าเรื่องของเบื่องบนบอกไม่ได้ ซึ่งไม่ใช่คำพูดของนักบวช แต่จะคล้ายคำพูดของพวกช่างทรงหรือหมอดูมากกว่า ยิ่งกว่านั้นเมื่อทีวีสแควร์ตัดบทการรดน้ำมนต์และให้พรแก่อิเหนากับบุษบาที่ขอดเขาวิลิสมหาราในตอนท้าวดาหาใช้บนออกไป ก็ยังทำให้นุคลิกของพระฤๅษีในสำนวนทีวีสแควร์หย่อนความน่านับถือลงไปมาก

4) ระตุล่ำสำ ระตุล่ำสำหรือท้าวล่ำสำในสำนวนคันฉับจะมีบทบาทเด่นเพียงแค่ช่วงหลังๆของเนื้อเรื่องกล่าวคือมีบทบาทเพียงการร่วมมือกับระตุอีก 5 เมืองไปตีเมืองประมอดันเพื่อชิงบุตรคืนแล้วก็ต้องพ่ายแพ้แก่สังคามระดาและต้องยอมเป็นเมืองออกต่อไปเท่านั้น แต่ในสำนวนของทีวีสแควร์ระตุล่ำสำจะมีบทบาทมาตั้งแต่ตอนอิเหนาโตเป็นหนุ่ม กล่าวคือจะเป็นผู้ที่พยายามเกี่ยวเชิญให้จoramีบุคลิกลักษณะและคุณสมบัติสมกับเป็นกษัตริย์แต่ไม่สำเร็จ นอกจากนั้นในสำนวนของทีวีสแควร์ได้มีการดัดบทบาทระตุอีก 5 เมืองที่ร่วมมือกับระตุล่ำสำในการไปตีเมืองประมอดันเพื่อชิงบุตรคืนออก บทบาทดังกล่าวของระตุล่ำสำจึงหายไปด้วย ดังนั้นหลังจากได้ยอมเป็นเมืองออกแก่อุณการณและมอบกุสุมาให้ไปแล้ว ระตุล่ำสำจะมีบทบาทอีกครั้งในตอนอิเหนาซึ่งในตอนจบของเรื่องเลย จึงมีผลให้ระตุล่ำสำในสำนวนของทีวีสแควร์ดูเป็นคนมีจิตใจดีกว่าในสำนวนคันฉับ เพราะไม่ปรากฏบทบาทที่ไประรานเมืองอื่นๆเลย

5) ประโหมสุหรืหมันหย้า ประโหมสุหรืหมันหย้าเป็นอีกหนึ่งตัวละครที่มีบุคลิกแตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่าง 2 สำนวน กล่าวคือประโหมสุหรืหมันหย้าในสำนวนคันฉับจะมีบทบาทเพียงเป็นใจให้อิเหนาคบหากับจินตะหราเท่านั้น แต่ไม่ได้ยุ่งให้อิเหนาแต่งงานกับพวกดาหาแต่อย่างใด ในขณะที่ประโหมสุหรืหมันหย้าสำนวนของทีวีสแควร์นอกจากจะยุ่งส่งเสริมให้อิเหนาแต่งงานกับจินตะหราแล้ว นางยังกล้าแสดงฤทธิ์โดยการตีฟักข้าวโทสะประโหมสุหรืกูเรปัน เพียงเพราะประโหมสุหรืกูเรปันเข้าข้างบุษบาเท่านั้น กล่าวได้ว่าประโหมสุหรืหมันหย้าสำนวนทีวีสแควร์มีบทบาทก่อนไปทางตัวละครฝ่ายร้ายของละครปัจจุบัน แม้ในตอนท้ายเรื่องนางจะสำนึกตัวได้ก็ตาม

6) นางสกาหนึ่งหริด นางสกาหนึ่งหริด ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะมีบุคลิกเหมือนเป็นผู้หญิงใจง่ายคือแอบมีใจตอบรับปันหยี ทั้งๆที่ตนเองก็มีสุหรานางเป็นคู่หมั้นอยู่แล้ว นอกจากนั้นยังมีชั้นเชิงและมารยาทของสตรีพอสมควร ดังจะเห็นได้จากตอนที่นางแอบช่วยเหลือปันหยีในพิธีสระสนานโดยการจัดหาเครื่องประดับอย่างดีให้ แต่ก็จัดเครื่องประดับให้อุณการณด้วย และพยายามแสดงให้อุณการณเห็นว่านางมีน้ำใจให้กับทั้งปันหยีและอุณการณเท่าๆกัน ซึ่งแม้จะถูกอุณการณมองอุบายออก แต่ก็แสดงให้เห็นว่านางรู้จักใช้จิตมารยาทพอสมควร ในขณะที่สกาหนึ่งหริด ในสำนวนของทีวีสแควร์ จะเปลี่ยนชื่อไปเป็นสะการะหนึ่งหริด และมีคุณธรรมมากกว่า กล่าวคือแม้ปันหยีจะเกี้ยวนางโดยการชดพลูใส่ แต่นางก็ไม่ได้แสดงอาการตอบรับ และนางยังคงมีใจให้กับสุหรานางซึ่งเป็นคู่หมั้นไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนั้น

สะการะหนึ่งหรีดในสำนวนของทีวีสแควร์ยังมีบทบาทเพิ่มเติมในส่วนของการล้างคำสาปของปะตาระกาหลา กล่าวคือนางเป็นคนแรกที่ออกความเห็นว่าย่าหรีนดูคล้ายอุณการณ

7) นางอุสุมา นางอุสุมาสำนวนต้นฉบับมีบทบาทเพียงเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ว่าคุณการณแสดงบทบาทเป็นผู้ชายได้ดี และมีบทบาทเป็นผู้ติดตามอุณการณที่ดี เชื่อฟังอุณการณทุกอย่างเท่านั้น ในขณะที่นางอุสุมาของทีวีสแควร์จะมีบทบาทและการแสดงบุคลิกมากกว่า กล่าวคือ นางเป็นคนมีจิตใจดี และนางมีใจให้กับสังคามาระดาตั้งแต่ตอนที่สังคามาระดายังเป็นอาชัณ แล้วก็มากลัวบาปว่า เป็นถึงธิดาภคิรัยแต่คิดริรักอาชัณ นอกจากนั้นในตอนที่คุณการณแยกตัวดีจากไปแล้ว และทำวประมอดันถามว่าจะให้ส่งนางกลับล่าสำหรับหรือไม่ นางก็มีใจเมตตาและอาทรต่อทำวประมอดันและประไหมสุหรีผู้ชรา ขอมเสียดสละตนอยู่ดูแลภคิรัยทั้งสองแทนที่จะกลับล่าล่า

2.3 ตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นใหม่

ก. บาหยันชราเมืองดาหา บาหยันชราแห่งดาหา เป็นตัวละครที่ปรากฏเฉพาะในสำนวนของทีวีสแควร์ โดยจะเป็นบาหยันของประไหมสุหรีดาหา โดยจะมีบทบาทคอยให้ความสะดวกต่างๆแก่ประไหมสุหรี ตามหน้าที่ของบาหยันทั่วไป ซึ่งบาหยันชราจะมีบทบาทจนกระทั่งบาหยันของบุษบาได้รับการแต่งตั้งเท่านั้น หลังจากแต่งตั้งบาหยันของบุษบาเสร็จ บาหยันชราที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึงอีกเลย

ข. ปาเตะล่าล่า ปาเตะล่าล่าเป็นคนสนิทของจรรกาซึ่งจะปรากฏเฉพาะในสำนวนของทีวีสแควร์ ซึ่งจะถูกรจรรกาเรียกสั้นๆว่าไอ้เต๊ะ บทบาทของปาเตะล่าล่าคือคอยรับใช้จรรกา แต่โดยแท้จริงแล้วปาเตะล่าล่าน่าจะมีหน้าที่เป็นตัวตลกมากกว่า เพราะปาเตะล่าล่ามักจะทำอะไรผิดพลาดให้คนดูขำเสมอๆ และอีกบทบาทหนึ่งของปาเตะล่าล่าคือการเป็นที่รองรับอารมณ์ของจรรกา

ค. ปิฎุแห่งเขาวิลิตมาหรา ปิฎุแห่งเขาวิลิตมาหราเป็นตัวละครที่ถูกแต่งเติมเพิ่มขึ้นมาโดยทีวีสแควร์ เพื่อให้รับหน้าที่แทนอุยีสังปะติเหงะในการพรมน้ำมนต์และให้ศีลให้พรอิเหนาและบุษบา ในตอนทำวดาหาทำพิธีใช้บนที่ภูเขาวิลิตมาหรา

ง. พี่เลี้ยงของวิยะดา พี่เลี้ยงของวิยะดา ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จะมี 4 คนคือ บาหยัน ประเสริฐน ปะลาหงัน และสำเห้งจิด ดังเช่นพี่เลี้ยงของบุษบา ตามธรรมเนียมของวงศ์เทวัญ แต่ ในสำนวนของทีวีสแควร์ นางวิยะดามีพี่เลี้ยงเพียงคนเดียวคือ นางย่าหยา ซึ่งเป็นลูกชาวจีนมลายู นางย่าหยา มีบทบาททำนองตัวตลกแบบนางค่อมยุบล บทบาทดังกล่าวได้แก่ การสอนให้นางวิยะดาในวัยเยาว์เรียกสียะตราว่าไทจื้อ เป็นต้น

2.4 ตัวละครที่ถูกตัดออกไป

ก. บุษบารากา นางบุษบารากาคือน้องสาวของนางสกาหนึ่งหรีดและเป็นคู่หมั้นของกะหรีดตะปาตีตามสำนวนต้นฉบับ แต่ในสำนวนของทีวีสแควร์นางถูกตัดบทบาทออกไป

ข. รายามะละกา ตามสำนวนต้นฉบับอิเหนาจะได้พบกับรายามะละกาในตอนที่ได้เดินทางตามหาบุษบาเข้าไปจนถึงมะละกา และรายามะละกาจะขอสามีภักดีและยกเมืองให้ แต่อิเหนาก็ก่อตัวกับรายามะละกาและปฏิเสธการรับมะละกาเป็นเมืองขึ้น แต่ในสำนวนของทีวีสแควร์ได้มีการตัดตอนเนื้อเรื่องตอนอิเหนาไปมะละกาออกเสีย จึงเป็นเหตุให้บทบาทของรายามะละกาถูกตัดตอนออกไปด้วย

ค. นางหวันนิหยา คือธิดาคามะหงมะละกาซึ่งหลงรักปันหยี นางจึงลอบนั่งเรือมาเทียบเรือของปันหยีในตอนดึก เมื่อปันหยีทราบเรื่องจึงให้สังคามาระดาไปปรับหน้าแทน ซึ่งสังคามาระดาก็เกี่ยวนางได้สำเร็จ แต่สุดท้ายนางก็ลาสังคามาระดากลับไปอยู่กับบิดา แต่เพราะในสำนวนของทีวีสแควร์ได้มีการตัดตอนเนื้อเรื่องตอนอิเหนาไปมะละกาออกเสีย จึงเป็นเหตุให้บทบาทของนางถูกตัดตอนออกไปด้วย

ง. อายนแห่งเขาปีศาจหงัน อายนแห่งเขาปีศาจหงันตามสำนวนเดิมคืออุปฆาตของพวกอิเหนา ซึ่งพวกอิเหนาเดินทางไปพบที่เขายปีศาจหงันและขอบวชเป็นอายันด้วย แต่ในสำนวนของทีวีสแควร์กลับถูกตัดบทบาทออกไป และทางทีวีสแควร์ได้เปลี่ยนแปลงบทให้อิเหนาเห็นอาศรมร้างแล้วมีใจศรัทธาอยากบวช แล้วทำการบวชเป็นอายันเสียเอง

จ. นางมะลาหารา นางมะลาหาราคือลูกสาวของคหบดีเมืองกาฬิงที่หลงใหลในตัวอุณณากรรม จึงแสร้งอุบะใส่ห่อผ้าลอบมาถึงไว้ให้ อุณณากรรมจึงต้องทำที่เป็นรับไม้ตรีนางและกล่าวอ้างว่าได้บนบานเทพเจ้าไว้ว่าจะไม่สังวาสตรี 3 ปีดังเช่นที่เคยอ้างกับนางกุสุมา แล้วมอบธำมรงค์กับชำโมะให้นางเหมือนเป็นสินน้ำใจจนนางหลงเชื่อว่าอุณณากรรมเป็นชายจริงๆ ซึ่งในสำนวนของทีวิสแควร์บทบาทของนางก็ถูกตัดออกไป

ฉ. ระตุกะปาหลัก ระตุกะปาหลัก ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือพันธมิตรของระตุกะมาหาราที่มาช่วยตีเมืองกาฬิง และถูกปันหิยสังหาร ส่วนในสำนวนของช่อง 3 ได้ถูกตัดบทบาทออกไป คือ ในศึกชิงนางสกาหนึ่งหรีด จะมีระตุกะมาหารายกทัพมาแต่เพียงผู้เดียว

ช. ยาหุ ยาหุ ในสำนวนของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือคนรับใช้ของสังคามาระดา ซึ่งสังคามาระดาใช้ให้ไปดูอุณณากรรมอาบน้ำเพื่อจะพิสูจน์ว่า อุณณากรรมแท้จริงเป็นชายหรือหญิง แต่ในสำนวนของช่อง 3 ยาหุได้ถูกตัดออกไป เพราะทางทีวิสแควร์ได้เปลี่ยนแปลงบทให้อีเหนาเป็นผู้ไปแอบดูอุณณากรรมอาบน้ำเสียเอง

ซ. ระตุมะงาดา คือเจ้าเมืองมะงาดาที่มีใจกำเริบคิดจะตีเมืองกาฬิง แต่เกรงว่าปันหิยจะขัดขวาง จึงส่งนักโทษที่มีอาคมมาสะกดปันหิยไปเพื่อกำจัด แต่นักโทษสะกดผิดคนจึงจับย่ำหรีนไปแทน ทำให้นางคะราหวันผู้เป็นธิดาได้พบกับย่ำหรีนและหลงรักจนหนีตามกันมา ทำให้ระตุมะงาดาต้องยกทัพมาตีกาฬิงและพ่ายแพ้จนต้องยอมเป็นเมืองออก ซึ่งในสำนวนของทีวิสแควร์ได้มีการตัดบทบาทของระตุมะงาดาออกไป

ณ. นางคะราหวัน คือธิดาระตุมะงาดาที่หลงรักย่ำหรีน จึงช่วยย่ำหรีนไว้และหนีตามย่ำหรีนไปกาฬิง ซึ่งเพราะสำนวนของทีวิสแควร์ได้มีการตัดบทบาทของระตุมะงาดาออกไป บทบาทของนางซึ่งเป็นธิดาจึงถูกตัดออกไปด้วย

3. ฉาก

3.1 การเพิ่มฉาก

ตัวอย่างของการเพิ่มฉากคือฉากป่าในตอนท้ายของจรกาลงป่า ซึ่งไม่มีในสำนวนพระราชนิพนธ์ เพราะในสำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 371) จรกาสามารถเดินทัพไปถึงเมืองดาหาได้โดยไม่หลงทาง ดังตัวอย่าง

โทน	
ช้างเอฆช้างค้ำ	ชาญชนชนะจากล้าหาญ
ใหญ่หลวงพ่วงพิพันประมาณ	เคยเป็นคชาธารที่นิ่งทรง
ทนปิ่นยืนสู้ศึกใหญ่	เข้าไหนไต่ลุยเป็นผุยผง
สำเนียงโกญจนาทอาของ	งานอดจจะส่งสอยดาว
ผูกเครื่องเรือนรัตน์รายอร่าม	ห้อยหูพู่จามรีขาว
ปกตระพองกรองแก้วแพรวพราว	กระวิลวาวชนกถักทอง
เครื่องสูงชุมสายรายเรียง	แซ่เสียงประโคมครึกกึกก้อง
ช้างม้ารันรันทะยานร้อง	ยกกองทัพรบคลาไคล

๑ ๘ คำ ๑ เชิด

ร้าย	
เดินทางทั้งทิวาราตรี	หมายจะล้างไพรให้ตัดภัย
รับเร่งบทรไม่นอนใจ	ถึงพิชัยดาหาธานี

๑ ๒ คำ ๑

ในตอนเดียวกันนี้ในสำนวนของทีวีสแควร์ (2546) ว่า

ฉากที่ 5 ในป่า

เวลา เช้าต่อเนื่อง

กล้องจับภาพพระอาทิตย์แรกขึ้น

กล้องจับภาพกองทัพจรกากำลังเดินขึ้นเขา

จรกา ทำไมทางมันถึงทुरกันดารหยั่งงัวไ้เต๊ะ

เต๊ะ อีกนิตเดียวแหละพระเจ้าคะ พระอาทิตย์ยังไม่ทันตรงหัวก็จะข้ามเขาแล้วละ

พระเจ้าคะ พอข้ามเขาภูนี้ไปแล้ว ก็เดินทางราบอีก 7 วัน

จรกา เฮ้ย ทำไมมันนานนักจะตั้ง 7 วัน

เต๊ะ ก็เมืองกะหมังกุหนิงมันอยู่เกือบติดชายทะเลเลยนี่พระเจ้าคะ

จรกา เอ็งว่าอะไรนะ

เต๊ะ ข้าพระองค์ทูลว่า เมืองกะหมังกุหนิงอยู่เกือบติดชายฝั่งทะเลพระเจ้าคะ

จรกา แล้วเอ็งจะไปเมืองกะหมังกุหนิงหาพระแสงอะไร

เต๊ะ ก็จะไปรบไปรบพระเจ้าคะ

จรกา (ถลึงตาใส่เต๊ะแล้วพูดผ่านไรฟัน) ข้าจะไปรบที่กรุงดาหาไม่ใช่ที่กะหมังกุหนิง

เต๊ะ อ้าวก็รับสั่งแต่ว่าจะไปรบกับระตุกะหมังกุหนิง ใครๆก็คิดว่าจะเสด็จไปเมือง

กะหมังกุหนิงทั้งนั้นแหละพระเจ้าคะ

จรกา (ตวาด) ไ้เต๊ะ...กูจะฆ่ามึง

.....

ฉากที่ 7 ในป่า

เวลา ต่อเนื่องกับฉากที่ 5

กล้องจับภาพจรกา นำทัพเมืองล่าสำมาจากทางขวาของกรอบภาพมุ่งหน้าไปทางซ้าย
ของกรอบภาพ เต๊ะขี่ม้าตามหลังจรกา

เต๊ะ พระทัยเย็นไว้พระเจ้าคะ พรงนี้เข้าถึงดาหาแน่ๆ

จรกา กูไม่เชื่อมึงแล้ว

เต๊ะ ไรเชื่อเถอะพระเจ้าคะ เสด็จถึงกรุงดาหาแน่ๆพระเจ้าคะ

จรกา เอ็งคอยดูก็แล้วกัน...ถ้าพรงนี้เข้ายังไม่ถึงดาหาละก็...เอ็งนะแหละ...จะถึงที่...
ไ้เต๊ะ...

เต๊ะ (เสียงสั่น) เอ้อ...ข้าพระองค์เอาหัวเป็นประกันพระเจ้าคะ...พรงนี้...เอ้อ...ก่อน
เที่ยง...ถึงกรุงดาหาแน่ๆ...

จรกา (พูดผ่านไรฟันหน้าถมึงถึง) ไ้ไหนเมื่อเอ็งว่าพรงนี้เข้าไ้ทำไมตอนนีถึงได้
กลายเป็นก่อนเที่ยงไปแล้ว

เต๊ะ คือ...คือ ข้าพระองค์ทูลเพื่อเหลือเผื่อขาดไ้วันค่อนน้อยนะ...พระเจ้าคะ...

จรกา ถ้าพรงนี้เข้ายังไม่ถึงดาหาละก็...เอ็งหัวขาดแน่ๆ...ไ้เต๊ะ...

ฉากสถานที่ซ้อมรบของเมืองกะหมังกุหนิงและเมืองลำลำตอนทำวกะหมังกุหนิงซ้อมรบกับวิชาสะก่าและท้าวลำลำจะให้จระก้าซ้อมรบ ซึ่งไม่มีในตำนานต้นฉบับ แต่ตำนานทีวีสแควร์ (2546) มีเพิ่มมาดังนี้

ฉากที่ 21 ลานประลองเมืองลำลำ

เวลา   กลางวัน

ลำลำ กูละเมื่อจริงๆวันๆดีแต่ลำลำอาจนุ้ยหายไปก็นุ้ยมา แต่เรื่องต่อสู้กลับไม่ได้เรื่องจระก้า ก็น้องบอกแล้วว่าน้องไม่ชอบ

ลำลำ ไม่ชอบไม่ได้ต้องชอบ รู้ไปถึงไหนอายุเค้าไปถึงนั้น จระก้าน้องระตุลำลำแท้ๆแต่จี๊ซลาด

จระก้า น้องไม่ได้บอกทั่วแล้ว แต่บอกว่าไม่ชอบ...สู้กันแล้วเหงื่อมันออกตัวเหม็นหมด

ลำลำ อย่าลำลำให้มากนักเลย เดี่ยวพิทนมไม่ไหวก็จะล่อเข้าให้หอก มาสู้กันต่อ

ลำลำดิงทวน (สำหรับฝึกซ้อม) ออกจากเป็นโยนให้จระก้า

จระก้า โห...จะโยนก็ไม่บอก เดี่ยวเกิดหลบไม่ทันโดนหน้าเข้า ก็เสียโฉมกันพอดี

ลำลำ แหมไอ้คนนี่...!!!

ลำลำเลือกทวนเข้าแทงจระก้า แต่จระก้าหลบจนออกไปได้...

ฉากที่ 22 ลานประลองเมืองกะหมังกุหนิง

เวลา   กลางวัน

ระตุกะหมังกุหนิง (พุดไปต่อสู้ไป , ทวนของทั้งคู่เป็นของจริง) ซ้ำไว้ลูก ถอยเท้าช้าๆ...เวลาดังรับต้องทิ้งน้ำหนักลงที่เข้าทั้ง 2 ข้างเท่าๆกันจะได้ไม่เสียหลัก...ทิ้งระยะห่างไว้ลูกวิชาสะก่า อย่าให้พ่อเข้าใกล้ได้

ระตุกะหมังกุหนิงประลองทวนกับวิชาสะก่าต่อไป กล้องกวาดไปรอบๆลานประลองเห็นนางกำนัล 2-3 คนแอบดูอยู่

กล้องตัดไปจับที่นางกำนัล

นางกำนัล 1 พระโอรสวิชาสะก่าเก่งจริงๆเลยนะเธอ

นางกำนัล 2 ทั้งเก่งทั้งแข็งแรงเลยแหละ ดูซิเนี่ยฝึกอาวุธกับพระบิดามาตั้งแต่สายแล้วยังไม่เห็นทรงเหน็ดทรงเหนื่อยอะไรบ้างเลย

กล้องตัดกลับมาที่ระตู่กะหมังกุหนิงกับวิหยาสะกำ เห็นวิหยาสะกำเลือกทวนแทงเข้าไปที่อกของระตู่กะหมังกุหนิง ไข่มุกกล้องทำให้ดูน่ากลัวแต่เห็นชัดว่าแทงไม่เข้า

นางกำนัล (ออฟซัน) ว้าย...!!!

กล้องจับวิหยาสะกำหันไปทางนางกำนัลแล้วยิ้มให้ (จะต้องเป็นยิ้มที่เห็นฟันด้วย) ขอให้ทำภาพซ้ำ เหมือนในภาพยนตร์เรื่อง Little Buddha ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะปลงผมจะออกบวช คือพอตัดผมแล้วก็หันหน้ามาหากกล้อง ปลายผมที่ยาวเหนือไหล่สลับตามจังหวะที่หันมา (ตรงนี้ต้องการให้ทำให้ได้ เพราะอีกสักครูจะมีการโยกกล้องตัดกลับมาเห็นหน้านางกำนัลกำลังเคลิบเคลิ้ม)

3.2 การตัดฉาก

ตัวอย่างของฉากที่ถูกตัดออกไปได้แก่ฉากเมืองมะละกาซึ่งถูกตัดออกไปพร้อมกับเนื้อเรื่องตอนอิเหนาเข้าเมืองมะละกา หรือฉากห้องสะการะวาตีซึ่งถูกตัดออกไปเพราะตอนอิเหนาเข้าหามหากรรมีนั้นทางทีวีสแควร์ได้แปลงบทให้มหากรรมีเรียกให้สะการะวาตีช่วย สะการะวาตีที่เข้ามาช่วยจึงตกเป็นชายาอิเหนาพร้อมมหากรรมี จึงไม่มีฉากเข้าห้องสะการะวาตี และฉากเมืองมะละกาที่ใช้ในตอนลักพาตัวย่าหวันที่ถูกตัดออกไป เป็นต้น

4. การใช้ภาษา

4.1 บทสนทนาที่คงเดิม

ตัวอย่างของบทสนทนาที่คงเดิม ได้แก่

ตอนจินตะหารารำพันถึงความรัก

สำนวนต้นฉบับของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 325-326) ว่า

ร้าย
เมื่อนั้น
ก้อนให้ไม่เลศสุรา

โฉมขององค์ระเด่นจินตะหารา
ก็ยกคั่งแก่นแน่นใจ

แล้วว่าอนิจจาความรัก
ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป
สตรีใดในพิภพจบแดน
ด้วยไฟรักให้เกินพักตรา
โอ้วน่าเสียดายตัวนัก
จะออกชื่อภาชั่วไปทั่วทิศ
เสียแรงหวังฝักฝักชีวี
หมายบาเหน็จจะรีบเสด็จไป
ด้วยระเด่นบุษบาโฉมตรู
ไม่ต่ำศักดิ์รูปชั่วเหมือนตัวน้อง
โอ้แต่นี้สืบไปในภายหน้า
เขาจะก่อนนินทาทุกสิ่งอัน

พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
ไม่มีใครได้แก่นเหมือนอกข้า
จะมีแต่เวทนาเป็นเนื่องนิตย์
เพราะเชื่อดิ้นหลงรักจึงซ้ำจิต
เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร
พระจะมีเมตตาที่ไหน
ก็รู้เท่าเข้าใจในทำนอง
ควรคู่กรรมยศสมสอง
ทั้งพวกพ้องสุริยวงศ์พงศ์พันธุ์
จะอายชาวดาหาเป็นแม่นมั่น
นางรำพันว่าพลางทางโสกา

๗ ๑๔ คำ ๗ โศด

ในตอนเดียวกันนี้ในสำนวนของทีวีสแควร์ (2546) ว่า

โอ้อนิจาความรัก
ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป
สตรีใดในพิภพจบแดน
ด้วยไฟรักให้เกินพักตรา

พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
ไม่มีใครได้แก่นเหมือนอกข้า
จะมีแต่เวทนาเป็นเนื่องนิตย์

กล้องจากนอกลำเรือ จับภาพจินตะหรางำลังเหม่อมองไปอีกทางหนึ่ง น้ำตาไหล
พรากทั้ง 2 ข้างแค้น

เสียงจินตะหรา (ออฟชั่น)

โอ้วน่าเสียดายตัวนัก
จะออกชื่อลือชั่วไปทั่วทิศ

เพราะเชื่อดิ้นหลงรักจึงซ้ำจิต
เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร

กล้องเคลื่อนเข้าจับภาพเฉพาะที่หน้าจินตะหรา

จินตะหรา (เบาๆ) จะโทษใคร...ก็ต้องโทษตัวนี้ตัวเอง

ตอนปะตาระกาหลากรีวอิเหนาและลงโทษ

สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 601) ว่า

ยานี้	
มาจะกล่าวบทไป	ถึงองค์ปะตาระกาหลา
ซึ่งเป็นบรมราชอัทยา	สถิตในชั้นฟ้าสุราลัย
แค้นด้วยอิเหนานัดดา	อหังการก่อเภทเหตุใหญ่
กูเกลี้ยงสรรพบุษบาลงไป	หวังจะให้เป็นผู้ครองกัน
ก็ไม่เลียงตามวงศ์ที่จงให้	ทำตามน้ำใจหนูหัน
รักแต่ที่ต่ำพงศ์พันธุ์	บากบั่นตัดรอนบ่ห่อนคิด
เดิมว่าไม่เลียงบุษบา	แล้วกลับมาภิรมย์สมสนิท
กูมิให้สู่สมชมชิต	จะปลดปลิดบุษบาพาไป
ถึงจะพบพานกันวันหน้า	จะทรมาให้แทบเลือดตาไหล
คิดแล้วออกจากพิมานชัย	ลงไปยังพื้นสุธาธาร

๑ ๑๐ คำ ๑ กลม

ร้าย	
จึงผาดแผลงสำแดงศักดิ์ดาเดช	สะเทือนทั่วทุกประเทศทิศาศาล
เมฆหมอกมีดมนอนธการ	อัศจรรย์บันดาลด้วยฤทธิธรม

๑ ๒ คำ ๑ คู่กษาย

ในตอนเดียวกันนี้ในสำนวนของทีวีสแควร์ (2546) ว่า

เปิดฉากสวรรค์ กล้องจับภาพปะตาระกาหลากำลังมองต่ำ กล้องจับภาพใกล้เฉพาะ
ปะตาระกาหลาแสดงความไม่พอใจ โดยใช้เทคนิคมุมกล้องต่างๆ ให้เห็นว่าฉากนี้เป็น
สถานการณ์ที่ปรวนแปร และจะส่งผลร้ายแรงต่อตัวละครในเรื่องต่อไป

เสียงอ่านทำนองเสนาะ (ออฟซัน)

แค้นด้วยอิเหนานัดดา	จะทรมานให้เลือดตาไหล
จึงผาดแผลงลำแดงฤทธิไกร	เป็นพายุใหญ่พัดพาน

ปะทะระกาหลาสุดหายใจลึก แล้วเป่าลมออกจากปาก ให้มีเสียงเล็กน้อยสลายภาพ เป็นฉากป่าให้เห็นลมแดงพัดต้นไม้ล้มระเนระนาด ซ่อนภาพจากทะเลที่ลมพายุกำลัง กระหน่ำทำให้ท้องทะเลปั่นป่วน

4.2 บทสนทนาที่แต่งใหม่

บทสนทนาที่แต่งใหม่ เช่น บทที่จรรกาพูดถึงตัวเองที่เข้าใจไปเองว่างานทำนองหลงตัวเอง ซึ่งไม่ปรากฏในสำนวนต้นฉบับของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและสำนวนอื่น ดังตัวอย่าง

บทสนทนาระหว่างจรรกากับลำคำในคืนก่อนวันวิวาห์จรรกากับบุญบา (ทีวีสแควร์: 2546)

ลำคำ เมื่อไหร่เอ็งจะนอนซักทีวะ พรุ่งนี้ต้องเข้าพิธีแต่เช้านะโว้ย ถ้าตื่นไม่ทันแล้ว ขวดแต่งงานล่ะก็ ข้าไม่รู้จะเอ็งด้วยนะจะบอกให้

จรรกา (ออฟซัน) เสร็จแล้วละพระเจ้าค่ะ (ร้องท่อนรับเพลงท่าหงุหงิง)

ต่อแต่ ต่อแต่ เกิดทิง	ทิงทิง คู่ดิงคู่ดิง
คู่ดิงคู่ดิง	ละมาทิงเกิดซ้ำ

กล้องจับภาพเห็นเฉพาะท่อนล่างของจรรกาเดินมานั่งลงบนพื้นนอน

จรรกา (ออฟซัน) เจ้าพี่เขยิบไปหน่อยสิพระเจ้าค่ะ

ลำคำ ข้ารำคาญเอ็งจริงๆ เหวออออ...!!!

กล้องแทนสายตาลำคำเห็นจรรกายืมให้กล้อง หน้าจรรกาพอกแบ่งแจ่มกรังเต็มหน้า

ลำคำ เอ็งทำบ้าอะไรของเอ็งวะ...!!! ข้าตกใจหมด...!!!

จรรกา พอกหน้าพระเจ้าค่ะ พรุ่งนี้จะได้หล่อๆ

ลำคำ ไอ้อุบาทว์เอ๊ย...

บทสนทนาระหว่างมะเดหีกับกะหัดตะปาติที่ทั้งคู่ต่างมั่นใจว่าผู้ลักพาณูษาไปคือ
อิเหนา (ทีวีเอสแควร์: 2546)

ฉากที่ 5 ในอุทยานกรุงดาหา

เวลา กลางวัน

กะหัดตะปาติ ทูลหม่อมม้าไม่ทรงไว้พระทัยหลานหรือพระเจ้าค่ะ

มะเดหี ทำไมถึงรับสั่งอย่างนั้นล่ะ

กะหัดตะปาติ ก็เพราะหลานคิดเหมือนกับที่ทูลหม่อมม้าทรงคิดนะสิพระเจ้าค่ะ...

มะเดหี จะมารู้ใจน้ำได้ยังไง

กะหัดตะปาติ หลานก็ไม่แนใจนักหรอกพระเจ้าค่ะ แต่คิดเอาเองว่าทูลหม่อมม้าก็
คงจะไม่ป้กพระทัยว่า พวกที่ลักตัวพระบุตรไปนั้นเป็นพวกกะหมังกุหนิง

มะเดหี แล้วหลานคิดว่าใครเป็นคนทำล่ะ

กะหัดตะปาติ ก็สงสัยว่าจะเป็นคนเดียวกับที่ทูลหม่อมม้าทรงคิดนั้นแหละ
พระเจ้าค่ะ

มะเดหี เอ้อ...น้ำขอถามตรงๆเถอะนะ...เค้าเป็นคนที่นี้จะทำอะไร ก็ทำตาม
อำเภอใจอย่างนี้นะหรอ...?

กะหัดตะปาติ รับสั่งถึงใครพระเจ้าค่ะ...?

มะเดหี แน่ะ...ยังจะมาถามน้ำอีก

กะหัดตะปาติหัวเราะหึๆ

4.3 บทสนทนาที่นำมาจากสำนวนอื่น

ตัวอย่างเช่น บทสนทนาระหว่างมะเดหีกับอิเหนา ในตอนที่มะเดหีกริ้วอิเหนาที่ทำ
อุบายมาต้องตัวบุษบาตอนที่บุษบาไปไหว้พระกับนาง

สำนวนของทีวีเอสแควร์ (2546)

กล้องจับภาพด้านหน้าพระปฎิมา เห็นมะเดหีกำลังเฝ้าอิงใส่อิเหนา ขณะนี้บุษบา
ลงจากตักอิเหนาแล้ว แต่อิเหนายังคงขุดข้อมือไว้ และบุษบากำลังพยายามสะบัดมือให้หลุด

มะเดหี   ลบหลู่คู่มั่นเป็นพັນนัก   องอาจารย์ศักดิ์เป็นหนักหนา
แต่เราเป็นผู้ใหญ่กำกับมา   ยังกล้าทำได้ถึงเพียงนี้

อิเหนา น้อยบุษบาอยู่กับลูกเป็นคู่ตุนาหงันกันมาแต่เล็กแล้วอยู่ๆ ก็ทรงหักหาญเอาไปให้ระตู

มะเดหี อี...หักหาญเอาไปให้ระตู...ตัวดังหากที่อยู่ก็บอกตัดว่าไม่เลียงไม่ดูข้างจรกานันถึงมันจะเป็นระตูต่ำศักดิ์ มันก็ไม่ได้มาขี้อยุดหยาบหยามเหมือนเจ้า นี่ยังจะมาแกล้งให้น้องได้อายซ้ำสองอีก

ในตอนเดียวกันนี้บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องอิเหนาของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (2514: 113) มีว่า

มะเดหี นี่ยังไฉถึงได้คู่มั่นนัก องอาจารย์ศักดิ์หนักหนาเทียว แต่เราเป็นผู้ใหญ่กำกับมา ยังกล้าทำได้ถึงเพียงนี้ อีกหักหาญไม่คิดกลัว ถือตัวว่ามีศักดิ์ศรี จะเกรงใจใครมั่งก็ไม่มี เห็นดีแล้วหรือยังงั้นะ

อิเหนา ก็บุษบาพระบิดาได้ยกให้ ลูกไม่ได้คู่มั่นเหมือนยังว่า แต่ยังเยาว์อยู่ด้วยกันมา พระมารดาที่รู้อยู่ด้วยกัน หักหาญเอาไปให้ระตู สุดรักสุดรู้ที่จะอดกลั้น ผู้ตายไม่เสียดายชีวิต จะทราบถึงทรงธรรมก็ตามที่เถอะ

มะเดหี เข้าว่าได้ด้วยมิฤทธิ์จริงค์ ตามธรรมเนียมร่วมพงศ์สัณหา ถึงได้ตุนาหงันกันแต่เยาว์มา หวังว่าไม่ให้วงศ์อื่นปน ครั้นเมื่อเจริญขึ้นทั้งสอง ท้าวเธอจะปองปลุกให้เป็นผล นัดแต่งการวิวาห์มงคล กุศลไม่เคยคู่กันมา เจ้าตัดว่าไม่เลียงไม่ดู ให้มีคู่เถอะตามปรารถนา การจึงขาดกันตั้งแต่นั้นมา ทรงธรรมก็ไม่ว่าประการใด ครั้นข้างจรกาเขามากแล้ว สมพระทัยท้าวเธอจึงยกให้ เจ้ามหายาบหยามเอาตามใจ แกล้งจะให้ไ้ความอายนี้

ในตอนเดียวกันนี้บทละครเรื่องอิเหนา-จรกาของภัทราวดีเธียเตอร์ (2537) มีว่า

อิเหนาเข้าต้องตัวบุษบาในความมืด บุษบาร้องว้ายๆ ไม่หยุด มะเดหีเร่งให้พวกนางพี่เลี้ยงจุดไฟใส่ครอบแก้ว

มะเดหวิ : (บอกพวกนางพี่เลี้ยง) เร็วเข้าเร็ว !!! มีดไปหคมองอะไรไม่เห็นเลย !!!
(บอกนุชบาในความมืด) เดี่ยวนะลูก เดี่ยวแม่มา รอเดี๋ยวนะลูก... (หันไปปรับโคมไฟจาก
นางพี่เลี้ยงแล้วหันมาบอกนุชบา) มาแล้วลูก... (หน้าตาอึมเข้ม)

มะเดหวิเห็นอิเหนากำลังกอดนุชบาก็ตกใจ หน้าอิมเปลี่ยนเป็นหน้าตกตะลึง

มะเดหวิ : ว้าย...!!! ว้าย...!!! ทำอะไรกัน...!!! ว้าย...!!! (ตะลึงนิ่งไปชั่วครู่แล้ว
ไปหน้าค่อยๆเปลี่ยนจากการตกตะลึงเป็นกริ้วโกรธ) อิเหนา... (เอ่ยในลำคอเบาๆ พลัง
ส่งโคมไฟให้นางพี่เลี้ยงแล้วเดินเข้าไปหาอิเหนา) อิเหนา...!!! (ตวาด) โฉนเจ้ามาทำ
อหังการ...!!! ลบหลู่คูหมิ่นองอาจราชศักดิ์...!!!

อิเหนาพยายามถอยห่างจากมะเดหวิ แต่มะเดหวิก็ตามติด

มะเดหวิ : แต่ตัวเราเป็นผู้ใหญ่กำกับมา...!!! (ตามไปทันอิเหนาที่กำลังจมนมพอดิ)
เจ้ายังกล้าทำได้ถึงเพียงนี้...!!! (ตวาดเสียงดังและตบอิเหนา)

อิเหนา : โอ๊ย...!!! (นางพี่เลี้ยงพากันร้องหวีดว้าย อิเหนาล้มกลิ้งไปทางนุชบาพอดี
เลยรีบฉวยพระกรนุชบา แล้วตบมะเดหวิ) อันนุชบาบังอร พระบิดรได้ยกให้แก่ข้า แต่ยัง
เยาว์อยู่ด้วยกันมา พระมารดาเองก็แจ้งอยู่ด้วยกัน

มะเดหวิ : (ชี้หน้าอิเหนา) เพราะเจ้าตัดไม้เลี้ยงเทวี ให้มีคู่เกิดตามปรารถนา
การจึงขาดกันแต่นั้นมา...!!! แล้วทรงธรรมก็ไม่ได้ว่าประการใด...!!! ครั้นข้างจoramากล่าว
สมพระทัยท้าวจึงยกให้ เจ้ามาทำหยาบหยามเอาตามใจ...!!! แกล้งจะให้ไ้ความอัปมาน...!!!

จะเห็นว่าบทสนทนาของทีวิสแควร์นำมาจากสำนวนของภัทราวดีเรเชียเตอร์ซึ่งปรับปรุงมา
จากสำนวนของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

จากการเปรียบเทียบอิเหนาทั้ง 2 สำนวน พบว่าทางทีวิสแควร์ได้ทำการเปลี่ยนแปลงบท
อิเหนาของตนเองด้วยวิธีการ 3 วิธีคือการตัดทอน การเพิ่มเติม และการเปลี่ยนแปลงบท ซึ่งผลจาก
การปรับบททั้ง 3 แบบ ทำให้บทโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของทีวิสแควร์มีความแตกต่างไปจากสำนวน
ต้นฉบับทั้งในด้านของเนื้อหา ตัวละคร ฉาก และ ภาษา แต่ถึงแม้ว่าทางทีวิสแควร์จะทำการเปลี่ยน
บทไปมากด้วยวิธีการทั้ง 3 วิธีดังกล่าวมา แต่ก็ไม่ใช่ว่าทีวิสแควร์จะเปลี่ยนบทอิเหนาของตนเองให้
แตกต่างไปจากต้นฉบับโดยสิ้นเชิง เพราะทางทีวิสแควร์เองก็ได้นำบทอิเหนาหลายบทเอาไว้ให้
เหมือนกับต้นฉบับ

บทที่ 5

คุณค่าของบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาในฐานะวรรณคดีดัดแปลงที่มีต่อสังคม

เรื่องอิเหนาบทละครโทรทัศน์ของทีวีสแควร์เป็นการนำเรื่องอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นหลักในการดัดแปลง และแทรกสำนวนอื่นๆบ้างตามความเหมาะสม นับว่าเป็นเรื่องอิเหนาสำนวนหนึ่งที่มีบทบาทอยู่ในปัจจุบันในรูปของวรรณคดีดัดแปลง เป็นการเชื่อมโยงวรรณคดีมรดกมาสู่สังคมสมัยใหม่ ซึ่งต้องพยายามรักษาคุณค่าไว้ไม่ให้ด้อยกว่าฉบับเดิม และต้องอยู่ในบริบทที่สังคมปัจจุบันยอมรับและเข้าใจ

จักรกฤษณ์ ดวงพิตรา (2544: 149) ได้กล่าวถึงการดัดแปลงบทไว้ในคำนำของหนังสือ แปล แปลง และ แปรรูปบทละคร ว่า

คำว่าดัดแปลงเป็นศัพท์ซึ่งใช้กันอย่างกว้างขวางมานาน เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เมื่อจะทำวรรณกรรมเพื่อการอ่านให้เป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดง การดัดแปลงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการ เติม ตัด ทอน ขยาย ยุบ หรือสลับลำดับฉาก ตัวละคร สถานที่ และบทสนทนา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการแปรรูป หมายถึงการเปลี่ยนรูปแบบวิธีการนำเสนอวรรณกรรมจากรูปแบบเดิมให้มีรูปแบบใหม่ที่เป็นสื่อคนละประเภท

มัทนี รัตนิน (2544: คำนำ) ได้กล่าวไว้ในคำนำของหนังสือ แปล แปลง และ แปรรูปบทละคร ว่า “ การดัดแปลงต้นฉบับเดิมนั้นก็เพื่อให้ผู้ชมต่างวัฒนธรรมสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระและได้รับความบันเทิงได้ทันทีขณะชมละคร เพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวและสัมพันธ์กับชีวิตจริงของตนได้สนิทใจ ”

จากการศึกษาเรื่องอิเหนาบทละครโทรทัศน์สำนวนของทีวีสแควร์พบว่า เรื่องอิเหนาสำนวนนี้มีคุณค่าหลายด้านทั้งด้านวรรณศิลป์ ด้านปรัชญาและศิลปะการแสดงดังต่อไปนี้

1. คุณค่าทางวรรณศิลป์ บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของทีวีสแควร์ มีความงดงามในด้านการใช้ภาษา ส่วนหนึ่งนำมาจากอิเหนาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งเป็นบทที่ดัดแปลงขึ้นใหม่แต่ใช้ภาษาที่มีวรรณศิลป์

1.1 การนำเอาบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมาแทรกในบท ดังตัวอย่าง

ตอนส่งดาหยนไปกูเรปัน (ทีวีสแควร์: 2546)

ประโหมสุหรืหมันหยา ไม่นะมังคะ ทูลหม่อมแม่จะส่งดาหยนไปไม่ได้ นะมังคะ
ทูลหม่อมแม่ไม่รักไม่สงสารหลานหรือมังคะ

พระอัยกี เพราะรักเพราะอยากให้หลานได้ดีนะสิ แม่ถึงเห็นว่าควรจะให้
ดาหยนไปอยู่กรุงกูเรปัน หมันหยาของเรามันก็แค่เมืองเล็กๆ ค่ายคูประตูบาก็ไม่ได้มั่นคง
อะไรนักหนา ทั้งสรรพวิชาบรรดามีที่ไหนจะสู้กรุงกูเรปันได้ ดาหยนไปอยู่ที่นั่นก็จะได้
เรียนรู้ได้อู่ใกล้ชิดองค์ศรีปัทมา ทั้งประโหมสุหรืกูเรปันก็ไม่ใช่ใครอื่นเป็นป่าเถ่าๆของ
ดาหยนจะซุกซนผิดพลาดอะไรไปบ้างก็คงจะเมตตาไม่ถือโทษ โบราณท่านว่าไว้ “บุญ
แล้วจึงได้ไปเป็นข้า พระผู้วงศ์เทวกระยาหงัน ” ไม่เชื่อก็น่าจะฟังบ้างนะลูก

ตอนจินตะหราตรอมใจคิดถึงอิเหนา (ทีวีสแควร์: 2546)

โອ๋นิจาความรัก	ฟังประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ตั้งแต่จะเชี่ยวชาญเป็นเกลียวไป	ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
สตรีใดในพิภพจบนแดน	ไม่มีใครได้เคียงเหมือนอกข้า
ด้วยไฟรักให้เกินพักตรา	จะมีแต่เวทนาเป็นเนื่องนิตย์

กล้องจากนอกลำเรือ จับภาพจินตะรากำลังหม่อมองไปอีกทางหนึ่ง น้ำตาไหล
พรากทั้ง 2 ข้างแก้ม

เสียงจินตะหรา (ออฟซิน)

ไฉ่ว่าน่าเสียดายตัวนัก	เพราะเชื่อลั่นหลงรักจึงซ้ำจิต
จะออกซื้อลือชั่วไปทั่วทิศ	เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร

กล้องเคลื่อนเข้าจับภาพเฉพาะที่หน้าจินตะหรา
จินตะหรา (เบาๆ) จะโทษใคร...ก็ต้องโทษตัวนี้ตัวเอง

ตอนอิเหนารับสารท้าวกูเรปัน (ทีวีสแควร์: 2546)

กะหัดตะปาตีส่งสัณทสารให้อิเหนา อิเหนารับมาคลี

เสียงท้าวกูเรปันออฟซิน

บัดนี้ ปัจจามิตร	มาประชิดดาหากรุงใหญ่
จงเร่งรีบรีพลสกลไกร	ไปช่วยชิงชัยให้ทันที
ถึงไม่เลื่องนุษาเห็นว่าชั่ว	แต่เขารู้ยู่ว่าตัวนั้นเป็นพี่
อันองค์ท้าวดาหาธิบติ	นั้นมิใช่อาหรือว่าไร
มาตรแม่นเสียเมืองดาหา	จะพลอยอายขายหน้าหรือหาไม่
ซึ่งเกิดเหตุครั้งนี้ก็เพราะใคร	จะซ้ำให้เสียศักดิ์ก็ตามที
แม้มียกพลไกรไปช่วย	ถึงพ่อม้วยก็อย่ามาคูผี
อย่าดูทั้งเปลวอัคคี	แต่วันนี้ขาดกันจนบรรลัย

1.2 การประดิษฐ์ถ้อยคำขึ้นใหม่

ก. การเล่นคำ ดังตัวอย่าง

ตอนท้าวกูเรปันกับประโหมสุหรี่เสด็จไปดาหาและผ่านหมันหย้า (ทีวีสแควร์: 2546)

ประโหมสุหรี่กูเรปัน เราไม่ต้องแะเมืองหมันหย้าไม่ได้เฮอร์มังคะ

ท้าวกูเรปัน นำเกลียดตาย

ประโหมสุหรี่กูเรปัน ไม่นำเกลียดหรือกมังคะ เกลียดค้ำหน้าต่างหาก

ท้าวกูเรปัน เอาน่า ทนๆหน่อย แะแะหน้าเมืองเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปพักในเมืองซัก
หนอยนี่นา

ประโหมสุหรี่กูเรปัน ถึงอย่างนั้นก็เอะมังคะ หม่อมจันทุลไว้เลยนะมังคะว่าหม่อม
จันไม่ลงจากรถจริงๆด้วย...

ท้าวกูเรปัน ก็ตามใจ...

ประโหมสุหรี่กูเรปัน ก็ลองขัดใจดูสิมังคะ...

ข. การใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบ ดังตัวอย่าง

ตอนงคงานสยมพรจรกากับบุษบาจนกว่าอิเหนาจะหายป่วย (ทีวีสแควร์: 2546)

มะเดหวีดาหา หม่อมจันว่าป่านนี้จระกามันคงคลั่งตาย

ประโหมสุหรี่ดาหา สงสารมันเหมือนกันนะ แต่ใครล่ะจะเห็นดีกว่าได้...

“เห็นดีกว่าได้” หมายความว่า เห็นของไรซึ่งคุณค่าดีกว่าของมีคุณภาพ ในที่นี้ หมายถึง
เห็นผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติดีกว่าเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเอง

ตอนจินตะหราพูดกับประไพหมสุหรืหมันหยาดด้วยความน้อยใจอิเหนาที่ไปหลงบุษบา (ทีวีสแควร์: 2546)

ประไพหมสุหรืหมันหยาด คิดดูดีๆสิลูกที่สะการะวาทักกับมาหารัศมินัน ลูกก็ยังยอมพี่เค้าได้เลย นับประสาอะไรกับที่พี่เค้าจะมีเพิ่มอีกคน

จินตะหรา แต่มันไม่เหมือนกันนี่มังคะ

ประไพหมสุหรืหมันหยาด ต่างกันตรงไหน...? แม่เคยบอกแล้วไซ้หมว่าทางโน้น ก็เป็นเลือดเนื้อหมันหยาดเหมือนกับลูก แล้วลูกจะไปกลัวอะไรเค้า ก่อนไปพี่เค้าก็ให้สัญญาเป็นมั่นเป็นเหมาะแล้วนี่นา

จินตะหรา “คำชายหมายจิตน้ำ...” พูลหม่อมแม่ก็ทรงทราบ...

“คำชายหมายจิตน้ำ” หมายความว่า ผู้ชายกล่าวคำใดแล้ว ไม่มีน้ำหนักเชื่อถือไม่ได้ เปรียบเหมือนจิตเครื่องหมายในน้ำย่อมไม่เหลือร่องรอยเป็นหลักฐาน

ค. การนำสำนวนโวหารจากเรื่องอื่นมาใช้ ดังตัวอย่าง

ตอนมะเดหวีดาหาบอกราหณ์ไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของอิเหนาและบุษบา (ทีวีสแควร์: 2546)

มะเดหวี รู้แล้วจะได้อะไรขึ้นมา เรื่องมันก็ล่วงเลยมาถึงปานนี้แล้ว จะไปกวนน้ำให้ขุ่นขึ้นมาอีกทำไม ปล่อยให้อะไรๆมันเป็นไปตามกรรมเหอะ ราหณ์เอ๊ย...ขึ้นชื่อว่ากรรมจะหลิกจะหนียังไงมันก็ไม่พ้น อย่างที่ปิกูท่านสอนไว้ว่าต้องปล่อยไปตามกรรม เหมือนกระแสน้ำที่พัดพาเอาต้นอ้อลอยไปนั่นแหละ...

เป็นการยืมโวหารจากเรื่องกามนิตภาคพื้นดินตอนที่ 8 ดอกฟ้า (เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป, 2515: 78) ซึ่งเป็นตอนที่วาสิฏฐีเกิดสังหรณ์ใจถึงอนาคตในความรักของตนกับกามนิตที่อาจมีเหตุให้ต้องพรากจากกัน จึงขอให้กามนิตสัญญากับนางว่าจะซื่อสัตย์กับนางไปตลอดแม้จะไม่ได้พบกันอีก เพราะนางเชื่อว่าหากนางกับกามนิตจะต้องมีอันพรากจากกันก็คงเป็นเพราะกรรม และนางจึงได้บอกถึงความเชื่อในเรื่องกรรมตามทัศนคติของนางให้กามนิตทราบว่า “เพราะขึ้นชื่อ

ว่ากรรม เราจะหลีกหนีไม่พ้น ต้องปล่อยไปตามกรรมเหมือนคั้งกระแสน้ำที่พัดพาเอาดินอ้อลอยไปจะนั่น ”

ตอนดาหยนไปกูเรปัน (ทีวีสแควร์: 2546)

ท้าวหมันหยาโอบกอดดาหยน จากนั้นก็อุ้มดาหยนขึ้นนั่งบนหลังม้า ดาหยนเอามือ
เช็ดน้ำตาไม่ให้ไหล

ท้าวหมันหยา ไม่เอาลูก...ไม่ร้องไห้...จำไว้นะลูก “ ลูกผู้ชายหมายมาดว่าชาติเชื้อ
ถึงปะเลื่อก็จะสู้คู่สักหน ”

สำนวนโวหารนี้นำมาจากเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ ตอน พระอภัยมณีพบศรีสุวรรณ
กับสินสมุทร (สุนทรภู่, 2544: 234) ซึ่งเป็นคำพูดที่อุศเรนตัดพ้อพระอภัยมณีก่อนจะประกาศ
สงครามกันว่า

อุศเรนเจนศึกไม่นึกพรั่น	แกลิ่งสรวลสันต์เสียดแทงแกล้งใจ
พระเชษฐาว่าจริงทุกสิ่งไป	คงจะได้เซยชมสมคะเน
จวกรบพุ่งอยู่ยิ่งชิงไปได้	ก็อ้ายอยู่ด้วยนางจะห่างเห
สนิทแนบเียบคายช่างถ่ายเท	เจียนจะเข้ขึ้นไว้หลอกละคอกคน
<u>เราก้ชวยหมายมาดว่าชาติเชื้อ</u>	<u>ถึงปะเลื่อก็จะสู้คู่สักหน</u>
ไม่รักวอนงอนจ้อทรชน	แล้วพาพลกลับมาเถตราพลัน

ตอนท้าวหมันหยาสอนจินตะหรา (ทีวีสแควร์: 2546)

ท้าวหมันหยา จินตะหราพอรักลูกมากนะ รักไม่น้อยไปกว่าที่แม่เค้ารักลูก แล้วก็
ไม่ใช่พอจะไม่รู้หัวใจของลูกหรือกนะลูกเอ๊ย...หมันหยาเรานะ...มันก็แค่เมืองระตูต่ำศักดิ์...
กระต่ายเตี้ยคอกอย่าต่อให้ดินสูง...ท่านเป็นเจ้าแต่เรานะเป็นข้า อย่าไปปะปนระคนท่านให้
เปลืองตัวเลยลูก...

สำนวนโวหารนี้ดัดแปลงมาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนเข้าห้องนางแก้วกิริยา
(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2513: 375) เป็นคำกล่าวของนางแก้วกิริยาว่านางเป็นเพียงคนต่ำศักดิ์

เตาเตี้ยดอกอย่าต่อให้ดินสูง   มิใช่ขึงจะมาย้อมให้เห็นจน
หิ้งห้อยฤาจะแข่งแสงพระจันทร์   อย่าปั่นน้ำให้หลงตะลึงเงา

ตอนประโหมสุหรืหมันหยาปลอบจินตะหราเมื่ออิเหนาหลงบุษบาไม่ยอมกลับ
 หมันหยา (ทีวีตแควร์: 2546)

ประโหมสุหรืหมันหยา ก็ลูกก็ทำตัวให้เป็นน้ำเย็นสิลูก น้ำไหนยังฝ่งไหนเย็นเป็น
ที่ฝ่ง ย่อมดุคดิงมัจฉามาอาศัย ถ้าทำตัวร้อนเป็นไฟยังงี้ ใครอยู่ใกล้ลูกก็ไม่มีความสุข แล้ว
 ที่ร้ายก็คือ ลูกเองนั่นแหละที่จะไม่มีความสุขมากกว่าใคร จำคำแม่ไว้ก็แล้วกัน

สำนวนโวหารนี้้นำมาจากบทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ของ สมภพ
 จันทรประภา (2515: 115) ตอนที่สมเด็จพระนเรศวรตรัสแก่บรรดาแม่ทัพนายกองว่า

<u>น้ำไหนยัง</u>	<u>ฝ่งไหนเย็น</u>	<u>เป็นที่ฝ่ง</u>
<u>ย่อมดุคดิง</u>	<u>มัจฉา</u>	<u>มาอาศัย</u>
วิหค	ฝ่งร่มโพธิ์	ร่มไทร
เมื่อรำไพ	ส่งแสง	แรงร้อน
ไทยใหญ่	เป็นญาติ	เป็นมิตร
สนมสนิท	กันมา	แต่เก่าก่อน
เราเป็นเจ้า	ปกเกล้า	ราษฎร
เขาหนีร้อน	ฝ่งเย็น	ต้องเอ็นดู

ตอนอิเหนาเข้าเฝ้าท้าวดาห (ทีวีตแควร์: 2546)

สังคามาระตา หม่อมฉันตื่นตื่นจึ่งเลยพระเจ้าคะ

อิเหนา ตื่นตื่นเรื่องอะไร

สังคามาระตา ก็เรื่องที่จะได้เข้ากรุงดาหาพຼ່ງนี้ละสิพระเจ้าคะ เกิดมา...หม่อมฉันก็
 ยังไม่เคยเห็นราชธานีของวงศ์สัตยเดหวาเลยพระเจ้าคะ

อิเหนา บ้านเมืองสวณะ มันไม่ใช่ว่าจะดีหรือกสังคามาระตา...ยิ่งสวณามเท่าไรก็
 ยิ่งล่อตาล่อใจศัตรู ให้มันอยากยกมาตีบ้านตีเมืองมากขึ้นเท่านั้นแหละ

ลังคามระตา นั้นนะสิพระเจ้าคะ หม่อมฉันเคยได้ยินว่า “ มีม้าแก้วมีช้างมีนางงาม
ศึกสงครามก็มักมาถึงธานี... ” หม่อมฉันว่าพระธิดาบุษบาเนี่ย คงจะทรงงดงามมากเลยนะ
 พระเจ้าคะ ถึงได้...ทำให้เกิดศึกชิงนางขึ้นมาได้

สำนวนโวหารนี้ นำมาจากเสภาเรื่องพระราชพงสาวดารของสุนทรภู่ ตอนพระเจ้า
 หงสาวดีขอช้างเผือก (สุนทรภู่, 2465: หน้า 47-48) เป็นข้อความในพระราชสาส์นที่สมเด็จพระมหา
 จักรพรรดิตอบพระเจ้าหงสาวดี

ซึ่งพระน้องต้องประสงค์ช้างเผือกผู้	เป็นของกลุ่มบุรุษบำรุงชาวกรุงศรี
อันวิไลยศในจังหวัดปัดพิ	ผู้ใดมีบุญญาฤคฤดาการ
จึงยอมจักเกิดช้างแสนางแก้ว	ไขบุญแล้วถึงจะได้ไว้ถื่นฐาน
ไม่รู้เรื่องเครื่องจะอันตรายาน	เหมือนบุราณท่านเปรียบทำเนียบความ
ประเวณีมีบุญการุญโลก	อุประ โภค โภคโดยก็ไหลหลาม
<u>มีม้าแก้วแล้วมีช้างมีนางงาม</u>	<u>ศึกสงครามก็มักมาถึงธานี</u>
ซึ่งมิได้ให้ช้างเผือกไปเลี้ยง	เพราะผัดเยี่ยงอย่างพระน้องอย่าหมองศรี
เชิญดำรงหงษาประชาธิ	จะได้มีเกียรติยศปรากฏไป ฯ

2. คุณค่าทางปรัชญา ให้คิดสอนใจ ให้มนุษย์รู้จักคิดนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต
 ทำให้คนมีที่พึ่งทางใจ เมื่อคนมีคุณภาพก็ส่งผลให้สังคมดี คุณค่าด้านนี้ได้จากบทสนทนาและ
 พฤติกรรมของตัวละครที่ให้ออกคิด

2.1 บทสนทนาของตัวละครที่ให้ออกคิด ดังตัวอย่าง

ตอนประไหมสุหรีดาหา กับ ท้าวดาหาคะตั้งข้อขบขาน (ทีวีเอสแควร์: 2546)

ประไหมสุหรีดาหา หม่อมฉันไม่อยากให้ลูกชื้อนุหลันทน์มั่งกะ
 ท้าวดาหา ทำไมละลูกเราสวยเหมือนพระจันทร์ แล้วทำไมจะชื้อนุหลันทน์ไม่ได้
 ประไหมสุหรีดาหา ก็บุหลันทน์นะมันมีขึ้นมีแรมนะมั่งกะ หม่อมฉันไม่อยากให้ชีวิต
 ลูกเป็นแบบนั้น

บทสนทนาในตอนนี้นำผู้ฟังถึงความไม่เที่ยง โดยการนำธรรมชาติที่ผู้คนพบเห็นเป็นประจำมาโยงให้ผู้ฟังเกิดความคิด โดยการนำดวงจันทร์มาเป็นแบบอย่างแสดงถึงความไม่ยั่งยืนแน่นอน ซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของความไม่เที่ยง ที่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีอันเปลี่ยนแปลงไปไม่มีความจริง แต่มนุษย์มักไม่ยอมรับกับความจริงดังกล่าว ดังจะเห็นจากคำกล่าวของประไพมธุรสหรีดาหที่กล่าวว่า “ หม่อมฉันไม่อยากให้ชีวิตลูกเป็นแบบนี้ ”

ตอนท้าวกูเรปั่นสอนอิเหนากับกะหัดตะปาตีในวัยเยาว์ (ทีวีสแควร์: 2546)

ท้าวกูเรปั่น รู้ไหมลูก ทำไมใครๆเค้าถึงเรียกลูกว่าระเด่น
กะหัดตะปาตี ทราบพระเจ้าค่ะ เพราะระเด่นแปลว่าน่ารัก
ท้าวกูเรปั่น แล้วถ้าพวกลูกๆทำตัวไม่น่ารัก พวกเค้าจะยังคงเรียกลูกว่าระเด่นต่อไป
ไหม...?
กะหัดตะปาตี / อิเหนา ไม่พระเจ้าค่ะ
ท้าวกูเรปั่น เพราะฉะนั้นต่อไปลูกต้องทำตัวให้ดื่นระเด่นกะหัดตะปาตี เจ้าด้วย
ระเด่นมนตรี เจ้านะเป็นรัชทายาทแห่งกรุงกูเรปั่นนะอย่าลืม...
อิเหนา แล้วเป็นรัชทายาทนี้จะเล่นได้บ้างไหมพระเจ้าค่ะ
ท้าวกูเรปั่น ทำไมจะไม่ได้ล่ะลูก เพียงแต่ต้องเล่นให้เป็นเวลาเท่านั้นแหละ

บทสนทนาในตอนนี้นำสอนคุณธรรมในเรื่องของหน้าที่และศิลปะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยการใช้ความหมายของคำว่า ระเด่น เป็นตัวเชื่อมโยงให้ผู้ฟังเกิดความคิดว่า ในเมื่อคำว่าระเด่นแปลว่าน่ารัก ผู้ที่มีศักดิ์เป็นระเด่นควรจะประพฤติตนอย่างไรให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังมีการสอนในเรื่องกาลเทศะดังที่ท้าวกูเรปั่นกล่าวว่า “ ต้องเล่นให้เป็นเวลา ”

ตอนประไพมธุรสหรีดหมั่นหยากับจินตะหราทราบข่าวอิเหนาจะสุมพรกับบุษบา (ทีวีสแควร์: 2546)

จินตะหรา ทูลหม่อมแม่ก็ทรงทราบว่...ว่า...กำลังจะเสด็จไปสุมพรอยู่อีกไม่กี่วันนี้
แล้วนะมังคะ

ประโหมสุหรืหมันหย่า ไซ้...กำลังจะเสด็จไปสยุมพรที่กรุงดาหา...แล้วก็ต้องเสด็จผ่านเมืองหมันหย่าของเราซะด้วย

จินตะหรา (เริ่มมีน้ำตาแล้ว) หมันหย่าก็เป็นเพียงแค่ทางผ่านเท่านั้นละมังคะ

ประโหมสุหรืหมันหย่า ก็ไม่แนหรือกลูก เชื่อแม่เถอะอย่าเพิ่งร้องไห้ตอนนี้เลย เก็บน้ำตาเอาไว้ใช้ยามจำเป็นดีกว่านะลูก

คำกล่าวของประโหมสุหรืหมันหย่าว่า “เก็บน้ำตาเอาไว้ใช้ยามจำเป็น” ในที่นี้เป็นการสอนในเรื่องความอดทน ให้ผู้ฟังรู้จักอดกลั้นระงับอารมณ์ไว้บ้าง ไม่ใช่ว่าพบอะไรที่ไม่พึงใจ ก็เอาแต่ระเบิดอารมณ์ ปีนน้ำตา ซึ่งนอกจากจะไม่ช่วยอะไรยังทำให้ตัวเองด้อยค่าลงไปด้วย นอกจากนั้นยังมีความหมายโดยนัยที่เป็นการสอนในเรื่องของจังหวะและโอกาส เพราะน้ำตาของสตรี หากใช้ได้ถูกจังหวะและโอกาส ก็สามารถทำให้บุรุษที่เป็นเป้าหมายหวั่นไหวได้มากกว่าการทำตัวเป็นหญิงเจ้าน้ำตา ซึ่งรังแต่จะทำให้ฝ่ายชายรำคาญ หรือมองฝ่ายหญิงว่าเป็นคนไม่มีความเข้มแข็งไม่รู้จักอดทน

ตอนปิฎกแห่งเขาวิลิตมาหาราสอนบุษบาและอิเหนาก่อนรดน้ำมนต์ (ทีวีเอสแควร์: 2546)

ปิฎก ประสกเอ๋ย สีกาเอ๋ย มีพระสัทธรรมอยู่บทหนึ่งนะท่านว่า อัมปิเยหิ สัมปโยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปโยโค ทุกโข ความประจวบกับสิ่งที่ไม่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักก็เป็นทุกข์...ผลย่อมเกิดแต่เหตุ ย่อมเป็นไปตามเหตุเสมอ ถ้ารู้ได้ว่าทุกข์ของตัวมีเหตุมาจากอะไร ก็แก้ทุกข์ที่ต้นเหตุนั้นซะจึงจะพ้นทุกข์ได้...

คำกล่าวของปิฎกแห่งเขาวิลิตมาหาราในที่นี้สอนในเรื่องของอริยสัจ 4 โดยการพูดถึงเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) แล้วสอนถึงการดับทุกข์ (นิโรธ) และแนวทางปฏิบัติเพื่อการดับทุกข์ (มรรค) ซึ่งเป็นการสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2.2 พฤติกรรมของตัวละครที่ให้ข้อคิด มีทั้งตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีๆ ที่ควรเอาอย่าง และ ตัวอย่างที่ไม่ควรเอาเป็นแบบอย่าง ดังตัวอย่าง

ก. พฤติกรรมที่ให้แง่คิดว่าไม่ควรเอาเป็นแบบอย่าง

1) พฤติกรรมของอิเหนา เป็นที่มาของคำพังเพยว่า “ ว่าเขาอิเหนาเป็นเอง ” หมายถึง การทำในสิ่งที่ตนเองเคยถูกเอาไว้อะไรหรือทำในสิ่งที่ตัวเองคิดว่าจะไม่ทำ แต่ในที่สุดก็กลับมาทำ เพราะอิเหนาเป็นผู้บอกเลิกหมั้นนางบุษบาเองเพราะไปหลงนางจินตะหรา แต่ตอนหลังกลับ ต้องการนาง

ตอนอิเหนาได้รับสารท้าวกุเรปันให้ไปช่วยดาหารกับท้าวกะหม้งกุหนิง (ทีวีสแควร์: 2546)

อิเหนา   นี้ทูลหม่อมพอกรีวน้องมาก ถึงกับจะตัดพ่อตัดลูกกันเลยหรอเนี่ย
กะหรีดตะปาดี้ ถ้ายกทัพไปช่วยตามรับสั่ง ก็คงหายกริ้ว...

อิเหนา   น้องอยากเห็นจริงๆเลยว่พระธิดาบุษบาเนี่ยจะงามซักแค่ไหนเชียว
ถึงได้มะรุมมะตุ้มกันจนวุ่นวายหยั่งงี้

.....

ตอนอิเหนาเข้าเฝ้าท้าวดาหา (ทีวีสแควร์: 2546)

สังคามระดา .....หม่อมฉันว่าพระธิดาบุษบาเนี่ย คงจะทรงงดงามมากเลยนะ
พระเจ้าค่ะ ถึงได้...ทำให้เกิดศึกชิงนางขึ้นมาได้

อิเหนา มันก็ไม่แน่เสมอไปหรอกสังคามระดา ไอ้การที่ผู้ชายเรมารบกันแทบเป็น
แทบตายเพราะผู้หญิงคนเดียวเป็นต้นเหตุเนี่ย บางทีมันก็อาจจะไม่ใช่เพราะต้องการ
ครอบครองผู้หญิงคนนั้นก็ได้

สังคามระดา อ้าว...แล้วจะสู้กันไปทำไมละพระเจ้าค่ะ

อิเหนา ก็สู้เพื่อรักษาศักดิ์ศรีนะสิ ตัวอย่างพระธิดาบุษบานี้ก็ได้ มีใครเคยเห็นบ้างว่า
หน้าตาเป็นยังงี้ แต่เราก็ต้องยกทัพมารบเพื่ออะไร...ก็เพื่อรักษาศักดิ์ศรีของวงศ์
อัสญแดหว่าไว้ไง...

สังคามาระดา แล้วเจ้าพี่ไม่เคยทรงอยากเห็นพระพักตร์พระธิดาบุษบาบ้างเลยหรือ
พระเจ้าค่ะ

อิเหนา ไม่เห็นจะอยากเห็นเลย

.....

ตอนอิเหนาพบบุษบา (ทีวีศแควร์ 2546)

กล้องจับภาพใกล้เห็นมือแหวกม่านออก แล้วเห็นบุษบาก็ม่านคลานออกมา
จากนั้นพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 คนจึงคลานตามออกมา

กล้องแทนสายตาพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 เห็นอิเหนากับสังคามาระดากำลังหัวเราะอยู่กับ
สียะตรา สังคามาระดาหันหน้ามามองกล้องโดยบังเอิญแล้วหัวเราะค้าง แล้วเอื้อมมือไป
สะกิดประสันตา ประสันตาเหลียวดูสังคามาระดาแล้วหันหน้ามาหากล้องแล้วตกตะลึง

กล้องแทนสายตาประสันตากับสังคามาระดา เห็นบุษบาอยู่บนพระแท่นลดเล็กๆ
พระพี่เลี้ยงทั้ง 4 อยู่ข้างหลัง ทุกคนกำลังถวายนั่งม้วนผ้าขาว แล้วเห็นบาหยันแอบลอบ
มองมาทางกล้อง

กล้องแทนสายตาบาหยัน เห็นสังคามาระดาสะกิดอิเหนา

กล้องจับภาพด้านหน้าอิเหนา เห็นสียะตรานั่งตักอิเหนาอยู่ (หันหลังให้บุษบา)
อิเหนากำลังเอามือซ้ายลูบผมสียะตราพอดีกับสังคามาระดาเอื้อมมือซ้ายมาสะกิดขาซ้าย
อิเหนา อิเหนาหันไปทางซ้ายเพื่อจะหันไปหาสังคามาระดา

กล้องแทนสายตาบาหยันเห็นอิเหนาหันมา

กล้องแทนสายตาอิเหนาหันไปเห็นบุษบา แล้วกล้องเคลื่อนเข้าไปใกล้บุษบาเพื่อจับ
ภาพบุษบาที่กำลังหมอบมึนอยู่ให้เห็นเต็มกรอบภาพ

กล้องแทนสายตาบาหยันเห็นอิเหนาตกตะลึง มือที่กำลังลูบผมสียะตราตกลงมาข้าง
ตัวอิเหนา

กล้องจับภาพท้าวดาห ประโหมสุหรี และมะเดหี เห็นอาการของอิเหนา ท้าวดาห
สบตาประโหมสุหรี

ประโหมสุหรีดาห เอ้าลูก... ไหว้พี่เค้าซะสิลูก...

บุษบายังคงก้มหน้าอยู่

ประโหมสุหรืดาหา จะกั่มหน้าอายอะไรละลูก...นี่เจ้าพี่อิเหนา...ไม่ใช่ระตู
จรงาคู่ตุนาหงั้นซักหน่อย...ไม่เห็นจะต้องอายเลยลูก...ไหว้พี่เค้าซะ...กล็องแทนสายดา
อิเหนาเห็นบุษบาขมมือขึ้นไหว้นิดๆพอเป็นพิธีทั้งๆที่ยังกั่มหน้าอยู่

กล็องจับภาพอิเหนา กะหรีดตะปาตี และสุหรืรานากง อิเหนานิ่งเฉยไม่ขยับตัว ส่วน
กะหรีดตะปาตีกับสุหรืรานากงขมมือรับไหว้อย่างตะลึงในความงาม

กล็องแทนสายดาบาชันเห็นสียะตราหันหน้ามาหากล็อง เห็นอิเหนายังคงมีท่า
เหมือนไม่รู้สีกตัว และกั่มลงจูบสียะตราซ้ำๆ (เพื่อแสดงว่าอิเหนากำลังเปลือยตัวคิดว่า
สียะตราคือบุษบา)

กล็องแทนสายดาอิเหนาเห็นบุษบาถวายบังคมท้าวดาหาและหย่อนขาจากพระ
แท่นลดเพื่อจะคลานกลับเข้าไปหลังม่าน

กล็องจับหน้าอิเหนาที่ยังคงมองบุษบาอยู่

อิเหนา (พึมพำ) “ ดวงยิหว่า...ดังหยาดฟ้ามาแต่กระยาหั้น...”

สียะตรา อะไรนะพระเจ้าคะ

อิเหนาขยับตัวจะลุกขึ้น สียะตรางงเพราะไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น สักคามาระดาจับ
ขาอิเหนาไว้

กล็องแทนสายดาอิเหนาเห็นบุษบาคลานเข้าไปหลังม่าน แล้วพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 ก็ตาม
เข้าไป

สักคามาระดา (กระซิบ) เจ้าพี่...

กล็องจับภาพกว้างเห็นอิเหนารู้สีกตัวและเงิน

พฤติกรรมของอิเหนาดังตัวอย่าง ทำให้ผู้ชมได้ข้อคิดว่าก่อนจะว่ากล่าวใครควรจะดูตัวเอง
ให้ดีเสียก่อน เพราะบางทีตัวเองก็แทบจะไม่ต่างอะไรจากคนที่ตัวเองตำหนิเลยก็เป็นได้ และคำ
พังเพยว่า “ ว่าเขาอิเหนาเป็นเอง ” นี้ก็ยังคงใช้ได้ในปัจจุบัน

2) พฤติกรรมของนางจินตะหรา เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงโทษของการทำตาม
อำเภอใจตนเอง โดยที่ไม่รู้จักระงับอารมณ์หรือใคร่ครวญให้ดี ผลที่ตามมาคือความทุกข์จากการ
กระทำของตนเอง ดังเช่นคำกล่าวที่นางคร่ำครวญเพราะถูกอิเหนาซึ่งเป็นพี่รักทอดทิ้ง (ทีวีสแควร์:
2546) ว่า

ไอ้อนิจจาความรัก	พึงประจักษ์ดังสายน้ำไหล
ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป	ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา
สตรีใดในพิภพจบนแดน	ไม่มีใครได้เคียงเหมือนอกข้า
ด้วยไฟรักให้เกินพักตรา	จะมีแต่เวทนาเป็นเนื่องนิตย์

กล้องจากนอกลำเรือ จับภาพจินตะหราคำลังเหม่อมองไปอีกทางหนึ่ง น้ำตาไหล
พรากทั้ง 2 ข้างแก้ม

เสียงจินตะหรา (ออฟชั่น)

ไอ้ว่าน่าเสียดายตัวนัก	เพราะเชื่อกันหลงรักจึงซ้ำจิต
จะออกซื้อลือชั่วไปทั่วทิศ	<u>เมื่อพลั้งคิดผิดแล้วจะโทษใคร</u>

กล้องเคลื่อนเข้าจับภาพเฉพาะที่หน้าจินตะหรา

จินตะหรา (เบาๆ) จะโทษใคร...ก็ต้องโทษตัวนี้ชั่วเอง

จากเรื่องราวเราจะเห็นว่าสาเหตุแห่งความทุกข์ของจินตะหรามาจากการกระทำของนางเอง ตั้งแต่แรก เพราะหากนางเป็นคนเจียมตัว และไม่เอาแต่ใจตัวเองมากเกินไปนางก็ไม่ต้องพบความทุกข์เช่นนี้ โดยจะยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการเอาแต่ใจตัวเองเป็นใหญ่ของจินตะหรา มาดังนี้ (ทีวีสแควร์: 2546)

กล้องจับภาพจินตะหราคำลังรำเดี่ยว พระอัยกี ประหม่อมสุหรี และนางกำนัลนั่งดูอยู่ ด้วย 2-3 คน มีวงดนตรีบรรเลงจริงๆ (จินตะหารารำอวยพรของบาทลี มือถือพัดเขียนลายทอง สิริระสวศิริภรณ์ ประดับด้วยดอกกลั่นทม) จินตะหารารำได้สักครู่ พระอัยกีบอกให้หยุด ดนตรีหยุดบรรเลง

พระอัยกี อย่าลืมหาสิลูก ค้างไว้ก่อน

จินตะหราทำท่าเค็มไหมอย่างไม่ค่อยพอใจ

พระอัยกี ที่นี้ลักคอกหน่อยลูก อีกนิดลูก เอียงไปตามไหล่แล้วมันไม่สวย ทับหน้า
มากมายกัณจะไฉ่ออน ขายให้แต่งตัวจริงๆเพราะจะได้รู้ใจลูกว่าย่อตัวได้แค่ไหนถึงจะไม่
เหยียบชายผ้า เอ้า...ต่อลูก

วงดนตรีบรรเลง จินตะหารารำต่อ จนถึงท่ากางแขนรับพัดและกลอกตา

พระอัยกี ย่ำเท้าข้างไหนก็สะโพกไปทางนั้นสิลูก เบือนหน้าอีกนิด ทำท่าแข็งๆไว้ลูก

จินตะหาราหน้าบึ้งหยุดรำ วงดนตรีเห็นอย่างนั้นเลยค่อยๆรามือ

ประโหมสุหรี   อ้าวทำไมละลูก
จินตะหรา   ลูกเปื้อนมังคะ

พระอัยกี ช้อมต่ออีกสักนิกก่อนเถอะลูก

ประโหมสุหรี   นะจะลูก...ไปนะ...รำก่อนะ...

จินตะหรา ไม่พูดอะไรอีกนอกจากขว้างพัดลงกับพื้นแล้วเดินออกไป

พระอัยกี (ถอนใจ) ทำไมถึงแสนคือแสนจนพูดไม่รู้ฟังอย่างนั้นะ...

3) พฤติกรรมของประโหมสุหรีกูเรปัน เป็นตัวอย่างของแม่ที่รักลูกไม่ถูกทาง

ปกป้องลูกทุกอย่างทำให้ลูกแทบจะไม่รู้จักความผิดพลาด ซึ่งผลคือลูกทำอะไรรุนแรงเกินไปโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้คนที่ตามมา ดังตัวอย่างที่ประโหมสุหรีกูเรปันพยายามแก้ต่างให้อิเหนาหลังจากที่มะเดหวิดากกล่าวสงสัยอิเหนา (ทีวีเอสแควร์: 2546) ดังนี้

ประโหมสุหรีกูเรปัน มะเดหวิดากจะใส่ความลูกเราซะก็ไม่รู้

ท้าวกูเรปัน อ้อเธอจะ...ถ้าเช่นนั้นเรื่องจริงมันคงเป็นว่า เจ้าตัวดีไปไหว้พระปฏิมา แล้วอยู่ๆหลานบุษบาก็โผล่เข้ามาปล้ำเอาขังนั้นละซิ

ท้าวกูเรปัน (ลงนั่งข้างๆประโหมสุหรีแล้วพูดเสียงจริงจัง) พี่รู้ว่าน้องรักลูกมากแค่ไหน แต่ว่าหนูนี้น้องต้องยอมรับนะว่าลูกเราทำเกินไป

ประโหมสุหรี มังคะเกินไปนิดนึ่ง

ท้าวกูเรปัน เผาบ้านเผาเมืองเค้าจนจับหายเนี่ยนะเกินไปนิด...!!!

ประโหมสุหรี รับสิ่งดีๆก็ได้มังคะ ทำไมต้องรับสิ่งหยาบด้วย

ท้าวกูเรปัน ขอโทษ...พี่เผลอไปนิด...

ประโหมสุหรี ไม่เป็นไรหรอกมังคะ หม่อมฉันเข้าใจลูกหม่อมดี (แสดงท่าทางแบบที่ท้าวกูเรปันทำเมื่อครู) เหมือนที่เข้าใจลูกในมังคะว่าที่ลูกทำอะไรขาดไปนิด...เกินไปนิด...ก็เป็นเพราะว่าเลือดพ่อแรง...

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของประโหมสุหรีกูเรปันที่รักลูกผิดทางคือปกป้องลูกมากเกินไปแม้ลูกทำผิดจริงก็ยังแก้ต่างให้ เป็นผลให้ลูกได้ใจทำอะไรไม่คิด ซึ่งเป็นจุดที่สอนพ่อแม่ในยุคปัจจุบันให้สามารถเลี้ยงลูกและรักลูกให้ถูกทางได้ ไม่ใช่รักจนหลง ลูกทำผิดอะไรก็กลายเป็นไม่ผิดไปเสียหมด

ข. พฤติกรรมที่ดีที่ควรถือเป็นแบบอย่าง

1) พฤติกรรมของอิเหนา เป็นนักรบที่รู้จักการวางแผน มองการไกล และมีความรักนัอง ดังตัวอย่าง (ทิวีสแควร์: 2546)

ฉาก ถ้ำทอง

เวลา กลางคืน

กล้องจับภาพวิยะดาหลับชบออิเหนาอยู่ สังคามาระตา ปุนตา และยะรุตะอยู่ใกล้ๆ
สังคามาระตา (กับอิเหนา) เจ้าพี่ตัดสินพระทัยแน่วแล้วหรือพระเจ้าคะ ถ้ายังงงหม่อม
ฉันว่า รอหรือกับเจ้าพี่ดาหยนก่อนไหมพระเจ้าคะ

อิเหนา (กับสังคามาระตา) พี่ดาหยนเค้าไม่ขัดใจพี่หรือ

สังคามาระตา หม่อมฉันก็ไม่ได้คิดจะขัดพระทัยหรือพระเจ้าคะ แต่เพราะเห็นว่า
พระขนิษฐายังอ่อนนัก ถ้าทรงพาไปมะงุมมะงาหราด้วย เกรงว่าจะทรงลำบากพระวรกาย
นะพระเจ้าคะ

อิเหนาก็มองมองวิยะดาแล้วเอามือลูบศีรษะวิยะดาเบาๆ

อิเหนา (กับสังคามาระตา) พี่ว่าพาไปด้วยนะดีแล้ว พี่จะได้ไม่ต้องห่วงหน้าพะวง
หลัง เพราะพี่ก็ไมรู้เหมือนกันว่าอีกนานแค่ไหน กว่าจะตามหาน้องบุษบาพบ หรือถ้า
ไม่พบ...พี่ก็คงไม่กลับกรุงเป็น

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักรบของอิเหนาที่เป็นคนมองการไกล เล็งเห็นว่าถ้า
ปล่อยให้น้องสาวอยู่กับพ่อแม่ที่แก่ชราต่อไปในกรุงกรุงที่ปราศจากตน ต่อไปอาจมีระตูหิมเกริม
มาขอวิยะดาไปเป็นชายาได้ อิเหนาจึงตัดปัญหาโดยการนำวิยะดาไปกับตนเองด้วย ซึ่งแสดงให้เห็น
ถึงคุณธรรมของอิเหนาที่เป็นคนรักพ่อแม่และรักนัองรวมถึงรักบ้านเกิดเมืองนอนอีกด้วย

2) บุษบา เป็นตัวอย่างสอนให้เห็นถึงคุณธรรมหลายประการทั้งในเรื่องของความ
เมตตา ความรักพวกพ้อง และการเข้าใจคนอื่น ดังตัวอย่าง

ตอนทัพเมืองประมอตันปะทะกับทัพของระตูสกาลันระหว่างเดินทางไปกาหลัง (ทีวี
สแควร์: 2546)

กล้องจับภาพการต่อสู้ระหว่างทหารของอุณากรรณกับทหารของระตูสกาลัน เห็นว่า
ทหารของอุณากรรณสู้ไม่ได้เพราะมีกำลังน้อยกว่า

อุณากรรณกับ 2 พี่เลี้ยงวิ่งเข้ามาหยุดดูเหตุการณ์ อุณากรรณถลันจะเข้าไปช่วยพวก
ทหาร แต่บาหยันดึงเอาไว้

บาหยัน อย่ามั่งคะ พระบุตรจะเอาอะไรไปช่วย พระองค์ไม่ได้มีฝีมือทางการรบ
นะมั่งคะ

ประเสหรัน ทหารของเรากำลังจะแพ้...เรารีบหนีกันก่อนเถอะมั่งคะ

สองพี่เลี้ยงจุดตัวอุณากรรณไว้ อุณากรรณคืนรน

อุณากรรณ ปล่อยพี่บาหยัน น้องจะปล่อยให้คนของเราตายไปต่อหน้าต่อตาแบบนี้
ไม่ได้

อุณากรรณสะบัดเต็มแรงหลุดจากสองพี่เลี้ยงแล้วถลันเข้าร่วมการต่อสู้

อุณากรรณดึงกริชที่เหน็บออกมาปรากฏเสียงฟ้าร้องสนั่นมีประกายแสงวาบออก
จากกริช

อุณากรรณควงกริชปะทะกับดาบของข้าศึก ปรากฏเป็นสายฟ้ากระทบร่างศัตรู
กระเด็นไป ฝ่ายข้าศึกทนฤทธิ์กริชของอุณากรรณไม่ได้แตกกระเจิงไป

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงความรักพวกพ้องของบุษบาที่แม้ว่าตัวเองจะเป็นกษัตริย์และเป็น
หญิง แต่ก็ไม้อาจนิ่งดูดาบปล่อยให้ลูกน้องบริวารต้องมาบาดเจ็บล้มตายแทนตัวเองได้ เป็นคุณธรรม
ของผู้นำที่ดีที่สมควรถือเป็นแบบอย่าง

ตอนอุณากรรณเข้าเมืองลำคำ (ทีวีสแควร์: 2546)

กองทัพของอุณากรรณพร้อมที่จะออกเดินทาง ม้าทรงและรถทรงถูกเตรียมรออยู่
อุณากรรณ บาหยัน ประเสหรัน ดำมะหงยังยืนคุยกันอยู่ข้างม้า (พลับพลา กระโจมพักถูกรื้อ
ออกหมดแล้ว)

อุณากรรณ อีกไกลไหมกว่าจะถึงกาหลัง

ดำมะหงง ถ้าเดินเป็นเส้นตรงจากนี้ ก็ใช้เวลาประมาณ 3 เดือนพระเจ้าข้า

อุณากรรณ งั้นก็เดินเส้นทางตรงเลย เราจะไม่แวะไปเมืองไหนอีกแล้ว

ตำมะหงง ถ้าเดินเป็นเส้นตรงก็จะผ่านเมืองลำสาพระเจ้าข้า

อุณากรรณ ลำสา... (นึกได้) เอ๊ะ...

บาหยัน (กระซิบ) ไข่ม้วนมังคะ...เมืองลำสาของไอ้ระตุรกา อดีตคู่ตุนาหงันของพระบุตรโง่มังคะ

อุณากรรณ ถ้าเช่นนั้นก็เดินทัพเลี้ยวเมืองลำสา

ตำมะหงง ต้องใช้เวลาเดินทางมากขึ้นอีก 2 เดือนนะพระเจ้าข้า เพราะทางที่จะอ้อมไป เป็นเทือกเขาใหญ่และมีแม่น้ำขวางอยู่ด้วย

บาหยัน หม่อมฉันว่าไม่ต้องเลี้ยวหอกมังคะ ย่ำเมืองมันเลย ลำพังแค่ทหารของเรา มือเปล่าก็เดินเหยียบเมืองมันราบเป็นหน้ากลองแล้วมังคะ

อุณากรรณครุ่นคิดหนักใจ

.....

จากภาพเปลี่ยนเวลามาเป็นกองทัพอุณากรรณพร้อมรบตีวงกว้างแผ่เป็นน้ำกระดาน อุณากรรณยืนม้าคู่กับตำมะหงงและนายกองอีกสองสามม้า ชุมเข้าไปที่ตำมะหงงกับอุณากรรณ ตำมะหงงแหงนดูฟ้าแล้วพูดกับอุณากรรณ

ตำมะหงง ฟ้าเปิดเต็มที่แล้วพระเจ้าข้า

อุณากรรณพยักหน้าให้สัญญาณ

ตำมะหงง (ขมื่อขึ้นแล้วตะโกนเสียงดัง) ประมอดัน...บุก...

ทุกคนขยับจะกระดุนม้าให้ออกวิ่ง

อุณากรรณ (ตะโกนเสียงดัง) เดี่ยว...หยุดก่อน...

ทุกคนแปลกใจหันมามองอุณากรรณ อุณากรรณชี้มือไปที่ประตูเมือง ประตูเมืองเปิดออกเห็นระตุลำสาเดินนำหมู่ทหารที่ถือหีบบรรณาการ 5-7 หีบออกมา ทหารคนหนึ่งถือธงขาว และเห็นกุสุมาเดินคู่มากับระตุลำสา

ตำมะหงง ลำสายอมแพ้แล้วพระเจ้าข้า

อุณากรรณ ดี...จะได้ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ...เพราะความจริงเมืองนี้เราก็ก็นึกอยากทำอะไรเขาอยู่แล้ว...

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงความเมตตาและคุณธรรมในเรื่องการให้อภัยของบุษบา กล่าวคือ แม้ว่าในอดีตการจะเคยทำให้บุษบาต้องเดือดเนื้อร้อนใจ แต่บุษบาก็ยังมีความเมตตาต่อจระและชาวเมืองลำสา โดยพยายามเลี้ยงที่จะไม่เดินทัพผ่านเมืองลำสา เพราะการเดินทัพผ่านหมายถึงการประกาศสงคราม สิ่งที่มาคือการต่อสู้ และด้วยกำลังของเมืองลำสาไม่มีทางที่จะต้านทานอำนาจของประมอดัน ณ เวลานั้นได้อยู่แล้ว แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในการให้อภัยของบุษบาที่แม้จระจะเป็นผู้ที่เคยทำให้ตนต้องเจ็บปวด แต่บุษบาก็ไม่ถือโทษโกรธเคือง ซ้ำยังมีใจเมตตาเป็นห่วงว่าจระกาและพวกพ้องจะได้รับอันตราย ซึ่งเป็นคุณธรรมของผู้ประเสริฐที่สมควรถือเป็นแบบอย่าง

ตอนศึกระตูจะมหารา (ทีวีสแควร์: 2546)

กลองจับภาพอุณากรรณ เห็นบาทหยันและประเศหรันอยู่ใกล้ๆ

ประเศหรัน แล้วคราวนี้จะทำยังงัยกันดีมั่งกะ

อุณากรรณ ก็คงต้องรบ

ประเศหรัน ด้าย...ทรงทราบไหมมั่งกะว่าไอ้ระตูจะมหาราเนี่ยมันโหดร้ายขนาดไหน จะทรงไปสู้รบปรบมืออะไรกับมันได้

อุณากรรณ ก็คงสู้เท่าที่จะสู้ได้แหละ ยังไงๆน้องก็ต้องช่วยน้องสะการะหนึ่งหรัคเท่าที่จะช่วยได้...เพราะไม่มีใครที่จะเข้าใจถึงความทุกข์ของน้องสะการะหนึ่งหรัค ในตอนนี้ได้ดีไปกว่าน้องหรง...มีกำลังจะช่วยให้แค่ไหน น้องก็จะทำ

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในเรื่องการเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่นของบุษบา ซึ่งเข้าใจในความทุกข์ของนางสะการะหนึ่งหรัคที่กำลังจะถูกระตะมาหารายกทัพมาช่วงชิงตัวไปจากออกพระบิดา เพราะเป็นความทุกข์แบบที่ตนเองเคยได้รับจากตอนศึกดาหา และนอกจากจะเข้าใจถึงความรู้สึกของนางสะการะหนึ่งหรัคแล้ว บุษบายังปรารถนาที่จะช่วยบำบัดความทุกข์นั้นให้กับสะการะหนึ่งหรัคด้วย ถือเป็นตัวอย่างที่ดีที่ผู้ชมสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในสังคมจริงๆได้ เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคม หากมีความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจกัน และมีความเมตตาต่อกัน ก็จะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

3 คุณค่าทางศิลปะการแสดง บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของช่อง 3 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของวรรณคดีการแสดงในรูปแบบใหม่ คือให้ผู้ชมรับรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งทำให้เห็นว่าวรรณคดีสมัยโบราณสามารถอยู่ในโลกปัจจุบันได้ โดยไม่ใช่สิ่งที่ล้าสมัยแต่อย่างใด และการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับยุคสมัย ทำให้คนไทยรับรู้ว่ามีเรื่องอิเหนาพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และอิเหนาสำนวนต่างๆ เป็นการเชื่อมโยงวรรณคดีมรดกมาสู่สังคมสมัยใหม่ เรื่องอิเหนาพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้น วรรณคดีสโมสรยกย่องว่าเป็นเลิศของกลอนบทละคร แสดงว่าโดยพื้นของเรื่องอิเหนาเป็นการแสดงได้เหมาะสม เพียงแต่อยู่ในสมัยก่อนการถ่ายทอดเรื่องราวอยู่ในรูปของละครรำ ซึ่งใช้คำประพันธ์เป็นกลอนบทละคร เมื่อถึงปัจจุบันความนิยมในรูปแบบการแสดงเปลี่ยนแปลงไปหรือมีหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เรื่องซึ่งเคยแสดงในรูปแบบละครรำก็อาจปรับเปลี่ยนเป็นละครประเภทอื่นได้ ดังที่บริษัททีวีสแควร์แสดงเป็นละครพูด แต่ก็รักษาความสำคัญของเรื่องไว้ได้เช่นเดิม

ตัวอย่างเปรียบเทียบสำนวนพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับของทีวีสแควร์ที่แสดงให้เห็นถึงการรักษาความสำคัญของเรื่องไว้ให้คงเดิม

ตอนปะตาระกาหลาประทานกริช (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2506: 20-21)

สำนวนพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ยานี	
มาจะกล่าวบทไป	ถึงองค์สัตยเดหา
ซึ่งเป็นบรมอัศว	สถิตยังชั้นฟ้าสุราลัย
จึงนิมิตกริชแก้วสุรกาญจน์	นามกรพระหลานจาริกไต่
ครั้นเสร็จเสด็จจากวิมานชัย	เหาะมากรุงไกรฤเป็น
๑ ๔ คำฯ รัว	
ร้าย	
ครั้นถึงจึงวางกริชลง	ข้างองค์พระกุมารหลานขวัญ
อวยชัยให้พรแล้วเทวัญ	กลับคืนกระยาหนั้นชั้นฟ้า
๑ ๒ คำฯ เชิด	

เมื่อนั้น	องค์มะดีหวิเสนาหา
ประกองกรซ็อนอุ้มพระลูกยา	เชิญมาจากอุ่ออำไพ
เห็นกริชนั้นวางอยู่ข้างที่	มารศรีหลากจิตคิดสงสัย
จึงหยิบมาควด้วยจิตใจ	แล้วถวายภูณัษลัปลัน

๑ ๔ คำๆ

เมื่อนั้น	พระผู้ผ่านโกไคยไธสวรรย์
ชื่นชมโสมนัสอัศรรย์	เอากริชนั้นออกพิจารณา

๑ ๒ คำๆ

จึงเห็นจาริกอักษร	นามกรพระไอรสา
ชื่อหยั่งหยั่งหนึ่งหรีดอินตะรา	อุคากันสาหรีปาตี
อิเหนาเองหยั่งดาหลา	เมาะตาริยะกัถังสุรศรี
คาหยั่งอริราชไพร	เองกะนะกะหรีกูเรปัน

๑ ๔ คำๆ

ในตอนเดียวกันนี้สำนวนของทิวี่แสดวรร (2546) มีว่า

กล้องตัดกลับมาจับภาพบนพลับพลา เป็นภาพพระยะไกลเหมือนกัน เห็นพลับพลาอยู่ด้านขวาของกรอบภาพ ด้านซ้ายเห็นพระอาทิตย์สีส้มดวงโตกำลังแรกขึ้น บนซ้ายของกรอบภาพคือปะตาระกาหลา ทุกคนบนพลับพลาประนมมือขึ้นไหว้เหนือศีรษะ ค้อมศีรษะลงน้อมการแบบชาว ท้าวกูเรปันลุกขึ้นยืนไหว้ ส่วนมเหสีทั้ง 5 ทรงลงนั่งคุกเข่าทาบสัน

กล้องตัดกลับไปปะตาระกาหลา เห็นพระอาทิตย์ค่อยๆ ลอยขึ้นมาซ่อนอยู่ด้านหลังองค์ปะตาระกาหลาและซ่อนอยู่อย่างนั้น

ปะตาระกาหลาแบมือออกมีแสงวามเห็นกริษปรากฏขึ้นบนมือ แล้วกริชนั้นก็ลอยมาวางอยู่ข้างๆ ทารก

กล้องตัดกลับมาที่ทารกเห็นกริษวางอยู่และทารกกำลังยิ้มพอใจ

กล้องจับภาพกว้างเห็นทั้งปะตาระกาหลาและทั้งบนพลับพลาอีกครั้ง

ปะตาระกาหลา (กังวาน)...กูเรป็น

กริชนั้นจาริกอักษร	นามกรกumarหลานข้า
ชื่อหยั่งหยั่งหนึ่งหรีดอินตะรา	อูดากันสาหรืป่าดี
อิเหนาเองหยั่งดาหลา	เมาะตาริยะกัถดั่งสุรศรี
ดาหยั่งอริราชไพร	เองกะนะกะหรีกูเรป็น

ตอนครสาแบหลา

สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 161-164)

เมื่อนั้น	โหมนางครสาบารศรี
ครั้นทราบวาศพพระสวามี	เชิญมาถึงที่พระเมรุทอง

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมตลาด	
จึงสระสรงทรงสำอองอินทรีย์	วาริชำระรดหมดหมอง
ขัดขม้นหนุนเนื่อนวลละออง	ทรงสุคนธ์ปนทองอุไรเรือง
หวิเกศกันไรใส่กรอบหน้า	จรจินดาแววับประดับเนือง
คุณทลห้อยพลอยเพชรค่าเมือง	อร่ามเรืองรุ่งร่วดั่งดวงดาว
บรรจงทรงภูษาสีเสวต	สไบปักทองเทศพื้นขาว
ทองกรสุรกาญจน์สังวาลาว	สะอึงแก้วแพรวพราวพรายดา
ข้ามรงค์ทรงสอดนิ้วพระหัตถ์	เพชรรัตน์พรรณรายทั้งซ้ายขวา
ครั้นเสร็จเสด็จลีลา	ลงจากพลับพลาพนาลัย

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

ร้าย	
โหมยงทรงสิวิกากาญจน์	พร้อมกำนัลนงคราญน้อยใหญ่
เสด็จโดยมรคาข้างใน	ตรงไปพระเมรุฉบับปล้น

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ครั้นถึงจึงเข้าไปนอนบน
ความรักสลักใจจาบัลย์

ฯ ๖ คำ ๑ โอด

บังคมพระศพแล้วโศกาลัย
พิไรรำพันโศกา

ไอ้บูชาคุณท์

ไอ้ว่าพระทูลกระหม่อมเอ๋ย
ทั้งข้าน้อยไว้ให้เวทนา
น้องละบิตุเรศมารดา
โดยเสด็จมาในพนาลี
หวังเอาเบื่องบาทภูเวศ
พระจากเมืองเมืงมาได้ห้าวัน
แม่นพระองค์ทรงฟังน้องว่า
รำพลางโศกาอาลัย

ฯ ๘ คำ ๑ โอด

โฉนเลยมาม้วยสังขาร
หนีไปฝากฟ้าคุณฐิ
สุริยวงศ์พงศาบุรีศรี
ด้วยรักดีต้องค้พระทรงธรรม
ปกเกล้าไปกว่าจะอาสัญ
มาจำตายจากกันด้วยโจรไพร
จะสุดสิ้นชีวกี่หาไม่
อรไทไม่เป็นสมประดี

ร้าย

เมื่อนั้น

ให้ยกโกศแก่นจันทน์พันทิ
พระทรงถือรูปเทียนสุคนธา
ทั้งสองมเหสีบังอร

ฯ ๔ คำ ๑ ปีกลอง

สองกษัตริย์สุริยวงศ์เรื่องศรี
มาตั้งที่ถวายเพลิงเชิงตะกอน
แล้วชวนนางดราสาทยสมร
บทจรเข้าจุศอัคคี

เมื่อนั้น

กำสรดโศกาลัยพันทวิ
แล้วทูลว่าพระองค์ผู้ทรงเดช
ข้าน้อยขอถวายบังคมลา
ขอฝากบิตุราชมาตรงค์

นวลนางดราสามารถศรี
อัญชลีทั้งสองกษัตรา
จงได้โปรดเกศเสกสา
ตายตามภัสดาด้วยรักดี
ทั้งประยูรญาติวงศ์ในกรุงศรี

อันศฤงคารของข้าบรรดามี

ทูลพลางประณตบทเรศ

บังคมบรมศพภัสดา

ถวายไว้ได้รู้ลีลาพา

สองกษัตริย์ทรงเดชเชษฐา

แล้วก็ลยาทักษิณเวียนไป

ฯ ๘ คำ ๑

ซ้ำ

ครั้นครบคำรบสามรอบ

จึงชักเอากริชทวนในย

กันแสงพลางทางสมาลงธิกรณ์

ด้วยกายกรรมแลวจี

ประการหนึ่งซึ่งข้าสุจริต

เดชความสัตย์ของข้านั้น

ขอให้ได้พบสบประสงค์

ให้ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมฤทัย

นบนอบน้อมมองคลงกราบไหว้

มาทูลไว้เหนือเกล้าเมหาพิ

ภูธรได้เคืองบทศรี

ขออย่ามีเวรอาศุกพัน

สู้ตายมิได้คิดบิดผัน

แม้ทรงธรรมจะตกไปแห่งใด

บำเรอบาทบงสัจได้

อย่าให้รู้ในราศคลาดคลา

ฯ ๘ คำ ๑

ร้าย

ครั้นเสร็จตั้งจิตอธิษฐาน

เห็นเพลิงพลุ่งรุ่งโรจน์โชติฉา

เขวามาลัยกราบงามสามท่า

ก็แบหลาโจนเข้าในอักคิ

ฯ ๒ คำ ๑ กลองแขก โอด

ในตอนเดียวกันนี้สำนวนของทิวี่แสดควร์ (2546) มีว่า

กล้องจับภาพพระจันทร์เต็มดวงแล้วกดมุกกล้องลงมาจับภาพเชิงตะคอน เห็นระตู
ปันจะรากันกับระตูปีกมาหงันยืนอยู่ข้างเชิงตะคอน ครสาฟุบสะอีกสะอื่นอยู่ที่ศพระตู
บุศลีหนา (เชิงตะคอนเป็นกองท่อนไม้ซ้อนๆกัน ส่วนสูงราวๆเหนือสะโพกครสา เพื่อให้
ครสาฟุบคร่ำครวญกับศพได้ภาพที่สวยงาม) เหนือศีรษะของระตูบุศลีหนามีกริขางอยู่ด้วย
ครสา ทูลกระหม่อมแก้ว จะทรงทิ้งหม่อมฉันไว้แบบนี้ไม่ได้นะมังคะ ทูลกระหม่อม
เสด็จกลับมารับหม่อมฉันด้วยนะมังคะ อย่าทิ้งหม่อมฉันไว้คนเดียวนะมังคะ ทูลกระหม่อม
ของเมียแล้วเมียจะอยู่ต่อไปได้ยังไงละมังคะ

ระตูปันจะรักกัน มาเถอะครสา น้องบุศลินาห์ก็ตายไปแล้ว ถึงเจ้าจะร้องไห้เท่าไหน ก็
ไม่ฟื้นขึ้นมาได้หรอก มาเถอะ พี่จะได้ให้เขาจุดไฟเผา

ครสา ทูลกระหม่อม

ระตูปันจะรักกัน เอ้าทหาร...จุดไฟเถอะ...

ทหารเข้าไปจุดไฟรอบๆเชิงตะกอง ครสาไม่สะอึกสะอื้นแล้วแต่น้ำตายังคงไหล
พรากอยู่

กล้องจับที่หน้าครสา มีแสงไฟจากเชิงตะกองจับสว่างแลดูสงบนิ่ง

กล้องจับภาพกว้างเห็นเชิงตะกองมีไฟลุกท่วม แล้วทำภาพซ้ำเห็นครสาวิ่งไปที่เชิง
ตะกอง มีเสียงระตูปุกมาหังนและปันจะรักกันร้องห้าม

กล้องจับครสาอยู่บนเชิงตะกองในกองไฟแล้ว ครสาคว่ากริขแล้วชูขึ้นเหนือศีรษะ
เอาปลายกริขชี้ลงพื้นหงายหน้าขึ้นมองกริข (และหยุดภาพนิ่งค้างไว้แค่นั้น)

.....ตัด.....

ตอนอิเหนาฉายกริข

สำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (2506: 442)

เมื่อนั้น	พระสุริยวงศ์พงศ์อัญญาเดหาว
เห็นกำนัลผ่อนกันออกมา	บ้างดูมาลาที่ให้ไป
อันระเด่นบุษบาโฉมยง	จะทรงเลือกบุหงาก็หาไม่
ดูบุหร่งอันลงจับไม้	พระจะใคร่ให้นางเห็นกาย
จึงดำเนินเดินผ่านออกมา	จะให้สบนัยนาโฉมฉาย
ครั้นนางไม่เห็นก็อุบาย	เยื้องกรายฉายกริขอันฤทธิ

ฯ ๖ คำ ฯ กลอง

แสงกริขแวววาบปลาบมา	ดังสายฟ้าต้องเนตรมารศรี
นางร้องสุดเสียงเทวี	สลบลงกับที่ทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

แล้วพระนุกษัตริย์
ไปยังพลพลไกร

หนีมาตามเนินเขาใหญ่
เข้าในวัดเชิงเขานั้น

๑ ๒ คำ ๑ เจริญ

ในตอนเดียวกันนี้สำนวนของทิวี่แสดร์ (2546) มีว่า

กล้องแทนสายตาดูเห็นมาลงมาที่ใต้ต้นโศก เห็นมะเดหีกับพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 กำลัง
สนทนากันอยู่ และเห็นบุษبانั่งนิ่งเหม็นหน้าไปอีกทาง

ดาหยน (ออฟซิน) ทำที่พระบุตรเป็นยังงี้บ้างพระเจ้าคะ

กล้องจับภาพดาหยน สังคามาระตา และพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 คนแอบอยู่ข้างหลังโศคหิน
และเห็นอิเหนากำลังยึดตัวพันโศคหินชะ โงกหน้ามองลงไปข้างล่าง

อิเหนา (กับดาหยน) ไม่รู้เหมือนกันพี่ดาหยน...บุษบาไม่หันหน้ามาทางนี้เลย...

ประสันตา ร้องเรียกพี่พระเจ้าข้า

อิเหนา จะบ้าหรือ...ห้าวจะได้ขาดอะไร...

ประสันตา กลัวห้าวขาดก็ไม่ต้องเห็นหน้า...อยากเห็นหน้าก็ไม่ต้องกลัวห้าวขาด

อิเหนา คอยดูนะ...จะเห็นหน้าด้วย...ห้าวก็ไม่ขาดด้วย...

สังคามาระตา (กับอิเหนา) จะทำอะไรพระเจ้าคะ

อิเหนาเอื้อมมือไขว้หลังมาชักกริชขึ้น

อิเหนาชูกริชขึ้น แสงอาทิตย์กระทบกับใบกริชเป็นประกายแวบ

กล้องจับภาพกว้างเห็นทั้งบนชะง่อนผาและที่ใต้ต้นโศก แสงอาทิตย์ที่กระทบใบกริช
ฉายส่องแวบอยู่บนต้นโศก เห็นอิเหนาค่อยๆพลิกมือและเห็นแสงนั้นลดระดับลงมา
เรื่อยๆ

กล้องจับที่ตักบุษบา เห็นมือบุษบาถือกรรไกรตัดใบเตยอยู่ แสงตกกระทบลงตรงหน้า
ตักของบุษบา

กล้องจับเฉพาะบุษบา เห็นบุษบาทำอาการแปลกใจแล้วเหลียวไปทางที่มาของแสง
พอดีกับที่แสงวาบเข้าตาบุษบา

กล้องจับภาพกว้างเห็นทั้งชะง่อนผาและใต้ต้นโศก บุษบากิริคร้องแล้วสลบไป

พระพี่เลี้ยงทั้ง 4 (พร้อมกัน) พระบุตร...!!!

กล้องจับภาพที่ใต้ต้นโศก ทุกคนกำลังตกใจและเข้าประคองบุษบา

มะเดหี เป็นอะไรลูก บุษบา เป็นอะไรไป...

กล้องแทนสายตาคนที่ได้ค้นโศกมองไปยังหน้าชะง่อนผาซึ่งขณะนี้ว่างเปล่า
 กล้องจับภาพที่หลังโศกเห็นอิเหนาอาหลังแนบกับโศกหินอยู่ในระดับไล่เลี่ย
 กับสังคามาระตา ดาหยน และพระพี่เลี้ยงทั้ง 4 ประสันตากำลังจะยึดตัวเยี่ยมหน้าออกไปดู
 ที่ได้ค้นโศก แต่อิเหนารั้งตัวกลับลงมาทัน
 ประสันตา (กับอิเหนา) เกิดอะไรขึ้นพระเจ้าค่ะ
 อิเหนา อย่าเพิ่งถามเลย เผลอก่อนเหอะ

จะเห็นว่าบทละครเรื่องอิเหนาที่ดัดแปลงมาเป็นบทละครโทรทัศน์ แม้จะมีรูปแบบการ
 นำเสนอที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็ยังคงคุณค่าไว้ได้เช่นต้นฉบับทั้งคุณค่าทางวรรณศิลป์คือมีความ
 ไพเราะงดงาม คุณค่าทางปรัชญาคือข้อคิดที่ผู้ชมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และคุณค่าใน
 ฐานะวรรณคดีการแสดง ที่แม้ว่าตัวบทบางส่วนจะถูกดัดแปลงเนื้อหาไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับ
 สภาพแวดล้อมและยุคสมัย แต่ก็ยังคงรักษาใจความสำคัญและโครงเรื่องไว้ได้อย่างครบถ้วน จึงสรุป
 ได้ว่าบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของบริษัททีวีสแควร์เป็นวรรณคดีดัดแปลงที่มีคุณค่าต่อสังคม

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การนำวรรณคดีมาทำเป็นละครแล้วแปลงบทแตกต่างไปจากสำนวนดั้งเดิมนั้น เป็นสิ่งที่พบอยู่เสมอและเป็นประโยชน์ดังที่ ศีราพร จิตะฐาน ณ ถลาง (2537: 199-200) กล่าวไว้ในหนังสือในท้องถิ่นมีนิทาน และการละเล่น...การศึกษาคติชนในบริบททางสังคมไทยว่า

หวนกลับไปมองประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายในโลกทุกวันนี้พบว่าต่างต้องเผชิญปัญหา ร่วมกันอันหนึ่งคือ ปัญหาการเชื่อมต่อระหว่างโลกของสังคมประเพณี (traditional world) กับการเข้าสู่โลกสมัยใหม่ (modern world) ในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงผ่านไปสู่สังคมสมัยใหม่นี้เราจะพบว่ามีสองกระแสที่ดำเนินไปด้วยกัน

กระแสแรกคือกระแสที่ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่ ถ้าดูจากรายการโทรทัศน์จะพบรายการประเภท สืบสานงานศิลป์ รัชชดนตรี จดหมายเหตุกรุงศรีฯ เสน่ห์ไทย บุญหาราไป ความรู้คือประทับใจ

กระแสที่สองคือ กระแสที่ก้าวไปตามโลกสมัยใหม่อันจะเห็นได้จากรายการประเภทข่าวต่างประเทศ ข่าวความเคลื่อนไหวของตลาดหุ้น รวมไปถึงภาพยนตร์บิกซ์เนม่า การ์ตูน ทอมและเจอร์รี่ การ์ตูนญี่ปุ่น ภาพยนตร์จีนกำลังภายใน

มีรายการโทรทัศน์ประเภทหนึ่งที่พยายามเชื่อมโยงและถ่ายทอดเรื่องราวที่มีรสนิยมนิยมแบบไทยมาสู่สังคมสมัยใหม่คือ รายการละครนิทานพื้นบ้าน หรือที่เรียกว่า ละคร จักรๆ วงศ์ๆ รายการนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยแรกของโทรทัศน์ไทย สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 มีนโยบายที่สนับสนุนละครจักรๆวงศ์ๆมาโดยตลอด ไพรัช สังวริบุตร ในนามของสยาม ฟิล์ม เริ่มผลิตเรื่องปลาบู่ทอง แนวเรื่องแบบจักรๆวงศ์ๆได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากบริษัทสยามฟิล์ม เปลี่ยนไปเป็นคาราฟิล์มและคาราวิดีโอได้ผลิตหนังจักรๆวงศ์ๆมา นาน 40 ปีอย่างต่อเนื่อง มีน้ำหนักกับเสียงวิจารณ์ว่าเป็นละครน้ำเน่า

ถ้าจะดูสถิติจากการสำรวจรายการยอดนิยม หนังสือจักรๆวงศ์ๆซึ่งได้เวลาฉายหลังข่าว ก็ได้รับคะแนนนิยมสูงสุดอย่างสม่ำเสมอมาโดยตลอด เพราะคนไทยก็ชอบดูเรื่องประเภทนี้ เราจึงได้ดู ลักขณวงศ์ ทินวงศ์ โกมินทร์ สิงห์ไกรภพ เป็นต้น บางครั้งก็มีการนำมาฉายใหม่ (re-run) บางครั้งก็มีการผลิตใหม่และเปลี่ยนมุมมอง เช่น เมื่อนำเสนอจากแง่มุมมองของผู้หญิงก็ให้ชื่อ ทิพย์เกสร (แทนเรื่องเดิม-ลักขณวงศ์) หรือ ขอพระกลืน (แทนเรื่องเดิม - มณีพิชัย)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (2514: 28) ทรงกล่าวถึง กระแสนิยมของคนไว้ในหนังสือชุมนุมบทละครและบทขับร้องว่า

เหตุการณ์และความนิยมชมชอบของคนก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย เราจะต้องความนิยมของคนสมัยใหม่ไปหาของเก่าๆนั้นยาก จำจะต้องดึงของเก่าที่ยังดีมีคุณค่าลงมาหาคนสมัยใหม่ในโอกาสอันควร

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา (2544: จ) ได้กล่าวถึงการดัดแปลงวรรณคดีเรื่องอิเหนาไว้ในหน้า คำนำบทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนาว่า

พระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จัดเป็นของเก่าที่ยังดีมีคุณค่าชิ้นหนึ่ง ซึ่งแม้ว่าจะมีผู้เชิญมาแปรรูป และ จัดแสดงเป็นละครในอยู่เรื่อยๆ แต่ก็ยากที่จะดึงดูดใจคนสมัยใหม่โดยเฉพาะเยาวชนให้บังเกิดความสนใจได้ ทั้งนี้เพราะละครรำ ไม่ใช่ศิลปะการแสดงที่อยู่ในกระแสความนิยมชมชอบของคนในปัจจุบันอย่างแต่ก่อนอีกต่อไปแล้ว

สิ่งบันเทิงที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนสมัยใหม่ก็คือ ละครโทรทัศน์ซึ่งมีทั้งประเภทที่ผูกเรื่องขึ้นใหม่ และนำวรรณกรรมร่วมสมัยมาแปรรูปเป็นบทละครโทรทัศน์ ตลอดจนถึงบทละครโทรทัศน์อันมีที่มาจากวรรณคดีร้อยกรอง ซึ่งเรียกขานและรู้จักกันโดยทั่วไปว่าละครจักรวงศ์หรือละครพื้นบ้านด้วย

การเปลี่ยนแปลงวรรณคดีนั้นสะท้อนให้เห็นว่าวรรณคดียังไม่ตาย จึงมีการพัฒนารูปแบบต่อไปและมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมดังกล่าวถือเป็นเรื่องธรรมดา หากมีเหตุผลในการปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมเพราะวรรณคดีหรือวรรณกรรมแต่งขึ้นโดยคนในสังคม ดังนั้นเรื่องที่แต่งขึ้นโดยคนสมัยใหม่ย่อมสะท้อนความคิดของคนสมัยใหม่ ค่านิยมเดิมบางส่วนอาจได้รับการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังต่อไป และในขณะเดียวกันก็อาจมีค่านิยม ความคิดและความ เป็นไปใหม่ๆเกิดขึ้นด้วยเพราะสังคมกำลังเปลี่ยนไป วรรณกรรมและงานประพันธ์ของทุกยุคสมัยจึงมักจะแฝงแง่มุมทางสังคมที่น่าสนใจของสมัยนั้นๆไว้ได้เสมอ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการดัดแปลงวรรณคดีเรื่องอิเหนาเป็นบทละครโทรทัศน์พบว่า มีเรื่องอิเหนาอยู่หลายสำนวนในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความนิยมเรื่องอิเหนาของคนไทย และการที่แต่ละสำนวนมีความแตกต่างกันไปนั้น เป็นเพราะแต่งในสมัยต่างกันบ้าง แต่งด้วยวัตถุประสงค์ต่างกันบ้าง หรือรสนิยมของกลุ่มคนที่ต่างกันก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวรรณคดี เพราะการที่วรรณคดีเรื่องอิเหนาจะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มชนหลายๆกลุ่มที่มีรสนิยมและทัศนคติแตกต่างกันนั้น วรรณคดีเองก็ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือความคิดของกลุ่มชนที่วรรณคดีแพร่เข้าไปด้วย การปรับเปลี่ยนวรรณคดีให้เข้ากับกลุ่มชนผู้รับสารนั้น ก็เป็นกระบวนการเดียวกับกระบวนการแปรรูปวรรณคดี หรือกระบวนการแปลงบท เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องอิเหนาสำนวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ถูกดัดแปลงเป็นบทโทรทัศน์แล้ว พบว่าทางทีวีสแควร์ได้เปลี่ยนแปลงบทอิเหนาของตนเองด้วยวิธีการ 3 วิธีคือการตัดทอน การเพิ่มเติม และการเปลี่ยนแปลงบท ซึ่งผลจากการปรับบททั้ง 3 แบบ ทำให้บทโทรทัศน์เรื่องอิเหนาของทีวีสแควร์มีความแตกต่างไปจากสำนวนต้นฉบับทั้งในด้านของเนื้อหา ตัวละคร ฉาก และ ภาษา แต่ถึงแม้ว่าทางทีวีสแควร์จะทำการเปลี่ยนบทไปมากด้วยวิธีการทั้ง 3 วิธีดังกล่าวมา แต่ก็ไม่ใช่ว่าทีวีสแควร์จะเปลี่ยนบทอิเหนาของตนเองให้แตกต่างไปจากต้นฉบับโดยสิ้นเชิง เพราะทางทีวีสแควร์เองก็ได้รักษายทอิเหนาหลายตอนเอาไว้ให้เหมือนกับต้นฉบับ จึงยังคงคุณค่าทางวรรณกรรมไว้ได้เช่นเดียวกับต้นฉบับทั้งคุณค่าด้านวรรณศิลป์ คือมีความงามในการใช้ภาษาและสำนวนโวหาร คุณค่าด้านปรัชญาคือให้ข้อคิดที่ผู้ชมสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และคุณค่าทางศิลปะการแสดง ที่เห็นพัฒนาการทางวรรณคดีการแสดงในรูปแบบสื่อโทรทัศน์ซึ่งเหมาะสมกับยุคสมัยโดยที่ยังคงรักษาใจความสำคัญและโครงเรื่องอิเหนาต้นฉบับไว้ได้อย่างครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

1. จากการค้นคว้าทำให้พบอิเหนามากมายหลายสำนวนในไทย แสดงให้เห็นถึงค่านิยมเรื่องอิเหนาของคนไทย แต่ยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีอิเหนาทั้งหมดที่มีอยู่ในไทย จึงน่าจะมีผู้รวบรวมอิเหนาทั้งหมดในไทยและทำการศึกษา
2. จากการศึกษาพบว่าศาสนาพราหมณ์ฮินดู และวรรณคดีเรื่องรามายณะและรามเกียรติ์มีอิทธิพลต่อวรรณคดีอิเหนาหลายสำนวน จึงน่าจะมีการศึกษาอิทธิพลศาสนาพราหมณ์ฮินดูต่อเรื่องอิเหนา หรือ อิทธิพลของรามายณะและรามเกียรติ์ต่ออิเหนา
3. จากการศึกษาพบว่าตัวบทของอิเหนาที่วิศแควร์ เป็นบทที่ดัดแปลงมาจากวรรณคดีแปรรูปเรื่องอิเหนา ของ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา ด้วย จึงน่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบอิเหนาของ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา กับ ของที่วิศแควร์ หรือเปรียบเทียบอิเหนาของ จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา กับของรัชกาลที่ 2
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบอิเหนาลับดั้งเดิมของชวากับฉบับของไทยและฉบับของชาติอื่นๆ เช่น พม่า เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กอบกุล อิงคุทานนท์. 2515. การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องตำนานอิเล็กทรอนิกส์ในบทละครคลาสสิก
และบทละครปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกวิท ตั้งตรงจิต. 2547. คุยเฟื่องเรื่องอิเหนา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. 2540. บทละครโทรทัศน์เรื่องอิเหนา แปรรูปจากพระราชนิพนธ์ในพระ
บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. ขอนแก่น: องค์การค้าของคุรุสภา.

_____. 2544. แปลแปลงและแปรรูปบทละคร. กรุงเทพฯ: ศยาม.

_____. 2544. วรรณคดีการแสดง. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. 2546. วรรณคดี รวมบทความวิจัยวรรณคดีและคำประพันธ์ไทย.
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยพัฒน์ อัครเสรี. 2546. ไมใช่...ตำราเขียนบทภาพยนตร์. นครปฐม: มุลนิธิหนังไทยในพระ
อุปถัมภ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการ.

ณรงค์ศักดิ์ สอนใจ. 2545. การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมดัดแปลงเรื่องขุนช้างขุนแผน.
นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. 2515. พระลอคำกลอนกับชีวิตและงานวรรณกรรมของนายร้อยเอก
หลวงทวยหารรักษา (เพิ่ม). นครหลวงฯ : คลังวิทยา.

ดวงฤดี บุญจันทร์. 2516. การศึกษาเรื่องอิเหนาเพื่อการสอนภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. 2508. **ตำนานละครอิเหนาพระ**

นิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. 2512. **บทละครเรื่องพระลอ.** กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์.

นริศรานุกุลดิวงส์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. 2514. **ชุมนุมบทละครและบท**

ขับร้องพระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร.

นิกรการประกิจ, ชุน. 2520. **พงศาวดารอิเหนาฉบับอารีนิครา.** กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หม่อมหลวง. 2529. **แว่นวรรณกรรม.** กรุงเทพฯ: อ่านไทย.

ประเทือง ทินรัตน์. 2526. **ศกุนตลา: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ที่มาและความสัมพันธ์ระหว่างฉบับ**

ต่างๆ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เปรมเสรี. (นามแฝง). 2534. **อิเหนา “วรรณคดีไทยร้อยแก้ว.”** กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

พระพุทธรูปเจ้าจุฬาลงโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. 2516. **อิเหนา.** กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

พระพุทธรูปเสด็จล้านช้าง, พระบาทสมเด็จพระ. 2506. **อิเหนา.** กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

พระคลัง(หน), เจ้าพระยา. 2516. **วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง(หน).** กรุงเทพฯ: องค์การค้าของ

คุรุสภา.

พระมหานาควัดท่าทราย. 2534. **ปูลณโณวาทคำฉันท์.** สระบุรี: วัดพระพุทธรูปบาทราชวรมหาวิหาร.

พระอภัยมณีของสุนทรภู่ เล่ม 1. 2544. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

ภัทริยา กัลยานาม. 2543. **ตำนานและศาสนาใน วอต ดริมส์ เมย์ คัม: การศึกษาเปรียบเทียบ
นวนิยายกับภาพยนตร์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. 2521. **ศกุนตลา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
(จัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมสิริ วรวรรณ ณ อยุธยา ณ เมรุวัดธาตุทอง
วันที่ 15 มีนาคม 2521).

มัทนี รัตติน. 2537. **บุษบา-อุณากรรณ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

รักษานต์ วิวัฒน์สินอุดม. 2546. **นักสร้าง สร้างหนัง หนังสือ.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาการ
ภาพยนตร์และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2547. **เสกฝัน ปั่นหนัง : บทภาพยนตร์.** กรุงเทพฯ: ห้องภาพสุวรรณ.

รังสิมา กุลพัฒน์. 2539. **แปลเก่า: จากนวนิยายสู่ภาพยนตร์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

รินฤทัย สัจจพันธ์. 2545. **เล่าเรื่องอิเหนา.** กรุงเทพฯ: ธารปัญญา.

ลิลิตพระลอ. 2517. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

วิลาวัลย์ เอื้อบุญณานนท์. 2536. **กลยุทธ์การส่งเสริมรายการโทรทัศน์ ของสถานีโทรทัศน์และ
ผู้ผลิตรายการในปี 2535.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิไลพรรณ สุคนธ์ทรัพย์. 2541. **โพรมีทีอุส: จากตำนานสู่วรรณกรรม.** กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภพ จันทรประภา. 2515. **บทละครเรื่องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.** นครหลวงฯ:
อักษรสยามการพิมพ์.

สมาคมนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534. **ประชุมบทสักรวาล่นถวายเป็น
รัชกาลที่ 5 และ สักวาถลอนสด พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (จัดพิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึก เนื่องในมงคล
วโรกาสที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 36
พรรษา).

สำรวจวิถีสมุทร, หลวง น.อ. 2511. **ป็นหยีสะมิหรง**. กรุงเทพฯ: มหามงกุฎราชวิทยาลัย.

สิรินธรเทพรัตนราชสุดา, สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า. 2540. **เรื่องเบ็ดเตล็ดจากอิเหนาบางตอน**.
กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

สุนทรภู่. 2465. **เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร**. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้พิมพ์ในงานฉลองพระชันษา
ครบ 60 ทศ).

สุภัททิรา รอดบุญธรรม. 2542. **ดอน ก็โม่เต้เด ลา มั่นชำ และอิทธิพลที่มีต่อบทละครเพลง
อเมริกันเรื่อง แมน ออฟ ลา มั่นชำ และ บทละครเพลงไทยเรื่อง ตู้ฝัันอันยิ่งใหญ่**. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยา รัตนกุล. 2539. **สมบัติกวีชุดอิเหนา**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

สุริย์ ทองสมาน. 2542. **การวิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครโทรทัศน์กับนวนิยาย**. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป. 2515. **กามนิต**. พระนคร: บรรณาการ.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน. 2513. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

ศศิวิมล สันติราษฎร์ภักดี. 2539. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย
ผ่านสื่อนวนิยาย และ สื่อละครโทรทัศน์ เรื่อง สี่แผ่นดิน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรินทร์ทิพย์ พิมเสน. 2545. ปัจจัยเชิงพาณิชย์ที่มีผลกระทบต่อการเขียนบทละครโทรทัศน์ไทย.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิราพร ฐิตะฐาน ฅ ถกลาง. 2537. ในท้องถิ่นมีนิทาน และการละเล่น...การศึกษาคติชนในบริบททาง
สังคมไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

ศุภร บุนนาค. 2539. สมบัติกวีชุดอิเหนา. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.

อรไท ผลดี. 2522. การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมสไลด์เทปวิชาภาษาไทยเรื่อง “อิเหนา ตอนศึก
กะหมังกุหนิง” สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อารดา สุมิตร. 2515. ละครในของหลวงในสมัยรัชกาลที่2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เอื้องอรุณ สมิตสุวรรณ. 2534. การวิเคราะห์การเขียนบทโทรทัศน์เรื่องปริศนา. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล

นายจักรสุรภัย์ จันทรวงศ์

วันเดือนปีที่เกิด

6 กุมภาพันธ์ 2523

สถานที่เกิด

กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต (วรรณคดี
ไทย) คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2543

